

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДРОГОБИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
РАДА МОЛОДИХ ВЧЕНИХ
MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
DROHOBYCH IVAN FRANKO STATE PEDAGOGICAL UNIVERSITY
YOUNG SCIENTISTS COUNCIL

ISSN 2308-4855 (Print)
ISSN 2308-4863 (Online)

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ГУМАНІТАРНИХ НАУК:

**Міжвузівський збірник наукових праць молодих
вчених Дрогобицького державного педагогічного
університету імені Івана Франка**

HUMANITIES SCIENCE CURRENT ISSUES:

**Interuniversity collection of Drohobych
Ivan Franko State Pedagogical University
Young Scientists Research Papers**

ВИПУСК 48. ТОМ 3
ISSUE 48. VOLUME 3

Видавничий дім
«Гельветика»
2022

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
(протокол № 3 від 24.03.2022 р.)*

Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка / [редактори-упорядники М. Пантук, А. Душний, В. Ільницький, І. Зимомяр]. – Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика», 2022. – Вип. 48. Том 3. – 170 с.

Видання розраховане на тих, хто цікавиться питаннями розвитку педагогіки вищої школи, а також філології, мистецтвознавства, історії.

Редакційна колегія:

Пантук М.П. – головний редактор, доктор педагогічних наук, професор, проректор з наукової роботи (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Душний А.І.** – співредактор, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Ільницький В.І.** – співредактор, доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Дмитрів І.І.** – відповідальний секретар, кандидат філологічних наук, доцент (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Андрєєв В.М.** – доктор історичних наук, професор (Київський університет імені Бориса Грінченка); **Бермес І.Л.** – доктор мистецтвознавства, професор, завідувач кафедри (Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка); **Галів М.Д.** – доктор педагогічних наук, професор (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Галик В.М.** – кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Гжесяк Ян** – доктор габлітований, надзвичайний професор кафедри (Державна вища професійна школа); **Гриченко Г.З.** – кандидат історичних наук, старший викладач кафедри (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Дугчак В.Г.** – доктор мистецтвознавства, професор, завідувач кафедри (Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника); **Засць В.М.** – кандидат мистецтвознавства, заступник декана факультету народних інструментів (Національна музична академія України імені Петра Чайковського); **Зимомяр І.М.** – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри (Ужгородський національний університет); **Іванишин П.В.** – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Корсак Р.В.** – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри (Ужгородський національний університет); **Кравчик М.О.** – кандидат філософських наук, доцент (Міжнародний гуманітарний університет); **Маршалек-Кава Джоанна** – доктор наук, доцент (Університет Миколая Коперника в Торуні, Торунь, Польща); **Масненко В.В.** – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри (Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького); **Мафтин Н.В.** – доктор філологічних наук, професор (Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника); **Мацьків П.В.** – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Невмержицька О.В.** – доктор педагогічних наук, доцент (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Оршанський Л.В.** – доктор педагогічних наук, професор, завідувач (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Пагута М.В.** – кандидат педагогічних наук, доцент (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Пантук Т.І.** – доктор педагогічних наук, професор (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Петречко О.М.** – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Печарський А.Я.** – доктор філологічних наук, професор (Львівський національний університет імені Івана Франка); **Синкевич Н.Т.** – кандидат мистецтвознавства (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Ситник О.М.** – доктор історичних наук, доцент, завідувач кафедри (Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького); **Сташевська І.О.** – доктор педагогічних наук, професор, проректор з навчальної роботи (Харківська державна академія культури), заслужений діяч мистецтв України; **Сташевський А.Я.** – доктор мистецтвознавства, професор, завідувач кафедри (Харківська державна академія культури), заслужений діяч мистецтв України; **Стецик Ю.О.** – доктор історичних наук, професор (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Стреначікова Марія** – доктор наук (doc. CSe., PhD.), (Академія мистецтв у Банській Бистриці); **Тельвак В.П.** – кандидат історичних наук, доцент (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Устименко-Косоріч О.А.** – кандидат мистецтвознавства, доктор педагогічних наук, професор, директор навчально-наукового інституту культури і мистецтв (Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка); **Чик Д.Ч.** – доктор філологічних наук, доцент (Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія імені Тараса Шевченка); **Яворська Г.Х.** – доктор педагогічних наук, професор (Міжнародний гуманітарний університет); **Янишин Б.М.** – кандидат історичних наук, старший науковий співробітник (Інститут історії України НАН України); **Яремчук В.П.** – доктор історичних наук, професор (Національний університет «Острозька академія»).

Збірник індексується в міжнародній базі даних Index Copernicus International.

На підставі наказу Міністерства освіти і науки України № 6143 від 28.12.2019 р. (додаток 4) журнал внесений до Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б») у галузі педагогічних наук (011 – Освітні, педагогічні науки, 012 – Дошкільна освіта, 013 – Початкова освіта, 014 – Середня освіта (за предметними спеціалізаціями), 015 – Професійна освіта (за спеціалізаціями), 016 – Спеціальна освіта).

На підставі наказу Міністерства освіти і науки України № 409 від 17.03.2020 р. (додаток 1) журнал внесений до Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б») у галузі філологічних наук (035 – Філологія) та у галузі культури і мистецтва (022 – Дизайн, 023 – Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація, 024 – Хореографія, 025 – Музичне мистецтво, 026 – Сценічне мистецтво, 027 – Музеєзнавство, пам'яткознавство, 028 – Менеджмент соціокультурної діяльності).

На підставі наказу Міністерства освіти і науки України № 1290 від 30.11.2021 р. (додаток 3) журнал внесений до Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б») у галузі історичних наук (032 – Історія та археологія).

Свідцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації «Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка» Серія КВ № 19906-9706Р від 14.05.2013 р.

Усі електронні версії статей збірника оприлюднюються на офіційному сайті видання
www.aphn-journal.in.ua

Редакційна колегія не обов'язково поділяє позицію, висловлену авторами у статтях, та не несе відповідальності за достовірність наведених даних та посилань.

Статті у виданні перевірені на наявність плагіату за допомогою програмного забезпечення StrikePlagiarism.com від польської компанії Plagiat.pl.

Засновник і видавець – Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, співзасновники Ільницький В.І., Душний А.І., Зимомяр І.М.
Адреса редакції: Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, вул. Івана Франка, 24, м. Дрогобич, обл. Львівська, 82100. тел.: (03244) 1-04-74, факс: (03244) 3-81-11, e-mail: info@aphn-journal.in.ua

© Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, 2022
© Пантук М.П., Душний А.І., Зимомяр І.М., 2022

Recommended for publication
by Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University Academic Council
(protocol No 3 from 24.03.2022)

Humanities science current issues: Interuniversity collection of Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University Young Scientists Research Papers / [editors-compilers M. Pantyuk, A. Dushnyi, V. Ilnytskyi, I. Zymomrya]. – Drohobych: Publishing House „Helvetica”, 2022. – Issue 48. Volume 3. – 170 p.

The journal is intended for all interested in high school pedagogy, philology, art, and history.

Editorial board:

M. Pantyuk – Editor-in-Chief, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Vice-Rector for Scientific Work (Ivan Franko Drohobych State Pedagogical); **A. Dushnyi** – Co-Editor, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Head of the Department (Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University); **V. Ilnytskyi** – Co-Editor, Doctor of History, Professor, Head of the Department (Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University); **I. Dmytriv** – Corresponding Secretary, Candidate of Philological Sciences, Associate Professor (Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University); **V. Andriev** – Doctor of History, Professor (Kyiv Grinchenko University); **I. Bermes** – Doctor of Arts, Professor, Head of the Department (Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University); **M. Haliv** – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University); **V. Halyk** – Candidate of Historical Sciences, Associate Professor, Senior Lecturer at the Department (Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University); **J. Gzhesiak** – Dr. Gab., Associate Professor (Konin Higher Secondary School of Education); **H. Hrytsenko** – Candidate of Historical Sciences (Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University); **V. Dutchak** – Doctor of Arts, Professor, Head of the (Vasyl Stefanyk Precarpathian National University); **V. Zaiets** – Candidate of Art Studies, Deputy Dean of the Faculty of Folk Instruments (National Music Academy of Ukraine named after Peter Tchaikovsky); **I. Zymomrya** – Doctor of Philology, Professor, Head of the Department (Uzhgorod National University); **P. Ivanyshyn** – Doctor of Philology, Professor, Head of the Department (Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University); **R. Korsak** – Doctor of Historical Sciences, Professor, Head of the Department (Uzhgorod National University); **Marszalek-Kawa Joanna** – Doctor of Science, Associate Professor, (Nicolaus Copernicus University in Torun, Torun, Poland); **V. Masnenko** – Doctor of History, Professor, Head of the Department (Bogdan Khmelnytsky Cherkasy National University); **M. Kravchyk** – Ph.D. in Philosophy, Associate Professor (International Humanitarian University); **N. Maftyn** – Doctor of Philology, Professor (Vasyl Stefanyk Precarpathian National University); **P. Matskiw** – Doctor of Philology, Professor, Head of the Department (Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University); **O. Nevmerzhytska** – Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor (General Pedagogy and Preschool Education of Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University); **L. Orshanskyi** – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department (Ivan Franko State Pedagogical University); **M. Pahuta** – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (Ivan Franko State Pedagogical University); **T. Pantiuk** – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University); **O. Petrechko** – Doctor of History, Professor, Head of the Department (Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University); **A. Pecharskyi** – Doctor of Philological Sciences, Professor (Lviv National University); **N. Synkevych** – Candidate of Arts (Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University); **O. Sytnyk** – Doctor of History, Associate Professor, Head of the Chair (Bogdan Khmelnytskyi State Pedagogical University); **I. Stashevska** – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Vice-Rector (Academic Affairs of Kharkiv State Academy of Culture), Honored Worker of Arts of Ukraine; **A. Stashevskyi** – Doctor of Arts, Professor, Head of the Department (Kharkiv State Academy of Culture), Honored Worker of Arts of Ukraine; **Y. Stetsyk** – Doctor of Historical Sciences, Professor (Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University); **M. Strenachikova** – Doctor of Science (Doc. CSc., PhD.), (Academy of Arts in Banska Bystrica); **V. Telvak** – Candidate of Historical Sciences, Associate Professor (Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University); **O. Ustyenko-Kosorich** – Candidate of Art History, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Director of the Educational and Scientific Institute of Culture and Arts (Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko); **D. Chyk** – Doctor of Philology, Associate Professor, (Taras Shevchenko Kremenets Regional Humanities and Pedagogical Academy); **H. Yavorska** – Doctor of Education, Professor (International Humanitarian University); **B. Yanishyn** – Candidate of Historical Sciences, Senior Research Associate (Institute of History of Ukraine of the NAS of Ukraine); **V. Yaremchuk** – Doctor of History, Professor (Ostroh Academy National University).

The collection is included in such international databases as Index Copernicus International.

According to the Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine as of 28.12.2019 No 6143 (annex 4), the journal is included in the List of scientific professional editions of Ukraine (category “B”) on pedagogical sciences (011 – Educational, pedagogical sciences, 012 – Pre-school education, 013 – Primary education, 014 – Secondary education (subject specialization), 015 – Professional education (in the field of specializations), 016 – Special education).

According to the Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine as of 17.03.2020 № 409 (annex 1), the journal is included in the List of scientific professional editions of Ukraine (category “B”) on philological sciences (035 – Philology) and culture and arts (022 – Design, 023 – Fine arts, decorative arts, restoration, 024 – Choreography, 025 – Musical arts, 026 – Performing art, 027 – Museum and monument studies, 028 – Management of socio-cultural activities).

Based on the Order of Ministry of Education and Science of Ukraine No 1290 dated 30.11.2021 (annex 3), the journal is included in the List of professional editions of Ukraine (category “B”) in the area of of Historical Sciences (032 – History and Archeology).

Print media registration certificate «Humanities science current issues: Interuniversity collection of Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University Young Scientists Research Papers» series KV № 19906-9706P dd. 14.05.2013.

All electronic versions of articles in the collection are available on the official website edition
www.aphn-journal.in.ua

Editorial board do not necessarily reflect the position expressed by the authors of articles,
and is not responsible for the accuracy of these data and references.

The articles were checked for plagiarism using the software StrikePlagiarism.com developed by the Polish company Plagiat.pl.

Founder and Publisher – Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University,
co-founders V. Ilnytskyi, A. Dushnyi, I. Zymomrya.

Editorial address: Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, Ivana Franka str., 24, Drohobych, Lviv region,
82100. tel.: (03244) 1-04-74, fax: (03244) 3-81-11, e-mail: info@aphn-journal.in.ua

© Drohobych State Ivan Franko
Pedagogical University, 2022
© M. Pantyuk, A. Dushnyi, I. Zymomrya, 2022

МОВОЗНАВСТВО. ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

УДК 37.026+811.112.2'243

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/48-3-1>

Галина АНТОНЮК,
orcid.org/0000-0002-9594-6661
кандидат філософських наук,
доцент кафедри прикладної лінгвістики
Національного Університету «Львівська політехніка»
(Львів, Україна) gantoniuk@yahoo.com

Ліля ЧЕРНИШ,
orcid.org/0000-0002-2277-1311
кандидат філософських наук,
доцент кафедри прикладної лінгвістики
Національного Університету «Львівська політехніка»
(Львів, Україна) lilia.chernysh@ukr.net

ОРГАНІЗАЦІЯ ТЕСТУВАННЯ ЗАСОБАМИ MOODLE ПРИ ВИВЧЕННІ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ ЯК ДРУГОЇ ІНОЗЕМНОЇ

У статті розглянуто дидактичні засади організації тестового контролю при вивченні німецької мови як другої іноземної на кафедрі прикладної лінгвістики Національного університету «Львівська політехніка». Авторами узагальнено досвід вітчизняних та зарубіжних дослідників з питань впровадження змішаного навчання й технології розробки дистанційних курсів у віртуальному навчальному середовищі Moodle. Зазначено, що розроблені й розміщені на електронній навчальній платформі курси з вивчення німецької мови сприяють формуванню комунікативної компетенції, готовності до спілкування у різних сферах суспільного життя. Електронна платформа Moodle має великий потенціал для впровадження комплексної системи моніторингу та оцінювання знань студентів/учнів. Тестові завдання відповідають таким дидактичним вимогам як доступність, швидкість, об'єктивність, обґрунтованість, відповідність поточному темпу інформаційного потоку тощо. За допомогою програми-редактора інтерактивних завдань можна розробляти тести різного рівня складності. Тестові завдання, розроблені та розміщені авторами на платформі Moodle VNS НУЛП для вивчення німецької мови як другої іноземної, успішно апробовані впродовж 2019-2021 н.р. Отримані результати є підставою для подальшого вдосконалення взаємодії викладача та студента в умовах традиційного, змішаного та он-лайн навчання. Зроблено висновок, що тестові можливості електронної освітньої платформи Moodle є одним із ефективних засобів підвищення якості інішомовної освіти, сприяють формуванню готовності до професійної діяльності в умовах сучасного багатокультурного простору.

Ключові слова: змішане навчання, дистанційна освіта, електронна освітня платформа, Moodle, віртуальне навчальне середовище, іноземна мова, соціолінгвістична компетенція, комунікативна компетенція.

Halyna ANTONYUK,
orcid.org/0000-0002-9594-6661
PhD,
Associate Professor at the Applied Linguistic Department
Lviv Polytechnic National University
(Lviv, Ukraine) gantoniuk@yahoo.com

Lilia CHERNYSH,
orcid.org/0000-0002-2277-1311
PhD,
Associate Professor at the Applied Linguistic Department
Lviv Polytechnic National University
(Lviv, Ukraine) lilia.chernysh@ukr.net

ORGANIZATION OF MOODLE TESTING IN THE STUDY OF GERMAN AS A SECOND FOREIGN LANGUAGE

The article considers the didactic principles of the organization of blended learning in the study of German as a second foreign language at the Department of Applied Linguistics of the National University "Lviv Polytechnic". The

authors generalized the experience of domestic and foreign researchers on the implementation of blended learning and technology for the development of distance learning courses in the virtual learning environment Moodle. The courses on speech practice, practical grammar; translation disciplines placed on this platform meet the basic methodical requirements for conducting blended and distance learning, take into account the individual trajectory of study, enable interactive interaction between teacher and student; contribute to the formation of communicative sociolinguistic competence of students. The electronic platform Moodle has great potential for the implementation of a comprehensive system of monitoring and evaluation of knowledge and skills of students. Test tasks meet such didactic requirements as accessibility, speed, objectivity, transparency, validity, compliance with the current pace of information flow, etc. With the help of the program-editor of interactive tasks it is possible to develop tests of different complexity and different variations: multiple choice, filling in the blanks, finding matches, compiling crossword puzzles, etc. The test tasks developed and posted by the authors on the Moodle platform for learning German as a second foreign language were successfully tested during 2019/2020, 2020/2021. The results of success are the basis for further improvement of teacher / student interaction in full-time, blended and distance learning. It is concluded that electronic educational platforms are one of the effective opportunities to improve the quality of language education, contribute to the formation of readiness for professional activity in a multicultural space.

Key words: *blended learning, distance education, electronic educational platform, Moodle, virtual learning environment, foreign language, sociolinguistic competence, communicative competence.*

Постановка проблеми.

В умовах стрімкого розвитку інформаційних технологій у системі вищої освіти України переосмислюються орієнтири, що актуалізують потребу у підготовці висококваліфікованих фахівців різних спеціальностей, які будуть здатними до крос-культурної комунікації в інноваційно-технологічному просторі. Це зумовлює пошук нових освітніх парадигм і концепцій, форм, методів і засобів навчання, упровадження технологічних інновацій, що сприятливо відобразатимуться на підвищенні якості освіти. Одним із перспективних напрямів розвитку сучасної освіти є змішане навчання (ЗН, або: гібридне, комбіноване; англ.: blended learning, BL), що передбачає поєднання очної та дистанційної форм. В контексті нашого дослідження актуальним є вивчення можливостей електронної освітньої платформи Moodle для організації змішаного (і дистанційного) навчання при вивченні німецької мови як другої іноземної та можливостей тестового контролю і оцінки знань здобувачів освіти.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичні аспекти організації змішаного навчання з використанням електронних освітніх платформ, технологія його проектування та підтримки є предметом дослідження вітчизняних та зарубіжних науковців. Цим питанням займалися: (Кухаренко, Березенська, Бугайчук, Олійник, 2016: 9), (Биков, 2013: 4), (Бугайчук, 2016: 5), (Коротун, 2016:8), (Глинський, 2021:6), (Долинський, 2013:7). Актуальні питання організації ЗН з елементами дистанційного при вивченні іноземних мов розглядали такі вчені, як (Безлюдний, 2019: 2), (Щеглова, 2016:12), (Бескорса, 2017:3), (Асоянц, Іванова, 2014:1). Зарубіжний досвід представлений у наступних напрацюваннях:

(Бонк і Грегем, 2005:13), (Спрінг, Грегем, Гедлок, 2016:15), (Гі і Райс, 2012:14) та ін.

Метою статті є визначення можливостей електронного навчального середовища Moodle при організації тестового контролю з метою оцінки знань учнів/студентів при вивченні німецької мови як другої іноземної та його ролі у формуванні комунікативної та перекладацької компетентності у здобувачів освіти.

Виклад основного матеріалу.

Електронні освітні ресурси є частиною сучасного навчального забезпечення навчального процесу з певним навчально-методичним призначенням та використовуються в навчальній діяльності учнів чи студентів в аудиторній, самостійній, індивідуальній чи дистанційній формах навчання. Під ЕОР «розуміють засоби навчання на цифрових носіях будь-якого типу або розміщені в інформаційно-телекомунікаційних системах, які відтворюються за допомогою електронних технічних засобів і застосовуються в освітньому процесі» (Наказ МОНУ № 749: 2019). Отже, відповідно до наведеного визначення маємо право розглянути електронну платформу Moodle як базу для розроблення різноманітного спектру електронних освітніх ресурсів. Характерними рисами Moodle є те, що система враховує педагогічні аспекти, які базуються на конструктивних психолого-педагогічних засадах, а саме на врахуванні ролей «учитель-учень»; «учень-учитель» у навчальному процесі.

Moodle може використовуватись у дистанційній і у змішаній формі для підтримки стаціонарного навчання у закладах освіти різного рівня. У цій статті ми зосереджуємо увагу на використанні платформи Moodle для вивчення німецької мови як другої іноземної та циклу перекладознавчих дисциплін (курс: німецька мова) на кафедрі

прикладної лінгвістики НУЛП. Навчальне середовище Moodle проектувалося відповідно до реалізації методів спільної діяльності студентів, інтерактивного навчання, формування рефлексивних умінь самонавчання та самоконтролю. При розробці навчальної дисципліни система дає змогу категоризації матеріалу, за назвами яких можна проводити пошук і отримувати доступ. Значна увага на цій платформі приділена безпеці інформації – встановленні паролів, обробці форм даних, зберіганню інформації тощо. Електронна платформа містить засоби управління, самонавчання, комунікації та оцінювання навчальних досягнень студентів (учнів). Засоби управління можуть призначати користувачеві роль адміністратора, розробника електронних засобів навчання або користувача. Найчастіше під час створення дистанційного курсу (ДК) вирізняють: режим адміністратора, в якому проходить інсталяція та встановлення параметрів ДК; режим викладача, в якому здійснюється редагування і доповнення ДК новим навчально-методичним матеріалом; режим студента, у якому студенти мають доступ і виконують завдання. Засоби оцінювання навчальних досягнень забезпечують збирання поточної та результативної інформації про навчальну діяльність студента в середовищі ДК. До засобів оцінювання можна віднести анкети, завдання і опитування. Не менш важливими є засоби індивідуального навчання, які є базою для здійснення студентами самоконтролю та самокорекції своїх навчальних досягнень. У навчальному середовищі Moodle до них можна віднести тести, урок (лекція), пояснення, глосарій.

Засіб «тести» дозволяє викладачу створити набір тестових завдань. Засіб «урок (лекція)» дозволяє розробити і організувати урок з дотриманням усіх методичних вимог. Він складається з набору сторінок. Кожна сторінка закінчується запитаннями для студентів. Відповідь студента дозволяє йому перейти на наступну чи попередню сторінку. Це дає змогу створювати лекції, які подають студенту навчальний матеріал залежно від його відповідей, тобто таку систему, що адаптується до навчальних досягнень студента і має нелінійну структуру. Засіб «пояснення» дозволяє розміщувати текст та графіки на головній сторінці курсу. За допомогою такого засобу можна дати пояснення до будь-якої теми чи завдання на визначений період часу. Засіб «глосарій» дозволяє створити основний словник понять, які використовуються програмою, а також словник основних термінів. Він додає в курс гнучкий шлях щодо представлення дефініцій з використанням

гіперпосилань. Засоби комунікації призначені для організації комунікативних взаємодій дистанційного курсу із суб'єктами навчального процесу. Оскільки одним із першочергових завдань у вивченні іноземної мови є формування комунікативних компетентностей, то технологія Moodle надає можливість формувати навички іншомовного мовлення за допомогою вбудованих ресурсів: Форум, Завдання, Урок, Scott пакет, URL посилання і т.п. Процес навчання набуває активного характеру: майбутній фахівець є залученим до активної комунікативної діяльності, що передбачає побудову заняття з іноземної мови як моделі реальної комунікації. Навчальне середовище Moodle дозволяє реалізувати всі основні механізми спілкування: перцептивний (відповідальний за сприйняття); інтерактивний (відповідальний за організацію взаємодії); комунікативний (відповідальний за обмін інформацією).

В електронному середовищі Moodle нами були розроблені електронні навчальні курси з практичного курсу «Сучасна німецька мова», «Перекладацький практикум. Німецька мова» для студентів 3-4-х курсів та «Практика перекладу» для студентів-магістрів. Дисципліни розміщені в межах навчально-освітнього порталу Національного університету «Львівська політехніка» (Робочі програми дисциплін).

У розроблених нами дистанційних курсах були використані такі різновиди електронних освітніх ресурсів, як блог-технології, лінгвістичні корпуси, електронні словники, інформаційно-довідкові джерела, електронні тренажери тощо, які є регламентовані «Положенням про електронні освітні ресурси» (10). Розглянемо їх більш детально:

- блог-технологія: надає можливість студентам розміщувати інформацію у графічному форматі на своїй сторінці у вигляді щоденника або журналу, а також коментувати повідомлення користувачів (відбувається формування навичок писемного мовлення та соціокультурних умінь);
- лінгвістичний корпус (тексти, які надаються за певною ознакою). Викладачі мають можливість організувати пошуково-дослідницьку роботу студентів, мотивувати їх пізнавальну діяльність, сформувати вміння навчання у співробітництві, а також уміння самостійної навчальної діяльності;
- електронні словники (використовуються з метою розвитку лексичних навичок мовлення студентів та їх перекладацької компетенції);
- інформаційно-довідкові Інтернет-ресурси (мережеві енциклопедії, каталоги, Інтернет видання, віртуальні тури по музеям, галереям, театрам, містам тощо).

Дидактичні демонстраційні матеріали представлені у вигляді електронних версій таблиць, постерів, схем, презентацій, асоціативних карток. Такого типу матеріали були представлені як у теоретичному блоці, під час подачі нового матеріалу, так і в практичній частині, у складі завдань – коли таблицю необхідно доповнити, розширити дібраними зразками, за схемою навести певну кількість власних прикладів, до постерів додати відповідні репліки, картинки, заповнити асоціативні картки найбільш оригінальним чином. Стосовно презентацій, то спектр їх використання в електронній платформі Moodle достатньо широкий та різноманітний.

Під час вивчення іноземної мови обов'язковим видом діяльності є робота з аудіо- та відеоматеріалами. Ці ресурси сприяють розвиткові аудитивних навичок – сприймання мови на слух, формують важливі візуальні стимули для говоріння, формують критичне мислення, що є важливим моментом у навчальній діяльності. Тут варто зазначити, що іноді виникала проблема розміру аудіо та відеоматеріалів, оскільки електронна платформа Moodle встановлює обмеження для розміру таких матеріалів (максимум 32 МБ). У цих випадках доводилось розміщувати матеріал або частинами, або за межами курсу, з посиланнями на це джерело. Електронні тематичні зображення, добірки фотокарток, рисунків, викликають особливу зацікавленість студентів. Електронна платформа Moodle дозволяє представити їх на вікі-сторінках, у вигляді презентацій, а іноді вони є частиною тестових завдань.

Метою циклу перекладознавчих дисциплін з курсу «Німецька мова» є підготовка фахівців, які вільно володіють німецькою мовою як другою іноземною і застосовують здобуті практичні навички у професійній діяльності (Робоча програма з дисципліни «Перекладацький практикум»).

У процесі викладання курсів «Сучасна німецька мова», «Перекладацький практикум» широко використовувалися такі педагогічні технології як cooperative learning- навчання у співпраці, кейс-метод (метод аналізу ситуацій), проектний метод. Це багатофункціональні методики, в основу яких покладено діяльнісний підхід, націлений на активізацію мовленнєвих навичок у процесі самого спілкування.

Електронна платформа Moodle має великі можливості щодо впровадження цілісної системи контролю й оцінювання знань та вмій студентів. Одним з варіантів організації контрольних дій є використання елементів курсу Hot Potatoes Quiz. За допомогою цієї програми-редактора інтерактивних завдань, можливо розробити тести різної складності і різних варіацій: на множинний вибір, заповнення пропусків, пошук відповідностей, складання кросвордів.

Також є можливість складати тести безпосередньо у самій системі електронного курсу. Задля цього формується перелік питань з можливістю імпортування їх з власної бази комп'ютера чи створюються умови, коли їх необхідно скласти у самій системі курсу. Ураховується, що питання до тестів можуть мати певні варіації: на множинний вибір з одним чи кількома правильними відповідями, питання бінарного вибору, пошук відповідностей, есе, обчислювальна відповідь, стисла відповідь тощо.

При вивченні граматичних тем Plusquamperfekt Indikativ та Plusquamperfekt Konjunktiv у курсі «Практика перекладу» було укладено тестові завдання на множинний вибір: hatten ... gemacht та hättengemacht. За обраною відповіддю можна прослідкувати рівень сформованості знань студента та визначити та коло питань, які потребують доопрацювання.

Сучасна німецька мова, част. 6 (нова програма) [03927]

Інформаційна сторінка / Мої курси / Сучасна німецька мова, част. 6 (нова програма) [03927] / TEMA 2. GEFÜHLE UND EIGENSCHAFTEN / Підсумкове тестування до т

Питання 21
Відповісти ще не було.
Макс. оцінка до 10
Відкрити питання
Редагувати питання

Um auf dem Markt gut vertreten zu sein, sind die Firmen immer [] interessiert. Wenn ein neues Präparat entwickelt wird, muss herausgefunden werden, ob das Mittel [] geeignet ist. Um alle Risiken auszuschließen, ist die Durchführung [] wichtig. Die Versuchspersonen müssen [] einverstanden sein. Normalerweise sind nur wenige Personen [] bereit. Ärzte sind [] verantwortlich. Es dürfen durch das Präparat keine Schäden entstehen und die Versuchspersonen müssen [] zufrieden sein. Nach Abschluss [] kann das Produkt auf den Markt. Wenn das Verkauf [] gut ist, ist die Firma [] stolz.

Рис. 1. Завдання на пошук відповідностей

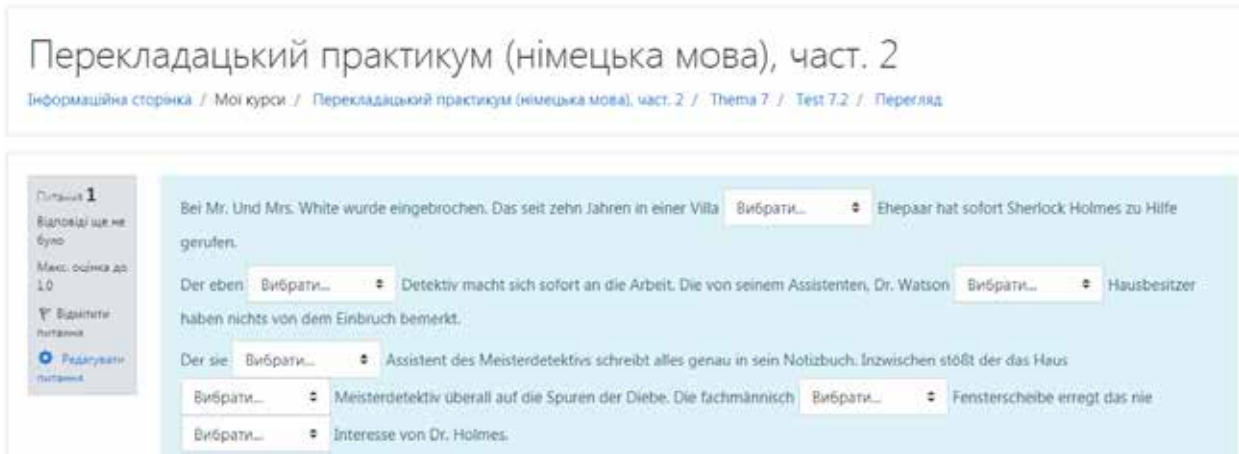

Рис. 2. Завдання на пошук відповідностей з множинним вибором

Рис. 3. Завдання на знання лексичних зворотів

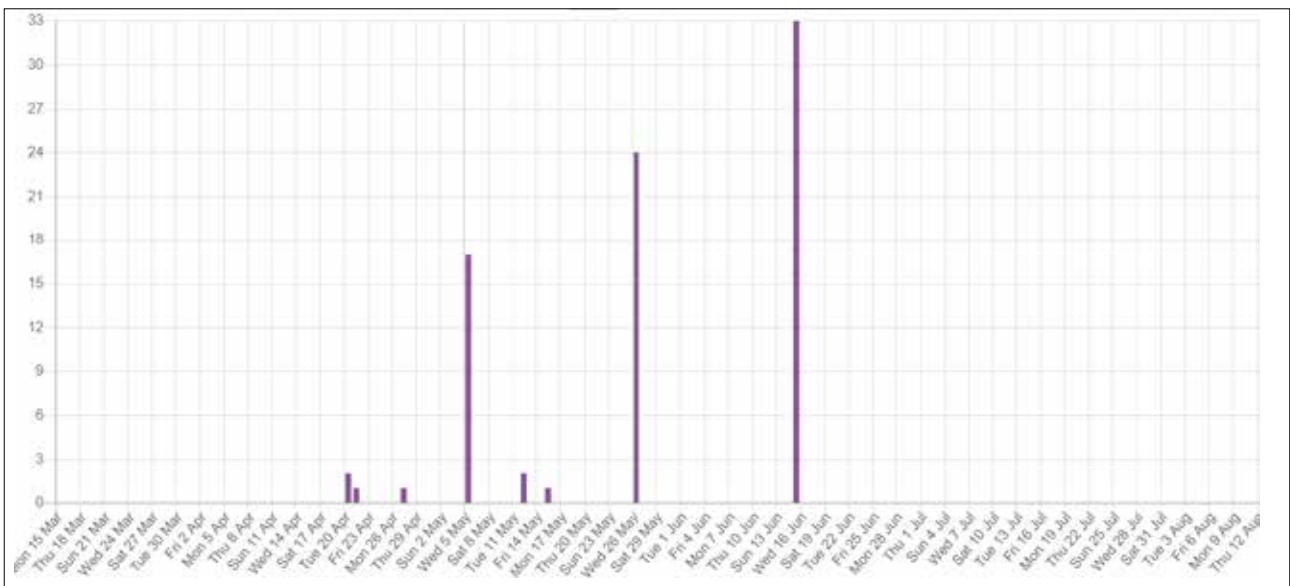

Рис. 4. Графік відвідування занять

Вивчаючи лексику, для прикладу, політичного дискурсу, важливо оволодіти не окремими словами, а цілими зворотами. Тест на рис. 3 сприяє засвоєнню власне комбінованих лексичних зворотів.

До переваг відносять і те, що тести, складені у Moodle, мають певні варіативні параметри,

наприклад, кількість спроб виконання, використання додаткового матеріалу, часовий ліміт тощо. Перевагами платформи є те, що на ній можна розмістити структуровані текстові, графічні, відеоматеріали з відповідним методично-організаційним супроводом; є відкритий електронний журнал

для обліку результатів всіх видів діяльності; є можливість організації різних форм спілкування (форум).

Не менш важливим є те, що у системі Moodle можна прослідкувати не тільки кількість відвіданих занять, але й тривалість присутності студента на занятті або час, витрачений на складання тесту або іспиту. Тобто ця електронна платформа спрощує систему контролю за успішністю та відвідуванням занять, що ще раз демонструє її ефективність (Рис. 4).

Перевагами Moodle є те, що укладені тести мають певні варіативні параметри як: кількість спроб виконання, використання додаткового матеріалу, часовий ліміт тощо. На платформі можна розмістити структуровані текстові, графічні, відеоматеріали з відповідним методично-організаційним супроводом; є відкритий електронний журнал для обліку результатів всіх видів діяльності; є можливість організації різних форм спілкування (форум). Система має різні структурні варіації застосування, може бути адаптована до використання студентами філологічних спеціальностей у різних напрямках, є належною базою для складання різноманітних електронних освітніх ресурсів, що регламентуються законодавчими нормативами. Досвід організації змішаного і дистанційного навчання впродовж 2019–2021 н.р., укладання електронно-навчальних комплексів з

циклу мовленнєвих дисциплін на кафедрі прикладної лінгвістики в межах освітнього порталу НУЛП дає підстави зробити наступні **висновки**:

В умовах змішаного та дистанційного навчання електронна платформа Moodle виявила себе як ефективний ресурс при вивченні німецької мови як другої іноземної. Розроблені на цій платформі навчальні курси (практика мовлення, практична граматики, перекладацькі дисципліни) та тестові завдання відповідають основним методичним вимогам до дистанційного навчання, враховують індивідуальну траєкторію навчання, уможливають інтерактивну взаємодію викладача і студента; сприяють формуванню комунікативної соціолінгвістичної компетенції здобувачів освіти. В той же час варто наголосити, що сучасні освітні технології вимагають належної фахової компетенції з боку викладача, відповідного рівня професійної та інноваційної культури, що за умови стрімкого розвитку технологій вимагає постійного професійного навчання та удосконалення усіх учасників навчального процесу.

Перспективами подальших досліджень з тематики укладання навчальних курсів на електронно-освітній платформі Moodle та тестового контролю є узагальнення теоретичного та практичного досвіду (вітчизняного та іноземного) з метою напрацювання загальних методичних рекомендацій з циклу дисциплін «Іноземна мова».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Асоянц П.Г., Іванова О.О., Методичні переваги використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі формування англійської професійно-орієнтованої лексичної компетентності. *Теоретичні питання культури, освіти та виховання*. 2014. № 49. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Trkov_2014_49_25
2. Безлюдний О. І. та ін. Досвід використання змішаного навчання на заняттях з англійської мови у закладах вищої педагогічної освіти. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2019. Т. 73, № 5. URL: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/2669/1566>
3. Бескорса О.С. Система Moodle як засіб організації змішаного навчання практичної фонетики німецької мови. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2017. т. 62, № 6. URL: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/1832/1282>
4. Биков В.Ю. Мобільний простір і мобільно орієнтоване середовище інтернет користувача: особливості модельного подання та освітнього застосування. *Інформаційні технології в освіті*. № 17, С. 9–37, 2013.
5. Бугайчук К.Л. Змішане навчання: теоретичний аналіз та стратегія впровадження в освітній процес вищих навчальних закладів. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2016. Т. 54. № 4. URL: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/1434/1070>.
6. Глинський Я.М., Пукач П.Я. Досвід змішаного навчання інформатики студентів економічних спеціальностей з використанням засобів LMS MOODLE та YUOTUBE. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2021. Т. 83, № 3. URL: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/3945/1808>
7. Долинський Є.В. Можливості використання навчального середовища Moodle при вивченні іноземних мов та перекладу. *Збірник наук. праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна»*. 2013. № 1(7). С. 82–85.
8. Коротун О. В. Методологічні засади змішаного навчання в умовах вищої освіти. *Інформаційні технології в освіті*. 2016, № 3 (28) с.117–129. URL: http://ite.kspu.edu/Issue_28/s.117-129
9. Кухаренко В. М. та ін. Теорія та практика змішаного навчання. Харків, Міськдрук, НТУ «ХПІ». 2016. 156 с.
10. Наказ МОНУ «Про внесення змін до Положення про електронні освітні ресурси» від 29.05.2019. № 749. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/Re33637?an=1>
11. Робоча програма ВБ 2.11 «Перекладацький практикум (німецька мова)», Ч. 2. URL: <http://vns.lpnu.ua/course/view.php?id=5430>.
12. Щеглова А.О. Місце проектного методу для формування і розвитку іншомовної комунікативної компетентності студентів в умовах змішаного навчання. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2016. Т. 53. № 3. С. 142–149.

13. Bonk C. J., Graham C. R. Handbook of blended learning: Global perspectives, local designs. San Francisco. CA : Pfeiffer, 2005. pp. 3–21.
14. P. Gee P. Mc, Reis A. Blended course design: a synthesis of best practices. *Journal of Asynchronous Learning Networks*. 2012. Vol. 16. № 4. pp. 7–22. URL: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ982678.pdf>.
15. Spring K. J., Graham C. R., C. A. Hadlock C. A. The current landscape of international blended learning. *International Journal of Technology Enhanced Learning*. 2016. № 8 (1), pp. 84–102, 2016.
16. Робоча програма дисципліни «Сучасна німецька мова, Ч. 6». URL: <http://vns.lpnu.ua/course/view.php?id=7695>; Робоча програма дисципліни «Сучасна німецька мова, Ч. 8». URL: <http://vns.lpnu.ua/course/view.php?id=5429>, <http://vns.lpnu.ua/course/view.php?id=5430>? <http://vns.lpnu.ua/course/view.php?id=4922>

REFERENCES

1. Asojants P.G., Ivanova O.O. Metodichni perevahy vykorystannia informatsiino-komunikatsiinykh tekhnolohii u protsesi formuvannia anhlomovnoi profesiino-orientovanoi leksychnoi kompetentnosti [Methodological advantages of using information and communication technologies in the process of forming English-speaking professionally oriented lexical competence]. *Theoretical issues of culture, education and upbringing*. № 49, s. 90–97, 2014. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Trpkov_2014_49_25. [in Ukrainian]
2. Bezlyudny O.I. et al. Dosvid vykorystannia zmishanoho navchannia na zaniattiakh z anhliskoi movy u zakladakh vyshchoi pedahohichnoi osvity [Experience of using blended learning in English classes in institutions of higher pedagogical education], *Information technologies and teaching tools*, vol. 73, № 5. 2019. URL: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/2669/1566> [in Ukrainian]
3. Beskorsa O.S. Systema Moodle yak zasib orhanizatsii zmishanoho navchannia praktychnoi fonetyky nimetskoj movy [Moodle system as a means of organizing blended learning of practical phonetics of the German language]. *Information technologies and Learning Tools*, vol. 62, № 6. s. 86–97, 2017. URL: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/1832/1282>. [in Ukrainian]
4. Bykov V. Mobilnyi prostor i mobilno orientovane seredovyshe internet korystuvacha: osoblyvosti modelnoho podannia ta osvitnoho zastosuvannia [Mobile space and mobile-oriented Internet user environment: features of model representation and educational application]. *Information technologies in education*. 2013. № 17, s. 9–37. [in Ukrainian]
5. Bugaychuk K.L. Zmishane navchannia: teoretychnyi analiz ta stratehiia vprovadzhennia v osvittii protses vyshchykh navchalnykh zakladiv [Blended learning: theoretical analysis and implementation strategy in the educational process of higher education], *Information technology and Learning Tools*. 2016. № 54, s. 1–18. URL: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/1434/1070> [in Ukrainian]
6. Glinsky Y.M., Pukach P.Y. Dosvid zmishanoho navchannia informatyky studentiv ekonomichnykh spetsialnostei z vykorystanniam zasobiv LMS MOODLE ta YUOTUBE [Experience of mixed teaching of informatics of students of economic specialties with the use of LMS MOODLE and YUOTUBE]. *Information Technologies and Learning Tools*. 2021. Vol. 83. s. 113–124, URL: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/3945/1808>.
7. Dolinsky E. V. Mozhlyvosti vykorystannia navchalnoho seredovyshe Moodle pry vyvchenni inozemnykh mov ta perekladu [Possibilities of using the Moodle learning environment when learning foreign languages and translation]. Collection of sciences. Proceedings of the Khmelnytsky Institute of Social Technologies of the University “Ukraine”. 2013. № 1 (7). s. 82–85. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpkhst_2013_1_20 [in Ukrainian]
8. Korotun O.V. Metodolohichni zasady zmishanoho navchannia v umovakh vyshchoi osvity [Methodological principles of mixed learning in higher education]. *Information technologies in education*. 2016. № 3 (28) s. 117–129. URL: <http://ite.kspu.edu/index.php/ite/article/view/100/110>. [in Ukrainian]
9. Kukharenko V.M. and others. Teoriia ta praktyka zmishanoho navchannia [Theory and practice of blended learning]. Kharkiv. Ukraine. Miskdruk, NTU, “KhPI”. 2016. 156 s. [in Ukrainian]
10. Nakaz MONU «Pro vnesennia zmin do Polozhennia pro elektronni osvitni resursy» vid 29.05.2019. № 749 [Order of the Ministry of Education and Science “On Amendments to the Regulations on Electronic Educational Resources” dated 29.05.2019. № 749] URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/Re33637?an=1>; [in Ukrainian]
11. Robocha prohrama VB 2.11 “Perekladatskyi praktykum (nimetska mova)”, Ch.2. [Working program of the academic discipline VB 2.11 “Translation Workshop (German language)”, Part 2]. URL: <http://vns.lpnu.ua/course/view.php?id=5430>. [in Ukrainian]
12. Shcheglova A.A. Mistse proektnoho metodu dlia formuvannia i rozvytku inshomovnoi komunikatyvnoi kompetentnosti studentiv v umovakh zmishanoho navchannia [The place of the project method for the formation and development of foreign language communicative competence of students in a blended learning environment] *Information technology and teaching tools*, vol. 53, № 3, s. 142–149, 2016. [in Ukrainian]
13. C. J. Bonk, C. R. Graham. Handbook of blended learning: Global perspectives, local designs. Ed. San Francisco. CA: Pfeiffer. 2005. s. 3–21. URL: <http://goo.gl/0LwXKV>.
14. Gee P. Mc, A. Reis A. Blended course design: a synthesis of best practices. *Journal of Asynchronous Learning Networks*. Vol. 16. № 4. s. 7–22, 2012.
15. Spring K. J., Graham., C. R., Hadlock C. A. The current landscape of international blended learning. *International Journal of Technology Enhanced Learning*. № 8 (1). s. 84–102, 2016.
17. Work program of the discipline “Modern German, Part 6”. URL: <http://vns.lpnu.ua/course/view.php?id=7695>; Work program of the discipline “Modern German, Part 8”. URL: <http://vns.lpnu.ua/course/view.php?id=5429>; <http://vns.lpnu.ua/course/view.php?id=5430>; <http://vns.lpnu.ua/course/view.php?id=4922>

Кіра БАЙША,

orcid.org/0000-0002-4633-7579

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри іноземних мов

Херсонського національного технічного університету

(Херсон, Україна) bayshakira@gmail.com

РЕСУРСИ CLIL-ТЕХНОЛОГІЇ У ВИРІШЕННІ ПРОФЕСІЙНИХ І ОСВІТНІХ ЗАВДАНЬ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ТЕХНІЧНИХ ЗВО

Стаття присвячена аналізу можливостей застосування CLIL-технології у вирішенні професійних і освітніх завдань підготовки здобувачів у закладах вищої технічної освіти. В статті обґрунтовується, що знання іноземної мови збільшує конкурентоздатність спеціаліста-випускника на ринку праці та сприяє міжнародній академічній і професійній мобільності. Також доведено, що технологія і методи предметно-мовного інтегрованого навчання є одним з ефективних освітніх ресурсів, що демонструє високу результативність, його доцільно використовувати у викладанні іноземної мови спільно з фаховими дисциплінами, розширюючи, таким чином, загальноосвітній простір здобувача за рахунок функціонального підходу до іномовної підготовки.

Розглянуто пріоритетні напрями впровадження підходів та моделей міждисциплінарної інтеграції за допомогою CLIL, визначено принципи та тренди світових викладацьких практик його застосування, проаналізовано фактори впливу і труднощі, які варто враховувати перед застосуванням CLIL технології. В результаті, до основних рис застосування CLIL-технології у вирішенні професійних і освітніх завдань підготовки здобувачів закладу вищої технічної освіти, віднесено: а) проведення діагностичного тестування, групування студентів і за потреби індивідуалізоване навчання; б) роботу з автентичними науково-технічними текстами, використання структур професійно-орієнтованої лексики і дискусії з науково-технічної проблеми за профілем освітньої діяльності; в) включення у освітній процес групових форм роботи у спеціальних профільних лабораторіях з різних тематичних напрямів; г) виконання дослідницьких міні-проектів як у лабораторіях, так і поза аудиторією, з обов'язковим описом технології або технічних об'єктів; д) розробка мовного пакету з певною кількістю кредитів для проходження повного курсу навчання за технічними спеціальностями.

Ключові слова: предметно-мовне інтегроване навчання, іноземна мова, заклади вищої технічної освіти.

Kira BAYSHA,

orcid.org/0000-0002-4633-7579

Candidate of Pedagogical Sciences,

Associate Professor at the Department of Foreign Languages

Kherson National Technical University

(Kherson, Ukraine) bayshakira@gmail.com

RESOURCES OF CLIL-TECHNOLOGY IN SOLVING PROFESSIONAL AND EDUCATIONAL TASKS OF TECHNICAL UNIVERSITIES STUDENTS TRAINING

The article is devoted to the analysis of possibilities and CLIL-technology implementation in solving professional and educational tasks of training students in establishments of higher technical education. The article substantiates that knowledge of a foreign language increases the competitiveness of a university graduate in the labor market and promotes international academic and professional mobility. It has also been proved that the technology and methods of content and language integrated learning is one of the effective educational resources that demonstrates high efficiency, it should be used while foreign language teaching in conjunction with professional disciplines, thus expanding the general educational space through a functional approach to foreign language training.

Priority vectors of interdisciplinary integration approaches and model's implementation with the help of CLIL are considered, principles and trends of world teaching practices of its application are defined, factors of influence and difficulties which should be considered before implementation of CLIL technology are analyzed. As a result, the main features of the application of CLIL-technology in solving professional and educational tasks of training students in higher technical educational establishment include: a) diagnostic testing, a grouping of students and, if necessary, the individualized training; b) work with authentic scientific and technical texts, using of professionally-oriented structures and vocabulary, discussing the scientific and technical problems in the field of educational activities; c) inclusion in the educational process of group forms of work in special specialized laboratories in various thematic areas; d) implementation of research mini-projects both in laboratories and outside the classroom, with a mandatory description of technology or technical facilities; e) development of a language package with a certain number of credits for a full course of study in technical specialties.

Key words: content and language integrated learning, foreign language, establishments of higher technical education.

Постановка проблеми. Сучасні вимоги до вищої освіти в Україні вимагають як від викладачів, та і від студентів принципово нового ставлення до процесу. Це обумовлено не тільки статтями нового Закону про Вищу освіту (Про вищу освіту... 2014), що передбачають можливості та бажаність академічної мобільності студентів закладів вищої освіти, не тільки стандартами Common European Framework of Reference for Languages (CEFR), що є необхідними для спеціалістів різних рівнів та кваліфікацій, але й готовністю самих студентів технічних університетів здобувати необхідні їм знання з максимальної кількості джерел та їх зацікавленістю. Змінюється не тільки політична, соціальна, епідемічна ситуація, а й ставлення до академічної інформації та отриманню знань в цілому: освіта може здобуватися не тільки у будівлі університету – навчатися можливо, використовуючи різні джерела; процес отримання знань вже не є суто особистісною справою – успіх у навчанні базується на індивідуальному старанні студента та роботі в команді; формальна освіта є базою, виключно, для навчання впродовж життя; освіта готує базу і є лінком між студентом та бізнесом, виробництвом, політикою, культурою. Найважливішим у ставленні суспільства до освіти є в тому, що не суттєво, скільки кваліфікацій ти маєш, чи досягнеш ти найбільшого успіху залежить від того, наскільки ти зацікавлений та готовий до співпраці. Такий принцип та бажання адаптувати сучасний процес надання освітніх послуг з іноземної мови допомогли сформулювати цільові настанови даної роботи.

Аналіз досліджень. Можна стверджувати, що сьогодні підхід CLIL пов'язують із, переважно, загальноосвітніми дисциплінами (біологією, хімією, історією, математикою), що, на нашу думку, не є продуктивним у підготовці майбутніх фахівців технічного профілю. Найбільшого сенсу контентне навчання набуває, коли мова йде про спеціальні предмети, де є простір для дискусії, де можливе занурення та найбільша користь від пошуку. Цей підхід розвиває критичне мислення, творчий потенціал, підвищує мотивацію учнів та їх самооцінку.

Ткаля І., Черкашина Н., Огнівенко З. (2020), аналізуючи причини виникнення «предметно-мовного інтегрованого навчання», обґрунтовують свою позицію щодо його впровадження у вищій школі як глобальної тенденції сучасного світового навчання. Серед переваг такої технології підкреслюють:

- її гнучкість стосовно кількості часу на вивчення другої мови;

- можливість проводити навчання другою мовою від низької до високої інтенсивності, включаючи короткострокове інтенсивне навчання;

- можливість варіацій від мовних модулів, заснованих на темах, до підходу, де предмет викладається іноземною мовою.

Дослідження в Нідерландах (Van Kampen, Admiraal & Berry, 2018) дозволило детально дослідити природу та спектр педагогіки викладачів CLIL, а також відмінності між викладачами CLIL різних предметних дисциплін. У результаті дослідження з'явилися три основні висновки. По-перше, викладачі CLIL демонструють використання більшої кількості педагогічних підходів, спрямованих на надання студентам різноманітного внеску та варіантів роботи, ніж підходи, зосереджені на розвитку мови студентів та їх знання дисциплінарної грамотності. По-друге, предметна дисципліна викладача CLIL впливає на педагогічні підходи, які вони використовують. По-третє, існує помітна різниця між видами методичних підходів, які демонструють викладачі CLIL та їх колеги, що використовують традиційні методики.

Разом з тим, поряд з глобальним європейським визнанням доцільності застосування методики CLIL (Commission of the ... 2004-2006), в країнах Азії ще дискутують (Khoiriyah 2021) як зміст, так і мовні результати CLIL, наполягаючи на необхідності пролонгованих досліджень лінгвістичних та академічних результатів такої технології.

Мета статті – проаналізувати ресурси CLIL-технології у вирішенні професійних і освітніх завдань підготовки здобувачів у закладі вищої технічної освіти.

Виклад основного матеріалу. CLIL (Content and Language Integrated Learning – предметно-мовне інтегроване навчання) – це один з порівняно нових і надзвичайно цікавий підхід до навчання, що був рекомендований Європейською комісією для використання у закладах вищої освіти. Раніше мову вивчали переважно для спілкування на побутові теми. У наш час англійська мова – це знаряддя, це мова спілкування серед фахівців, а отже постає потреба більш поглибленого вивчення термінології та міжпредметних зв'язків. CLIL має на меті поєднати вивчення іноземної мови з іншими навчальними предметами. Особливість цього підходу в тому, що знання мови стає інструментом. Особливий акцент – на змісті спеціальних текстів та необхідній спеціальній лексиці. Таким чином, мова інтегрується в програму дисципліни, необхідність занурення до мовного середовища підвищує мотивацію студентів.

Але активно використання методики CLIL не знайшла такої популярності в нашій країні, як у державах Євросоюзу, особливо у технічних ЗВО.

Content and Language Integrated Learning засновується одночасно на двох фокусах: навчальній дисципліні та іноземній мові, що уможлиблює їхнє одночасне викладання і вивчення. Як результат, студенти покращують знання з предмету та мовні й мовленнєві навички. При застосуванні CLIL успішне вивчення контенту (предмету) залежить від знань мови, а формування вищого рівня мови залежить від контенту. Методологія CLIL вимагає спеціальних навчальних ресурсів, що між собою інтегровані, накладаються та вимагають значної концентрації, збалансовані між собою завдяки перехресним зв'язкам та взаємній підтримці. Такий підхід допомагає студентам сформувати відчуття впевненості, експериментуючи з мовою, контентом та організацією навчального процесу. Разом з тим, можна погодитись з думкою, викладеною у дослідженнях (Огнівенко, Черкашина 2020), що незважаючи на широке застосування методики CLIL у багатьох країнах, коло проблем можна чітко узагальнити і звести до таких проблем, як людські ресурси, законодавче обґрунтування, матеріальні та фінансові ресурси забезпечення освітнього процесу.

Дослідження ефективності використання і практика застосування технології CLIL в процесі вивчення іноземної мови та формування вмінь іншомовного професійного спілкування курсантами військових спеціальностей (Брик, Лебошина, 2019) дозволило визначити як найбільш оптимальну стратегію інтегрованого предметно-мовного навчання технологію «scaffolding», яка полягає у всебічній підтримці курсанта, що сприяє зменшенню когнітивного та лінгвістичного навантаження при вивченні дисципліни іноземною мовою. Також в результаті узагальнення науковцями у якості пріоритетних напрямів впровадження підходів та моделей міждисциплінарної інтеграції було визначено:

- створення міждисциплінарних педагогічних тандемів і кластерів;
- формування педагогічної системи підтримки мовного навчання на заняттях за професійно спрямованими дисциплінами та системи підтримки предметного навчання на заняттях з іноземної мови;
- формування міждисциплінарних тем та проєктів;
- розробка профільних курсів іноземною мовою, інтегрованих в зміст профільної освіти.

Основними проблемами при впровадженні системи CLIL є не її складність для викладача

або студента, а скептицизм, який сам підхід може викликати, оскільки більшість людей як серед працівників системи освіти, так і поза нею, звикли до тієї ідеї, що кожен предмет повинен викладатися окремо, у цьому випадку особистий досвід впливає на бачення того, як повинен відбуватися процес навчання. Також окремі дослідники (Potapenko 2014) акцентують увагу на інших факторах і труднощах, які варто враховувати перед застосуванням CLIL технології:

- наявність кваліфікованого викладача мов з необхідними знаннями змісту навчального предмету, знанням підходу CLIL та відповідним рівнем мовної компетенції;
- необхідність співпраці між викладачами мови та фахових дисциплін для викладання мови через предметну область;
- впевненість у розумінні здобувачами ключових термінів та понять англійською мовою;
- протидія викладанню мови викладачами мови та фахових дисциплін через високу відповідальність.

Ми схилиємось до думки, що навчання нерідною мовою на відміну від рідної може завадити розумінню предмету. Результати досліджень (Coyle 2007; Van Kampen, Admiraal & Berry, 2018 et al) свідчать, що студенти, які вивчають предмет за допомогою методики CLIL не тільки не відстають в знаннях від їхніх однолітків, які вивчають предмети рідною мовою, але й засвоюють предмет краще. Це пояснюється тим, що такі студенти розвивають металінгвістичне розуміння предмету. Вони краще усвідомлюють специфіку двох мов і їм краще вдається підібрати правильні слова, щоб передати суть повідомлення. Вони також частіше перевіряють, чи було їхнє повідомлення зрозумілим для адресата, їм легше визначити суть повідомлення з контексту, вони краще послуговуються мовами як інструментом узагалі.

CLIL – це методологія, яка характеризується як «своєчасна», а не «про запас», це не та методологія, що навчає іноземній мові заради самого навчання іноземній мові та можливому використанню мови колись в майбутньому, вона дозволяє використовувати мову вже сьогодні, зараз, при вивченні предмету, його усвідомленні, розумінні міждисциплінарних зв'язків.

Гарантований успіх у професійній діяльності будь-якого спеціаліста технічного профілю залежить, у певній мірі, від рівня володіння іноземними мовами. Так, через постійно зростаючу важливість англійської мови в повсякденному спілкуванні та для професійних, академічних та наукових цілей, відповідне дослідження впровадження CLIL було

здійснене в Технічному університеті в Зволєні, Словаччина (Štefková, Danihelová, Kováčiková, 2021). Дослідження проводилося на основі SWOT-аналізу інтерв'ю викладачів університету, вибірка яких складалася з 15 викладачів університету з різним терміном викладацької практики (від 1 до 35 років), вченим званням (від аспірантів до професорів), рівнем володіння англійською мовою відповідно до CEFR (від A1 до C1). Дослідники дійшли наступних висновків:

- змістове знання пов'язане не тільки зі знанням найсучаснішої інформації, але й володінням досвідом і розумінням реальної практики;
- знання мови залишається слабким місцем, і для досягнення результатів здійснення двомовної освіти необхідний мінімальний рівень B1-B2;
- викладачі університету бажають і прагнуть вивчати методику, корисну для впровадження CLIL;
- реальною загрозою є зниження рівня знань, мотивації до навчання та володіння мовою студенти, які вступають до університету;
- втручання керівництва університету може мати значний вплив на міжнародну академічну мобільність студентів, зокрема перебування в програмі Erasmus+ та вимоги, подальшу оцінку двомовного навчання;
- існує ніша для педагогічних закладів, для надання та адаптації методичних курсів викладачам профільних непедагогічних університетів.

Ситуація в Україні виявляється на даному етапі розбалансована. З одного боку, заклади вищої освіти намагаються сформувати та підготувати випускника, як такого, що володіє професійними компетенціями та високою професійною свідомістю, іноземною мовою, що належить до числа найбільш значущих очікуваних результатів навчання. З іншого боку, досягнення цієї мети унеможливується невідповідністю кількості академічних годин, що виділяються на практики з «Іноземної мови» на першому та, особливо другому освітньому рівнях. Практично всі практики підкреслюють залежність успішно складених тестів ЄВІ під час вступу до магістратури та кількістю годин з курсу «Іноземна мова» на бакалавраті, зацікавленістю студентів у її вивченні та прагненні досягнути певного результату. Процес вивчення «Іноземної мови» починається з першого курсу бакалаврського рівня та закінчується у III семестрі (як обов'язкової дисципліни), переривається на 2,5 роки для тих, хто вступає до магістратури, або закінчується взагалі – для тих, хто не бажає цього. Безперечно, мова не йде про збільшення обсягу дисципліни. Університети

намагаються виходити з цієї ситуації шляхом проведення факультативних занять, або організують курси з іноземних мов – необхідність підтримувати існуючий рівень знань – але це не є удосконаленням, або формуванням професійних навичок відповідного вимогам та бажанням рівня. Саме в цих умовах найбільш актуальним є застосування саме CLIL підходу, що не потребує перегляду годин навчальних планів: в умовах реального навчального процесу доцільне інтенсивне використання академічних годин професійно орієнтованих освітніх компонент – двомовні заняття, дуальні робочі програми, сучасні підходи до підбору навчального матеріалу, організація (можливо, сертифікатної) програми «Академічна Іноземна Мова» для викладачів профільних дисциплін з професійної комунікації, що забезпечить можливість проведення занять іноземною. Таким чином, заклади вищої освіти та факультети немовного профілю, впроваджуючи CLIL технології, отримають певний ресурс, що дозволить вирішити ряд професійних і освітніх задач.

Наші попередні дослідження (Байша, Стеценко, 2021), що базувалися на практичному досвіді застосування CLIL у навчанні студентів бакалавріату Херсонського національного технічного університету за напрямом підготовки 073 “Менеджмент”, показали серед переваг предметно-мовного інтегрованого навчання:

- підвищення мотивації студентів до вивчення професійно орієнтованих дисциплін іноземною мовою;
- покращення іншомовної компетентності здобувачів;
- удосконалення умінь інтеркультурної комунікації і самостійного навчання здобувачів.

Інтердисциплінарність CLIL реалізується через конструктивно-когнітивні психологічні підходи, інтеграцію предметів, поєднання численних методів та тактик. CLIL сприяє формуванню істинної мотивації, самооцінці, визначенню цілей самими студентами.

Подальша практика застосування методики CLIL зі здобувачами технічних спеціальностей показала, що це дозволяє:

- 1) утримувати потрійний фокус на мові, контенті, навичках;
- 2) розробляти та використовувати лінгвістично та пізнавально-релевантні матеріали;
- 3) допомогти студентам розпізнавати міжпредметні зв'язки;
- 4) використовувати мультимедіа по максимуму;

5) сформувані стратегії та критерії для навчання поза аудиторією та поза стінами навчального закладу;

6) оцінити навчальні ресурси та оточення й визначити потенційні труднощі та способи їхнього усунення;

7) сформувані навички, необхідні для підвищення співпраці щодо відбору, створення та адаптації навчальних матеріалів.

Основними рисами методики CLIL можна відзначити: паралельні фокуси, затишний та збагачуючий навчальний простір, автентичність, активне навчання, підтримка, співпраця.

Безперечно, можна підтримати думку науковців (Ударцева С., Ударцева Т., Ахметова Д., 2017), що головними вимогами щодо підготовки молодого сучасного спеціаліста, що має вищу технічну освіту, залишається, в першу чергу, необхідність наближення контенту та методів викладання до практичних потреб студентів. Задля формування іншомовної професійної комунікативної компетенції у процесі роботи з автентичними текстами науково-технічної літератури є бажаним використання структур професійно-орієнтованої лексики, що має містити аналіз та дискусії з науково-технічної проблеми за профілем. Робота з текстом передбачає занурення у зміст, оволодіння лексикою та термінологією. На основі цих текстів можливо та ефективно виконання міні-проектів, які можуть бути реалізовані безпосередньо у своїх лабораторіях, поза аудиторією. Використовуючи накопичений досвід та лексику, вони можуть досліджувати та описувати технології або об'єкти. Наприклад студентам-механікам (факультет інженерії та транспорту) можна запропонувати змонтувати власне відео із власними коментарями з теми «Будова та робота двигуна», виконанню такого проекту передувало вивчення спеціальної термінології. Групі студентів, які спеціалізуються на інженерно-технічних аспектах використання водних ресурсів, або нетрадиційних джерел енергії – відео-проект про використання ресурсів Дніпра/Дністра/Буга та інш. Кожне заняття має супроводжуватися груповою роботою з різних тем спеціальності, можливо у спеціальній профільній лабораторії.

Також акцентуємо, що розширення впровадження практики подвійних дипломів, збільшення долі іноземних викладачів та кількості предметів, що викладаються іноземною мовою – успіх, якому завжди передують кропітка робота викладачів іноземних мов:

вже на початковому етапі навчання пропонується практика проведення діагностичного тестування, за результатами якого з'ясується рівень володіння мовою та здійснюється групування студентів за цими рівнями. Це може обумовити вибір студентами й так званого мовного пакету з певною кількістю кредитів для проходження повного курсу навчання за технічними спеціальностями. Це, також, призведе до розширення академічної свободи університету у модернізації змісту навчальних програм, що дозволить урізноманітнити дисципліни компонента вибору, що відповідає запиту роботодавців, збільшить кількість студентів університету, які мають змогу та бажання отримати технічну вищу освіту за кордоном (академічна мобільність та стажування).

Висновки. Знання іноземної мови збільшує конкурентоздатність спеціаліста-випускника на ринку праці та сприяє міжнародній академічній і професійній мобільності. Можемо стверджувати, що технологія і методи предметно-мовного інтегрованого навчання є одним з ефективних освітніх ресурсів, що демонструє високу результативність, його доцільно використовувати у викладанні іноземної мови спільно з фаховими дисциплінами, розширюючи, таким чином, загально-освітній простір здобувача за рахунок функціонального підходу до іншомовної підготовки.

До основних рис застосування і проблемних моментів CLIL-технології, зокрема у вирішенні професійних і освітніх завдань підготовки здобувачів закладу вищої технічної освіти, відносимо:

- проведення діагностичного тестування, за результатами якого з'ясується рівень володіння мовою та здійснюється групування студентів і за потреби індивідуалізоване навчання;
- роботу з автентичними науково-технічними текстами, використання структур професійно-орієнтованої лексики і дискусії з науково-технічної проблеми за профілем освітньої діяльності;
- включення у освітній процес групових форм роботи у спеціальних профільних лабораторіях з різних тематичних напрямів за спеціальністю;
- виконання дослідницьких міні-проектів, які можуть бути реалізовані безпосередньо у лабораторіях або поза аудиторією, з обов'язковим описом технології або технічних об'єктів;
- розробка мовного пакету (окремої програми) з певною кількістю кредитів для проходження повного курсу навчання за технічними спеціальностями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Commission of the European Communities Promoting Language Learning and Linguistic Diversity: An Action Plan 2004–2006. URL: http://www.saaic.sk/eu-label/doc/2004-06_en.pdf.
2. Coyle D. Content and Language Integrated Learning: Towards a Connected Research Agenda for CLIL Pedagogies. International Journal of Bilingual Education and Bilingualism. 2007. Vol. 10. № 5. P. 543–562.

3. Khoiriyah. Content and Language Integrated Learning (CLIL) in Indonesian Context: an Overview. *Jurnal Pendidikan Progresif*. 2021. Vol. 11. No. 3. P. 587–601. URL: <http://dx.doi.org/10.23960/jpp.v11.i3.202110>
4. Potapenko L. Content and Language Integrated Learning: Theoretical Sketches. 2014. *Financial Space*. № 4 (16). P. 211–215
5. Štefková J., Danihelová Z., Kováčiková E. Implementation of CLIL at Technical University Focusing on CLIL Teacher Profile. *Advanced Education*. 2021. Vol. 19. P. 89–102. <https://doi.org/10.20535/2410-8286.240313>
6. Van Kampen E., Admiraal W. & Berry A. Content and Language Integrated Learning in the Netherlands: Teachers' Self-Reported Pedagogical Practices. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*. 2018. Vol. 21. №. 2. P. 222–236. URL: <https://doi.org/10.1080/13670050.2016.1154004>
7. Байша К.М., Стеценко Н. Використання предметно-мовного інтегрованого навчання у професійній підготовці менеджерів. *Інноваційна педагогіка: науковий журнал*. 2021. №. 32. Т. 1. С. 37–41. URL: <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/32-1.7>
8. Брик Т., Лебошина Н. Використання CLIL (інтегрованого предметно-мовного навчання) у формуванні та розвитку вмінь іншомовного професійного спілкування майбутніх офіцерів у вищих навчальних закладах. *Молодий вчений*. 2019. № 5.1 (69.1). С. 41–43.
9. Огнівенко З., Черкашина Н. Предметно-мовне інтегроване навчання як засіб підвищення мотивації до вивчення іноземної мови. *Проблеми сучасної освіти*. 2020. № 10. С. 61–64. URL: <https://periodicals.karazin.ua/issuededu/article/view/16049>
10. Про вищу освіту: Закон України від 01 липня 2014 року № 1556-VII / Редакція від 25.09.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#top>
11. Ткаля І., Черкашина Н., Огнівенко З. CLIL як глобальна тенденція сучасної світової педагогіки. *Проблеми сучасної освіти*. 2020. № 11. С. 59–62. URL: <https://periodicals.karazin.ua/issuededu/article/view/17648>
12. Ударцева С., Ударцева Т., Ахметова Д. Изучение опыта в обучении профессионально ориентированному иностранному языку в технических вузах зарубежных стран и Республики Казахстан. *Молодой ученый*. 2017. № 1(135). Ч. 5. С. 472–475.

REFERENCES

1. Commission of the European Communities Promoting Language Learning and Linguistic Diversity: An Action Plan 2004–2006. URL: http://www.saaic.sk/eu-label/doc/2004-06_en.pdf.
2. Coyle D. Content and Language Integrated Learning: Towards a Connected Research Agenda for CLIL Pedagogies. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*. 2007. Vol. 10. № 5. P. 543–562.
3. Khoiriyah. Content and Language Integrated Learning (CLIL) in Indonesian Context: an Overview. *Jurnal Pendidikan Progresif*. 2021. Vol. 11. No. 3. P. 587–601. URL: <http://dx.doi.org/10.23960/jpp.v11.i3.202110>
4. Potapenko L. Content and Language Integrated Learning: Theoretical Sketches. 2014. *Financial Space*. № 4 (16). P. 211–215
5. Štefková J., Danihelová Z., Kováčiková E. Implementation of CLIL at Technical University Focusing on CLIL Teacher Profile. *Advanced Education*. 2021. Vol. 19. P. 89–102. URL: <https://doi.org/10.20535/2410-8286.240313>
6. Van Kampen E., Admiraal W. & Berry A. Content and Language Integrated Learning in the Netherlands: Teachers' Self-Reported Pedagogical Practices. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*. 2018. Vol. 21. №. 2. P. 222–236. URL: <https://doi.org/10.1080/13670050.2016.1154004>
7. Baysha K., Stetsenko N. Vykorystannya predmetno-movnoho intehrovanooho navchannya u profesyniyi pidhotovtsi menedzheriv. [Introduction of the Content and Language Integrated Learning Methodology in Professional Training of Managers.]. *Innovatsiyna pedahohika: naukovyy zhurnal*. 2021. №. 32. V. 1. P. 37–41. URL: <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/32-1.7> [in Ukrainian]
8. Bryk T., Lyeboshyna N. Vykorystannya CLIL (intehrovanooho predmetno-movnoho navchannya) u formuvanni ta rozvytku vmin' inshomovnoho profesynoho spilkuvannya maybutnikh ofitseriv u vyshchikh navchalnykh zakladakh. [Use of clil in the forming prospective officers' skills of foreign language professional communication in higher military educational institutions] *Molodyy vchenyy*. 2019. № 5.1 (69.1). С. 41–43 [in Ukrainian]
9. Ohnivenko Z., Cherkashyna N. Predmetno-movne intehrovane navchannya yak zasib pidvyshechennya motyvatsiyi do vyvchennya inozemnoyi movy. [Content and Language Integrated Learning as a way to improve motivation for learning foreign languages] *Problemy suchasnoyi osvity*. 2020. № 10. С. 61–64. URL: <https://periodicals.karazin.ua/issuededu/article/view/16049> [in Ukrainian]
10. Pro vyshchu osvitu : Zakon Ukrainy vid 01 lypnia 2014 roku № 1556-VII [Law on Higher Education] / Redaktsiia vid 25.09.2020, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#top> [in Ukrainian]
11. Tkalya I., Cherkashyna N., Ohnivenko Z. CLIL yak hlobalna tendentsiya suchasnoyi svitovoyi pedahohiky. [CLIL as Reflection of Contemporary Global Trend] *Problemy suchasnoyi osvity*. 2020. № 11. С. 59–62. URL: <https://periodicals.karazin.ua/issuededu/article/view/17648> [in Ukrainian]
12. Udartseva S., Udartseva T., Akhmetova D. Izucheniye opyta v obuchenii professional'no oriyentirovannomu inostrannomu yazyku v tekhnicheskikh vuzakh zarubezhnykh stran i Respubliki Kazakhstan. [The Study of Experience in Teaching a Professionally Oriented Foreign Language in Technical Universities of Foreign Countries and the Republic of Kazakhstan] *Molodoy uchenyy*. 2017. № 1(135). Ч. 5. С. 472–475 [in Russian]

Юлія БРАЙКО,

orcid.org/0000-0002-0489-9522

*магістр кафедри галузевого перекладу та іноземних мов
Херсонського національного технічного університету
(Херсон, Україна) yulia.brayko@ukr.net*

Світлана РАДЕЦЬКА,

orcid.org/0000-0001-7308-8179

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри галузевого перекладу та іноземних мов
Херсонського національного технічного університету
(Херсон, Україна)*

НЕОЛОГІЗМИ У ТЕКСТАХ ПУБЛІЦИСТИЧНОГО СТИЛЮ

У статті розглянуто актуальні питання щодо впливу пандемії коронавірусу на створення нових лексичних одиниць, а саме – неологізмів, та відображення ряду неологізмів у повсякденному використанні у сучасних текстах публіцистичного стилю. Протягом кількох років ЗМІ щодня атакують нас новинами про кількість хворих, методи захисту та лікування хвороби. Тому цей час був дуже продуктивним в плані словотвору. Неологізми, що виникли, закріпилися в офіційних документах, стали звичними для кожного носія мови. Проаналізувавши знайдені нами неологізми з погляду способів словотвору, ми виявили, що більшість з них утворено шляхом словоскладання – з'єднання основ двох чи більше лексичних одиниць. Прагнення суспільства до стиснення, але при цьому високої інформативності висловлювання, пояснює велику популярність використання одиниць даного типу у ЗМІ, рекламі та розмовній мові. Тема нашого дослідження доводить, що представлені зміни та новоутворення можуть спричинити проблему неадекватного перекладу, що у публіцистичних статтях може вносити в громадську думку ідею того, що в реаліях не існує в запасі тезаурусу, значенневих відтінках того чи іншого неологізму, що може забезпечувати фейкове поширення інформації серед мільйонів людей. Саме тому нами визначені основні способи перекладу новостворених лексичних одиниць – транскрипція, транслітерація, калькування, описовий переклад. У ході дослідження встановлено, що найпоширенішим є спосіб транскрипції та транслітерації, та на прикладах сучасних статей сформульовано конкретні випадки того, що для досягнення адекватного перекладу потрібно враховувати не лише переклад, зазначений в онлайн-словнику, але і сам контекст. Досліджені неологізми, пов'язані з темою коронавірусу, нагадують нам, що мова – це знакова система, що постійно змінюється і поповнюється паралельно із актуальними подіями, що відбуваються у цілому світі, але в нашій статті ми торкнулися лише малої частини «ковідних» неологізмів, тому можна припустити, що описані лексичні одиниці, які так стрімко увійшли до фонду сучасної української та англійської мов, із закінченням епідемії перейдуть з активного словникового запасу в пасивний, оскільки не відобразатимуть актуальні реалії навколишнього світу.

Ключові слова: мова ЗМІ, новостворені лексичні одиниці, коронавірус, переклад неологізмів, сучасні статті.

Yulia BRAYKO,

orcid.org/0000-0002-0489-9522

*Master Department of Translation and Foreign Languages,
Kherson National Technical University
(Kherson, Ukraine) yulia.brayko@ukr.net*

Svitlana RADETSKA,

orcid.org/0000-0001-7308-8179

*Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor at the Department of Translation and Foreign Languages
Kherson National Technical University
(Kherson, Ukraine)*

NEOLOGISMS IN THE TEXTS OF JOURNALISTIC STYLE

The article considers actual issues concerning the impact of the coronavirus pandemic on the creation of new lexical units – neologisms, and the reflection of a number of neologisms in everyday usage in modern texts of journalistic style. For several years, the media has been attacking us daily with news about the number of patients, methods of protection

and treatment of the disease. Therefore, this time was very productive in terms of word formation. The neologisms that emerged, enshrined in official documents, have become common for every native speaker. Analyzing the neologisms in terms of word formation methods, we identified that most of them are formed by the connection of the bases of two or more lexical units. Society's desire for compression, but at the same time highly informative expression, explains the great popularity of the using of this type units in the media, advertising and colloquial language. The topic of our study proves that the presented changes and innovations can cause the problem of inadequate translation, which in journalistic articles can bring to public opinion of the idea that doesn't exist in reality of thesaurus or meaningful nuances of a neologisms that may determine the fake dissemination of information among millions of people. That is why we have identified the main ways of translating new lexical units – transcription, transliteration, calque (loan translation), descriptive translation. We have determined that the most common methods are of transcription and transliteration, and the examples of modern articles with the specific cases prove that to achieve adequate translation we must take into account not only the translation specified in the online dictionary, but also the context. The studied neologisms related to the topic of coronavirus remind us that language – is a sign system that is constantly changing and enriched in parallel with current events around the world, but in our article we raised only a small part of «corona» neologisms. Therefore, we can assume that the described lexical items, which so rapidly became part of the modern Ukrainian and English languages, with the end of the epidemic will change from active vocabulary to passive, as they won't reflect the current realities of the world.

Key words: language of mass media, new lexical units, coronavirus, translation of neologisms, modern articles.

Постановка проблеми. Сучасний світ дуже швидко змінюється та розвивається. Безумовно, всі ці зміни відображаються у мові. Через події, спричинені коронавірусом, в англійській мові, як і в українській, постійно з'являється безліч неологізмів у публіцистичних текстах та соціальних мережах, що описують цю сучасну дійсність, яка охоплює світові проблеми. Саме тому досить проблематичним є переклад новостворених лексичних одиниць, адже неадекватний переклад може призвести до неправильного розуміння цілого контексту, що у свою чергу може спричинити паніку суспільства через новини про страшну хворобу.

Аналіз досліджень. Спираючись на дослідження Заботкіної В.І. та Штельмаха М.Л., досить проблематичним є переклад сучасного стилю масової інформації та нової лексики, тому на прикладах публікацій останніх років з таких журналів: The Esquire Magazine, The Guardian, The Conversation, Innovation Origins, The Economic Times, The Irish Times, The Hill Times, можна визначити сучасні погляди на дані проблеми та способи їх вирішення.

Мета статті – розглянути новостворені лексичні одиниці у текстах публіцистичного стилю, способи їх утворення й перекладу, та виявити найактуальніший.

Виклад основного матеріалу. Публіцистичний стиль – стиль мовлення, який використовується найчастіше в політичній, суспільній, освітній і масовій агітації. Він характеризується «точністю, послідовністю викладення провідних тез разом з їхнім емоційним забарвленням» (Штельмах, 2005: 82).

Публіцистичному стилю властиві дві основні функції, що зливаються одна в одну, – інформаційна й експресивна. Взаємодія цих двох

функцій і визначає вживання слова в публіцистиці. У порівнянні з іншими функціональними стилями (окрім художнього та розмовно-побутового), – у публіцистичних текстах частка засобів і способів досягнення експресивності є досить високою. Не випадково характеристику публіцистичного стилю зазвичай обмежують описом специфічно експресивних засобів. Функція впливу (експресивна функція), найважливіша для газетно-публіцистичного стилю, обумовлює гостру потребу публіцистики у виразних засобах. Тому публіцистика запозичує з художнього стилю практично всі засоби, наділені експресивністю. «Образність мови, і, особливо, емоційні елементи мови, дуже характерні для публіцистичного стилю» (Швейцер, 2009: 53). Найважливішою лінгвістичною ознакою газетно-публіцистичного стилю є тісна взаємодія і взаємопроникнення експресивних, емоційно-мовних засобів та стандартних, широко вживаних у даному стилі мови, засобів.

Серед лексико-стилістичних особливостей публіцистичних текстів, сукупність яких відрізняє їх від мови інших функціональних стилів, можна назвати (Білецька, 2016: 638):

1. Високий ступінь стандартизації використуваних засобів: великий відсоток стійких виразів, журналістські штампи, метафори, терміни та ін.

2. Експресивність мови як спосіб залучення уваги читача, вираження ставлення до інформації, що передається, розташування оціночних акцентів, наявність оціночних епітетів, прямих звернень до читача.

3. Насиченість найрізноманітнішими реаліями і цитатами.

4. Використання розмовної, сленгової і ненормативної лексики.

5. Широке використання образної фразеології та ідіоматичної лексики, у тому числі «деформованих» ідіом, гри слів, каламбурів, прислів'їв і приказок.

6. Особлива риса письмових текстів ЗМІ (і особлива перекладацька проблема) – газетні і журнальні заголовки, побудовані на грі слів, на каламбурах, цитатах, алюзіях і деформованих ідіомах.

Неологізми – це новостворені терміни, розмовні слова чи вирази, які у письмовому та розмовному мовленні стали звичними найменуваннями відповідних предметів і понять. Згодом деякі нові слова стають загальноживаними та міцно закріплюються у мові повсякденного спілкування та входять до складу активного словникового запасу. Вивченням неологізмів займається розділ лінгвістики – неологія. Відповідно до визначення В.С. Виноградова, «неологізми – це нові слова чи значення, що закріплюються в мові, які називають нові предмети» (Виноградов, 2001: 121).

Глобальна епідемія коронавірусу, починаючи від 2020 року, вплинула на життя мільйонів людей. Ця ж епідемія стала приводом для створення цілого ряду оригінальних неологізмів в англійській мові. На прикладі публіцистичних статей ми розглянемо, як у контексті використовують новостворені лексичні одиниці та який спосіб творення є найактуальнішим.

Відповідно до класифікації В. І. Заботкіної, сучасна англійська мова налічує три способи утворення нових слів, а саме: фонологічний спосіб, запозичення і морфологічний спосіб (Заботкіна, 1989: 83).

1. Фонологічний спосіб утворення неологізмів – це такий спосіб, при якому нові слова утворюються з поєднань звуків, найчастіше з звуконаслідувальних вигуків. Здебільшого даний спосіб використовується в американському сленгу.

2. Запозичення також є джерелом утворення нових слів. Лексичний склад англійської мови поповнюється саме за рахунок запозичень з різних мов.

3. Морфологічний спосіб утворення неологізмів – це спосіб утворення нових слів з морфем розглянутої мови. Даний спосіб налічує такі різновиди:

а) афіксальних спосіб – це морфологічний спосіб утворення нових слів, при якому вже існуючі суфікси знаходять нові значення. Крім суфіксів, активну участь в утворенні нових слів приймають префікси. Ми виявили неологізми, утворені таким способом завдяки онлайн-словнику Urban Dictionary:

Coronator (суфікс *-or*): людина, яка перемогла коронавірус. *Coronic* (суфікс *-ic*): інфікований коронавірусом.

CoViddy (суфікс *-y*): людина, яка демонструє незвичайну поведінку, спричинену страхом перед коронавірусом (Urban Dictionary, 2021).

б) словоскладання – це один з найбільш поширених способів утворення нових слів. Даний різновид характеризується злиттям двох або більше основ. Розглянемо приклади даного способу утворення у контексті публіцистичних статей, адже саме від контексту залежить яким способом краще перекласти неологізм:

Coronapocalypse (*coronavirus+apocalypse*): кінець світу, спричинений епідемією Covid-19. “I mean, isn't the goal to get to an immune system that is robust enough to handle coronapocalypse?” (The Hill Times, 2020) – Я маю на увазі, чи не є основною метою підвищення імунної системи, яка буде достатньо міцною, щоб впоратися з коронапокаліпсисом?

Coronaphobia (*coronavirus+phobia*); *coronaparanoia* (*coronavirus+paranoia*): страх через пандемію коронавірусу.

“People might avoid seeking medical care, isolate themselves from others unnecessarily, or be debilitated with fear. Others have taken to social media under the hashtags #coronaphobia and #coronaparanoia to share their anxieties, some with humour”. (The Conversation, 2020) – Люди можуть уникати медичної допомоги, ізолювання від інших без потреби або знесилення від страху. А ось інші постять в соціальні мережі під хештегами #жоронафобія та #жоронапараноя, щоб поділитися своїми тривогами, хтось з гумором.

Coronawashing (*coronavirus+whitewashing*): продаж з метою прибутку звичайних товарів, що допомагають запобігти зараженню коронавірусом або вилікувати від нього.

“We are now in the first wave of coronawashing, in which corporations trip over themselves to clap for key workers, before packaging the footage up into moving nuggets of shareable content and promoting them on several social media platforms”. (The Guardian, 2020) – Зараз ми знаходимося на першій хвилі прибутку від коронавірусу, коли корпорації роблять все можливе, перед тим як відкоригувати відзнятий матеріал у дійсно гідний контент, який можна просувати і рекламувати на кількох платформах соціальних мереж.

Coronavacation (*quarantine+vacation*): перебування в самоізоляції через епідемію коронавірусу.

“The coronavacation in Western Europe lasted about a month”. (Innovation Origins, 2020) –

Самоізоляція, спричинена коронавірусом, у Західній Європі тривала близько місяця.

Covidiot (Covid-19+idiot): той, хто надмірно безпечний або піддається неадекватній паніці через коронавірус. Такі люди своїми діями демонструють зневажливе ставлення до небезпеки зараження.

“I was actually using the word to describe a behaviour rather than the essence of a person, so I will concede that «covidiot» would have served better. It might still have seemed offensive to those who were offended by it, but at least it would have moved the focus from the person to the behaviour”. (The Irish Times, 2020). – «Насправді я використовував це слово, щоб описати поведінку, а не сутність людини, тому я визнаю, що слово «ковідіоти» було неточним, і що термін «ковідіотія» підходить значно краще. Це все ще могло здатися образливим для деяких, але принаймні це перемістило б увагу з характеру людини на її поведінку.»

Covidol (Covid-19+idol): зразковий громадянин, який дотримується соціального дистанціювання та не піддається загальній паніці. Тип протилежний «ковідіоту».

“A Facebook post claiming that Tanzania has developed a coronavirus drug called «covidol» that can cure COVID-19 is false”. (Pesa Check, 2020) – Пост у Facebook, в якому стверджується, що Танзанія розробила ліки від коронавірусу під назвою «ковідол», що може вилікувати від COVID-19, є неправдивим.

Coronnials (coronavirus+millennials): нове покоління дітей, які народилися у період пандемії коронавірусу.

“Meet the «coronnials», the New Generation of Babies Born During and After COVID-19”. (Esquire Magazine, 2020). – Зустрічайте «короналів», нове покоління дітей, народжених під час і після COVID-19.

Covidivorce (Covid-19+divorce): розлучення через пандемію коронавірусу.

“As we continue to live through unprecedented times with lockdown restriction still in place, tensions are rising in some households where separating or divorcing couples are being forced to isolate together. This has resulted in a new phrase being coined, «covidivorce». (Blake Morgan, 2020) – Оскільки ми продовжуємо переживати безпрецедентні часи, коли обмеження все ще діють, напруга зростає в деяких будинках, коли пари, які розлучаються, змушені бути на ізоляції разом. Це призвело до появи нової фрази «covidivorce – зруйнований шлюб через коронавірус».

Quaranteams (quarantine+teams): люди, які підтримують один одного під час карантину.

“Self-isolation and quarantine can be lonely and take a toll on your mental health. But that is when quaranteams come to the rescue”. (The Economic Times, 2020) – Під час самоізоляції та карантину можна відчувати себе самотніми та це може вплинути на ваше психічне здоров'я. Але саме тоді на допомогу приходить ваша група підтримки під час коронавірусу.

Quarantrends (quarantine+trends): заняття, що стали модними у людей, що перебувають у самоізоляції.

Quarantini (quarantine+martini): коктейль, приготований сидячи вдома, з усього, що є під рукою.

Quarantimes (quarantine+times): період епідемії коронавірусу.

“So the time we are living in starting from March 2020 onwards, is «quarantimes” (The Economic Times, 2020) – Тож часи, у яких ми живемо, починаючи з березня 2020 року, – це період пандемії коронавірусу.

Isodating (isolation+dating): ізопобачення або побачення, романтична зустріч на ізоляції.

“Corona Bae to Isodating: Your Ultimate Guide To Coronavirus Dating Terms”. – Друга половинка для ізопобачення: Ваш посібник термінів для побачення.

в) конверсія – це перехід слова з однієї частини мови в іншу. Найбільш вживаними є конверсії іменників в дієслова і конверсії дієслів в іменники. Ми виявили приклади вживання іменника coronavirus як герундія або дієслова:

Coronavirusing: перебування вдома у страху перед коронавірусом.

To be coroned: бути інфікованим коронавірусом. (The Urban Dictionary, 2021)

To self-quarantine: уникати контактів з іншими людьми.

“People who have been exposed to the new coronavirus and who are at risk for coming down with COVID-19 might practice self-quarantine”. (The Johns Hopkins University, 2020) – Люди, які захворіли на новий коронавірус і які знаходяться в групі ризику захворіти на COVID-19, можуть знаходитися на самоізоляції.

г) скорочення – нерегулярний спосіб утворення морфологічних неологізмів. Даний тип нових слів, в основному, складається з аббревіатур і акронімів.

Таким способом утворення «quarantine» багато людей у соціальних мережах скорочують до слова «quar», вираз «in isolation» скорочується

до «*in iso*», а слово «*coronavirus*» до «*rona*» чи «*the Rona*».

“*I think «iso» will be one way that we will talk about this period for a long time*”. (*The Guardian*, 2020). – Я думаю, що «ізо» буде одним із способів, завдяки якому ми будемо говорити про цей період ще довго.

Перекладач неминує стикається з неологізмами. Професіоналу найчастіше допомагає контекст, але не можна спиратися лише на нього. Необхідно мати також фонові знання для адекватного перекладу. За В. Н. Комісаровим існують такі перекладацькі методи (Комісаров, 1990: 165). Завдяки перекладу вищезазначених прикладів неологізмів у контексті публіцистичного стилю ми виявили, що найбільш розповсюджений спосіб транслітерації й транскрипції.

Транслітерація. Це перекладацька трансформація, за якої відбувається буквена передача окремих слів однієї графічної системи засобами іншої системи. Наприклад, *coronapocalypse*. – *коронапокаліпсис*, *coronaphobia*. – *коронафобія*.

Транскрипція. Спосіб перекладу лексичної одиниці оригіналу шляхом відтворення її звукової форми за допомогою літер мови перекладу. Наприклад, *covidiot* – *ковідіот*, *covidol*. – *ковідол*.

Калькування. Цей спосіб полягає в тому, що слова, словосполучення та вирази однієї мови перекладаються шляхом повної заміни їх складових частин лексичними відповідностями в мові, що перекладається. Наприклад, *isodating*. – *ізопобачення*.

Описовий переклад. Його суть полягає в тому, щоб передати сенс слова за допомогою докладного пояснення. Наприклад, *coronawashing*. – *прибутток від коронавірусу або відмивання грошей у часи пандемії*, *covidivorce*. – *розлучення під час коронавірусу*.

Висновки. Підсумовуючи вищезазначене, можемо констатувати, що публіцистичний стиль використовується в політичній, суспільній, освітній і масовій агітації. Його основні функції – функція впливу (експресивна) та інформаційна, що є найважливішою лінгвістичною ознакою даного стилю. Публіцистичний стиль відрізняє ряд лексико-стилістичних особливостей, однією особливістю з яких є широке використання сленгової, розмовної мови, що у свою чергу спричиняє виникнення великої кількості неологізмів – новостворених термінів чи виразів, які вже стали звичними у повсякденному вживанні. Починаючи від 2020 року, актуальною стала тема пандемії коронавірусу, що звичайно посприяло створенню нової лексики та вживання її у розмовному мовленні, статтях чи соціальних мережах. На прикладі сучасних публіцистичних статей ми виявили, як стрімко дана тематика вплинула на мову ЗМІ та зазнає нововведень майже кожного дня. Також ми дослідили, як у контексті використовують новостворені лексичні одиниці та, що морфологічним неологізмам частіше притаманний спосіб словоскладання, який є актуальнішим, у порівнянні з афіксальним, конверсією та скороченням. Також переклад представлених статей затверджує, що найбільш розповсюдженим способом перекладу є – спосіб транслітерації й транскрипції, ніж калькування та описовий переклад. Отже, у сучасному світі публіцистики, розглянуті нами неологізми на тему коронавірусу, виконують функцію лаконізації мови, роблять її короткою, стислою, надають їй підкреслено емоційний тон, який виражає цілеспрямованість авторської думки, але потрібно враховувати всі деталі контексту для адекватного перекладу, який не спричинить шкоди суспільству. Завдяки дослідженням неологізмів у публіцистичному тексті створюються цікаві смислові відтінки та збагачується зв'язок слів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білецька О.О. Переклад інформаційно-новинних текстів у контексті міжкультурної комунікації. «*Молодий вечірний*», 2016. с. 638 – 642.
2. Виноградов, В.С. Введение в переводоведение (общие и лексические вопросы). М., Издательство института общего среднего образования РАО, 2001. 224 с.
3. Заботкина В.И. Новая лексика современного английского языка. М. : Высш. Школа, 1989. 128 с.
4. Комиссаров В. Н. Теория перевода. М. : Высшая школа, 1990. 253 с.
5. Швейцер А. Д. Контрастивная стилистика: Газетно-публицистический стиль в английском и русском языках. М. : УРСС Эдиториал, 2009. 256 с.
6. Штельмах М. Л. Жанрова диференціація стилю масової інформації: сучасна аспектологія. *Актуальні проблеми української лінгвістики: Теорія і практика*, 2005. 143 с.
7. Calm down covidiot, it's nothing persona. *The Irish Times*: веб-сайт. URL: <https://www.irishtimes.com/life-and-style/health-family/calm-down-covidiot-it-s-nothing-personal-1.4389195> (дата звернення: 22.01.2022).
8. Corona in Europe: carefree summer vacations cause pandemic flare-ups. *Innovation Origins*: веб-сайт. URL: <https://innovationorigins.com/en/corona-in-europe-carefree-summer-vacations-cause-pandemic-flare-ups/> (дата звернення: 22.01.2022).
9. Coronavirus, Social and Physical Distancing and Self-Quarantine. *The Johns Hopkins University*: веб-сайт. URL: <https://www.hopkinsmedicine.org/health/conditions-and-diseases/coronavirus/coronavirus-social-distancing-and-self-quarantine> (дата звернення: 22.01.2022).

10. Coronawashing: for big, bad businesses, it's the new greenwashing. *The Guardian*: веб-сайт. URL: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2020/may/11/coronawashing-big-business-greenwashing-polluters-tax> (дата звернення: 22.01.2022).
11. FALSE: There is no scientific evidence that a herbal medicine from Tanzania cures COVID-19. *Pesa Check*: веб-сайт. URL: <https://pesacheck.org/false-there-is-no-scientific-evidence-that-a-herbal-medicine-from-tanzania-cures-covid-19-9d8959600941> (дата звернення: 22.01.2022).
12. From Anti-Buddies To Quarantini, 11 New Words That 2020 Gave Us. *The Economic Times*: веб-сайт. URL: <https://economictimes.indiatimes.com/magazines/panache/from-anti-buddies-to-quarantini-11-new-words-that-2020-gave-us/virtual-happy-hour/slideshow/79624663.cms> (дата звернення: 22.01.2022).
13. How to manage a covidivorce. *Blake Morgan*: веб-сайт. URL: <https://www.blakemorgan.co.uk/how-to-manage-a-covidivorce-while-living-under-the-same-roof/> (дата звернення: 22.01.2022).
14. Iso named 2020's word of the year by Australian National Dictionary Centre. *The Guardian*: веб-сайт. URL: <https://www.theguardian.com/australia-news/2020/nov/17/iso-named-2020s-word-of-the-year-by-australian-national-dictionary-centre> (дата звернення: 22.01.2022).
15. Meet the «Coronnials», the New Generation of Babies Born During and After COVID-19. *Esquire Magazine*: веб-сайт. URL: <https://www.esquiremag.ph/life/health-and-fitness/coronnials-pandemic-babies-a00304-20200417> (дата звернення: 22.01.2022).
16. Seven ways to manage your #coronaphobia. *The Conversation*: веб-сайт. URL: <https://theconversation.com/7-ways-to-manage-your-coronaphobia-138120> (дата звернення: 22.01.2022).
17. *The Urban Dictionary*: веб-сайт. URL: <https://www.urbandictionary.com> (дата звернення: 22.01.2022).
18. We're all survivalists now: Coronapocalypse Adaptation 101. *The Hill Times*: веб-сайт. URL: <https://www.hilltimes.com/2020/04/01/were-all-survivalists-now-coronapocalypse-adaptation-101/241570> (дата звернення: 22.01.2022).

REFERENCES

1. Biletska O.O. Pereklad informazyno-novynnyh tekstiv u konteksti mizhkylytrnoi komynikazii. [Translation of new informational texts in the context of intercultural communication.] *“Molody vcheniy”*, 2016. Pp. 638–642. [in Ukrainian].
2. Vinogradov, V.S. Vvedenie v perevodovedenie (obschie i leksicheskie voprosy) [Introduction to translation studies (general and lexical issues)]. M., Publishing House of the Institute of General Secondary Education of the Russian Academy of Education, 2001. 224 p. [in Russian].
3. Zabotkina V. I. Novaya leksika sovremennogo angliyskogo yazyka [New vocabulary of modern English.] M.: Higher School, 1989. 128 p. [in Russian].
4. Komissarov V. N. Teoriya perevoda [Theory of translation.] M.: Higher school, 1990. 253 p. [in Russian].
5. Schweitzer A. D. Contrastivnaya stilistika: Gazetno-pyplizisticheskiy stil'v angliyskom i rysskom yazykah. [Contrastive style: journalistic style in English and Russian.] M.: URSS Editorial, 2009. 256 p. [in Russian].
6. Shtelmakh M. L. Zhanrova diferenziaziya stilyu masovoi informazii: sychasna aspektologiya. Aktyalni problem ukrainskoi lingvistyky: Teoriya i praktyka. [Genre differentiation of the style of mass information: modern aspectology. Actual problems of Ukrainian linguistics: Theory and practice], 2005. 143 p. [in Ukrainian].
7. Calm down covidiot, it's nothing persona. *The Irish Times*. URL: <https://www.irishtimes.com/life-and-style/health-family/calm-down-covidiot-it-s-nothing-personal-1.4389195> (accessed: 22.01.2022).
8. Corona in Europe: carefree summer vacations cause pandemic flare-ups. *Innovation Origins*. URL: <https://innovationorigins.com/en/corona-in-europe-carefree-summer-vacations-cause-pandemic-flare-ups/> (accessed: 22.01.2022).
9. Coronavirus, Social and Physical Distancing and Self-Quarantine. *The Johns Hopkins University*. URL: <https://www.hopkinsmedicine.org/health/conditions-and-diseases/coronavirus/coronavirus-social-distancing-and-self-quarantine> (accessed: 22.01.2022).
10. Coronawashing: for big, bad businesses, it's the new greenwashing. *The Guardian*. URL: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2020/may/11/coronawashing-big-business-greenwashing-polluters-tax> (accessed: 22.01.2022).
11. FALSE: There is no scientific evidence that a herbal medicine from Tanzania cures COVID-19. *Pesa Check*. URL: <https://pesacheck.org/false-there-is-no-scientific-evidence-that-a-herbal-medicine-from-tanzania-cures-covid-19-9d8959600941> (accessed: 22.01.2022).
12. From Anti-Buddies To Quarantini, 11 New Words That 2020 Gave Us. *The Economic Times*. URL: <https://economictimes.indiatimes.com/magazines/panache/from-anti-buddies-to-quarantini-11-new-words-that-2020-gave-us/virtual-happy-hour/slideshow/79624663.cms> (accessed: 22.01.2022).
13. How to manage a covidivorce. *Blake Morgan*. URL: <https://www.blakemorgan.co.uk/how-to-manage-a-covidivorce-while-living-under-the-same-roof/> (accessed: 22.01.2022).
14. Iso named 2020's word of the year by Australian National Dictionary Centre. *The Guardian*. URL: <https://www.theguardian.com/australia-news/2020/nov/17/iso-named-2020s-word-of-the-year-by-australian-national-dictionary-centre> (accessed: 22.01.2022).
15. Meet the “Coronnials”, the New Generation of Babies Born During and After COVID-19. *Esquire Magazine*. URL: <https://www.esquiremag.ph/life/health-and-fitness/coronnials-pandemic-babies-a00304-20200417> (accessed: 22.01.2022).
16. Seven ways to manage your #coronaphobia. *The Conversation*. URL: <https://theconversation.com/7-ways-to-manage-your-coronaphobia-138120> (accessed: 22.01.2022).
17. *The Urban Dictionary*. URL: <https://www.urbandictionary.com> (accessed: 22.01.2022).
18. We're all survivalists now: Coronapocalypse Adaptation 101. *The Hill Times*. URL: <https://www.hilltimes.com/2020/04/01/were-all-survivalists-now-coronapocalypse-adaptation-101/241570> (accessed: 22.01.2022).

Наталія БАШУК,

orcid.org/0000-0003-2945-3452

*старший викладач кафедри теорії, практики та перекладу німецької мови
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
(Київ, Україна) nataliabaschuk.fl@gmail.com*

КОНЦЕПТ «РОБОТА/ ARBEIT» В УКРАЇНСЬКІЙ ТА НІМЕЦЬКІЙ ЛІНГВОКУЛЬТУРАХ

У статті порівнюється концепт РОБОТА/ARBEIT в українській та німецькій лінгвокультурах, який сформувався під впливом національного світобачення, архетипних уявлень та культурно-історичного досвіду. Було встановлено, що поняттєва складова в порівнюваних мовних картинах є доволі схожою, проте лексико-семантичне поле німецької лексеми «Arbeit» відрізняється більшою різноманітністю складових порівняно з полем української лексеми «Робота». Дослідження образного та ціннісного компонентів концепту проводились на основі паремій, які виступають репрезентантом ментальності і потужним джерелом енергетичного коду як українського, так і німецького етносу. Було виявлено також, що багато відмінностей спостерігається в образному складнику, який вербалізується за допомогою метафор, метонімії та порівнянь. Невмотивована робота асоціюється для українців з вовком, а для німців – з соколом та зайцем. Працьовитість для представників українського етносу постає в образі бджоли, а для німецького етносу людина народжується для роботи, як птах для польоту. Аналіз паремій, які об'єктивують концепт РОБОТА/ARBEIT показав, що їх можна розділити на чотири тематичні групи, які містять наступні ознаки: 1) місце роботи в житті людини; 2) характеристика роботи як процесу; 3) результат роботи в житті людини; 4) ставлення людини до роботи. Робота надзвичайно високо оцінюється в обох лінгвокультурах, оскільки є одним з найважливіших чинників життєдіяльності людини та забезпечення її матеріальних статків та духовних потреб. Позитивної оцінки в обох народів заслуговують працьовитість, майстерність, завзятість у роботі, які зазвичай приводять до гарного кінцевого результату праці, а, отже, і до шанобливого ставлення до таких працівників. Представники обох етносів засуджують поспіх у роботі, лінощі, малоефективну роботу, що знаходить надзвичайно широке відображення в паремійній картині світу. Для німецької лінгвокультури важливе значення має відпочинок, який сприймається як зміна форми діяльності, українці ж більше акцентують увагу на вмінні відпочивати та вважають, що матимуть відпочинок лише після смерті.

Ключові слова: *концепт, робота, поняття, образна складова, національні цінності, паремія, лінгвокультура.*

Natalia BASHUK,

orcid.org/0000-0003-2945-3452

*Senior Lecturer at the Department of German language theory, practice and translation
National Technical University of Ukraine «Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute»
(Kyiv, Ukraine) nataliabaschuk.fl@gmail.com*

THE CONCEPT OF “РОБОТА/ARBEIT” IN UKRAINIAN AND GERMAN LINGUISTIC CULTURES

The article compares the concept of РОБОТА / ARBEIT in the Ukrainian and German linguistic cultures, whose formation was influenced by the national worldview, archetypal ideas, cultural and historical experience. It has been found out, that the conceptual component in the linguistic pictures compared is quite similar, but the lexical and semantic field of the German lexeme “Arbeit” has a greater variety of components compared to the field of the Ukrainian lexeme «РОБОТА». Studies of the figurative and value constituents of the concept have been carried out on the basis of paremia, which represent the mentality and a powerful source of energy code in both Ukrainian and German ethnic groups. It has also been identified that many differences are observed in the figurative component, which is verbalized through metaphors, metonymy and comparisons. The Ukrainians associate unmotivated work with wolves but the Germans with falcons and hares. Hard work for the Ukrainian ethnic group appears in the image of a bee, and for the German ethnic group the person is born for work like a bird for flight. The analysis of paremia that objectify the concept of РОБОТА / ARBEIT showed that they can be divided into four thematic groups, which include the following features: 1) place of work in human life; 2) characteristics of work as a process; 3) the results of work in human life; 4) a person's attitude to work. Work is extremely highly valued in both linguistic cultures, as it is one of the most important factors in a person's life and provision of his material wealth and spiritual needs. Both nations positively evaluate industry, skills, perseverance in work, which usually lead to a good final result, and, consequently,

to respect to such workers. Representatives of both ethnic groups criticise hastiness in work, laziness, inefficient work, which is extremely widely reflected in the paremic picture of the world. Rest is important for the German linguistic culture, which is perceived as a change in the form of activity, while the Ukrainians emphasize more the ability to rest and believe that they will have rest only after death.

Key words: concept, work, notion, figurative component, national values, paremia, linguistic culture.

Постановка проблеми. Антропоцентричний підхід до сучасних лінгвістичних досліджень зумовив переорієнтацію наукового інтересу з об'єкта пізнання на суб'єкт, з мікроодиниць, що сприймаються як ізольовані компоненти, на складні й об'ємні макроодиниці, що зумовило зміни у пошукових парадигмах лінгвістики, розширення наукової тематики, вироблення нових методологічних засад та формування теоретично-поняттєвих апаратів. Саме цей підхід сприяв становленню відносно нової наукової дисципліни – лінгвоконцептології, в центрі уваги якої знаходиться концепт, проте впродовж десятиліть триває термінологічна дискусія навколо поняття «концепт». З точки зору когнітивної лінгвістики та психології «концепт – це одиниця ментальності, свідомості, пам'яті, якою оперує людина в процесі мислення і за допомогою якої здійснюється, зберігається та відображається зміст досвіду та знань», з точки зору лінгвокультурології – «це одиниця, яка виражає етнонаціональну специфіку і вербалізується у словах, фразеологізмах та інших мовних засобах» (Манакін, 2012: 70). Дослідження формування та функціонування того чи того фрагменту картини світу можливо провести лише за реалізації лінгвокультурологічного підходу до концепту, для якого характерні наступні ознаки: історичний детермінізм; широка екстенціональність; структурованість інтенціоналами наукових та буденних понять, уявлень, культурних установок, ідеологем, стереотипів; неоднорідність змісту, який проявляється в синтезі конкретного і абстрактного, раціонального і емоційного; різноманітність типів знакових репрезентацій (Токарев, 2003: 12).

Під впливом певного національного світобачення, архетипних уявлень, культурно-історичного досвіду народу формується ментальний образ світу, основою якого є система базових для кожного народу концептів – концептосфера нації. Ціннісно значущим для національних концептосфер є лінгвокультурний концепт РОБОТА, який займає чільне місце в мовній свідомості як українського, так і німецького етносу, оскільки саме робота «виступає основою фізичного та духовного існування людини і є головним стержнем історії людства» (Приходько, 2013: 113).

Аналіз досліджень. Концепт став об'єктом наукових досліджень багатьох вітчизняних та

закордонних мовознавців. Особливої уваги серед них заслуговує монографія А.М. Приходька «Концепти і концептосистеми», в якій концепт розглядається як багатовимірне ментальне утворення та наголошується на трикомпонентній структурі концепту: поняттєвий субстрат, перцептивно-образний адстрат та ціннісно/ валоративний епістрат (Приходько, 2013: 21-27). Трьохкомпонентна структура концепту була запропонована та теоретично обґрунтована В.І. Карасиком та С.Г. Воркачовим, які виокремили поняттєвий, образний та ціннісний елементи концепту.

Концепт РОБОТА відноситься до базових, тобто найбільш важливих, який визначає розвиток інших концептів і всієї концептосфери в цілому, саме тому його дослідження в останні роки переживають справжній бум. Концепт РОБОТА на матеріалі сучасної української мови привернув увагу Радзівєвської Т.В. (про концепти праця та робота), Бровко М.П. (аксіологічна параметризація концепту «робота» та його вербалізація), Калько В.В. (вербалізація концепту «труд» в українських пареміях), Щербачук Л.Ф. (концепт праця в українській фразеології), Молодичук О.А. (концепт праця в українських народних піснях). Наукові розвідки концепту на матеріалі російської мови проводили Токарев Г.В. (концепт як об'єкт лінгвокультурології, модель тезаурусу концепту «труд», механізми кодування культурної інформації), Гоннова Т.В. (соціокультурні характеристики концепту «труд» в російській мовній свідомості). Приходько А.М. та Приходько Г.П. вивчали специфіку концепту Arbeit у сучасній німецькій лінгвокультурі. Баликова Т.Ф. та Савенкова Л.Б. розглядали можливості вербалізації концепту в російських пареміях. Дослідженню означеного концепту на матеріалі англійської мови були присвячені роботи Банкової Л.Л. (вербалізація концепту в британському варіанті англійської мови) та Благодарної О.М. (об'єктивація ціннісного потенціалу концепту робота у сучасному британському та американському дискурсі). Порівняльний аналіз зазначеного концепту на матеріалі німецької та російської мов проводили Карімова Р.Х. (поняттєва складова концепту «труд»), Серова Л.А. (концепт «труд» в німецьких та російських пареміях). Спираючись на результати зіставного аналізу дослідники наголошували на тому, що попри

наявність спільних рис в уявленнях про працю, кожна лінгвокультура має свої когнітивні особливості вербалізації концепту.

Мета статті – провести зіставний аналіз концепту РОБОТА/ARBEIT в українській та німецькій лінгвокультурах, розглянути поняттєвий, образний та ціннісний компоненти концепту, які актуалізуються в лексичних та паремійних одиницях співставлюваних мов, визначити універсальні та культурно-специфічні ознаки.

Виклад основного матеріалу. Робота відіграє надзвичайно важливу роль у житті людини, вона виступає як універсальна категорія, яка охоплює всі сторони рефлексії людської діяльності. Як основний фактор самореалізації особистості, вона дозволяє не лише по-новому поглянути на сутність людини і її місце у світі, але й усвідомити зміст світоглядних орієнтацій та ціннісних настанов сучасного соціального устрою (Блажиевська, 2007: 4). Робота також виступає природним, суспільно визнаним, способом задоволення всіх матеріальних і дуже багатьох духовних потреб як окремої людини, так і людства в цілому (Бровко, 2018: 121).

Оскільки концепт РОБОТА/ARBEIT є ментальне утворення, у складі якого мовна свідомість виділяє три компоненти (поняттєвий, образний та ціннісний), то зупинимось більш детально на кожному них. Звернемось до лексикографічних джерел обох мов, які виступають першоджерелом не лише лінгвістичної, але й культурної інформації, адже лексичне значення передає нам різні типи значень людського досвіду. Досвід спирається на виявлення цих типів знань, необхідних в процесі спілкування і закладених в структурі значення слів. З когнітивної точки зору лексичне значення – це свого роду фрейм, який включає в себе ситуацію, в якій може бути використана та чи та мовна одиниця. Такий підхід використовується при співставленні мов, оскільки дозволяє виявити суттєві схожі та відмінні риси в процесі їх використання. Словник німецької мови Duden пропонує нам наступне визначення *Arbeit*: «1. a) Tätigkeit mit einzelnen Verrichtungen, Ausführung eines Auftrags o.Ä.; b) das Arbeiten, Schaffen, Tätigsein; das Beschäftigtsein mit etwas, mit jemandem; c) Mühe, Anstengung; Beschwerlichkeit, Plage; d) Berufsausübung, Erwerbstätigkeit; Arbeitsplatz; 2. körperliche Vorbereitung auf bestimmte Leistung; Training (Sport); 3. a) der Ausbildung für den jeweiligen Verwendungszweck dienende Beschäftigung mit dem Pferd (Pferdesport); b) Abrichtung und Führung eines Jagdhundes, dessen Einübung in die Suche nach Wild (Jagdwesen); 4. a)

als Ergebnis einer Betätigung entstandenes Werk; Erzeugnis, Produkt; b) Klassenarbeit; c) Werk in seiner Beschaffenheit, in der Art seiner Ausführung; Gestaltung; 5. Produkt aus der an einem Körper angreifenden Kraft und dem unter ihrer Einwirkung von dem Körper zurückgelegten Weg (wenn Kraft und Weg in ihrer Richtung übereinstimmen)». В академічному тлумачному словнику української мови ми знаходимо наступне визначення *робота*: «1. дія за значенням робити; 2. чиєсь виконання чого-небудь, чийсь труд; 3. та чи інша діяльність щодо виготовлення, створення, обробки чого-небудь; 4. коло занять обов'язків, те, чим зайнятий хто-небудь; справа, діло; 5. праця, заняття, служба на якому-небудь підприємстві, в якійсь установі як засіб існування, джерело заробітку; 6. те, що підлягає виконанню, здійсненню; 7. спосіб, манера, стиль виконання, виготовлення чого-небудь; 8. продукт чиєїсь праці; виріб, твір; 9. кількісна характеристика перетворення будь-якого виду енергії на інші види її». Компонентний аналіз наведених вище дефініцій засвідчує, що поняттєвий склад концепту РОБОТА/ARBEIT схожий в обох мовах тим, що це діяльність спрямована на виробництво чи виготовлення чогось; спосіб виконання; продукт праці, виріб або твір; професійна зайнятість. До лексико-семантичного поля ядерної лексеми «Arbeit» у німецькій мові входять такі додаткові елементи як: старання, намагання, труднощі, мука; фізична підготовка до певних показників у спорті; навчання з відповідною метою у кінному спорті; дресирування і тренування мисливської собаки, спрямованої на пошук дичини; письмовий тест (для школярів); результат прикладеної до тіла сили і під її дією пройдений тілом шлях (якщо сила і шлях руху співпадають) у фізиці. В українській мові додатковим значенням буде кількісна характеристика перетворення будь-якого виду енергії на її інші види.

Під образним показником концепту РОБОТА розуміють знання, образи та асоціації, які виникають у свідомості людини, пов'язані з індивідуальним та колективним досвідом етносу. Образний складник концепту часто вербалізується за допомогою метафор, метонімії та порівнянь. В українській лінгвокультурі працююча людина асоціюється з бджолою: «Добрий чоловік без роботи, що бджола без меду»; «Бджола мала, а й та працює», а в німецькій – з птахом «Der Mensch ist zur Arbeit geboren, wie der Vogel zum Fliegen» (досл.: Людина народжена для роботи, як птах для польоту). Німецький етнос порівнює роботу з прянощами: «Arbeit ist des Lebens Würze»

(укр.: «Праця – сіль життя»). Для обох концептосфер показовим можна назвати характеристику праці за допомогою метафор з семантикою протилежних смакових відчуттів людини, антонімічної пари *гіркий-солодкий*, де важкий процес роботи асоціюється з гірким корінням, а позитивний результат роботи з солодким фруктом: «*Arbeit hat bittere Wurzel, aber süße Frucht*» (укр.: *Праця має гіркий корінь, але солодкий плід*). Відмінності простежуються при використанні зоонімічного компонента для образної характеристики невмотивованої роботи, так для українців – це вовк, а для німців – це заєць або сокіл: «*Arbeit ist kein Hase, läuft nicht in den Wald*» (укр.: *Робота не вовк, в ліс не втече*); «*Die Arbeit ist kein Falke, fliegt nicht fort in den Wald*» (досл.: *Робота не сокіл, в ліс не полетить*). Робота може також приносити моральне задоволення і асоціюватись в українській ментальності з радістю: «*З праці – радість, з безділля – смуток*»; з щастям: «*Як будеш чесно працювати, то прийде сама доля до хати*».

Ціннісний компонент концепту РОБОТА/ARBEIT як і образний ми розглянемо на прикладі паремій, адже саме вони виступають репрезентантом ментальності та потужним джерелом енергетичного коду етносу, тому дослідження паремій в порівняльному аспекті сприяє реконструюванню етнокогнітивних моделей національного мислення і знання, розв'язанню проблеми фонових знань комунікантів через виявлення паремійних аналогів та етнокультурних лакун, розкриттю найбільш важливих стереотипів масової свідомості й багатовікових векторів впливу на неї (Колоїз, 2014: 4). Оскільки вербалізація концепту пов'язана з оцінною характеристикою роботи в контексті індивідуального, сімейного та суспільного життя, усталених у мові поглядів на роботу, її місце та роль у житті, виділимо чотири тематичні паремійні групи, які характеризують роботу.

До першої групи належать паремії, які засвідчують **місце роботи в житті людини**. У національній свідомості як українського, так і німецького етносу робота визначається як надзвичайна цінність, життєва необхідність, оскільки є способом забезпечення життєдіяльності людини, тому вона оцінюється позитивно: «*Робота чоловіка на землі держить*»; «*Без роботи чоловік не виживе*»; «*Kożnij dla siebie robить*»; «*Das Heiligste, was der Deutsche hat, ist die Arbeit*» (досл.: *Найсвятіше, що має німець – робота*); «*Arbeit vermag alles*» (досл.: *Робота може все*); «*Arbeit verkürzt den Tag*» (досл.: *З роботою день короткий*); «*Lebe, als solltest du morgen sterben und arbeite, als solltest du ewig leben*» (досл.: *Живи, ніби ти завтра помреш*

і працюю, ніби вічно житимеш). Робота також задовольняє фізіологічні потреби людини в харчуванні: «*Будеш трудитися – будеш кормитися*»; «*Хто робить, голодний не ходить*»; «*Треба працювати, щоб кусок хліба мати*» «*Хто працює, той з голоду не помре*»; «*Wer nicht arbeitet, soll auch nicht essen*» (укр.: *Хто не працює, той не їсть*); «*Arbeit bringt Brot, Faulheit bringt Not*» (укр. *Праця людину годує, а лень марнує*), проте їжа була не лише результатом праці, а й її передумовою, саме тому гарний апетит досить часто асоціюється з працюючою людиною: «*Перший до миски, перший до роботи*»; «*Хто поволі їсть, той поволі робить*»; «*Хто лінивий до їди, той лінивий до роботи*»; «*Wie einer isst, so arbeitet er auch*»; «*Wie man arbeitet, so isst man*». Робота забезпечувала людей також і матеріальними статками: одягом, взуттям, житлом, що знаходить підтвердження в пареміології українського етносу: «*Хто робить, голий не ходить*»; «*Як ручки зароблять, так ніжки сходять*»; «*Без роботи ані хліба, ані хати*»; «*Хто працює, той і має*»; «*Роби надворі, буде і в коморі*». Для німецької лінгвокультури робочий піт на руках заслуговує більшої шани, ніж золота каблучка на пальці: «*Arbeitsschweiß an Händen hat mehr Ehre, als ein goldener Ring am Finger*».

Другу тематичну групу утворюють паремії, які характеризують **роботу як процес**. У робочому процесі надзвичайно важливу роль відіграють:

– темп роботи (потрібно уникати поспіху у роботі, оскільки він може призвести до негативного результату): «*Не питають чи хутко, а питають чи добре*»; «*Швидкої роботи ніхто не хвалить*»; «*Що спішно, то смішно*»; «*З поспіху добра не буває*»; «*Що швидко робиться, те сліпе родиться*»; «*Eilen tut selten gut*» «*Eilen macht oft heulen*»; «*Eile geht dem Unglück entgegen*»; «*Eile brach den Hals*» (Кудіна, Пророченко, 2005: 82);

– якість виконання роботи: «*Добре роби, добре й буде*»; «*Зробив с'як, а вийшло ніяк*»; «*Besser einmal gut, als zweimal schlecht*»;

– наполегливість та впертість у роботі: «*Наполеглива праця усе переможе*»; «*Уміння і труд все перетруть*»; «*Терпіння і праця все переможе*»; «*Arbeit schlägt Feuer aus dem Stein*»;

– необхідність успішного завершення розпочатого процесу: «*Умів почати, умій кінчати*»; «*Ліпше не зачинати, ніж зачавши, не докінчати*»; «*Діло без кінця, як кобила без хвоста*»; «*Кінець діло вінчає*»; «*Ende gut, alles gut*»; «*Jedes Ding will ein Ende haben*»; «*Das Ende bedacht hat viel Gutes gebracht*»; «*Das Ende krönt das Werk*».

До третьої тематичної групи ми віднесемо паремії, які **описують результати роботи в житті людини**. Як для української, так і німецької

лінгвокультури характерним є те, що заробіток часто залежить від обсягу виконаної роботи та її інтенсивності: «*Bilьша праця, більша й плата*»; «*Як хто робить, так і має*»; «*Wie die Arbeit, so der Lohn*»; «*Jede Arbeit ist ihres Lohnes wert*», проте існує і зворотна залежність: «*Яка зарплата, така й робота*»; «*Wie der Lohn, so ist die Arbeit*» (Байер, Байер, 1989: 40). Проте траплялось і так, що працівник докладав великих зусиль, але не отримував гідної оплати, що слугувало підґрунтям для негативної оцінки роботи: «*Робить від сонця і до сонця і нічого не має*». Досить часто результатами тяжкої праці бідних користувалися багаті, що знаходить підтвердження більше в українській лінгвокультурі, ніж у німецькій: «*У багатого живіт росте, а у бідного – горб від роботи*»; «*Бідний робить – багатому родить*»; «*Заробив у пана плату – з чотирьох дощок хату*»; «*Der eine hat Arbeit und Fleiß, der andere Nutzen und Preis*» (досл.: «*Одному – робота та завзятість, іншому – користь та нагорода*»); «*Der eine hat die Mühe, der andere hat den Lohn*» (досл.: «*Одному – робота, а іншому – заробіток*»). Від виснажливої тяжкої праці, відсутності відпочинку та нестерпних умов робітники могли навіть померти: «*Von großer Arbeit starben die Pferde*» (укр.: *Від тяжкої роботи навіть конідохнуть*»).

Четверту тематичну групу утворюють паремії, які характеризують **ставлення людини до роботи**. Ставлення до роботи характеризується прагненням або небажанням людини максимально проявити свої фізичні та духовні сили, використовуючи свій досвід, знання, вміння та здібності, щоб досягти певних результатів. Працьовитість відносять до основних рис як українського, так і німецького менталітету, що засвідчує велика кількість паремій обох мов: «*Роботяці руки гори вернуть*»; «*Дерево шанують, як добре родить, а чоловіка, як добре робить*»; «*Der fleißige macht aus einem Tag zwei*»; «*Fleißige Hand baut Leut' und Land*»; «*Fleißige Hand erwirbt, faule Hand verdirbt*». Традиційно вважали, що людям, які не покладаючи рук працюють, і Бог допомагає: «*Старанному і Бог помагає*» (нім.: «*Dem fleißigen hilft Gott*»); «*Dem Arbeiter hilft der Gott*»; «*Роби небоже, то й Бог pomoже*»; «*Хто рано встає, тому Бог дає*». В обох концептосферах працьовитість та старанність в роботі протиставляються лінощам, які засуджуються як в українському, так і в німецькому менталітеті та надзвичайно широко представлені в пареміях обох мов: «*Де щира праця, там густо, а де лінь, там пусто*»; «*У лінового і стріха тече, і ніч не пече*»; «*Fleiß bringt Brot, Faulheit Not*» (укр.: «*Праця*

чоловіка годує, а лінь марнує»); «*Faule Leute haben die meiste Arbeit*» (досл.: «*У лінових людей найбільше роботи*»); «*Dem schlechten Arbeiter ist jedes Beil zu stumpf*» (досл.: *Поганому робітнику будь-яка сокира тупа*»); «*Faulem Arbeiter ist jeder Hammer zu schwer*» (досл.: *Ліновому робітнику будь-який молот заважкий*»); «*Dem Faulen gefällt kein Block, der er zerschneiden soll*» (укр.: «*Ледачому ніяка робота не до вподоби*»); «*Morgen, morgen, nicht nur heute, sagen alle faulen Leute*» (укр.: «*Чому сьогодні лад можна дати, того не слід на завтра відкладати*»). Раніше в українців білий хліб, калачі та пироги часто асоціювалися з багатим, заможним життям, яке можна було забезпечити лише багато працюючи: «*Без трудів не їстимеш пирогів*»; «*Хочеш їсти калачі, не сиди на печі*»; «*Вставай до сходу сонця, працюй до ночі, то їстимеш калачі*».

Надзвичайно високо цінувалась майстерність людини, її вміння та завзятість, талант до ремесел, що широко представлено в пареміології як українського, так і німецького народу: «*Ремесло на плечах не висить і хліба не просить, а їсти дає*»; «*Ремесло не коромисло, плеч не відтягне*»; «*Ремесло майстра годує*»; «*Jegliches Handwerk nährt seinen Mann*» (досл.: «*Будь-яке ремесло годує чоловіка*»); «*Mit einem Handwerk kommt man weiter als mit tausend Gulden*» (укр.: «*З ремеслом у руках далі зайдеш, ніж з тисячею червінців*»); «*Es ist ein schlechter Arbeitsmann, der nicht von Handwerk leben kann*» (досл.: «*Поганий той робітник, який не може прожити з ремесла*»); «*Handwerk hat einen goldenen Boden*» (досл.: «*Ремесло – це золоте дно*»). Менталітет обох етносів негативно оцінював та засуджував тих майстрів, які брались за декілька справ одночасно: «*За сто робіт береться, а ні одна не вдається*»; «*Не за свою справу не берись*»; «*Швець знай своє шевство, а в кравецтво не лизь*»; «*І коваль, і швець, і кравець, і на дуді грець*»; «*Wer viele Handwerke kann, wird zuletzt ein Bettelmann*» (досл.: *Хто багато ремесел знає, той врештує-рештує жебраком стає*»); «*Viel Handwerke verderben einen Meister*» (досл.: «*Багато ремесел псують майстра*»). Майстерність ремісників отримувала позитивну оцінку та ставала запорукою шанобливого ставлення і поваги до них: «*Діло майстра величає*»; «*По роботі – честь, по заслугі – слава*»; «*По роботі пізнали майстра*»; «*Das Werk lobt den Meister*»; «*Am Werke erkennt man den Meister*».

У німецькому менталітеті майже стерлось протиставлення *Arbeit – Freizeit*: обидва доповнюють один одного і мають однакову цінність (Приходько, Приходько, 2009: 153), саме тому

відпочинок набагато ширше представлений у німецькій мовній картині світу, ніж в українській. В українській лінгвокультурі можна виокремити не більше десяти паремій на позначення відпочинку на тлі понад 900 паремій, пов'язаних з роботою (Бобро, 2018: 131). Репутацію працьовитої нації німцям створюють старанність, організованість, якість, швидкість у виконанні роботи, завдяки чому вони працюють за принципом «Чим швидше розпочнеш роботу, тим швидше її закінчиш і будеш відпочивати»: *Nach getaner Arbeit ist gut ruhen* (досл.: *Після виконаної роботи добре відпочивається*), проте все ж робота залишається на першому плані: «*Erst die Arbeit, dann das Vergnügen*» (досл.: «*Спочатку робота, а потім задоволення*»). Старанність німця на роботі є прямо пропорційною його старанності у вільний час. На відміну від українців німці ніколи не забувають, що відпочинок – це зміна форми діяльності. Діяльність під час дозвілля набуває найрізноманітніших концептуальних профілів – *Feierabend*, *Erholung*, *Ferien*, *Urlaub*, *Ruhe* тощо (Приходько, Приходько, 2009: 153). В українській лінгвокультурі більше акцентується увага на вмінні людини відпочивати: «*Хто добре працює, той вмє добре відпочивати*». Крім того, українці вважають, що людина матиме відпочинок лише після смерті: «*Тоді одпочинемо, як помremo*»; «*Поки живі то робимо, як помremo, то си відпочинемо*» (Бровко, 2018: 131).

Висновки. Концепт РОБОТА/ARBEIT є надзвичайно важливою складовою як української, так і німецької концептосфери, адже завдяки роботі людина не тільки створює матеріальні та духовні

цінності, призначені для задоволення її потреб, але й набуває досвіду, нових навичок, розкриває свої здібності та збагачує свої знання. Порівнявши поняттєвий, образний та ціннісний компоненти концепту РОБОТА/ARBEIT, можемо стверджувати, що поняттєвий компонент в обох лінгвокультурах досить схожий, проте лексико-семантичне поле ядерної лексеми «*Arbeit*» відрізняється більшою різноманітністю складових порівняно з полем української ядерної лексеми «Робота». В образному складнику концепту простжується також багато відмінностей, оскільки він найбільше пов'язаний з індивідуальним та колективним досвідом народу. В українського етносу працьовита людина асоціюється з бджолою, робота приносить радість та щастя, тоді як в німецькій культурі робота порівнюється з птахом та прянощами. Для характеристики невмотивованої роботи використовуються різні зооморфні компоненти: в українській мовній картині – вовк, а в німецькій – сокіл та заєць. Спільним для обох народів є порівняння роботи з гірким корінням, а позитивного результату праці – з солодким плодом. В обох культурах робота має надзвичайну цінність, оскільки забезпечує життєдіяльність людини. Позитивно оцінюють представники обох етносів працьовитість, старанність, майстерність, завзятість, талант до ремесел. Негативної оцінки заслуговують лінощі, поспіх у роботі, малоефективна робота. Більшість репрезентантів концепту РОБОТА/ARBEIT одночасно входять до кількох концептуальних ознак, підтверджуючи його динамічний характер. Перспективним було б дослідження змін у вербалізації концепту РОБОТА/ ARBEIT.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Благодарна О.М. Об'єктивація концепту робота у сучасному британському та американському художньому дискурсі : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Харків, 2009. 22 с.
2. Блажиевская Г.А. Труд как социально-культурная ценность : автореф. дис. ... канд. филос. наук : 24.00.01. Казань, 2007. 19 с.
3. Бровко М.П. Аксиологічна параметризація концепту «робота» та його вербалізація в сучасній українській мові. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія: Філологія*, 2015. Вип. 73. С. 116–119
4. Бровко М.П. Аксиологічні та лінгвокультурні параметри концепту життя як складника української концептосфери : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди. Харків, 2018. 242с.
5. Гоннова Т.В. Социокультурные характеристики «труд» в русском языковом сознании : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.19 / Волгоградский государственный педагогический университет. Волгоград, 2003. 210 с.
6. Колоїз Ж.В., Малюга Н.М., Шарманова Н.М. Українська пареміологія: навчальний посібник для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів / за ред. Ж.В. Колоїз. Кривий Ріг : КПП ДВНЗ «КНУ», 2014. 349с.
7. Кудіна О.Ф., Пророченко О.П. Перлини народної мудрості. Посібник для студентів та викладачів вищих навчальних закладів. Вінниця: НОВА КНИГА, 2005. 320с.
8. Манакин В.М. Мова і міжкультурна комунікація: навч. посіб. К.: ВЦ «Академія», 2012. 288с.
9. Приходько А.Н. Концепты и концептосистемы. Днепропетровск: Белая Е. А., 2013. 307с.
10. Приходько А.М., Приходько Г.П. Абсолютний телеономний концепт «*Arbeit*» у сучасній німецькій лінгвокультурі. *Філологічні трактати*, 2009. Т. 1. № 2. С. 149–154.

11. Токарев Г.В. Концепт как объект лингвокультурологии (на материале репрезентаций концепта «Труд» в русском языке) : монография. Волгоград : «Перемена», 2013. 213 с.
12. Beyer H., Beyer A. Sprichwörterlexikon. Leipzig: VEB Bibliographisches Institut, 1989. 392 с.

REFERENCES

1. Blahodarna O.M. Obiektyvatsiia kontseptu robota u suchasnomu brytanskomu ta amerykanskomu khudozhnomu dyskursi [Objectification of the concept work in contemporary British and American artistic discourse] : avtoref. dys. ... kand. filol. nauk : 10.02.04. Kharkiv, 2009. 22p. [in Ukrainian].
2. Blazhievskaya G.A. Trud kak social'no-kul'turnaya cennost' [Work as a sociocultural value] : avtoref. dis. ... kand. filos. nauk : 24.00.01. Kazan, 2007. 19p. [in Russian]
3. Brovko M.P. Aksiolohichna parametryzatsiia kontseptu «robota» ta yoho verbalizatsiia v suchasni ukrainskii movi [Axiological parameterization of the concept “work” and its verbalization in the modern Ukrainian language]. Bulletin of the V.N. Karazin Kharkiv National University. Series: Philology, 2015. Issue 73. Pp. 116–119 [in Ukrainian].
4. Brovko M.P. Aksiolohichni ta linhvokulturni parametry kontseptu zhyttia yak skladnyka ukrainskoi kontseptosfery [Axiological and linguistic-cultural parameters of the concept of life as a component of the Ukrainian conceptual sphere] : dys. ... kand. filol. nauk : 10.02.01/ H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University. Kharkiv, 2018. 242 p. [in Ukrainian].
5. Gonnova T.V. Sociokul'turnye harakteristiki «trud» v russkom yazykovom soznanii [Sociocultural characteristics of “work” in the Russian language consciousness] : dis. ... kand. filol. nauk : 10.02.19 / Volgograd State Pedagogical University. Volgograd, 2003. 210 p. [in Russian]
6. Koloiz Zh.V., Maliuha N.M., Sharmanova N.M. Ukrainska paremiolohiia [Ukrainian paremiology] : navchalnyi posibnyk dlia studentiv filolohichnykh spetsialnostei vyshchychkh navchalnykh zakladiv / za red. Zh. V. Koloiz. Kryvyi Rih : KPI DVNZ «KNU», 2014. 349p. [in Ukrainian].
7. Kudina O.F., Prorochenko O.P. Perlyny narodnoi mudrosti. [Pearls of folk wisdom] Posibnyk dlia studentiv ta vykladachiv vyshchychkh navchalnykh zakladiv. Vinnytsia : NEW BOOK, 2005. 320 p. [in Ukrainian].
8. Manakin V.M. Mova i mizhkulturna komunikatsiia [Language and intercultural communication]: navch. posib. K. : VC «Akademy», 2012. 288s. [in Ukrainian].
9. Prihod'ko A.N. Koncepty i konceptosistemy [Concepts and concept systems]. Dnepropetrovsk : Belaya E. A., 2013. 307p. [in Russian]
10. Prykhodko A.M., Prykhodko H.P. Absolutnyi teleonomnyi kontsept «Arbeit» u suchasni nimetskii linhvokulturi [The absolute teleonomic concept of “Arbeit” in modern German linguistic culture]. Philological treatises, 2009. Vol.1. № 2. Pp. 149–154 [in Ukrainian].
11. Tokarev G.V. Koncept kak obekt lingokulturologii (na materiale reprezentacij koncepta “Trud” v russkom yazyke) [The concept as an object of lingoculturology (on material of representations of the concept “Work” in Russian)] : monografiya. Volgograd : «Change», 2013. 213 p. [in Russian]
12. Beyer H., Beyer A. Sprichwörterlexikon [Lexicon of proverbs]. Leipzig : VEB Bibliographisches Institut, 1989. 392 p. [in German].

УДК 811.1/9

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/48-3-5>**Юлія ВАХНІНА,***orcid.org/0000-0002-6729-0984**студентка I курсу магістратури
факультету міжнародних відносин, управління і бізнесу
Херсонського національного технічного університету
(Херсон, Україна) vakhninajulia@gmail.com***Ірина КОЗОРИЗ,***orcid.org/0000-0003-1963-6271**асистент кафедри галузевого перекладу та іноземних мов
Херсонського національного технічного університету
(Херсон, Україна) IrynaSerg.Kozoriz@gmail.com*

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЕПОНІМІВ

Специфічним пластом англійської лексики, що істотно збагачує її структуру, є будь-які власні імена, що стали загальними. Ця стаття присвячена дослідженню епонімів англійської мови. Нами був вивчений лінгвістичний аспект питання та встановлено, що епоніми, як значна частина мови науки, сприяють глибшому розумінню людини та її культури. Існуюча у сучасній лінгвістиці тенденція до вивчення людського фактора дозволяє розглянути епоніми у світлі когнітивного підходу. У статті виділено та докладно розглянуто основні типи епонімів, а також проаналізовано структурні особливості їх утворення. Під структурними особливостями розуміються: приналежність до певних частин мови (класу іменників, прикметників та ін.) та особливості композиції (наприклад, односкладові, двоскладові, трискладові та багатокомпонентні епоніми). Зазначено, що при переході власних назв в загальні, відбувається розширення обсягу значення слова. Особливого значення процес переходу з власного імені в загальну назву набуває для професійних мов, які в роботі характеризуються як важливі різновиди існування національних мов. Епоніми є досить продуктивним варіантом збагачення лексичного складу словника і є багатим матеріалом для досліджень. Особливу увагу у статті приділено етимології епонімів англомовного походження. Ми дійшли висновку, що дослідження епонімів дає змогу виявити численні історико-культурологічні зв'язки, присутні у сучасній англійській мові. У кожній національній мові формальна структура епонімів відповідає переважно звичним моделям слів та словосполучень. За всіх позитивних якостей епонімів слід згадати і їх недоліки. Насамперед, в цій роботі вказується, що це проблеми віднесення онімів до конкретних осіб, ім'я яких хоче увічнити автор епоніма. При вивченні епонімів необхідно нагадати, що, представляючи індивідуальні найменування об'єктів та процесів у житті суспільства, в тому числі наукового життя, епоніми у багатьох випадках втрачають якості таких індивідуальних позначень – мова забуває первісне власне ім'я.

Ключові слова: англійська лексика, епонім, термінологія, ономастика, антропонім, семантика, морфологія.

Yuliya VAKHNINA,*orcid.org/0000-0002-6729-0984**first-year master's student at the Faculty of International Relations, Management and Business
Kherson National Technical University
(Kherson, Ukraine) vakhninajulia@gmail.com***Iryna KOZORIZ,***orcid.org/0000-0003-1963-6271**Assistant at the Department of Branch Translation and Foreign Languages
Kherson National Technical University
(Kherson, Ukraine) IrynaSerg.Kozoriz@gmail.com*

STRUCTURAL AND SEMANTIC FEATURES OF EPONYMS

A specific layer of English vocabulary, which significantly enriches its structure, are any proper names that have become common. This article is devoted to the study of eponyms of the English language. The author studied the linguistic aspect of the issue and found that eponyms as a significant part of the language of science contribute to a deeper understanding of human and culture. The existing tendency in modern linguistics to study the human factor allows us to consider eponyms in the light of the cognitive approach. The article highlights and examines in detail the main types of

eponyms, as well as analyzes the structural features of their formation. Structural features are understood as: belonging to certain parts of speech (class of nouns, adjectives, etc.) and features of composition (for example, one-syllable, two-syllable, three-syllable and multi-component eponyms). It is noted that the transition of proper names into common, there is an expansion of the meaning of the word. Of particular importance is the process of transition from the proper name to the common name for professional languages, which in the work are characterized as important varieties of the existence of national languages. Eponyms are a very productive option for enriching the lexical structure of the dictionary and are rich material for research. The article pays special attention to the etymology of eponyms of English origin. The author concludes that the study of eponyms makes it possible to identify numerous historical and cultural connections present in modern English. In each national language, the formal structure of eponyms corresponds mainly to the usual models of words and phrases. For all the positive qualities of eponyms should be mentioned their shortcomings. First of all, this paper points out that these are the problems of assigning onyms to specific persons whose name the author of the eponym wants to perpetuate. When studying eponyms, it should be remembered that, representing individual names of objects and processes in society, including scientific life, eponyms in many cases lose the quality of such individual designations, the language forgets the original proper name.

Key words: *English vocabulary, eponym, terminology, onomastics, anthroponym, semantics, morphology.*

Постановка проблеми. Будучи рухомим пластом мови, лексика має властивість постійно поповнюватися новими термінами, для свідомості яких залучаються всі існуючі джерела формування термінологічної системи та методи номінації. Але без втручання людини ці процеси були б нереальними. В даний час особливістю культурологічного та лінгвокогнітивного спрямування в науці є перенесення акценту на людську суб'єктивність, спрямованість на людину як ключового елемента науки, її антропоцентричність (Бацевич, 2009: 47). У зв'язку із цим лінгвістика давно перестала бути просто наукою про мову. Мова, як складова всіх сфер людської діяльності та відображення її світогляду, не може бути зрозуміла і пояснена поза зв'язком з людиною.

Думка про антропоцентризм мови підтверджує таке явище як епоніми. Даний феномен є пластом лексики, що викликає великий інтерес з точки зору вивчення когнітивних процесів антропоцентричного характеру. Епоніми демонструють безпосередній вплив людини на мовну систему (Карпенко).

Аналіз досліджень. Вивченням термінів із компонентами-власними назвами чи компонентами-епонімами займалися багато науковців, зокрема М. Дзюба, Ю. Карпенко, О. Ковальчук, Н. Новинська та ін.

Мета статті – аналіз структурних, семантичних та функціональних особливостей епонімів, що функціонують у системі мови науки.

Виклад основного матеріалу. Сучасна мова науки зазнає змін стрімко. Глобалізаційні процеси, що відбуваються в суспільстві, ведуть до змін як у мові взагалі, так і в мові науки, що в свою чергу, зокрема, призводить до появи такого розділу як Language for Special Purposes (LSP) (мова для спеціальних цілей), що передбачає викладання іноземної мови та переклад науково-технічної літератури на різні мови як традиційних

галузей (медицина, фізика, геологія та інших.) (Ковальчук, 2019: 68).

Тексти цієї специфіки передбачають знання спеціальної лексики та володіння вузьким термінологічним апаратом.

Систематизація наукових понять відбувається через призму загальнонаукових категорій, за допомогою актуалізації міждисциплінарних і міжнаукових термінів (Дудок, 2017: 129). Одними з таких міждисциплінарних термінів є епонімічні назви – терміни, утворені від власних назв. У класичному розумінні терміни є класом нейтральної лексики, що має обмежену сферу вживання і не володіє переносним значенням. Проте спостереження над сучасними процесами термінотворення наводять на думку про інтеграцію термінологічних та фразеологічних засобів (Дудок, 2017: 130).

Англійська мова достатньо багата на терміни-епоніми, які давно вкоренилися як у мові науки, так і в повсякденному житті, а також слугують яскравим прикладом вираження англійської культури. Глобалізація англійської мови дедалі більше проявляється у всьому світі, що зумовлено масштабним поширенням англійської лексики на інші мови шляхом запозичень. Терміни-епоніми не є винятком. Значна частина епонімів давно є у складі української мови. Тому як приклади для наступних класифікацій ми відібрали англійські терміни-епоніми.

Структурні і семантичні особливості епонімів представляють певні складнощі в інтерпретації лексичних одиниць, що розглядаються, не тільки для тих, хто почав вивчати мову, в якій вони зустрічаються, але і для досвідчених у мовному плані фахівців. Ці складнощі можуть виявлятися під час роботи з багатокомпонентними епонімами термінами та термінологічними поєднаннями, і навіть епонімами термінологічними поєднаннями з кількома епонімами елементами у своїй структурі (Дзюба, 2010: 16). Вважаємо, що у

процесі подальшого розвитку мови науки багатокомпонентні епонімні термінологічні поєднання замінюють більш короткі варіанти усічених епонімних елементів або їх витісняють ініціальні аббревіатури.

До основних способів утворення епонімічних найменувань згідно з дослідницею Н. В. Новинською, належать: морфологічний, семантичний та синтаксичний (Новинська, 2004: 285). Морфологічний спосіб утворення термінів за допомогою суфіксації (*Brownian motion*), префіксації (*gigahertz*), усічення (*Farad*) є одним із продуктивних способів.

Другою за продуктивністю є семантична деривація, а створені на її основі непохідні терміни-епоніми, такі як *джоуль*, *кельвін*, *Паскаль*, що входять до Міжнародної системи одиниць, набувають спеціального значення, ознаменуюючи перехід власного імені в категорію загальних назв, без зміни форми (Дзюба, 2010: 16).

Синтаксичним способом, на думку Н. В. Новинської, утворено більшість епонімів. Терміни словосполучення, на думку автора, повторюють основні типи термінологічних поєднань:

1) субстантивно-ад'єктивні безприйменникові, наприклад, *Alfven waves* (*Альфвенівські хвилі*), *Brownian motion* (*Броунівський рух*) (Douglas, 1990);

2) субстантивно-субстантивні безприйменникові, такі як *Otto cycle* (*Цикл Отто*), *Kerr constant* (*Постійна Керра*), *Anderson localization* (*Перехід Андерсона*) (Volt);

3) субстантивно-субстантивні з прийменником, наприклад, *Kirchhoff's law of thermal radiation* (*Закон випромінювання Кірхгофа*) (Oxford Dictionaries, 2019).

Розглянемо структурні особливості англomовних епонімів на прикладі лексичних одиниць, відібраних як матеріал дослідження методом суцільної вибірки з англomовних спеціальних джерел. В основу роботи покладено класифікацію епонімів, запропоновану В. О. Іконникової, яка виділила 3 основні групи (Іконникова, 2005: 77):

1. Прості епоніми. До них належать власні імена, що перейшли в категорію назв загальних. Прикладами простих епонімів в англійській мові можуть бути: *Ampere* (*Ампер*), *Baud* (*Бод*), *Watt* (*Ватт*), *Coulomb* (*Кулон*), *Farad* (*Фарад*), *Joule* (*Джоуль*), *Pascal* (*Паскаль*), *Tesla* (*Тесла*), *Gauss* (*Гаус*), *Curie* (*Кюрі*), *Franklin* (*Франклін*), *Henry* (*Генрі*) (Oxford Dictionaries, 2019).

2. Складні атрибутивні конструкції. Наведемо такі приклади: *Degree Celsius* (*Градус Цельсія*), *Euler equation* (*Рівняння Ейлера*), *Arrhenius*

equation (*Рівняння Ареніуса*) (Oxford Dictionaries, 2019).

Епонім у складній атрибутивній конструкції може включати кілька власних назв. Це вказує на те, що цією науковою проблемою одночасно займалися кілька дослідників. Наведемо приклади: *Geiger-Mueller counter* (*Лічильник Гейгера-Мюллера*), *Franz-Keldysh effect* (*Ефект Франца-Келдиша*). Дана група епонімів не є численною, так як найчастіше результат винаходу належить тому, хто першим отримав патент на винахід.

3. Епоніми, що складаються з антропоніма в присвійному відмінку і іменника в загальному відмінку, такі як *Hess's law* (*Закон Гесса*), *Lambert's law* (*Закон Ламберта*), *Moseley's law* (*Закон Мозлі*), *Carnot's theorem* (*Теорема Карно*), *Planck's law* (*Формула Планка*), *Hund's rule* (*Правило Хунда*) (Oxford Dictionaries, 2019).

Дослідниця І. І. Конькова доповнює класифікацію В. О. Іконникової, виділяючи в ній групу епонімів, характерну тільки для науково-технічного дискурсу, що містить аббревіатури імені та одиниці виміру. Ця група є нечисленною і становить лише 0,5 % епонімів (Конькова, 2016: 87).

Наведемо приклад аббревіатури зі словника Oxford Dictionary: *Speed of processors, usually known as clock speed, measured in megahertz or these days in gigahertz (GHz)* (Oxford Dictionaries, 2019) / *Швидкість процесорів, зазвичай відома як тактова частота, вимірюється у мегагерцах або в нашій дні у гігагерцах (ГГц)* (Переклад наш).

Терміни-епоніми розрізняються не лише за своєю структурою, а й за кількістю слів, що входять до їх складу. Усі епоніми можна умовно поділити на:

– однокомпонентні (*volt-вольт*, *ampere-ампер*), що складаються тільки з епонімного компонента;

– двокомпонентні (*Kerr cell – осередок [конденсатор] Керра*, *оптичний засув*, *Aurton's ammeter – електромагнітний амперметр*);

– трикомпонентні (*standart Daniel cell – нормальний елемент Даніеля*, *Lande splitting factor – фактор магнітного розщеплення*, *множник Ланде*, *g-фактор*);

– більш ніж трикомпонентні епонімні терміни (*Gaede kinetic heat effect – кінетичний тепловий ефект (Геде)*, *earlier Bohr – Sommerfeld formulation of quantum theory – ранній виклад квантової теорії Бора-Зоммерфельда*).

Дво-, трикомпонентні і більше ніж трикомпонентні епонімні терміни складаються з епоніму та номінальних іменників (*Kohlrausch bridge – міст Кольрауша*; *Atwood's machine – машина Атвуда*),

які далі можуть бути поділені на технічні (*Lande splitting* – множник Ланде, *Yukawa kernel* – ядро Юкави, *Fabry-Perot interferometer* – інтерферометр Фабрі-Перо). Технічні епонімні терміни включають слова конкретної предметної спеціалізації, тоді як високотехнологічні епонімні терміни відносяться до невід’ємної частини вивчення дисципліни (Гарагуля, 2002: 65).

Епоніми не виділяються в структурному плані на тлі апелятивів, що, безсумнівно, є ознакою життєздатності та спроможності онімів даного типу як повноцінних мовних одиниць, причому одиниць із великим номінативним потенціалом.

Дослідники виділяють конотативні характеристики епонімів з позитивним та негативним забарвленням. Так, виконання комунікативної функції епонімів у науковому та професійному дискурсі недостатньо зручне, оскільки епонімні одиниці є частково мотивованими мовними одиницями. Переклад термінів-епонімів також складний через їхню громіздкість та велику кількість антропонімичних компонентів. При правильній міжмовній передачі необхідно супроводжувати переклад бібліографічною довідкою та іншомовними еквівалентами (Бацевич, 2009: 85).

Безсумнівною перевагою значної частини термінів-епонімів є їх міжнародний характер, тобто, ідентичний вид і значення в різних мовах: *Бека синдром* – *Boeck’s syndromum* (лат.) – *Boecks’syndrome* (англ.) – *Boecksche Syndrom* (нім.),

набряк Квінке – *Quincke’s oedema* (лат.) – *Quincke’s edema* (англ.) – *Quinckesches Ödem* (нім.); *симптом Керніга* – *Kernigi signum* (лат.) – *Kernig’s sign* (англ.) – *Kernigsches Zeichen* (нім.); *паличка Коха* – *Kochi bacillus* (лат.) – *Koch’s bacillus* (англ.) – *Kochi Bacillus* (нім.); *рефлекс Россолімо* – *Rossolimo’s reflexus* (лат.) – *Rossolimo’s reflex* (англ.) – *Rossolimo Reflex* (нім.) (Volt).

Роблячи попередні підсумки дослідження, слід зазначити, що терміни-епоніми стали невід’ємною частиною терміносистеми внаслідок постійної еволюції мови, яка еволюціонує у нас, а ми еволюціонуємо завдяки мові (Ковальчук, 2019: 70).

Висновки. Проведений аналіз дозволяє зробити низку висновків. По-перше, епонімні терміни широко представлені в підмові науки, особливо в частині технічної теорії. Деякі словотворчі моделі належать до продуктивних способів номінації, які регулярно поповнюють наукову термінологію новими одиницями. По-друге, деякі епонімні терміни функціонують і в загальноживаній мові з тими самими значеннями. В результаті проведеного аналізу англійських термінів-епонімів виявлено, що найбільш поширені структурні типи представлені двоскладовими термінологічними поєднаннями, що складаються з антропоніма та іменника, утвореними головним чином синтаксичним способом. Переважне вживання двоскладових епонімичних моделей свідчить про інформативність англійських епонімів, їх лаконічність, строгість та офіційність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: підручник. 2-ге вид., доп. Київ : ВЦ «Академія», 2009. 376 с.
2. Гарагуля С. И. Английское личное имя как объект изучения языка, истории и культуры. Белгород : БелГТАСМ, 2002. 146 с.
3. Дзюба М. М. Диференціація епонімних термінів і номенів. *Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Сер. Проблеми української термінології.* Львів, 2010. Вип. 676. С. 15–18.
4. Дудок Р. І. Міжмовні процеси інтерференції в термінологічній системі англійської мови. *Термінологічний вісник.* 2017. Вип. 4. С. 129–135.
5. Иконникова В. А. Особенности семантики английских юридических терминов в текстах международного контрактного права: (синхрон. и диахрон. аспекты) : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.14 / Московский педагогический государственный университет. Москва: 2005. 193 с.
6. Карпенко Ю. О. Онімизація і трансонімизація як словотвірний акт. URL: <http://karpenko.in.ua/wp-content/uploads/2012/12/onimizac.pdf>
7. Ковальчук О. П. Динаміка розвитку епонімної лексики сучасних англійської та української мов. *Філологія початку XXI сторіччя: традиції та новаторство: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (м. Київ, 14–15 черв., 2019 р.). Київ : Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського, 2019. С. 67–71.
8. Конькова И. И. Анализ антропонимической структуры англоязычного научно-технического дискурса. *Филологические науки. Вопросы теории и практики.* № 6. Ч. 2. Тамбов : Грамота, 2016. С. 86–93.
9. Новинская Н. В. Структурно-грамматическая характеристика терминов-эпонимов. *Вестник Астраханского государственного технического университета.* 2004. № 3 (22). С. 284–290.
10. Online etymology dictionary. URL: <https://www.etymonline.com/>
11. Oxford Dictionaries, 2019. URL: <http://en.oxforddictionaries.com>.
12. Volt. URL: www.rapidtables.com/electric/volt.
13. Webster’s new dictionary of eponyms. A. Douglas. New York : Simon & Schuster. Webster’s New World. 1990. 238 p.

REFERENCES

1. Batsyevych F. S. *Osnovy komunikatyvnoyi linhvistyky* [Fundamentals of communicative linguistics]: pidruchnyk. 2-he vyd., dop. Kyiv : VTS «Akademiya», 2009. 376 s. [in Ukrainian].
2. Garagulya S. I. *Angliyskoye lichnoye imya kak ob'yekt izucheniya yazyka, istorii i kul'tury* [English proper name as an object of language, history and culture study]. Belgorod : BelGTASM, 2002. 146 s. [in Russian].
3. Dzyuba M. M. *Dyferentsiatsiya eponimnykh terminiv i nomeniv* [Differentiation of eponymous terminological units and nouns]. *Visnyk Nats. un-tu «L'vivs'ka politekhnik». Ser. Problemy ukrayins'koyi terminolohiyi*. L'viv, 2010. Vyp. 676. S. 15–18. [in Ukrainian].
4. Dudok R. I. *Mizhmovni protsesy interferentsiyi v terminolohichniy systemi anhliys'koyi movy* [Interlingual processes of interference in the terminological system of the English language]. *Terminolohichnyy visnyk*. 2017. Vyp. 4. S. 129–135. [in Ukrainian].
5. Ikonnikova V. A. *Osobennosti semantiki angliyskikh yuridicheskikh terminov v tekstakh mezhdunarodnogo kontraktynogo prava: (sinkhron. i diakhron. aspekty)* [Features of the semantics of English legal terms in the texts of international contract law: (synchronous and diachronic aspects)] : dis. ... kand. filol. nauk : 10.02.14 / Moskovskiy pedagogicheskyy gosudarstvennyy universitet. Moskva : 2005. 193 s. [in Russian].
6. Karpenko YU. O. *Onimizatsiya i transezimizatsiya yak slovotvirnyy akt* [Onimization and transezimization as a word-forming act]. URL: <http://karpenko.in.ua/wp-content/uploads/2012/12/onimizac.pdf> [in Ukrainian].
7. Koval'chuk O. P. *Dynamika rozvytku eponimnoyi leksyky suchasnykh anhliyskoyi ta ukrayinskoyi mov* [Dynamics of development of eponymous vocabulary of modern English and Ukrainian languages]. *Filolohiya pochatku KHKHI storichchya: tradytsiyi ta novatorstvo: materialy mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi* (m. Kyiv, 14–15 cherv., 2019 r.). Kyiv: Tavriyskyy natsionalnyy universytet imeni V. I. Vernadskoho, 2019. S. 67–71. [in Ukrainian].
8. Kon'kova I. I. *Analiz antroponimicheskoy struktury angloyazychnogo nauchno-tekhnicheskogo diskursa* [Analysis of the anthroponymic structure of the English-language scientific and technical discourse]. *Filologicheskiye nauki. Voprosy teorii i praktiki*. № 6. CH. 2. Tambov : Gramota, 2016. C. 86–93. [in Russian].
9. Novinskaya N. V. *Strukturno-grammaticheskaya kharakteristika terminov-eponimov* [Structural and grammatical characteristics of terms-eponyms]. *Vestnik Astrakhanskogo gosudarstvennogo tekhnicheskogo universiteta*. 2004. № 3 (22). S. 284–290. [in Russian].
10. Online etymology dictionary. URL: <https://www.etymonline.com/>
11. Oxford Dictionaries, 2019. URL: <http://en.oxforddictionaries.com>.
12. Volt. URL: www.rapidtables.com/electric/volt.
13. Webster's new dictionary of eponyms. A. Douglas. New York : Simon & Schuster. Webster's New World. 1990. 238 p.

УДК 81-2

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/48-3-6>

Марія ВІННИЧЕНКО,

orcid.org/0000-0002-3757-0643

*асистент кафедри галузевого перекладу та іноземних мов
Херсонського національного технічного університету
(Херсон, Україна) vinnychenkomariia@gmail.com*

Ірина КОЗОРИЗ,

orcid.org/0000-0003-1963-6271

*асистент кафедри галузевого перекладу та іноземних мов
Херсонського національного технічного університету
(Херсон, Україна) IrynaSerg.Kozoriz@gmail.com*

РОЛЬ КОЛЬОРОНАЙМЕНУВАНЬ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ ФРН (НА МАТЕРІАЛІ НІМЕЦЬКОМОВНИХ ПУБЛІЦИСТИЧНИХ ТЕКСТІВ)

Стаття присвячена кольоронайменуванням у статтях політичної тематики з електронних ресурсів німецьких газет та журналів Німеччини за останні два роки. У публічних статтях колір активно використовується не тільки як певний відмітний знак, який дає можливість ідентифікувати партії, рухи, етнічні групи тощо, з відповідним виявленням або запереченням взаємних контактів, але і як самостійний символ, що володіє унікальними можливостями регулювання та систематизування соціально-політичних процесів. Функціонуючи як символ політичних сил, колір значно спрощує сприйняття політичної картини. Однак диференціація політичних сил не є його єдиною функцією, велике значення має оцінка, тобто закріплення оцінки за конкретним явищем, яке досягається шляхом багаторазових повторень у однакового сенсі контексті. Червоний, чорний, жовтий, зелений – це основні кольорові ідентифікатори політичної громадськості Німеччини. Так, наприклад, у вечір виборів, коли по телебаченню показують перші результати, кольорова графіка одразу показує, як виглядає більшість у парламентах. Кольори окремих партій часто можна пояснити з історичної точки зору. Червоний раніше був кольором могутніх. Проте з часом він став кольором опору. СДПН, найстаріша партія Німеччини, використовує цей колір. Чорний символізує консервативні партії ХДС/ХСС у Німеччині. Це можна простежити по християнському змісту, який є характерним цій партії. Чорний колір символізує церкву. У «Зелених» колір є програмою і символізує природу та екологію. ВДПН – жовтий. Ліва партія використовує червоний колір. На графіках він часто зображений рожевим або темно-червоним, щоб його не плутати з СДПН. Позначення політичних партій, завдяки яскравості колірних асоціацій, є потужним інструментом у публіцистичних політичних статтях. Завдяки таким номінаціям маємо можливість візуалізувати події або відношення автора до них. Таким чином, існує потреба у вивченні функціонування та використання колірних позначень у політичних статтях.

***Ключові слова:** колір, кольоронайменування, політична партія, функція, приклад, епітет, метафора.*

Mariia VINNYCHENKO,

orcid.org/0000-0002-3757-0643

*Assistant at the Department of Translation and Foreign Languages
Kherson National Technical University
(Kherson, Ukraine) vinnychenkomariia@gmail.com*

Iryna KOZORIZ,

orcid.org/0000-0003-1963-6271

*Assistant at the Department of Translation and Foreign Languages
Kherson National Technical University
(Kherson, Ukraine) IrynaSerg.Kozoriz@gmail.com*

THE ROLE OF COLOR NAMES OF POLITICAL PARTIES OF GERMANY (ON THE MATERIAL OF GERMAN-LANGUAGE PUBLICIST TEXTS)

The article is devoted to color naming in political articles on electronic resources of German newspapers and magazines for the last two years. In public articles, color is actively used not only as a distinctive mark that allows to identify parties, movements, ethnic groups, etc., with the appropriate detection or denial of mutual contacts, but also as an independent symbol with unique opportunities to regulate and systematize socio-political processes. Functioning as a

symbol of political forces, color greatly simplifies the perception of the political picture. However, the differentiation of political forces is not its only function, of great importance is the assessment, that is the consolidation of the assessment of a particular phenomenon, which is achieved through repetition in the same sense of context. Red, black, yellow, green are the main color identifiers of German political community. For example, on election night, when the first results are shown on television, color graphics immediately show what a majority in parliaments looks like. The colors of individual parties can often be explained from a historical point of view. Red used to be the color of the mighty. However, over time, it became the color of resistance. The SPD, Germany's oldest party, uses this color. Black symbolizes the conservative CDU / CSU parties in Germany. This can be traced to the Christian content that is characteristic of this party. Black symbolizes the church. In the Greens, color is a program and symbolizes nature and ecology. FPD – yellow. The left party uses red. It is often depicted in pink or dark red in graphs, so as not to be confused with the SPD. The designation of political parties, due to the brightness of color associations, is a powerful tool in journalistic political articles. Thanks to such nominations we have the opportunity to visualize the events or the author's attitude to them. Thus, there is a need to study the functioning and use of color symbols in political articles.

Key words: color, color name, political party, function, example, epithet, metaphor.

Постановка проблеми. Через кольори ми відкриваємо політичний світ. Червоний, чорний, жовтий, зелений є елементарними орієнтаційними шаблонами політичної громадськості, оскільки вони організують партійно-політичний спектр в багатьох країнах, Німеччина не є винятком. Кольоропозначення часто використовуються у публіцистичних політичних статтях в номінативній або експресивній функціях, замінюючи при цьому безпосередні назви партій або їх загальновідомі скорочення.

Аналіз досліджень. Тема кольоропозначень та їх функцій завжди привертала увагу науковців, серед яких Г. Герне, М. Суровцева, Л. Грановська, В. Москович, І. В. Макеєнко, В. Юрик, Ю. Дюпіна, Н. Пелевіна, Б. Берлін, П. Кей, А. Вежбицька, О. В. Подвойська, Б. Шюлер, та інші (Підрушняк, 2020). Зазначимо, що нами також розглядалось це питання, а саме особливості перекладу фразеологізмів з компонентами кольоронайменуваннями та особливості їх перекладу в німецькій та українській мовах (Гордієнко, 2011: 104-107).

Мета статті – розглянути та проаналізувати роль кольорів, які є номінаціями політичних партій Німеччини, у публіцистичних статтях виключно політичної тематики німецьких онлайн видань за останні два роки.

Виклад основного матеріалу. Як показує огляд історії, використання окремих кольорів завжди було різноманітним, і їх значення ніколи не було чітко визначено. Контрастні політичні позиції з часом асоціювалися з одним кольором. Їх використання пояснюється здебільшого змішанням практичних, випадкових обставин, традицій і розрахунків.

Тож, політичний колір – це колір ідентифікації, який призначений для представлення певної політичної орієнтації і, таким чином, політичної партії або руху. На міжнародному рівні партії зі схожою ідеологією часто використовують однакові кольори.

Можна приблизно виділити три різні фокуси в історичному розвитку: кольори спочатку служать для вираження та посилення існуючого правила. Тоді вони підтримують нові політичні рухи в боротьбі з традиційними володарями. І, нарешті, вони служать політичним групам як інструмент вимагання, наприклад, голосів, які легітимізують здійснення політичної влади.

Важливість кольорів з античності аж до Середньовіччя спирається на особливу обставину: на відміну від сьогодення, чисті барвники було важко отримати, а тому вони були настільки дорогими, що їх могли отримати лише вищі класи. Відповідно, виключна претензія на владу може бути обґрунтована видимим використанням дефіцитного ресурсу. Тільки верхівці ієрархії дозволялося носити кольоровий одяг; привілей, забезпечений відповідним дрес-кодом (Hiebler, 2009).

Яскравим прикладом є пурпурові шати, які носили римські імператриці та імператори та їхні спадкоємці. На створення такого чудового халата пішло кілька років. Міністрам і високопосадовцям все ще дозволялося одягати пурпурну смужку на свої мантиї; всі інші були заборонені фіолетовим під страхом смертної кари (Kaiser, 2006).

З розвитком медіа-демократії після Другої світової війни важливість візуальної присутності на вулиці знизилася. Політична комунікація була більше орієнтована на новий ключовий засіб – (кольорове) телебачення. Новим було також те, що політика в медійному суспільстві повинна була стверджуватися більше, ніж раніше, як одна пропозиція серед інших. Федеральний директор ВДП Ганс-Юрген Беерфельц так описав це: «ВДП не лише конкурує з іншими партіями за увагу потенційних виборців та прихильників, а й з іншими рекламними продуктами. Кожен, хто не дотримується своєї власної лінії знову і знову передається знову, гине». Відповідно, маркетологи набували все більшого впливу на оформлення зовнішнього вигляду партій. Під керівництвом професійних

рекламних агентств були представлені нові кольори, такі як помаранчевий і умбра, які останнім часом прикрашали корпоративний дизайн CDU (Християнсько-демократичний союз Німеччини – ХДС) і SPD (Соціал-демократична партія Німеччини – СДПН).

Розглянемо детальніше які саме кольори, чому та як пов'язані з основними політичними партіями. Слід зазначити, що існували й інші партії, яким також був характерний той чи інший колір.

Чорний (schwarz). CDU/CSU (Християнсько-демократичний союз Німеччини/Християнсько-соціальний союз в Баварії), яких часто називають «die Schwarzen», завжди асоціюються з чорним кольором. Християнські демократи – єдина з існуючих партій, яка не вибрала свої кольори, а отримала печатку ззовні. Причини настільки ж банальні, наскільки й влучні: партія вважає себе консервативною, християнською та демократичною, і завдяки цим властивостям її наблизили до Церкви, духовенство якої, чи то католицьке, чи протестантське, носить чорне.

Червоний (rot). Що стосується цього кольору саме у політиці, то червоний – це колір із картатим минулим. У давнину і в середні віки він прикрашав «шуби» правителів, але якобінці на знак протесту зробили його кольором свого головного убору під час Французької революції, який пізніше перетворився на символ Французької революції. Це проклало шлях до червоного кольору. Він став символом комуністів, також відомих як «die Roten», і сьогодні охоплює політичний спектр лівих, від соціал-демократів до більшовиків. У німецькому партійному ландшафті SPD (СДПН) представлена червоним кольором.

Зелений (grün). Зелений зараз наймодніший колір у політиці. «Die Grünen» (Зелені) вибрали їх назву та колір, тому що зелений символізує природу, зростання і надію. Колір є безпосередньо їхньою програмою. Звернемо увагу на те, що зелений колір сьогодні асоціюється з відновлюваними джерелами енергії та екологією.

Жовтий та синій (gelb und blau). Жовтий і синій – кольори FDP (Вільна демократична партія Німеччини – ВДПН) були обрані символом лібералів з суто прагматичних міркувань. На сайті партії зазначено, що кольори їм рекомендувало рекламне агентство в 1972 році, оскільки жовтий сигналізує про радість життя і легкість, а синій доповнює об'єктивність і серйозність.

Коричневий (braun). Цей колір є кольором правих екстремістів. Сталося це випадково. Гітлеру потрібна була велика партія тканини для його формених сорочок, і випадково він придбав коричневу тканину (Germanblogs, 2022).

Помаранчевий (orange). Помаранчевий колір історично майже не обтяжений. Однак на політичному рівні він лише нещодавно вийшов на перший план. CDU (ХДС) ввів помаранчевий колір як провідний під час виборів до Європейського Союзу 2004 року. Він покликаний символізувати відпочинок, сонце та енергію і, за власними твердженнями членів вищезазначеної партії, дуже підходить як інший ключовий колір поряд з чорним.

Крім CDU, помаранчевий колір все частіше асоціюється з Німецькою піратською партією (заснована в 2006 році). Значною мірою цей колір містить логотип партії. Звернемо увагу на те, що нами були розглянуті сайти, на яких проводились опитування стосовно того, з яким саме кольором громадяни Німеччини асоціюють ту чи іншу партію, особливо, коли нею використовуються декілька кольорів (Gutefrage, 2022). Таким чином, отримали інформацію, що партія CDU/CSU (Християнсько-демократичний союз Німеччини/Християнсько-соціальний союз в Баварії) більше асоціюється з чорним кольором, аніж помаранчевим, не дивлячись на те, що обидва кольори є характерними цієї партії. Саме це і пояснює той факт, що у публіцистичних статтях ця партія зазвичай представляється чорним кольором – «die Schwarzen». Приклади будуть розглянуті далі. ÖDP (Екологічно-демократична партія) також обрала помаранчевий своїм кольором партії.

Помаранчевий колір також використовувався ліберально-консервативними реформаторами з самого початку. У деяких випадках згадується помаранчевий як відмінна риса на муніципальному рівні або окремими представниками політичних груп вільних виборців, які не мають офіційного кольору (пор. також Федеральна асоціація вільних виборців Німеччини) (Wikipedia, 2022).

Таким чином, коли в період виборів на екранах телевізорів з'являються перші кольорові смужки, ми за лічені секунди розуміємо майбутній баланс сил. Коли політик з'являється в жовтій жилетці, аудиторія розуміє політичну прихильність – особисту ідентифікацію з FDP (ВДПН). А коли у статті електронного ресурсу німецького журналу «Der Spiegel» ми зустрічаємо, наприклад, наступне: «...*Die schwarz-grüne hessische Landesregierung kündigte derweil an, dass in Hessen ab Montag einige Maßnahmen wegfallen...*» – «Уряд чорно-зеленої землі Гессен тим часом оголосив, що з понеділка деякі заходи більше не застосовуватимуться в Гессені...», розуміємо, що мова йде про уряд землі Гессен, а саме коаліцію партій ХДС та Зелених (Der Spiegel, 2022). До речі, назва статті містить також лексему кольоронайменування,

що знову ж таки позначає членів партії Зелених: «*FDP dringt auf Lockerungen – Kanzler und Grüne skeptisch*» – «ВДПН наполягає на послабленні – Канцлер і Зелені скептичні».

Таким чином, кольори зменшують складність політичної практики. Це можна побачити й у мові кольорів: журналісти люблять використовувати шаблонні кольорові зображення, щоб коментувати партійно-політичні події, або розфарбувати увагу читача, використовуючи їх, наприклад, у заголовках. Наприклад, заголовок однієї зі статей онлайн-ресурсу журналу «Der Spiegel» натякає на політичну коаліцію партій відповідних кольорів «*CDU-Basis stimmt für Schwarz-Rot-Gelb in Sachsen-Anhalt*» – «ХДС голосує за чорно-червоно-жовтих у Саксонії-Ангальт».

Звернемо увагу і на іменники, що безпосередньо пов'язані з кольорами та асоціацією читача, які також часто використовуються журналістами: «*Die drei ??? und das Geheimnis der Ampel*» – «Три ??? і таємниця світлофора» (Der Spiegel, 2022). У даному випадку лексема «die Ampel» натякає на кольори світлофора, та, як наслідок, співпрацю трьох політичних партій для формування урядової більшості. Виходячи з початкового значення коаліції соціал-демократичної чи соціалістичної, ліберальної та зеленої партії, цей термін розвинувся в ряді варіантів. До речі, інший канцлер Олаф Шольц був обраний у грудні 2021 року голосами першої в Німеччині коаліції світлофорів на федеральному рівні (Wikipedia, 2022).

Вплинула на використання та конотацію кольоронайменувань в політичних статтях і криза Коронавірусу. «*Die Ampel steht auf Rot*» – «Світлофор на червоному» саме такий заголовок привертає увагу читача, спонукаючи в нього бажання прочитати статтю, та дізнатись останні події у світі політики. У статті йде мова про те, що криза Коронавірусу накладається на початок роботи нової коаліції, змушуючи альянс швидко приймати ті чи інші рішення, що безпосередньо впливає на їх роботу, та, як наслідок, державу (Der Spiegel, 2022).

Про роль партії СПДН у прийнятті важливих рішень стосовно кліматичних питань говорить і стаття, назва якої є питальним реченням «*Wie rot ist diese Ampel?*» – «Наскільки червоний світлофор?» (Der Spiegel, 2022). Така конотація змушує сумніватись про їх роль взагалі та спонукає читача розібратись в цьому нагальному питанні.

Епітетом майорить і наступна назва політичної статті, до складу якої входить іменник «die Ampel»: «*Wer wird was im Ampelkabinett?*» – «Хто ким буде у кабінеті світлофора?» (Der Spiegel,

2022). У статті йде мова про розподіл влади та обов'язків у новоствореній коаліції, яку автор назвав «кабінетом світлофора».

Результати виборів 2021 року освітлені у статті онлайн ресурсу журналу «Der Spiegel» під назвою «*Das Ende der schwarzen Republik*». Використаний автором епітет говорить про те, що ХДС втратила перемогу, здаючи позиції на виборах. «*Viel Rot, weniger Schwarz, ein blauer Keil und grüne Sprengel: Die politische Landkarte hat sich über Nacht verändert wie lange nicht nach einer Wahl. Welche Partei hat wo gewonnen – und wo verloren?*» – «Багато червоного, менше чорного, синій клин і зелені цятки: політична карта змінилася за одну ніч, наче не змінювалася після виборів. Яка партія де виграла, а де програла?». Саме так описує автор статті події на виборах та їх результати, замінюючи назви партій кольорами, тим самим фарбуючи зміст викладеного, надаючи статті більшої експресивності.

В іншій статті на ту ж саму тему зустрічаємо такі номінації партій як «Jamaika», «Rot-Grün-Rot» та вже відомий нам «die Ampel»: «*Jamaika, Ampel oder doch Rot-Grün-Rot: Die Suche nach einer neuen Regierung könnte kompliziert werden. Wie wahrscheinlich sind die Bündnisoptionen nach der Wahl?*» – «Ямайська коаліція, світлофор або червоно-зелено-червоні: пошук нового уряду може бути складним. Наскільки ймовірні варіанти альянсу після виборів?». «Ямайська коаліція» або «Коаліція «Ямайка»» – фразеологізм політичного лексикону Німеччини, що позначає коаліцію трьох партій: ХДС, ВДПН та «Зелених». Походження висловлювання пов'язане з державним прапором Ямайки, кольори якого відповідають партійним кольорам вищезазначених партій. Незвичайність такого поєднання партій полягає в тому, що в ідеологічному плані «Зелені» стоять набагато ближче до лівоцентристських партій (Соціал-демократичної партії Німеччини та Лівої партії), ніж правочентристських (ХДС/ХСС та Вільної демократичної партії) (Wikipedia, 2022).

«*Die roten Socken sind zurück*» саме такий заголовок можна зустріти в онлайн виданні німецької газети «Tagesschau». Червоні шкарпетки мають певну традицію в німецькій політиці. Вперше вони були використані Союзом під час виборчої кампанії 1994 р. Відтоді вони були використані ще кілька разів. Незадовго до голосування, тобто влітку, у вітринах розвішують в'язані шкарпетки. Червоні шкарпетки. Їх винайшов тодішній генеральний секретар ХДС. Петер Хінце мав передвиборчі плакати з червоними шкарпетками. На них було написано: «*Auf in die Zukunft ... aber nicht auf*

roten Socken» «У майбутнє... але не в червоних шкарпетках» (Tagesschau, 2022).

Звернемо увагу, що у роботі нами розглядаються приклади у статтях онлайн видань німецьких журналів та газет лише за останні роки. Але в архівах онлайн ресурсу газети «taz» ми знайшли статтю від 21.01.1992 року під заголовком, що містить зменшено-пестливу форму попередньо зазначеного слвоосполучення, – «*Auf rötlichen Söckchen*». У статті критикується перший випуск кримінального серіалу «Tatort». Така назва несе іронічний характер. Тож бачимо, що кольори в політичному дискурсі використовуються і з метою критики або іронії (taz.de, 2022).

Політична теорія кольорів більше не є цілісною, відповідно до відповідного тенору, оскільки передбачувана єдність ідеології та партії або функції розпадається. «*Die Roten sind nur noch rötlich, die Ökonomie kaum noch grünlich*», – пише Die Welt – «Червоні лише червонувати, еко-партія ледве зеленувати» (brpb, 2022). В даному випадку вбачаємо критичне ставлення автора статті до подій на політичній арені.

Іронічне ставлення автора метафорично передається і у статті «*Gelb-grüne Brautschau*» – «Жовто-зелене весільне шоу», в якій мова йде про перемови щодо створення коаліції відповідними парітями.

Таке використання кольоронайменувань призводить до амбівалентної картини: з одного боку,

кольори все ще використовуються як базові орієнтаційні моделі в політичній сфері. З іншого боку, розслаблюються загальні призначення кольорів як символів політичних позицій окремих партій.

Таким чином, той чи інший колір партії має на меті такі функціональні ознаки як комунікативний аспект сприйняття дійсності, формує спосіб мислення і виступає результатом соціального запиту населення на певну модель політичного курсу країни (Примуш, 2017: 75-78). Що ж стосується публіцистики, то тут кольорові асоціації не лише привертають увагу читача, але і деяких словосполученнях виконують експресивну функцію, допомагаючи автору асоціативно передати відношення до політичних подій, особисте або громадян в цілому.

Висновки. Таким чином, через кольори ми відкриваємо світ політичного. Червоний, чорний, жовтий, зелений – елементарні орієнтири політичної громадськості Німеччини. Вони організовують партійно-політичний спектр та відзначають ідеологічні позиції. В умовах медіа-демократії багато речей візуалізується через кольори, які лежать за межами нашого повсякденного досвіду. Обрамлені в барвистій атмосфері з типовим ключовим кольором, абстрактні структури, такі як партійні організації, можна не тільки швидко (повторно) розпізнати, але й відізнати одна від одної.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вежбицкая А. Обозначения цвета и универсалии зрительного восприятия. Язык. Культура. Познание. М. : Русские словари, 1996. С. 231–291.
2. Вільна он-лайн енциклопедія *Wikipedia*. URL: http://uk.wikipedia.org/wiki/Головна_сторінка
3. Гордієнко М., Подвойська О. В. Специфіка фразеологізмів з компонентами кольоронайменування та особливості їх перекладу в німецькій та українських мовах: Матеріали III Міжнародної конференції молодих вчених [«Гуманітарні та соціальні науки 2011»] (24–26 листопада, 2011р.) / Національний університет «Львівська політехніка». Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2011. С. 104–107.
4. Підрушняк К. В. Особливості лексико-семантичного поля «Колір» у сфері одягу (на матеріалі американських, британських, німецьких онлайн магазинів): автореф. канд. філол. наук. 25.02.2020 / К. В. Підрушняк. Миколаїв. URL: <https://krs.chmnu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/984/1/Підрушняк%20автореферат.pdf>
5. Примуш М. В. Символіка та партійний імідж політичних партій. Політичне життя, 2017. № 3. С. 75–78. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pollife_2017_3_15.
6. Anne Kaiser. Ästhetik der politischen Farben – Farbenlehre als Mittel der politischen Inszenierung. Munich. GRIN Verlag, 2006. URL: <https://www.grin.com/document/76347>
7. Bundeszentrale für politische Bildung. URL: <https://www.bpb.de>
8. Christian Hiebler. Die Farben der politischen Parteien in Österreich. Munich. GRIN Verlag, 2009. URL: <https://www.grin.com/document/270159>
9. Die Tageszeitung. URL: <https://taz.de>
10. Germanblogs. © Content Fleet GmbH. URL: <https://germanblogs.de/farben-in-der-politik-symbolische-aussage-und-bedeutung/>
11. Gutefrage. Frage-Antwort-Plattform. © 2021 gutefrage.net GmbH. URL: <https://www.gutefrage.net/frage/verbindet-ihre-die-farbe-orange-mit-der-cducsu>
12. Spiegel online. © SPIEGEL ONLINE. URL: <http://www.spiegel.de/>
13. Tagesschau. de. © ARD-aktuell. URL: <https://www.tagesschau.de/kontakt/>

REFERENCES

1. Vezhbizkaia A. Oboznacheniiia cveta i universalii zritel'nogo vospriiatiiia [Color designations and universals of visual perception] *Yazyk. Kultura. Poznanie. M. : Russkie slovari*, 1996. Pp. 231–291 [in Russian].
2. Vilna online enciklopediia Wikipedia [Free online encyclopedia Wikipedia]. URL: <http://uk.wikipedia.org/wiki/>
3. Gordiienko M., Podvoiska O. V. Specifika frazeologizmiv z komponentamy koloronaimenuvannia ta osoblivosti iih perekladu v nimeckii ta ukrainiskih movah [Specifics of phraseology with components of color naming and features of their translation in German and Ukrainian languages] : Materiali III Mizhnarodnoi konferencii molodih vchenih ["Humanitarni ta socialni nauki 2011"] (24–26 lystopada, 2011r.) / Nacionalniy universitet "Lvivska politekhnik". Lviv : Vid-vo Lvivskoi politekhniky, 2011. pp. 104–107.
4. Pidrushniak K. V. Osoblivosti leksiko-semantichnogo polia "Kolor" u sferi odiagu (na materialii amerikanskih, britanskih, nimeckih online magaziniv) [Peculiarities of the lexical-semantic field "Color" in the field of clothing (on the material of American, British, German online magazines)]: avtoref. kand. filol. nauk. 25.02.2020 / K. V. Pidrushnyak. Mikolaiv. URL: <https://krs.chmnu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/984/1/Підрушняк%20автореферат.pdf>
5. Prymush M. V. Symvolika ta partiinii imidzh politichnih partii [Symbols and party image of political parties] *Politichne zhittia*. 2017. № 3. pp. 75-78. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pollife_2017_3_15.
6. Anne Kaiser. Ästhetik der politischen Farben – Farbenlehre als Mittel der politischen Inszenierung. [Aesthetics of political colors – color theory as a means of political staging] Munich. GRIN Verlag. 2006. URL: <https://www.grin.com/document/76347> [in German].
7. Bundeszentrale für politische Bildung [Federal Agency for Civic Education] URL: <https://www.bpb.de>[in German].
8. Christian Hiebler. Die Farben der politischen Parteien in Österreich. [The colors of the political parties in Austria.] Munich. GRIN Verlag, 2009 URL: <https://www.grin.com/document/270159> [in German].
9. Die Tageszeitung [The daily newspaper] URL: <https://taz.de>[in German].
10. Germanblogs. [Germanblogs.] © Content Fleet GmbH. URL: <https://germanblogs.de/farben-in-der-politik-symbolische-aussage-und-bedeutung/> [in German].
11. Gutefrage. Frage-Antwort-Plattform. [Good question. Question and answer platform] © 2021 gutefrage.net GmbH URL: <https://www.gutefrage.net/frage/verbindet-ihr-die-farbe-orange-mit-der-cducsu>[in German].
12. Spiegel online © SPIEGEL ONLINE. URL: <http://www.spiegel.de/> [in German].
13. Tagesschau. de. © ARD-aktuell URL: <https://www.tagesschau.de/kontakt/> [in German].

Yuliia HLAVATSKA,
orcid.org/0000-0002-1162-0251
Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department of Hotel and Restaurant
and Tourist Business and Foreign Languages
Kherson State Agrarian and Economic University
(Kherson, Ukraine) yuliia_glavatskaya17@ukr.net

FAKE NEWS: SCIENTIFIC APPROACHES OF ITS INVESTIGATION

The article describes the systematic nature of scientific approaches to the study of fake news. This problem has been largely studied and many viable solutions have been found. Using the thesaurus method of analysis it has been found that the term “fake news” is considered both in English dictionaries and in the scientific works of domestic and foreign scientists. Moreover, it has been clarified that the theoretical understanding of fake news should be studied within the so-called post-truth era, i.e. a state of modern digital society in which facts are less valuable than the emotions and reactions of people and society.

The aim of our paper is to outline the various scientific vectors of fake news investigation in modern linguistics, among which we focus on linguistic and journalistic research methods. It has been found that foreign and domestic scholars compare real news texts and satirical and humorous texts of fake news in order to determine the verbal properties of the latter (comparative analysis). Representatives of this approach have come to the conclusion that fact-checking is a really important task, because the variety of lexical characteristics gives us the opportunity to understand the differences between more reliable and less reliable sources of digital news.

It has been noted that the differences between fake and real news can be found in their headlines. Satirical news articles are created for entertainment, to highlight certain negative characteristics of famous people or events, and so on. For this purpose, the content of fake and real news, their headlines, as well as tools of persuasion are studied.

The main advantage of computer science methods or network approaches to the study of fake news is that scientists have been able to analyze the spread of fake news, highlighting such criteria as: reliability of news texts, readers' views, their likes in Facebook posts, checking the features of social interaction.

Moreover, scholars are currently using automatic means to detect fake news on the Internet. Scientists study the linguistic, cognitive, communicative and pragmatic parameters of fake news, focusing on their classifications and the phenomenon of comic verbalization.

Key words: *fake news, scientific approaches, post-truth era, linguistic and journalistic methods, detection of fake news, computer science methods.*

Юлія ГЛАВАЦЬКА,
orcid.org/0000-0002-1162-0251
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри готельно-ресторанного та туристичного бізнесу й іноземних мов
Херсонського державного аграрно-економічного університету
(Херсон, Україна) yuliia_glavatskaya17@ukr.net

ФЕЙКОВІ НОВИНИ: НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ЇХНЬОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

У статті описано системність наукових підходів до вивчення фейкових новин. Ця проблема значною мірою вивчена й знайдено багато обґрунтованих рішень. Застосовуючи тезаурусний метод аналізу, було з'ясовано, що термін «фейкові новини» розглядається і в англійськомовних словниках, і в наукових доробках вітчизняних і закордонних вчених. Більше того, було уточнено, що теоретичне осмислення фейкових новин потрібно відслідковувати у руслі так званої політики постправди, тобто такого стану сучасного цифрового суспільства, в якому факти мають меншу цінність, ніж викликані ними емоції та реакції людей й суспільства.

Мета нашої статті полягає в тому, щоб окреслити різноманітні наукові вектори вивчення фейкових новин у сучасній лінгвістиці, серед яких ми акцентуємо увагу на лінгвістичних і журналістських методах дослідження. Було встановлено, що зарубіжні та вітчизняні науковці порівнюють реальні новинарні тексти та сатиричні й гумористичні тексти фейкових новин з метою визначення вербальних властивостей останніх (компаративний аналіз). Представники цього підходу дійшли висновку, що перевірка фактів постає справді актуальною задачею, адже різноманітність лексичних характеристик надає нам можливість усвідомити відмінності між більш надійними та менш надійними джерелами цифрових новин.

Було зазначено, що відмінності фейкових новин від реальних можна знайти в заголовках новин. Сатиричні новинарні тексти створюються задля розваги, щоб висвітлити певні негативні риси відомих людей, подій тощо.

З цією метою вивчається зміст фейкових і реальних новин, їхні заголовки, а також інструменти переконання.

Головна перевага методів інформатики або мережесевих підходів щодо вивчення фейкових новин полягає в тому, що вчені змогли проаналізувати поширення фейкових новин, висунувши на перший план такі критерії, як-то: надійність новинарних текстів, точки зору читачів, їхні лайки в дописах у «Фейсбук», перевірка особливостей соціальної взаємодії.

Більше того, наразі вчені користуються автоматичними засобами виявлення фейкових новин в усережжі. Вчені вивчають лінгвістичні, когнітивні, комунікативні та прагматичні параметри фейкових новин, зосереджують свою увагу на питаннях їхньої класифікації й феномену комічної вербалізації.

Ключові слова: фейкові новини, наукові підходи, політика постправди, лінгвістичні та журналістські методи, виявлення фейкових новин, методи інформатики.

Defining the problem and argumentation of the topicality of its consideration. Due to the demand for searching instant news within the World Wide Web fake news is becoming more and more common. It's completely or partly fictitious information about certain persons, social events, phenomena. Fake news is presented in the media as real authoritative journalistic materials. Such information is often of humorous or satirical nature and created either for entertainment purposes, or in order to draw attention to important social problems or to ridicule some shameful phenomena, common in certain community, or, in the end, to misinform and provoke the public.

According to G. Pocheptsov, "fake news is an event that does not precede the news as the norm, but is deliberately created for specific news. In other terms it is a different structure of the transition from physical to information space" (Pocheptsov, 2019: 63). Social media has provided an information environment for fakes, giving rise to multiple sources of information. And basically it is the presence of a separate source that claims to be the emergence of its own truth (Pocheptsov, 2019: 105).

Research analysis. The phenomenon of fake news requires its theoretical understanding in the post-truth era, as our modernity is called. The post-truth, named the Word of the Year 2016, is defined as "relating to or denoting circumstances in which objective facts are less influential in shaping public opinion than appeals to emotion and personal belief" (Word of the Year, 2016). Post-truth is a state of modern digital society in which facts have less value than the emotions and reactions of people and society caused by them.

L. McIntyre states that a post-truth world started not in 2016 (the year of US presidential elections); the background of its highlighting is "the denial of scientific facts about smoking, evolution, vaccines, and climate change; the decline of traditional media and the rise of social media, and the emergence of fake news as a political tool" (McIntyre, 2018).

R. Boston made such a conclusion: "Post-truth America is an America where lies are spouted by politicians and their followers brazenly and openly with little or no consequence" (Boston, 2015). If

looking beyond the 2016 election one can come across fresh misinformation threats such as untrue statements about COVID-19 (Pennycook et al., 2020) and deceit in the 2020 US Presidential Election (Pennycook, Rand, 2021).

Nowadays we can trace various definitions of fake news in media space, for instance: "Fake news is news content published on the internet that aesthetically resembles actual legitimate mainstream news content, but that is fabricated or extremely inaccurate. Also referred to as false, junk, or fabricated news" (Pennycook, Rand, 2021).

Yu. Omelchuk states that fake news is a kind of media text, a dynamic, complex unit of higher level, through which speech communication is carried out in the field of mass communication; it is a creolized, polycoded, integrative text with verbal, visual, and audiovisual components (Omelchuk, 2018).

Cambridge dictionary contains such a definition of fake news: "false stories that appear to be news spread on the internet or using other media, usually created to influence political views or as a joke" (Fake news, 2022). In Collins English Dictionary we find: "false, often sensational, information disseminated under the guise of news reporting" (Fake news, 2022). Oxford English Dictionary has such an entry: "False information that is broadcast or published as news for fraudulent or politically motivated purposes" (Fake news, 2022).

The aim of our paper is to shed light on various scientific vectors as for fake news studying in modern linguistics.

Presenting main material. Having analyzed the theoretical and practical academic writings of the scholars we can state that there are some scientific approaches as for the fake news. One approach to solve this problem involves the use of *linguistic and journalistic methods* (Zhou et al., 2019; Chen et al., 2015; Bourgonje et al., 2017; Granik, Mesyura, 2017; Horne, Adali, 2017; Rashkin et al., 2017). In general, all scientific writings done within this approach are oriented towards fake news detection, but each of them has a specific view to the problem mentioned.

H. Rashkin (Rashkin et al., 2017), for example, drew our attention to the *comparative analysis* of real news texts and those of satirical and humorous tricks to determine verbal features of fake news. It had been proved that in fake news articles such linguistic phenomena as first- and second-person pronouns, modal adverbs, superlatives, subjectives as well as hedging lexemes were more often used. All data was statistically checked with Welsch t-test after Bonferroni correction (Rashkin et al., 2017: 2932).

The representatives of this approach reached the conclusion that fact-checking was indeed an urging task, but the variety of lexical features could help us realize the differences between more reliable and less reliable digital news sources (Rashkin et al., 2017: 2935).

B. Horne and S. Adali analyzed *the difference of fake and real news in title features*, complexity and style of content. Satire news was created for entertainment to foreground some negative features of famous figures, events etc. For this study, it was of interest to investigate the content of fake and real news articles, the titles of the news mentioned as well as the tools of persuading the recipient (arguments – for real stories, whereas heuristics – for fake news). Moreover, Elaboration Likelihood Model was considered as a theory to explain the spread and persuasion of fake news (Horne, Adali, 2017).

M. Granik and V. Mesyura (Granik, Mesyura, 2017) showed a simple approach for fake news detection using naive Bayes classifier and achieved decent result considering the relative simplicity of their model. In comparison with other techniques, this method had the advantage of fake news classification.

P. Bourgonje et al. (Bourgonje et al., 2017) presented a system for distinguishing the position of fake news headlines as for their corresponding article contents. The results of the investigation could be relative not only to fake news, but also clickbait detection schemes. One of the primary benefits of the first Fake News Challenge (FNC1) used as a dataset in this work was the opportunity to classify “related” and “unrelated” headlines.

Y. Chen et al. explored dominant methods for the *automatic detection of fake news* on the internet. Being interested in clickbaiting, the scholars considered the methods for admitting textual clickbaiting cues (lexical, semantic, syntactic, and pragmatic levels of analysis) as well as non-textual ones (image and user behaviour analysis) (Chen et al., 2015). Syntactic and pragmatic levels of the analysis proposed the study of fake news headlines as they semantically reflected the content of the fake news stories and served to attract the reader’s attention. There is in fact sufficient

information presented in this academic writing: it has been found that clickbait often combines the use of images as they are considered to be the tools of holding the recipients’ attention via misinformation.

A solution to the problem of *fake news detection* was proposed by Zhou et al. The scholars therefore analyzed linguistic aspects of an article without any fact checking and investigated the models which were supposed to be prospective to determine the difference between fictitious news and under-written real news. Fake news detection methods described and effectively proved in this paper are grounded on natural language processing. The data were obtained using Adversarial Machine Learning (Zhou et al., 2019).

It is important to highlight fake news within *linguistic, cognitive, communicative and pragmatic parameters* (Omelchuk, 2018). Fake news was defined as a new media reality including untruthful, doubtful or even retorted facts of a famous figure as well as the events of any society. It was viewed through the concept LIE verbalized by means of words denoting deceit. The linguistic characteristics of fake news realization lead to four dominant communicative strategies – “argumentative, appealing, valorative, and strategy of perlocutionary effect optimization” (Omelchuk, 2018: 30).

S. Rybachok, focusing on extralingual factors of discursive practices of fake news, speculated that they might be interpreted as certain types and forms of social practice. They organized public life with the help of unreliable, dishonest, false means; moreover, they determined communicative-speech forms of individuals’ behaviour in typical situations in order to mislead and choose communicative strategies and methods of influence associated with the exercise of social power (Rybachok, 2020: 91). On this basis, the scholar concluded that among extralingual factors of discursive practices of fake news there were technological, geopolitical, political, communicative, informational, populist, cultural, anthropocentric, and discourse-centric factors (Rybachok, 2020: 92).

The main advantage of *computer science methods* or network approaches, in other terms, used for fake news studying is that scholars were able to analyze the spread of fake news foregrounding the reliability of news articles via getting readers’ contrary points of view (Jin et al., 2016), their likings in Facebook posts (Tacchini et al., 2017), checking social interaction peculiarities (Volkova et al., 2017).

The main emphasis of the experiments within *synergetic approach* (Hlavatska, 2019) was to state that fake news could be self-organized and self-referred as such news stories were efficient

to exchange information as well as react to outer changes instantly (Hlavatska, 2019: 276). Using the methodological basis of synergy there was an attempt to prove that “the attractors of “fake” news are its functions as a result of cooperation of the author and the information deliberately imagined. Its factuality is represented in original text of news within mass media space. The repellers, which personify the order of parameter of the “distorted” sense, are different criteria as the basis of three topical classifications of fake news” (Hlavatska, 2019: 276).

Various approaches had been put forward to solve the question of the *taxonomy of fake news*. Contrasting serious reports to deceptive news, the scholars grouped the latter into: a) fabrication, b) hoaxing and c) satire detection (Rubin et al., 2016). A well-known Russian journalist and philologist, G. Pocheptsov, in his book “Disinformation” noted three positions on the classification of fake news according to: the intention of the author of fakes (the news contains deliberately false information), the typology of fake news (deception, propaganda and trolling), the characteristics of fake news, which are used either by moderators-people, or machine systems for recognizing fakes (Pocheptsov, 2019: 48). A. Rajan, the media editor, stated three classes of fake news such as 1) deliberately running false information to achieve political goals or make money from online traffic; 2) false information disseminated by journalists who do not understand that they are telling a lie; 3) news that, for example, made Trump uncomfortable is not fake, people don’t want to admit it, so they want to silence it (Rajan, 2017). More details are given in our

previous paper (Hlavatska, 2019). In addition, the phenomenon of the comic verbalization in the texts of fake news had been also briefly observed in our article (Hlavatska, 2019).

Conclusions. Summing up, we can say that a whole range of different approaches to the problem discussed are available. Fake news investigation is held within different scientific vectors among which we have outlined various linguistic and journalistic methods. The foreign and domestic scholars pay attention to the comparison of real news texts and those of satirical and humorous tricks to determine verbal features of fake news, the difference of fake and real news which may be found in title features, automatic detection of fake news on the internet, linguistic, cognitive, communicative and pragmatic parameters as well as network approaches of fake news. For this study, it is of interest to outline the matter of fake news classifications and, moreover, the phenomenon of the comic verbalization in the texts of fake news.

Future studies could fruitfully explore the ways of decontextualization of English satirical fake news via the satirical code (the term by L. Pichtovnikova) (Pichtovnikova et al., 2016) referring to both the author’s and the reader’s axiological evaluation of the objects described. To our mind, a challenging problem which arises in this domain is to show how satire is actualized in fake comic stories. To illuminate this uncharted area, we are going to compare the texts of real news sited on credible news sources in media space and those displayed on originating sources, the Onion, for example.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Главацька Ю.Л. Класифікація «фейкових» новин у сучасному медіапросторі: синергетичний аспект. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Херсон : ХДУ, 2019. Вип. 1. С. 275–280. Серія «Германістика та міжкультурна комунікація».
2. Омельчук Ю. Псевдоновини як жанр сучасного англомовного медіадискурсу: лінгвокогнітивний, комунікативно-прагматичний параметри : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Запорізький національний університет. Запоріжжя, 2018. 213 с.
3. Пихтовникова Л. С., Мастерова Е. П., Кабусь Е. П. Немецкоязычные публицистические тексты социально-критического направления: прагматилистический и когнитивный аспекты : монография. Х. : ХНУ имени В. Н. Каразина, 2016. 164 с.
4. Почепцов Г. Г. Дезинформация. К. : ПАЛИВОДА А.В., 2019. 248 с.
5. Рибачок С. М. Екстралінгвальні чинники дискурсивної практики псевдоновин. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог : Вид-во НаУОА, 2020. Вип. 10(78). DOI: 10.25264/2519-2558-2020-10(78)-90-92.
6. Boston R. Humanists and the Rise of “Post-Truth America” URL: <https://thehumanist.com/magazine/january-february-2016/church-state/humanists-rise-post-truth-america>.
7. Bourgonje P., Schneider J. M., Rehm G. From clickbait to fake news detection: an approach based on detecting the stance of headlines to articles. *Proceedings of the 2017 EMNLP*. URL: <https://aclanthology.org/W17-4215/>.
8. Chen Y., Conroy N. J., Rubin V. L. Misleading online content: recognizing clickbait as “false news”. *Proceedings of the 2015 ACM on Workshop on Multimodal Deception Detection*. URL: https://www.researchgate.net/profile/Victoria-Rubin/publication/283721117_Misleading_Online_Content_Recognizing_Clickbait_as_False_News/links/5644c4b108ae54697fb813d1/Misleading-Online-Content-Recognizing-Clickbait-as-False-News.pdf.
9. Fake news. *Cambridge Dictionary*. URL: <https://dictionary.cambridge.org/ru/словарь/английский/fake-news>.
10. Fake news. *Collins Dictionary*. URL: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/fake-news>.

11. Fake news. *UK Dictionary*. URL: https://www.lexico.com/definition/fake_news.
12. Granik M., Mesyura V. Fake news detection using naive Bayes classifier. *IEEE First Ukraine Conference on Electrical and Computer Engineering (UKRCON)*. DOI: doi.org/10.1109/UKRCON.2017.8100379.
13. Hlavatska Yu. "Fake" news via the comic: distortion of information. *Modern development trends in philology and social communication*. Lviv-Toruń : Liha-Pres, 2019. P. 18–33.
14. Horne B. D., Adali S. This just in: Fake news packs a lot in title, uses simpler, repetitive content in text body, more similar to satire than real news. *2nd International Workshop on News and Public Opinion at ICWSM*. URL: <https://arxiv.org/abs/1703.09398>.
15. Jin Z. et al. News Verification by Exploiting Conflicting Social Viewpoints in Microblogs. *Proceedings of the AAAI Conference on Artificial Intelligence*. URL: <https://ojs.aaai.org/index.php/AAAI/article/view/10382>.
16. McIntyre L. Post-Truth. URL: <https://mitpress.mit.edu/books/post-truth>.
17. Pennycook G. et al. Fighting COVID-19 misinformation on social media: experimental evidence for a scalable accuracy nudge intervention *Psychological Sciences*. 2020. № 31. P. 770–780.
18. Pennycook G., Rand D. G. Examining false beliefs about voter fraud in the wake of the 2020 Presidential Election. *The Harvard Kennedy School Misinformation Review* 2. 2021. № 1. P. 1–19. DOI: doi.org/10.37016/mr-2020-51.
19. Pennycook G., Rand D.G. The Psychology of Fake News. *Trends in Cognitive Sciences*. 2021. № 25(5). P. 388–402. DOI: doi.org/10.1016/j.tics.2021.02.007.
20. Rajan A. Fake news: too important to ignore. URL: <https://www.bbc.com/news/entertainment-arts-38636042>.
21. Rashkin H. et al. Truth of varying shades: Analyzing language in fake news and political fact-checking. *Proceedings of the 2017 Conference on Empirical Methods in Natural Language Processing*. DOI: doi.org/10.18653/v1/D17-1317.
22. Rubin V. L. et al. Deception detection for news: three types of fakes. *Proceedings of the Association for Information Science and Technology* DOI: doi.org/10.1002/pr2.2015.145052010083.
23. Tacchini E. et al. Some like it hoax: Automated fake news detection in social networks. *Proceedings of the Second Workshop on Data Science for Social Good*. URL: <https://arxiv.org/abs/1704.07506>.
24. Volkova S. et al. Separating facts from fiction: Linguistic models to classify suspicious and trusted news posts on twitter. *Proceedings of the 55th Annual Meeting of the Association for Computational Linguistics*. URL: doi.org/10.18653/v1/P17-2102.
25. Word of the Year 2016. URL: <https://languages.oup.com/word-of-the-year/2016/>.
26. Zhou Z. et al. Fake News Detection via NLP is Vulnerable to Adversarial Attacks. *Proceedings of the 11th International Conference on Agents and Artificial Intelligence*. DOI: doi.org/10.5220/0007566307940800.

REFERENCES

1. Hlavatska Yu. Klyasifikatsiia «feikovykh» novyn u suchasnomu mediaprostorii: synerhetychnyi aspekt [Classification of "fake" news in modern media space: a synergetic aspect]. *Scientific Bulletin of Kherson State University*, 2019, № 1, pp. 275–280 [in Ukrainian].
2. Omelchuk Yu. Pseudonovyny yak zhanr suchasnoho anhlomovnoho mediadyskursu: linhvokohnityvnyi, komunikatyvno-prahmatychnyi parametry [Pseudo news as a genre of modern English media discourse: linguistic, cognitive, communicative and pragmatic parameters]. Kherson, Zaporizhzhia : Kherson State University, Zaporizhzhia National University. Ph.D. thesis, 2018, 213 p. [in Ukrainian].
3. Pihotnikova L. et al. Nemetskoyazyichnyie publitsisticheskie teksty sotsialno-kriticheskogo napravleniya: pragmatylicheskyy i kognityvnyy aspekty [German Publicistic Texts of the Socio-Critical Direction: Pragmatic and Cognitive Aspects]. Kharkiv : V. N. Karazin Kharkiv National University, 2016, 164 p. [in Russian].
4. Pocheptsov G. Dezinformatsiya [Disinformation]. K. : PALIVODA A.V., 2019, 248 p. [in Russian].
5. Rybachok S. Ekstralinhvalni chynnyky dyskursyvnoi praktyky pseidonovyn [Extralingual factors of discursive practices of fake news]. *Scientific Proceedings of Ostroh Academy National University. Philology Series*, 2020, Nr 10(78), pp. 90–92 [in Ukrainian].
6. Boston R. Humanists and the Rise of "Post-Truth America". Available from: <https://thehumanist.com/magazine/january-february-2016/church-state/humanists-rise-post-truth-america>.
7. Bourgonje P., Schneider J. M., Rehm G. From clickbait to fake news detection: an approach based on detecting the stance of headlines to articles. *Proceedings of the 2017 EMNLP*. Available from: <https://aclanthology.org/W17-4215/>.
8. Chen Y., Conroy N. J., Rubin V. L. Misleading online content: recognizing clickbait as "false news". *Proceedings of the 2015 ACM on Workshop on Multimodal Deception Detection*. URL: https://www.researchgate.net/profile/Victoria-Rubin/publication/283721117_Misleading_Online_Content_Recognizing_Clickbait_as_False_News/links/5644c4b108ae54697fb813d1/Misleading-Online-Content-Recognizing-Clickbait-as-False-News.pdf.
9. Fake news. *Cambridge Dictionary*. URL: <https://dictionary.cambridge.org/ru/словарь/английский/fake-news>.
10. Fake news. *Collins Dictionary*. URL: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/fake-news>.
11. Fake news. *UK Dictionary*. URL: https://www.lexico.com/definition/fake_news.
12. Granik M., Mesyura V. Fake news detection using naive Bayes classifier. *IEEE First Ukraine Conference on Electrical and Computer Engineering (UKRCON)*. DOI: doi.org/10.1109/UKRCON.2017.8100379.
13. Hlavatska Yu. "Fake" news via the comic: distortion of information. *Modern development trends in philology and social communication*. Lviv-Toruń : Liha-Pres, 2019. P. 18–33.
14. Horne B. D., Adali S. This just in: Fake news packs a lot in title, uses simpler, repetitive content in text body, more similar to satire than real news. *2nd International Workshop on News and Public Opinion at ICWSM*. URL: <https://arxiv.org/abs/1703.09398>.

15. Jin Z. et al. News Verification by Exploiting Conflicting Social Viewpoints in Microblogs. *Proceedings of the AAAI Conference on Artificial Intelligence*. Available from: <https://ojs.aaai.org/index.php/AAAI/article/view/10382>.
16. McIntyre L. Post-Truth. Available from: <https://mitpress.mit.edu/books/post-truth>.
17. Pennycook G. et al. Fighting COVID-19 misinformation on social media: experimental evidence for a scalable accuracy nudge intervention *Psychological Sciences*. 2020. № 31. P. 770–780.
18. Pennycook G., Rand D. G. Examining false beliefs about voter fraud in the wake of the 2020 Presidential Election. *The Harvard Kennedy School Misinformation Review* 2. 2021. № 1. P. 1–19. DOI: doi.org/10.37016/mr-2020-51.
19. Pennycook G., Rand D.G. The Psychology of Fake News. *Trends in Cognitive Sciences*. 2021. № 25(5). P. 388–402. DOI: doi.org/10.1016/j.tics.2021.02.007.
20. Rajan A. Fake news: too important to ignore. URL: <https://www.bbc.com/news/entertainment-arts-38636042>.
21. Rashkin H. et al. Truth of varying shades: Analyzing language in fake news and political fact-checking. *Proceedings of the 2017 Conference on Empirical Methods in Natural Language Processing*. DOI: doi.org/10.18653/v1/D17-1317.
22. Rubin V. L. et al. Deception detection for news: three types of fakes. *Proceedings of the Association for Information Science and Technology* DOI: doi.org/10.1002/ptra2.2015.145052010083.
23. Tacchini E. et al. Some like it hoax: Automated fake news detection in social networks. *Proceedings of the Second Workshop on Data Science for Social Good*. Available from: <https://arxiv.org/abs/1704.07506>.
24. Volkova S. et al. Separating facts from fiction: Linguistic models to classify suspicious and trusted news posts on twitter. *Proceedings of the 55th Annual Meeting of the Association for Computational Linguistics*. Available from: doi.org/10.18653/v1/P17-2102.
25. Word of the Year 2016. URL: <https://languages.oup.com/word-of-the-year/2016/>.
26. Zhou Z. et al. Fake News Detection via NLP is Vulnerable to Adversarial Attacks. *Proceedings of the 11th International Conference on Agents and Artificial Intelligence*. DOI: doi.org/10.5220/0007566307940800.

UDC 81'255=111=161.2:659.1

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/48-3-8>

Yuliia HOLOVATSKA,
orcid.org/0000-0002-7740-9432
Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor at the Department
of Theory and Practice of Translation
Ternopil Volodymyr Hnatiuk
National Pedagogical University
(Ternopil, Ukraine) yulyapashkovska@ukr.net

Oksana YAREMA,
orcid.org/0000-0001-7103-8565
Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department of English Philology
and Methodology of English Teaching
Ternopil Volodymyr Hnatiuk
National Pedagogical University
(Ternopil, Ukraine) yarema-te@ukr.net

Lesia MYKHAILYSHYN,
orcid.org/0000-0003-4177-745X
5th year student at the Department of Theory and Practice of Translation
Ternopil Volodymyr Hnatiuk
National Pedagogical University
(Ternopil, Ukraine) lesya.m.lilya@gmail.com

FUNCTIONING OF LATINISMS IN ENGLISH AND UKRAINIAN LEGAL TEXTS

This study aimed to describe the importance of Latin terminology in the legal field and to investigate the use of Latinisms in the legal vocabulary of English and Ukrainian languages. One of the most important peculiarities of the use of Latin borrowings in English is that Latinisms are mostly originally English morphemes, which is the reason for the high productivity of Latin words and the constant emergence of new terms and definitions. The linguo-conceptual approach to the study of terminology in legal discourse at different stages of English vocabulary formation allowed us to trace the evolution of the term as a lexical unit. The concept and essence of legal terminology are defined in the study, it is possible to explore the possibility of avoiding surplus ambiguity and providing more accuracy of the word. Since foreign words are a kind of system-forming factor of modern jurisprudence and by systemizing, it helps on a theoretical level to understand the issues of legal practice, and correctly fill the legal terminology.

In the process of research the concept of «legal term», which means elements of legal discourse, verbal designations of state, and legal concepts is investigated. The polysemantic nature of the legal term, which may be caused by its functioning in various branches of law, has also been discovered. The most significant for the study are the problems of the Latin borrowing meaning, the peculiarities of foreign words systematization, and ways to adapt them in English and Ukrainian languages.

The study identifies the inaccurate translation of borrowings, which is one of the main problems of the translation of legal texts. The analysis of lexical and semantic processes in modern terminology of Ukrainian and English contributes to streamlining the terminology base and elimination of the most common mistakes when translating foreign texts in the field of legal discourse.

Key words: latinisms, term, borrowing, legal text, lexical unit, translation, discourse.

Юлія ГОЛОВАЦЬКА,
orcid.org/0000-0002-7740-9432
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри теорії і практики перекладу
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка
(Тернопіль, Україна) yulyapashkovska@ukr.net

Оксана ЯРЕМА,
orcid.org/0000-0001-7103-8565
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри англійської філології
та методики навчання англійської мови
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка
(Тернопіль, Україна) yarema-te@ukr.net

Леся МИХАЙЛИШИН,
orcid.org/0000-0003-4177-745X
студентка V курсу факультету іноземних мов
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка
(Тернопіль, Україна) lesya.m.lilya@gmail.com

ФУНКЦІОНУВАННЯ ЛАТИНІЗМІВ В АНГЛІЙСЬКИХ ТА УКРАЇНСЬКИХ ЮРИДИЧНИХ ТЕКСТАХ

Дослідження спрямоване на те, щоб описати значення латинської термінології в юридичній сфері та дослідити використання латинізмів у юридичній лексичній англійській та українській мов. Однією з найважливіших особливостей використання латинських запозичень в англійській мові є те, що латинізми є споконвічно англійськими морфемами, що і є причиною високої продуктивності латинських слів та постійної появи нових термінів. Лінгвоконцептуальний підхід до вивчення термінології юридичного дискурсу на різних етапах формування словникового складу англійської мови дозволяє простежити еволюцію терміна як лексичної одиниці. У статті проаналізовано поняття та сутність юридичної термінології, досліджено можливість уникнення зайвої двозначності та збереження точності слова. Оскільки іноземні слова є своєрідним системоутворюючим фактором сучасної юриспруденції, їх систематизація допоможе на теоретичному рівні зрозуміти питання юридичної практики та правильно наповнити юридичну термінологію.

У процесі дослідження визначено поняття «юридичний термін», що означає елементи юридичного дискурсу, словесні позначення державно-правових понять. Також досліджено багатозначність юридичного терміна, що зумовлене його функціонуванням у різних галузях права. Найбільш значущими для дослідження є проблеми значення латинського запозичення, особливості систематизації іноземних слів та способи їх адаптації в англійській та українській мовах.

У статті висвітлено одну з основних проблем перекладу юридичних текстів – неточне відтворення запозиченого слова. Аналіз лексико-семантичних процесів у сучасній термінології української та англійської мови сприяє впорядкуванню термінологічної бази та усуненню найбільш поширених помилок при перекладі іноземних текстів у сфері правового дискурсу.

Ключові слова: латинізми, термін, запозичення, юридичний текст, лексична одиниця, переклад, дискурс.

Introduction. The study of the variability of legal terms and other lexical units of the legal discourse, which indicate the legal realities of national legal systems, allows more efficient translation of these terms and increases the effectiveness of international communication in the field of jurisprudence. According to the analysis of modern branch terminological systems, about 40% of them are words borrowed from other languages. This is indispensable proof of the importance of research, and analysis of borrowings in legal discourse. Proper

translation and definition of the semantics of terms, accurate legal qualification of legal concepts and realities are important in translation practice.

Analysis of recent researches and publications. The specifics of legal discourse are studied by both linguists and lawyers. Studies of such scholars as Ristikivi Merike, Tomilenko L. M., Astapenko P. N., Glinskaya N. P., Libinson M., Vilchynska T. V. devoted to the peculiarities of the functioning of Latinisms in English legal texts.

The aim of the article – is to determine the peculiarities of the functioning of Latinism in legal discourse.

Results. The historical role of Latin as an international language of science significantly distinguishes it from many constructed languages used for international communication – from those that were in the limited spread, and from the incomparably larger part of them that remained stillborn projects (Vilchynska, 2012: 55).

Undoubtedly, Latin is one of the languages that influenced the formation of English vocabulary. A large share of borrowings come from French, which, like Latin, belongs to the Romance group of languages; it should be noted that English would be incomplete without the Latin contribution and influence on its development.

The majority of legal terms in English are those of French-Latin origin – 81% (Old French – 12%, Latin – 20%, French-Latin – 49%). The presence in English legal terminology 20% of direct borrowings from Latin is a natural phenomenon, because of the colonial policy of the Romans in the first century BC. Latin influenced the Gothic language, from which Old English and other Germanic languages later emerged (Actual problems of philology and translation studies, 2016: 131).

Most language units belonging to the early days of the borrowing process are grammatically and phonetically assimilated. Later borrowings have retained their grammatical and phonetic features and are used in scientific terminology, in medicine and biology, in jurisprudence.

Borrowing depends on many factors, both linguistic and extralinguistic. The first is the level of development of language that adapts borrowing and whether it is open to the “invasion” of foreign constructions and words (whether society is ready to introduce new realities, which causes the emergence of new words in the language). Second, whether there is a need for new lexical items, the mobility of society also plays a key role in this process.

Borrowing is a sound, morpheme, word or its separate meaning, syntactic construction, transferred from one language to another.

According to the degree of adaptation, the following borrowings are distinguished:

1) assimilated words that are fully lexically and grammatically adapted to the language;

2) words in which the process of phonetic and grammatical adaptation is not yet complete: *bureau*, *jury* (French). Such words have uncharacteristic combinations of sounds and forms;

3) words borrowed not the material form of the lexical unit, but only its meaning or structure (calque) (Glinskaya, 2002: 20).

It is known that Latin vocabulary is borrowed both orally and in writing, however, most words borrowed from Latin are written borrowings that have entered the language through various documents and books. Borrowing can also be done through an intermediary language. It is known that Latin was often the intermediary language for the Greek language, which gave rise to words such as *thema*, *physics*, *paper*; which are still used in English.

Scholars distinguish three periods of Latin borrowings in Old English:

1) Latin continental borrowings before the Anglo-Saxons immigrated to England (zero-period borrowings);

2) early borrowings during settlement (colonization period) – Latin words that penetrated into English from Celtic (borrowing of the first period);

3) borrowings associated with the Christianization of the Anglo-Saxons about 600-650 y. (borrowings of the second period).

The topic of Latin borrowings at different stages of development of the English language has been studied by both foreign and domestic scholars. Among them is American researcher Linda Mugglestone. She does not pay much attention to Latin borrowings in Old English but describes the historical conditions that contributed to the consolidation of Latin vocabulary in British territory.

Borrowing a foreign language unit is a time-consuming, multifaceted process, the study of which implies the formation and solution of such issues as:

- the essence of borrowing;
- prerequisites for borrowing;
- variations of foreign language elements;
- properties of the borrowed word;

The most significant for the study are the problems of the essence of Latin borrowing, the peculiarities of the systematization of foreign words (in our case, Latinisms), and ways to adapt them in English.

The marker of legal discourse is the situation of communication in the legal field, and the main component is the text of the legal document. There is no doubt that the language of legal discourse is not only complicated and hard to understand even for native speakers, but also not always clear to professionals.

Legal language is used primarily to implement some conventional socially meaningful actions in the system of institutional relations. Legal discourse belongs to the type of institutional discourse, which belongs to the sphere of settlement of social relations, and is characterized by rigid organization and hierarchical structure. It should be noted that the term

“discourse” comes from the Latin word *discursus*, which means “the act of running about”. In scientific literature, discourse is mainly used as a synonym for the text. The following types of legal discourse are usually distinguished: oral and written.

Legal language as the language of the public institute of law and science is characterized by the following main features:

- a large number of complex contracted sentences;
- a lack of punctuation marks;
- use of graphic tools for logical separation of text components in writing;
- use of archaisms;
- misuse of the conjunction *of*;
- use of borrowings from Latin and French;
- use of numerous synonyms.

Legal terminology is the most important and informative part of the language of the law. The written language of law was originally Latin and English, Latin prevailed and gradually it gained new positions. It was not Classical or Medieval Latin, but it was a form of Latin, legal Latin, which contained many Latinized English and Old French words. For instance, the Old English “*morder*” – a secret murder, became “*murdrum*”, and later – modern “*murder*”.

Numerous Latin terms (*mens rea, ab initio, certiorari, versus*) and French borrowings (*lien, plaintiff, tort, esquire, plead*), Anglo-Saxon archaisms (*writ, ordeal, witness, deem, moot*) in judicial communication, legal clichés, symbols and realities that express the authority of law has existed for centuries in legal discourse, combining past and present, expressing the continuity of experience and traditions.

Legal terminology is the oldest layer of the Ukrainian language in the field of terminology. The genesis and development of Ukrainian legal terminology are closely connected with the emergence of national law, national legislation of Ukraine, and the history of the Ukrainian scientific language.

According to L.M. Tomilenko, the terminological structure of language is a complex formation, the structure of which contains subsystems that are distinguished by different criteria. Under the legal term we understand, the language unit to denote the professional concept of the jurisprudence field.

Most legal terms are borrowed words, namely internationalism, which are used in many languages and have one common source. For example, the Latin language, which has been actively penetrating our language since ancient times, has included in the terminology such words as *алибі, архів, агент, адвокат, референдум, акцент; (alibi, archive,*

agent, lawyer, referendum, acceptance). However, along with borrowed terms in jurisprudence, Ukrainian ones are also commonly used: *донум, злочин, свідок, позивач, позов, відповідач, очевидець; (interrogation, crime, witness, plaintiff, lawsuit, defendant, eyewitness)*.

The terminological vocabulary of modern English consists of proper words and borrowed lexical units. In particular, legal terminological elements are predominantly of Latin origin. Elements of the legal terminology, its forms and models originate in the English socio-economic vocabulary of the Middle Ages. In some parts, they have become common legal concepts. For instance, *Dura lex, sed lex* (The law is harsh, but it is the law). But this postulate is not only relevant to Roman law, it is also applied in the modern law of different countries.

Astapenko P.M. states that all Latin legal terminology can be classified into several main groups (Astapenko, Derbycheva, 2009).

1. The first group includes terms that have ideological and socio-cultural functions and meanings. These include universal and singular terms. The first reveals the content of other independent concepts, and the second consists of concepts characterized by individual features.

2. The second group consists of terms that can be defined as attributive. The terms of this group do not have an independent meaning, their meaning is revealed through concepts that are not legal, but under their influence are formed the actual legal norms.

3. The terminology of the third group is the most specific, as its creator is an individual person – a lawyer, philosopher, judge, and others.

4. The fourth group includes purely legal terminology.

The use of terms borrowed from other languages in treaties is an integral feature that conveys all the legal uniqueness and content that has been used for centuries in legal discourse.

In addition to direct and indirect Latin borrowings, English legal terminology includes a large number of Latin calque, because after Edward III issued an order that English obtain a status of the state language, consequently, to conduct all court proceedings in English, all legal documents began to be translated from Latin such as: *in forma pauperis* – legal aid, *corpus delicti* – facts of a crime, *ultra vires* – beyond powers, *lis* – lawsuit, *ex post facto* – after the event (post-factum), *en banc* – full bench.

In addition, in modern English legal terminology, there are complex combined terms, one part of which is a direct Latin borrowing, and the other assimilated borrowing: *pro forma letter* – standard letter,

ad valorem duty – ad valorem tax, *writ of habeas corpus* – law on individual freedom, *action in rem* – litigation on a property claim, *guardian ad litem* – guardian appointed by the court.

Frequently Latin tokens are borrowed in English by changing the ending of the Latin **-us** to the English ending **-e**: *magistrate* – *magistratus*; or the end part of the base together with the ending **-enti-a** on **-enc-e**: *evidence* – *evidentia*. Among a number of phraseological units, the notion of legal cliché that close to the notion of the legal term, but is determined by repetition in official speech: *audire querelam* – to hear a complaint; *capitalis plagueis* – the main guarantor; *casus delicti* – case of offense; *cautio judicatum solvi* – ensuring the execution of a court decision, etc. A characteristic feature of the legal terminology is also the use of standard prepositional constructions: *de lege lata* – in terms of current law; *de facto* – in fact, etc. (Libinson, 2018).

In addition to legal terms, in legal texts often used common Latin expressions and abbreviations: *opus citatum* or *opere citato* – quoted in the work, *expressis verbis* – clearly, *circa* – approximately, *sui generis* – a kind, *ibidem* – in the same place or there, *ad hoc ibidem* – for this purpose, *prima facie* – at first glance, and many others.

Since most legal terms and fixed Latin phrases were established more than two thousand years ago, it is clear that their meaning has been constantly changing over the centuries. For example, the term *ius civile* – civil law, has many meanings and interpretations. There is a contradiction even in Roman law itself. The *ius civile* refers to the law inherent in one state (*civitas*), in contrast to the common to all peoples, *ius gentium*.

Let's consider the example of the use of *ius gentium* in the agreement.

According to one view, the Commission should, in order to ensure the development of **ius gentium**, as provided for in the Charter, seek to go beyond existing rules, mechanisms and institutions: it should innovate (Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts, with commentaries, 2001).

Partial synonymy, so-called quasi-synonymy, is also used in legal language. In this case, special attention should be taken if the meaning of the words is only partially the same, which can lead to misinterpretation. For instance, the term “agreement” can be expressed in Latin in the following words: *contractus*, *pactum*, *conventio*, *consensus* and *stipulatio* – all semantically the same, but according to their legal definitions, they are different concepts.

Let's consider one of the variants of the phrase *stipulatio alteri*.

So, nothing turns on the fact that the Trust was not in existence when the oral agreement was concluded. It appears that the agreement was a fairly typical **stipulatio alteri** (Stipulatio alteri: Valid third-party contracts, 2018).

Despite the general etymological basis of Latin parallels in Ukrainian and English, the processes of using borrowing give rise to differences in their semantics and pragmatics. Significant differences between Latinisms in Ukrainian and English include the following:

1. In English, Latinisms are much more often borrowed directly from the source language, while in Ukrainian the corresponding tokens are borrowed indirectly;

2. Tokens of Latin origin are often borrowed from the Ukrainian language in one sense, especially when it comes to terminological vocabulary (eg, *inflation*, *industry*, *population*, *capitalization*). English-language correspondences, as a rule, fully preserve the polysemy of Latin origin, due to the direct nature of borrowing;

3. Polysemy of English Latinisms determines their freer lexical connection in comparison with Ukrainian correspondences. The language material reveals a large number of English expressions that require translational equivalents;

4. Pragmatic differences of “parallax-Latinisms” may relate to changes in their functional and stylistic affiliation or the emergence of emotional and evaluative connotations.

5. In English legal discourse, Latinisms show a stronger word-forming activity, which is manifested in the presence of derivatives.

According to the results of our study, in modern English diplomatic documents, along with terms of English origin, use terms of foreign origin can be assimilated and non-assimilated. In English, there is a layer of unassimilated Latin and French borrowings, or xenisms, in diplomatic documents, which we define as special standardized linguistic units of English-language legal discourse that, together with standards and clichés, create a special style of archaic, traditional, and standardized document.

Conclusions. The linguo-conceptual approach to the study of terminology of English law at different stages of formation allowed us to trace the evolution of the term as a lexical unit. Research on the analysis of lexical and semantic processes in modern terminology of Ukrainian and English not only contributes to the development of the high culture of the language of the specialist or the text he works with but above all – streamlining the national terminology and its filling with borrowings.

BIBLIOGRAPHY

1. Астапенко П. Н., Дербичева Є. Ю. Латинська мова. Юридична термінологія. 2009. URL: http://4ua.co.ua/law/ta3bd79b4d43b88521206c27_0.html.
2. Вільчинська Т. В. Латинська мова – міжнародна мова науки і культури. 2012. 13 с. URL: http://clar.khnu.km.ua/jspui/bitstream/123456789/971/1/2012_2.pdf
3. Глинская Н. П. Юридическая терминология в разных функциональных стилях английской речи. Москва, 2002. 20 с.
4. Ляшук А. М. Актуальні проблеми філології та перекладознавства. 2016. № 10. 131 с.
5. Томіленко Л. М. Термінологічна лексика в сучасній інтерпретаційній лексикографії української літературної мови. Івано-Франківськ : Фоліант, 2015. 160 с.
6. Libinson M.Y. French borrowings in English. 2018. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/168412245.pdf>.
7. Mugglestone L. The emerging phonological standard. URL: [https://www.uni-due.de/~lan300/New_CHEL_Vol_3_\(ed_Beal\)_Abstracts.pdf](https://www.uni-due.de/~lan300/New_CHEL_Vol_3_(ed_Beal)_Abstracts.pdf).
8. Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts, with commentaries. 2001. URL: https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/9_6_2001.pdf.
9. Ristikivi Merike. Latin: the common legal language of Europe. 2005. URL: https://www.juridicainternational.eu/public/pdf/ji_2005_1_199.pdf.
10. Stipulatio alteri: Valid third-party contracts. 2018. URL: <https://www.gilesfiles.co.za/stipulatio-alteri-valid/>.

REFERENCES

1. Astapenko P. N., Derbycheva Ye. Yu. Latynska mova. Yurydychna terminolohiia. [Latin. Legal Terminology]. 2009. URL: http://4ua.co.ua/law/ta3bd79b4d43b88521206c27_0.html [in Ukrainian].
2. Vilchynska T. V. Latynska mova – mizhnarodna mova nauky i kultury. [Latin – International Language of Science and Culture]. 2012. 13 p. URL: http://clar.khnu.km.ua/jspui/bitstream/123456789/971/1/2012_2.pdf [in Ukrainian].
3. Glinskaya N. P. Yuridicheskaya terminologiya v raznykh funktsionalnykh stilyah angliyskoy rechi. [Legal Terminology in Different Functional Styles of the English Language]. Moskva, 2002. 20 p. [in Russian].
4. Liashuk A. M. Aktualni problemy filolohii ta perekladoznavstva. [Current Issues of Philology and Translation Studies] 2016, Nr 10. 131 p. [in Ukrainian].
5. Tomilenko L. M. Terminolohichna leksyka v suchasni interpretatsiini leksykohrafii ukrainskoi literaturnoi movy. [Terminological Vocabulary in Modern Interpretive Lexicography of the Ukrainian Literary Language]. Ivano-Frankivsk : Foliant, 2015. 160 p. [in Ukrainian].
6. Libinson M. Y. French borrowings in English. 2018. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/168412245.pdf>
7. Mugglestone L. The emerging phonological standard. URL: [https://www.uni-due.de/~lan300/New_CHEL_Vol_3_\(ed_Beal\)_Abstracts.pdf](https://www.uni-due.de/~lan300/New_CHEL_Vol_3_(ed_Beal)_Abstracts.pdf)
8. Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts, with commentaries. 2001. URL: https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/9_6_2001.pdf.
9. Ristikivi Merike. Latin: the common legal language of Europe. 2005. URL: https://www.juridicainternational.eu/public/pdf/ji_2005_1_199.pdf
10. Stipulatio alteri: Valid third-party contracts. 2018. URL: <https://www.gilesfiles.co.za/stipulatio-alteri-valid/>.

Tetiana HONCHAROVA-ILINA,

orcid.org/0000-0003-3410-1718

Senior Teacher at the Department of Translation and Foreign Languages

Kherson National Technical University

(Kherson, Ukraine) honcharova.tetyana@kntu.net.ua

THE PROBLEM OF FOREIGN LANGUAGE ANXIETY AS AN AFFECTIVE FILTER IN SECOND LANGUAGE ACQUISITION

The article considers the problem of psychological barriers to second language acquisition and provides their definition and classification, in particular, regarding external and internal barriers. Particular attention is paid to internal psychological barriers or affective filters. The problem of mitigating or eliminating psychological barriers is especially acute in adult learners, as their accumulated life experience, self-awareness, and sometimes contrived barriers and negative associations with the learning process hinder mastery of a second language. There are four groups of factors that affect the acquisition of a second language according to the level of manifestation of affective filters: motivation, personal attitude to the subject and the process of its acquisition, language anxiety and self-confidence. Among these factors, foreign language anxiety stands out, being the most common phenomenon among adults learning a second language, according to the author's empirical experience. The phenomenon of foreign language anxiety can be based on a great variety of psychological characteristics of students, in particular, the most common background is perfectionism. Foreign language anxiety caused by student perfectionism has various manifestations, among which the article highlights avoiding speaking activities and preferring multiple-choice testing or writing and reading; self-criticism and self-reproach; eagerness to control each aspect of a learning process, or on the contrary, passiveness and internal dissatisfaction caused by it; aiming for and expecting to achieve native-like perfection and fluency. The article offers possible ways to overcome the above manifestations, which have been successful in accordance with the author's empirical experience. All the proposed ways are based on learning in cooperation, the mediating role of the teacher and the need to develop their empathic abilities and skills in psychology, focusing on the development of speech flexibility and associative thinking of students.

Key words: *psychological barriers, affective filters, foreign language anxiety, second language acquisition, student perfectionism.*

Тетяна ГОНЧАРОВА-ІЛЬІНА,

orcid.org/0000-0003-3410-1718

старший викладач кафедри галузевого перекладу та іноземних мов

Херсонського національного технічного університету

(Херсон, Україна) honcharova.tetyana@kntu.net.ua

ПРОБЛЕМА ІНШОМОВНОЇ ТРИВОЖНОСТІ ЯК АФЕКТИВНОГО ФІЛЬТРУ У ВИВЧЕННІ ДРУГОЇ МОВИ

У статті розглядається проблема психологічних бар'єрів у засвоєнні другої мови, наводиться їх визначення та класифікація, зокрема розглядаються зовнішні та внутрішні бар'єри. Особлива увага приділяється внутрішнім психологічним бар'єрам або афективним фільтрам. Проблема пом'якшення або усунення психологічних бар'єрів особливо гостро стоїть у дорослих учнів, оскільки їх накопичений життєвий досвід, сформована самосвідомість, а також інколи надумані переешкоди та негативні асоціації щодо процесу навчання переешкоджають оволодінню другою мовою. Виділено чотири групи факторів, які впливають на засвоєння другої мови відповідно до рівня проявленості афективних фільтрів: мотивація, особисте ставлення до предмету та процесу його засвоєння, мовна тривожність та впевненість у собі. Серед цих факторів особливо виділяється іншомовна тривожність, яка є найбільш поширеним явищем серед дорослих, які вивчають другу мову, відповідно до емпіричного досвіду автора. Феномен іншомовної тривожності може мати за основу велике розмаїття психологічних особливостей учнів, зокрема найпоширенішим підґрунтям виступає перфекціонізм. Іншомовна тривожність викликана учнівським перфекціонізмом має різні прояви, серед яких у статті особливо висвітлюються уникнення завдань з говоріння та схильність до виконання тестових завдань з множинним вибором, читання та письма; самокритика та самодокори; прагнення контролювати кожен аспект процесу навчання, або, навпаки, пасивність і викликане цим внутрішнє невдоволення; прагнення й очікування досягнення досконалості та вільного володіння мовою. У статті пропонуються можливі шляхи подолання вищевказаних проявів, які виявилися успішними згідно з емпіричним досвідом автора. Всі запропоновані шляхи базуються на навчанні у співробітництві, медіативній ролі вчителя і необхідності розвитку його емпатичних здібностей та навичок у сфері психології, приділення уваги розвитку мовленнєвої гнучкості та асоціативного мислення.

Ключові слова: *психологічні бар'єри, афективні фільтри, іншомовна тривожність, засвоєння другої мови, учнівський перфекціонізм.*

Problem statement. Second language acquisition is a complex phenomenon and sophisticated process requiring an individual to exert cognitive and emotional efforts, to develop internal motivation and will in achieving the goals expressed in the ability to use a foreign language as a means of communication. It also implies communicative flexibility, the ability to learn, emotional stability, as well as the ability to psychologically engage in the learning process. The effectiveness of such a multifaceted process of mastering a foreign language is directly related to the psychological readiness of the learner to study and apply a foreign language both in class and in life, not be afraid to make mistakes, and not feel “embarrassed” in communication in a foreign language, therefore, be able to overcome psychological barriers (Шепеленко, 2017: 117). The problem of mitigating or eliminating psychological barriers is especially acute in adult learners as their accumulated life experience, established self-awareness, as well as sometimes contrived obstacles and negative associations concerning the learning process hinder second language acquisition. The relevance of the proposed study is the determination of basic psychological barriers and affective filters preventing adults from successful second language acquisition and revealing the ways of their mitigation or elimination based on the empirical experience and particular cases from our teaching practice.

Recent research and publications. The problem of psychological barriers as a significant obstacle to learning a foreign language has been the subject of numerous socio-psychological studies, which provide various definitions and classifications of psychological barriers to second language acquisition.

V.F. Galygin determines the psychological barrier as “an obstacle that prevents the optimal course of adaptation of the individual to new environmental factors, caused either by the peculiarities of the situation, or the peculiarities of the message, or the features of personality.” (Галыгин, 1974), and B.D. Parygin believes that the psychological barrier is “the mental mood of the individual, fixed on the already achieved result, which inhibits the further mobilization and use of human spiritual potential” (Парыгин, 1999).

There is a basic classification of psychological barriers, according to which they are divided into two groups: external and internal. External psychological barriers are objective, social obstacles that a learner encounters, independent circumstances and obstacles, created by the impossibility of an objective nature, some tension in human society, professional differences between learners, their belonging to

different social groups, and such trivial first glance reasons, as the difficulty of finding a suitable program, training courses, foreign language teacher, etc.

Internal, much more numerous, psychological barriers of a subjective nature are psychophysiological and linguistic barriers to learning a second language inherent in a particular person. They are caused by such factors as age, upbringing, ability to learn foreign languages and self-confidence, previous learning experience, the negative impact of which hinders the correct assessment of the situation, one’s style of language acquisition, communication conflict, intrinsic motivation, memory, cognitive actualization, emotional, semantic and intercultural spheres, awareness of the new linguistic reality, etc (Шепеленко, 2017: 119).

In 1977, the Arab linguists H. Dulay, M. Burt and S. Krashen put forward the theory of “affective” (emotional) filters, which influence the process of successful language acquisition. Everyone who studies a new subject has such filters, because a person in the process of learning a new subject inevitably experiences certain emotions. However, the level and degree of such emotions are different for everyone. If the “affective” filter is low, the person will not have barriers to mastering a foreign language, they will not have emotional barriers expressed in the fear of making a mistake, being criticized, constantly expecting failure, in other words, nothing can impede access to information. People with a high emotional filter, on the contrary, expect all the above fears. The person is not able to assimilate the incoming information properly, to use it in communication. People with a high emotional filter, as a rule, have a large vocabulary, know all the grammar rules, but are not able to use this knowledge due to psychological barriers and self-doubt (Dulay, Burt, Krashen, 1982).

The purpose of the article. There are four main categories of factors that have a positive or negative impact on foreign language learning, depending on the level of the affective filter of the person: motivation, personal attitude towards the subject and the process of its mastering, language anxiety and self-confidence. In this work we will focus on the problem of language anxiety based on student perfectionism and the ways for its overcoming as we believe it to be one of the most common and complex phenomenon occurring in adult learners in our practice.

Presentation of the main material. The phenomenon of foreign language anxiety is not new to researchers, but due to its multifaceted nature and the fact that understanding its essence depends on the language being studied, learning environment, and many other factors, it remains insufficiently

studied. Foreign language teachers, psychologists, and researchers have always been aware of the relationship between anxiety and language learning; students also understand that fear and nervousness complicate their learning and further use of language in life. Researchers E. K. Horwitz, M. B. Horwitz, and J. Cope were the first to show what language anxiety consists of and how it can be measured. The phenomenon of foreign language anxiety (FLA) was defined as a special set of beliefs associated with language learning and arising from the uniqueness of this process. Anxiety implies subjective feelings, psychophysiological symptoms, and behavioral reactions: students have problems with concentration and attendance; avoid eye contact, do not perform homework; they may have a rapid heartbeat and sweating (Horwitz, Cope, 1986). Scientists have presented a quantitative scale that measures anxiety in foreign language classes (FLCAS, Foreign Language Classroom Anxiety). FLCAS is a tool presented by 33 statements that reflect fear of communication, fear of testing, and fear of negative evaluation – the three types of anxiety that accompany language learning (Horwitz, Cope, 1986). Respondents rate Likert's five-point statements from "strongly agree" (1) to "strongly disagree" (5). The total score on the scale varies from 33 to 165, with low scores indicating a higher level of anxiety (Horwitz, Cope, 1986: 129-130). Scientists today often use the scale in research and modify it according to their goals and objectives.

Horwitz and her colleagues classify FLA as specific anxiety reactions, i.e. it is primarily related to situations where a foreign language is studied (situation-specific emotional reaction) (Horwitz, Cope, 1986). There is disagreement in the literature on the definition of the phenomenon: on the one hand, it is considered a psychological problem, on the other – as a reaction of students to the process of language learning and circumstances that prevent this process to be realized. Most scholars tend to define FLA as a socio-psychological phenomenon in connection with "the methodological components of the process of learning a foreign language" (Андрюшкина, 2020: 15).

Scholars argue that language anxiety is extremely difficult to study due to its multiple linguistic and psychological aspects, and current problems in research remain unresolved. The question of what exactly causes anxiety in students remains open, which makes work on approaches to its prevention problematic (Dewaele, 2017: 437).

The factors provoking FLA are generally divided into external and internal, the former being the

environment of foreign language studies, and the latter appearing to be extremely difficult to determine as they are related to complex psycho-emotional processes. Internal factors include age; awareness of students and teachers about the existence of FLA; beliefs and motivation of students, perfectionism; psychological and logical problems, and individual physiological characteristics of students.

Relationship between age and FLA. Many researchers argue that there is a link between anxiety and age (Gkonou, Gürsoy). S. B. Castañeda considers the problem in the context of lifelong learning: in the author's study, the age of students varies from 43 to 62 years. It is stated that these students face problems learning a foreign language due to biological limitations that arise with age: for example, problems with memory, visual acuity, or the development of fluency. Moreover, the ability of seniors to learn a foreign language contrasts with the faster and more natural way in which children and adolescents learn foreign languages. In addition, adults may experience a lack of motivation and low self-esteem, especially when they are forced to learn the language (Castañeda, 2017: 12).

FLA awareness. Perfectionism, self-esteem, and motivation of students. Physiological and psychological features. Horwitz and her colleagues pointed out that there is only an intuitive understanding of FLA among researchers and teachers. Students know about their problem, but cannot control it, while teachers do not see it as a problem. On the other hand, recognizing the importance of learning a foreign language and anxiety can make students more motivated: understanding that a foreign language is necessary for professional development forces students to work hard, but here, again, they begin to worry about possible failures in foreign language classes (Horwitz, Cope, 1986).

Student perfectionism also plays a role in problem development. J.-M. Dewaele emphasizes that perfectionist students have a high level of anxiety because it is difficult for them to achieve the high standards they set. Conversely, anxiety also affects the level of perfectionism: anxiety generates high self-criticism, which leads to the fact that very anxious students react too sharply to mistakes and are less satisfied with their achievements (Dewaele, 2017).

Further considerations are based on our empirical experience obtained during the English language course for teachers organized at KNTU. We have been studying internal affective barriers for 6 years in 6 groups of 9-12 persons each, the age of students varying from 30 to 65 years old.

Our observations confirmed the close connection of student perfectionism with FLA. Further, we

present basic manifestations of FLA caused by student perfectionism and propose the possible ways for their minimization or elimination.

Avoiding speaking activities and preferring multiple-choice testing or writing and reading. Speaking, especially unprepared or spontaneous, may provoke strong FLA. Perfectionist students generally have a strong fear of making mistakes therefore they try to avoid the slightest possibility to be involved in real communication. In our practice, it was successfully overcome by discussions in problem mini-groups. Speaking itself here turns into a mere means of communication, a tool for finding a solution or performing some team activities. Teachers are not involved in the discussions in mini-groups. They act as external observers, consultants, and mediators. Their task is to help mini-group members to come to a common conclusion, solve a specific problem, coordinating the common efforts if necessary.

Students with FLA should not be forced to perform public speaking, individual spontaneous monologues in front of the class if they do not want to. The practical experience shows that the desire to perform individual speaking requires some time to grow and students under the conditions of a friendly and creative environment will inevitably develop the willingness of that kind. Language games can produce a positive effect in this regard. At first, adult learners are almost always unwilling to play any games, as they feel they need to maintain an image of a respectful grown-up person, a specialist in one's field, etc. However, in a friendly environment captured by the spirit of competition, they gradually get used to gaming activities, quizzes, and even theatricals and break their artificial adult-like barriers.

Self-criticism and self-reproach. This is the most common manifestation of FLA. Mistakes, slow understanding, knowledge gaps, negative testing results, or embarrassing situations connected with the use of a foreign language in real life may cause severe FLA symptoms and even prevent students from further efforts in language acquisition. One of the successful methods for overcoming these negative effects is, surprisingly, a sense of humor employed by the teacher. The teacher should have funny stories to tell where he or she forgot a necessary word, misused grammar patterns, or appeared in an embarrassing situation due to a mistake while speaking a foreign language. It appeared that such stories and a personal example of the teacher or other people cause

smoothing effect on the anxiety symptoms, making students more relaxed and open.

Eagerness to control each aspect of a learning process, or on the contrary, passiveness and internal dissatisfaction caused by it. These two mutually exclusive manifestations are just different sides of one coin – perfectionism. The desire to control everything, imposing one's vision on how the educational process should be organized is a common FLA feature occurring much more frequently than passiveness and unwillingness to be involved in the process. Nevertheless, these two FLA embodiments can be overcome by applying the principle of learning in cooperation. This principle implies a consensus between the student and the teacher on the issues of what to learn, how to learn, and what are the learning targets and timelines. This is achieved by ongoing dialogue, monitoring, and corrections made by the two parties. The ideal situation is a partnership of peers, where no party plays the main role but all the decisions on the learning process must be mutually beneficial.

Aiming for and expecting to achieve native-like perfection and fluency. Perfectionists tend to do something perfectly or not to do anything at all. For instance, they can be silent if they can't formulate a perfect sentence in their mind or are unsure how a particular word is pronounced. In our practice, this can be minimized by language flexibility development. It includes activities based on paraphrasing, exercises on synonyms and antonyms, colloquial phrases, substitution, and stylistic games.

Conclusion. Perfectionist students suffer from FLA more often than students without this peculiarity. FLA symptoms in adult learners can be minimized only by an emphatic and psychologically skilled teacher. It is never enough to keep saying to the students that no one is perfect, emotional support must be real and constant. The learning process must be based on cooperation and the primary task of a teacher is to create a friendly and warm atmosphere in class. Methods and techniques applied may be various, but they should be grounded on creativity, openmindedness, mutual understanding, cooperation, and trust. The above-mentioned ways for overcoming FLA manifestations in adult learners proved to be effective and fruitful based on our empirical experience. Further research is required to elaborate strategies and applied techniques for developing the emotional stability of students in second language acquisition including those based on gestalt therapy principles.

BIBLIOGRAPHY

1. Андриюшкина Ю. С. Экспериментальное исследование влияния личностной и иноязыковой тревожности в условиях учебного билингвизма. *Вестник Нижне-городского государственного лингвистического университета им. Н. А. Добролюбова*. 2020. № 49. С. 9–23. URL: <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=41455284> (дата обращения: 30.11.2021)
2. Галыгин В.Ф. О проявлениях психологического барьера при внедрении АСУ. Социально-психологические проблемы руководства и управления коллективами. М., 1974. С. 21.
3. Каяво В. А. Языковая тревожность как проблема в обучении иностранному языку и факторы ее возникновения: анализ теоретических и эмпирических исследований. *Педагогическое образование*. 2021. № 4. С. 41–50. DOI: 10.26170/2079-8717_2021_04_05.
4. Парыгин Б.Д. Социальная психология: Проблемы методологии, истории и теории. СПб. : Изд-во ИГУП, 1999.
5. Шепеленко Т. Психологические аспекты изучения иностранных языков. *Вестник ПНИПУ. Проблемы языкознания и педагогики*. 2017. № 1 С.117–125.
6. Castañeda S. Lifelong Learning and Limiting Factors in Second Language Acquisition for Adult Students in Post-Obligatory Education. In *Cogent Psychology*. 2017. No. 4 (1), pp. 1–15. URL: https://www.researchgate.net/publication/321060378_Lifelong_learning_and_limiting_factors_in_second_language_acquisition_for_adult_students_in_postobligatory_education (Last accessed: 20.05.2020).
7. Dewaele, J.-M. Psychological Dimensions and Foreign Language Anxiety. In Loewen, S. & Sato, M. (Eds.). *The Routledge handbook of instructed second language acquisition*. 2017. pp. 433–450. URL: <https://doi.org/10.4324/9781315676968> (Last accessed: 20.05.2020).
8. Dulay H., Burt M., Krashen S. *Language two*. New York : Oxford University Press, 1982.
9. Gkonou C. A Diary Study on the Causes of English Language Classroom Anxiety. *International Journal of English Studies*. 2013. No. 13 (1), pp. 51–68. URL: <https://search.proquest.com.ezproxy.lib.monash.edu.au/docview/1496986193?accountid=12528> (Last accessed: 20.05.2020).
10. Gürsoy E. & Akin, F. Is Younger Really Better? Anxiety about Learning a Foreign Language in Turkish Children. In *Social Behavior and Personality*. 2013. No. 41 (5), pp. 827–841. URL: <http://dx.doi.org.ezproxy.lib.monash.edu.au/10.2224/sbp.2013.41.5.827> (Last accessed: 20.05.2020).
11. Horwitz, E. K., Horwitz, M. B., Cope, J. Foreign Language Classroom Anxiety. *The Modern Language Journal*. 1986. No. 70 (2), pp. 125–132. URL: <https://www.jstor.org/stable/327317> (Last accessed: 25.05.2020).

REFERENCES

1. Andryushkina, Yu. Eksperimentalnoe issledovanie vliyaniya lichnostnoy i inoyazykovoy trevozhnosti v usloviyah uchebnogo bilingvizma [Experimental study of the influence of personal and foreign language anxiety in the context of educational bilingualism]. *Vestnik Nizhegorodskogo gosudarstvennogo lingvisticheskogo universiteta im. N. A. Dobrolyubova*. 2020. No. 49, pp. 9–23. URL: <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=41455284> (Last accessed: 30.04.2021) [in Russian].
2. Galygin V. O proyavleniyah psihologicheskogo barera pri vnedrenii ASU [On psychological barrier effect in implementing ACS]. *Social'no-psihologicheskie problemy rukovodstva i upravleniya kolektivami*. Moscow : 1974. 275 p. [in Russian].
3. Kayavo V. Yazykovaya trevozhnost kak problema v obuchenii inostrannomu yazyku i faktoryi ee vozniknoveniya: analiz teoreticheskikh i empiricheskikh issledovaniy [Language Anxiety as a Problem in Teaching a Foreign Language and the Factors of Its Occurrence: Analysis of Theoretical and Empirical Studies]. *Pedagogical Education*. 2021. No. 4, pp. 41–50.
4. Parygin B. Social'naja psihologija: problemy metodologii, istorii i teorii [Social psychology: issues of methodology, history and theory]. Saint-Petersburg: IGUP, 1999. [in Russian].
5. Shepelenko T. Psihologicheskie aspekty izucheniya inostrannyih yazykov. [Psychological aspects in second language acquisition]. *Bulletin of PNRPU. Issues in Linguistics and Pedagogics*. 2017. No. 1, pp. 117–125. [in Russian].
6. Castañeda S. Lifelong Learning and Limiting Factors in Second Language Acquisition for Adult Students in Post-Obligatory Education. In *Cogent Psychology*. 2017. No. 4 (1), pp. 1–15. URL: https://www.researchgate.net/publication/321060378_Lifelong_learning_and_limiting_factors_in_second_language_acquisition_for_adult_students_in_postobligatory_education (Last accessed: 20.05.2020).
7. Dewaele, J.-M. Psychological Dimensions and Foreign Language Anxiety. In Loewen, S. & Sato, M. (Eds.). *The Routledge handbook of instructed second language acquisition*. 2017. pp. 433–450. URL: <https://doi.org/10.4324/9781315676968> (Last accessed: 20.05.2020).
8. Dulay H., Burt M., Krashen S. *Language two*. New York : Oxford University Press, 1982.
9. Gkonou C. A Diary Study on the Causes of English Language Classroom Anxiety. *International Journal of English Studies*. 2013. No. 13 (1), pp. 51–68. URL: <https://search.proquest.com.ezproxy.lib.monash.edu.au/docview/1496986193?accountid=12528> (Last accessed: 20.05.2020).
10. Gürsoy E. & Akin, F. Is Younger Really Better? Anxiety about Learning a Foreign Language in Turkish Children. In *Social Behavior and Personality*. 2013. No. 41 (5), pp. 827–841. URL: <http://dx.doi.org.ezproxy.lib.monash.edu.au/10.2224/sbp.2013.41.5.827> (Last accessed: 20.05.2020).
11. Horwitz, E. K., Horwitz, M. B., Cope, J. Foreign Language Classroom Anxiety. *The Modern Language Journal*. 1986. No. 70 (2), pp. 125–132. URL: <https://www.jstor.org/stable/327317> (Last accessed: 25.05.2020).

УДК 82:821.112.2

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/48-3-10>**Руслана ГОНЧАРУК,***orcid.org/0000-0001-6858-1647**старший викладач кафедри практики німецької та французької мов
Рівненського державного гуманітарного університету
(Рівне, Україна) Ruslana_box_2@ukr.net***ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТІВ «FREUNDSCHAFT» ТА «LIEBE»
В НІМЕЦЬКОМОВНІЙ ДИТЯЧІЙ ЛІТЕРАТУРІ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ
А. ЗОММЕР-БОДЕНБУРГ «DER KLEINE VAMPIR»)**

Представлена наукова розвідка присвячена темі дослідження вербалізації концептів та спробі аналізу способів вербалізації концептів «Freundschaft» та «Liebe» в тексті роману для дітей німецької письменниці Анжели Зоммер-Боденбург «Der kleine Vampir». Хоча на сьогоднішній день в лінгвістичній науці присвячено значну кількість наукових праць дослідженню концептів, проте дослідження концептосфери літератури для дітей лише починає привертати увагу науковців. Зміст та ідейне спрямування художньої літератури для дітей залишається дуже важливим питанням, оскільки юний читач співвідносить із власною особистістю ідеї та вчинки персонажів літературних творів, від них він вчиться будувати свої відносини із друзями, рідними, людьми, які його оточують, розрізняти погане та хороше

Реалізація концептів відбувається за допомогою мовних засобів, які акумулюють в собі його зміст, змінюючи чи доповнюючи його. Концепти «Freundschaft» та «Liebe» належать концептів, які формують основу концептосфери будь-якого етносу, оскільки в них закладені найвищі моральні цінності, набуті культурою та мораллю певного народу, який вміщує в них ті поняття, що відображають його світогляд та світосприйняття. В романі «Маленький вампір» йдеться про зародження справжньої дружби між двома 13-літніми підлітками, які належать до різних «паралельних» світів – світу вампірів та світу смертних людей. Кожен із підлітків переживає певні труднощі пубертатного періоду. Тому тема справжніх дружніх відносин та емоцій, їх векторна спрямованість заслуговує ретельного дослідження. Досить актуальним в галузі наукових досліджень є питання способів мовної вербалізації концептів в тексті твору художньої літератури для дітей. Це дає змогу проаналізувати глибинні стилістичні та семантичні структури концептів в іншомовному культурному просторі, розкрити індивідуальні авторські ідеї та уявлення про них, що, в свою чергу, дозволяє більш точно зрозуміти авторський замисел та ідейне наповнення твору.

Ключові слова: *концепт, засоби вербалізації, культурологія, культура, дитяча література.*

Ruslana GONCHARUK,*orcid.org/0000-0001-6858-1647**Senior Lecturer at the Department of Practice German and French
Rivne State University for the Humanities
(Rivne, Ukraine) Ruslana_box_2@ukr.net***VERBALIZATION OF THE CONCEPTS OF “FRIENDSHIP” AND “LOVE”
IN GERMAN LANGUAGE LITERATURE FOR CHILDREN (ON THE MATERIAL
OF A. SOMMER-BODENBURG’S NOVEL “LITTLE VAMPIRE”)**

The presented scientific research is devoted to the research of verbalization of concepts and an attempt to analyze ways of verbalization of concepts “Friendship” and “Love” in the text of the novel for children by German writer Angela Sommer-Bodenburg “Little Vampire”. Although a significant amount of scientific work is currently devoted to the study of concepts in linguistics, the study of the conceptual sphere of literature for children is only beginning to attract the attention of researchers. The content and ideological direction of fiction for children remains a very important issue, because the young reader relates to his own ideas and actions of the characters of literary works, from them he learns to build relationships with friends, family, people around him, distinguish between good and bad. The realization of concepts takes place with the help of language tools that accumulate its content, changing or supplementing it. The concepts of “Friendship” and “Love” belong to the concepts that form the basis of the conceptosphere of any ethnic group because they enshrine the highest moral values acquired by culture and morals of a nation, which contains those concepts that reflect its worldview and world apprehension. The novel “Little Vampire” is about the emergence of a true friendship between two 13-year-olds who belong to different “parallel” worlds – the world of vampires and the world of mortals. Each of the adolescents is experiencing certain difficulties during puberty. Therefore, the theme of true friendships and emotions, their vector orientation deserves careful study. The question of ways of verbalization

of concepts in the text of a work of fiction for children is quite relevant in the field of scientific research. This allows to analyze the deep stylistic and semantic structures of concepts in a foreign cultural space, to reveal individual author's ideas and ideas about them, which, in turn, allows to more accurately understand the author's intention and ideological content of the work.

Key words: concept, means of verbalization, culturology, culture, literature for children.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день досить актуальним вектором в сучасній науці залишається питання дослідження мови, культури та мислення, які формують мовну картину світу певного народу. Мова є матеріальним втіленням процесу мислення та відображенням людської свідомості. Мова також акумулює та відображає знання про навколишню дійсність. Система цих знань складається із концептів, «ментальних утворень, які являють собою значимі усвідомлені типізовані фрагменти досвіду, які зберігаються в пам'яті. Типізація цих одиниць закріплює уявлення у вигляді різноманітних стереотипів, їх усвідомлення дає можливість передати інформацію про них іншим людям, їх значимість закріплює в індивідуальному та колективному досвіді важливі ... характеристики дійсності.» (Карасик, 2005: 95)

Аналіз досліджень. Концепт як об'єкт дослідження перебуває в полі зору когнітивної лінгвістики, лінгвокультурології, культурології, психології, філософії та ін. В сучасній мовознавчій науці розглядається декілька напрямків дослідження концептів. Серед них лінгвокогнітивний та лінгвокультурологічний. Концепти перебували в полі зору таких представників когнітивної лінгвістики як Ж.Р. Андерсон, Р. Джекендофф, Дж. Лакофф, А.П. Бабушкін, Болдирев М.М., О.С. Кубрякова, І.О. Тарасова та ін. Серед представників лінгвокультурології дослідженням концептів присвячені праці С.А. Аскольдова-Алексеева, Н.Д. Арутюнової та А. Вержбицької, яка дає визначення концепту як об'єкту «із світу «Ідеальне», який має ім'я та відображає певні культурно-зумовлені уявлення людини про світ «Дійсність». А сама дійсність дана нам в мисленні (не у сприйнятті) саме через мову, а не безпосередньо» (Фрумкіна, 1992: 3). С.Г. Воркачов характеризує концепт виділяє дві його ознаки: «Концепт – це культурно відзначений вербалізований смисл, представлений в плані вираження цілим рядом своїх мовних реалізацій, які утворюють відповідну лексико-семантичну парадигму. План змісту лінгвокультурного концепту включає ... два ряди семантичних ознак. По-перше, в нього входять семи, спільні для всіх мовних реалізацій, які «з'єднують» лексико-семантичну парадигму та утворюють його понятійну чи прототипову основу. По-друге, туди вхо-

дять семантичні ознаки, спільні ... для частини його реалізації, які відзначені лінгвокультурною, етносемантичною специфікою та пов'язані з ментальністю носіїв мови чи з менталітетом національної мовної особистості» (Воркачов, 2003: 274) Д.С. Ліхачов характеризує концепт як розумову одиницю, яка відображує та інтерпретує явища дійсності залежно від освіти, особистого досвіду, професійного та соціального досвіду носія мови та, будучи певним чином узагальненням різних значень слова в індивідуальній свідомості носіїв мови, дозволяє тим, хто спілкується, долати індивідуальні розбіжності в розумінні слів, що існують між ними. (Лихачев, 1997: 281) В.І. Карасик виділяє три типи концептів: 1) спеціалізовані етнокультурні та соціокультурні концепти, які в «концентрованому вигляді» виражають особливості відповідної культури; 2) неспеціалізовані концепти, культурна специфіка яких виражена в меншій мірі та вимагає пошуку прихованих культурно значимих асоціацій; 3) універсальні концепти, які не мають культурної специфіки. (Карасик, 2005: 96) Вчений розрізняє когнітивні та культурні концепти. На його думку, когнітивні концепти – «це індивідуальні змістові ментальні утворення, які структурують та реструктурують навколишню дійсність», а культурні концепти – «це колективні змістові ментальні утворення, які фіксують своєрідність відповідної культури». (Карасик, 2005: 96-97) Підсумовуючи головні розбіжності тлумачення концепту в когнітивній лінгвістиці та лінгвокультурології, В.І. Карасик зауважує: «З позицій когнітивної лінгвістики ми рухаємося від людини до культури, з позицій лінгвокультурології – від культури до людини» (Карасик, 2005: 97)

Мета статті полягає у дослідженні засобів лексичної вербалізації концептів «Freundschaft» та «Liebe» у німецькомовній дитячій літературі (на прикладі роману «Der kleine Vampir» Анжели Зоммер-Боденбург).

Виклад основного матеріалу. Концепти «любов» та «дружба» належать до числа базових концептів переважної більшості культур, які відображують загальноприйняті людські цінності, що складають модель ціннісної картини світу. Але кожен етнос закріплює в даних концептах саме ті цінності та доміанти, які він напрацював

протягом своєї історії розвитку. Любов – форма духовної культури, яка представлена в тезаурусі людини як індивідуальне переживання почуття відданості людям, предметам та явищам навколишнього світу, ідеям, мріям, самій собі, коли об'єкт цього почуття стає вище та дорожче власного «Я»... (Луков, Луков, 2011)

Концепт «любов» досліджували С.Г. Воркачов, В.І. Карасик, Т. Рябініна, М. Красавський, Е. Дай, І. Гребє, А. Майнберг, Ж. Мюллерс, Керрол Е. Ізард та інші. В.І. Карасик відносить «любов» до концептів-регулятивів, «ментальних утворень, у змісті яких головне місце займає ціннісний компонент» (Карасик, 2005: 98) На думку вченого, саме регулятивні концепти представляють найбільший інтерес для виявлення особливостей ментальності певного етносу чи певної групи у його складі. (Карасик, 2005: 98) С.Г. Воркачов відносить концепт «любов» наряду із концептом «щастя» до телеономних концептів, вищих духовних цінностей, «які створюють та втілюють для людини етичний ідеал, прагнення до якого створює моральне оправдання її життю, – ідеал, заради якого варто жити і не шкода вмерти: щастя – «спонукальний мотив любих вчинків любої людини, навіть того, хто збирається повіситись» (Паскаль), кохання, яке керує світом, краса, яка вимагає жертв та врятує світ, істина, свобода, справедливість та віра, за яку йдуть на смерть, і т.д. Телеономні концепти можуть приймати «агоністичну», негативну форму та надавати моральній свідомості «антицінності» – те, боротьбі з чим можна присвятити своє життя: зло, підлість, несправедливість.» (Воркачов, 2003: 24) К. Ізард вказує на багатогранність складових компонентів концепту «любов» та виділяє такі типи любові, як романтичне кохання, любов між батьками та дитиною, братську любов, дружнє поєднання, любов до батьківщини та рідного дому, любов до тварин, любов до цінностей та ідеалів, любов до Бога. К. Ізард розрізняє любов як переживання та любов як відношення. (Ізард, 2012) У словнику німецької мови «Liebe» тлумачиться як сильне почуття тяжіння, сильна прихильність до близької людини, зв'язок з певною людиною, який базується на основі сильного фізичного, духовного, емоційного потягу, поєднаного з прагненням бути разом, відданістю та ін., статевий контакт, емоційне відношення до речі, ідеї та ін. (Duden)

Концепт «дружба» також постійно перебуває в полі зору лінгвістів. Дослідженню концепту «дружба» присвячені праці О.Д. Шмельова, М.Ф. Хаметової, О.О. Арапової, М.А. Хізової та ін. А. Вежбицька вважає даний концепт дуже

важливим для лексики, так як «... друзі ... це люди, на яких можна покластися, коли потрібно знайти допомогу та підтримку» (Вежбицька, 2001: 109) Тлумачний словник німецької мови визначає «Freundschaft» як: *auf gegenseitiger Sympathie beruhendes Verhältnis von Menschen zu einander* (Duden, 2010: 396) В словнику синонімів німецької мови читаємо наступний синонімічний рід до даного концепту: *Beziehung, Kameradschaft, Verbundenheit, Vertrautheit, Zuneigung, Zusammengehörigkeit* (Duden, 2016: 127)

Роман «Der kleine Vampir» Анжели Зоммер-Боденбург відноситься до жанру дитячої літератури та присвячений темі дружби двох хлопчиків-підлітків, представників, так би мовити, двох паралельних світів – світу живих людей та світу вампірів. Дослідження функціонування концептуального ряду в творах дитячої художньої літератури викликає значний інтерес. Оскільки в дитячі роки закладаються основи світосприйняття та розуміння основних загальнолюдських ціннісних категорій. Дитина сприймає навколишній світ, пропускаючи його через власну свідомість. Досить важливим джерелом отримання та засвоєння інформації про ціннісні категорії дитиною є художня література. Юний читач співвідносить із власною особистістю ідеї та вчинки персонажів літературних творів, від них він вчиться будувати свої відносини із друзями, рідними, людьми, які його оточують, розрізняти погане та хороше.

Концепти «Freundschaft» та «Liebe», які належать до числа концептів, що виражають загальнолюдські цінності, в романі представлені досить розмаїтим рядом смислових планів. Він включає в себе такі компоненти концепту «Freundschaft» як інтерес, подібність характерів та вподобань, довіра, турбота, страх та ін. Концепт «Liebe» представлений смисловим рядом, який включає в себе такі компоненти як цікавість, сором'язливість, перше романтичне почуття, ревності та ін. Вербалізація концепту «Freundschaft» як і концепту «Liebe» в романі «Der kleine Vampir» відбувається на фонетичному, лексичному, граматичному та стилістичному рівнях.

Щодо фонетичного рівня, то в романі присутні наступні засоби реалізації концептів «Freundschaft» та «Liebe»:

– Багатозначні паузи, звуконаслідування та особливе повторення слів та звуків: «*Ich habe ganz schlechtes B-Blut, ... ich muss immer Ta-Ta-Tabletten nehmen*», «*J-ja, ... ich w-wollte dich auch gar nicht ärgern ...*», «*Psst! ... Feind hört mit!*», «*Der – der Umhang gehört meinem F-Freund*», «*Er – er hat es mir gesagt*», «*Gu-gutes Herz, ... wie meinst du*

das?»), «*Na ja, jetzt wussten die Eltern wenigstens, wer Rüdiger war, und würden ihm in Zukunft nicht mehr damit auf die Nerven fallen, wann sie seinen Freund denn nun endlich kennenlernen könnten. --- Nun kannten sie ihn ja!*» – концепт «Freundschaft»; «*Du – du magst mich nicht! ... du hast eine andere Freundin!*», «*Hauptsache, wir mögen uns!*», «*Ich wollte dir ja etwas vorlesen, ... eine echte Vampir-Liebesgeschichte!*», «*W-a-a-s bin ich?*» – концепт «Liebe» (9).

Серед граматичних засобів вербалізації концептів «Freundschaft» та «Liebe» в романі зустрічаються :

– Окличні речення: «*Das Ding im Fenster war schlimmer als King Kong, schlimmer als Frankenstein und schlimmer als Dracula! Es war das Grauensvollste, was Anton je gesehen hatte! Ein Vampir! ... Jawohl, ein Vampir!*», «*Wenn er nur wüsste, wie er den Vampir warnen könnte!*», «*Seit einer Woche hatte er sich auf diesen Abend gehört!*», «*Aber Anton, ... ich denke, wir sind Freunde!*», «*Na, du hast Freunde!*» – концепт «Freundschaft»; «*Du – du magst mich nicht! ... du hast eine andere Freundin!*» – концепт «Liebe» (9).

На лексичному рівні концепти «Freundschaft» та «Liebe» вербалізуються за допомогою:

– іменника «Freund», та різних його форм: «*Na, du hast Freunde!*», «*... wann sie seinen Freund denn nun endlich kennenlernen könnten...*», «*Der – der Umhang gehört meinem F-Freund*», «*... unter Freunden doch nicht!*», «*Wer ist Anna? Meine Freundin*» – концепт «Freundschaft», «*Du – du magst mich nicht! ... du hast eine andere Freundin!*» – концепт «Liebe» (9)

– дієслів: «*Ich wollte dich nicht ängstigen, wirklich nicht. Entschuldige bitte!*», «*Aber es geht ihm doch nicht gut, ... wir müssen uns um ihn kümmern.*», «*Kümmern ... das ist, wenn du dich mit jemandem beschäftigst, wenn du mit ihm Spiele machst, ihm etwas vorliest, ihm Geschichten erzählst, ihn tröstest ...*», «*Bestimmt würde ich dir mit normalen Sachen noch besser gefallen, oder?*» – концепт «Freundschaft»; «*Hauptsache, wir mögen uns!*» (9)

– прикметників та прислівників, включаючи і субстантивовані: «*Ich bin dir nicht mehr böse. Und du?*», «*Die Arme!*», «*Ich hab Anton doch nur künst-*

lich beatmet», «*Armer Anton!*» – концепт «Freundschaft»; «*Sind die auch so nett wie du?*», «*Wirklich? Sagte Anna und warf Anton einen zärtlichen Blick zu*», «*Riechst du was? Fragte sie fröhlich und sah ihn strahlend an*», «*Für einen Vampir sieht sie ja eigentlich recht gut aus*», «*Bestimmt würde ich dir mit normalen Sachen noch besser gefallen, oder?*» – концепт «Liebe» (9)

В романі присутні також стилістичні засоби вираження концепту «Freundschaft»:

– метафори: «*Aber Anton ... ist es nicht viel wichtiger, ob jemand ein gutes Herz hat oder nicht?*», «*Dass du dich auf ihn verlassen kannst*» – концепт «Freundschaft»; «*Wirklich? Sagte Anna und warf Anton einen zärtlichen Blick zu*», «*Riechst du was? Fragte sie fröhlich und sah ihn strahlend an*», «*Aber wie kam er überhaupt auf solche Gedanken? Er und ein Vampir-Mädchen!*», «*Anton denkt genau das Richtige, ... nämlich, dass du eine alberne, verliebte Gans bist!*», «*Auf ihrem Gesicht zeigte sich Enttäuschung*» – концепт «Liebe» (9).

– епітети: «*Anna die Zahnlose. Sie hatte ein kleines, schneeweißes Gesicht, rosa Augen und einen runden Mund. Freundlich lächelte sie Anton zu*», «*Jetzt wurde sie rot*», «*Annas Gesicht war dunkelrot geworden*», «*Für einen Vampir sieht sie ja eigentlich recht gut aus*», «*Ich finde dich viel, viel mehr als nur nett*» – концепт «Liebe» (9)

Висновки. Отже, проведений аналіз показав, що у тексті роману Анжели Зоммер-Боденбург «Der kleine Vampir» яскраво представлені концепти «Freundschaft» та «Liebe», які належать до числа базових концептів будь-якого етносу та завжди будуть складати тематичне ядро переважної більшості творів усіх видів мистецтва, включаючи художню літературу. Дитяча література покликана відкрити перед юним широку браму у світ дорослих почуттів та моральних цінностей, навчити його правильно їх засвоїти та розрізняти. Серед засобів вербалізації даних концептів в романі представлені фонетичний, лексичний, граматичний та стилістичний. Перспективним, на наш погляд, може стати подальше детальне дослідження концептів у творчості Анжели Зоммер-Боденбург, як відображення авторського творчого стилю та художнього мовлення письменниці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вежицкая, А. Понимание культуры через посредство ключевых слов. М. : Языки славянской культуры, 2001. 288 с.
2. Воркачев С. Г. Культурный концепт и значение. Труды Кубанского государственного технологического университета: Сер. Гуманитарные науки. Т. 17, вып. 2: Краснодар, 2003. С. 268–276.
3. Воркачев С.Г. Сопоставительная семантика телеономных концептов «любовь» и «счастье» (русско-английские параллели): Монография. Волгоград : Перемена, 2003. 164 с.
4. Изард К. Э. Психология эмоций. Питер, 2012. 464 с. ISBN 978-5-314-00067-0.

5. Карасик В.И. Концепты-регулятивы. *Язык, сознание, коммуникация*: Сб. статей. Отв. ред. В. В. Красных, А. И. Изотов. М.: МАКС Пресс, 2005. Вып. 30. 260 с. (95–108). ISBN 5-317-01585-5.
6. Лихачев Д. С. Концептосфера русского языка. *Русская словесность. От теории словесности к структуре текста*. Антология / под ред. проф. В. П. Нерознака, М, 1997. С. 280–287.
7. Луков В.А., Луков В.А. Любовь: Константа мировой культуры. *Знание. Понимание. Умение*. 2011. № 4. URL: http://www.zpu-journal.ru/e-zpu/2011/4/Lukovs_The_Concept_of_Love/ (дата звернення: 22.02.2022)
8. Фрумкина Р.М. Концептуальный анализ с точки зрения лингвиста и психолога. *Научно-техническая информация. Сер. 2*. 1992. № 3. С. 3-9.
9. Angela Sommer-Bodenburg. *Der kleine Vampir*. Rowohlt, Tausend Mai, 1992, 128 s.
10. Duden. Die deutsche Rechtschreibung. URL: <https://www.duden.de/rechtschreibung/Liebe> (дата звернення: 15.02.2022)
11. Duden. Das Bedeutungswörterbuch. Wortschatz und Wortbildung: Der Duden in zwölf Bänden. Band 10. Bedeutungswörterbuch, 4., neu bearbeitete und erweiterte Auflage. Dudenverlag. Mannheim.Leipzig.Wien.Zürich., 2010, 1158 С. ISBN 978-3-411-04104-6.
12. Duden. Das Wörterbuch der Synonyme. 3., vollständig überarbeitete und erweiterte Auflage. Dudenverlag. Berlin, 2016, 353 с., ISBN 978-3-411-74483-1.

REFERENCES

1. Vegbistkaja A. Ponimanie kultur cherez posredstvo kljuchevih slov [Understanding cultures through keywords], М.: Jasiki slavjanskoj kultury, 288 p. [In Russian]
2. Vorkachev S.G. Kulturnij concept i znachenie. *Trudy kubanskogo gosudarstvennogo technologicheskogo universiteta* [Cultural concept and meaning. *Proceedings of the Kuban State Technological University*], Krasnodar, pp. 268–276 [In Russian]
3. Vorkachev S.G. Sopostavitelnaja semantika teleonomnih conceptov “ljubov” i “schastje” (russko-anglijskie paralleli): monografija [Comparative semantics of the teleonomic concepts “love” and “happiness” (Russian-English parallels): Monograph], Volgograd, 164p. [In Russian]
4. Izard Carrol. Psihologija emozij [Psychology of emotions], St. Petersburg. : Piter, 2012, p. 464 ISBN 978-5-314-00067-0 [In Russian]
5. Karasik W.I. Koncepty-reguljativy. *Jasik, sosnanije, kommunikacija*. [Concepts-regulators. *Language, consciousness, communication: Sat. articles*], М. § МАКС Press, 260 p. [In Russian]
6. Lihachev D.S. Konceptosfera russkogo jasika. *Russkaja slovesnost. Ot teorii slovesnosti k structure texta*. Antologija [Conceptosphere of the Russian language. *Russian literature. From the theory of literature to the structure of the text*. Anthology], М., pp. 280–287 [In Russian]
7. Lukov W.A, Lukov W.A. Lubov: konstanta mirivoj kultury. *Znanije. Ponimanije. Umenije*. [Love: Constant of world culture. *Knowledge. Understanding. Skill*]. URL: http://www.zpu-journal.ru/e-zpu/2011/4/Lukovs_The_Concept_of_Love/ (date of application: 22.02.2022)
8. Frumkina R.M. Conceptualnij analiz s tochki zrenija linqvista I psihologa. *Nauchnotehnicheskaja informazia* [Conceptual analysis from the point of view of a linguist and psychologist. *Scientific and technical information*], pp. 3–9 [In Russian]
9. Angela Sommer-Bodenburg. *Der kleine Vampir* [The little Vampire], Rowohlt, Tausend Mai, 128 p. [In German]
10. Duden. Die deutsche Rechtschreibung. [The German spelling] URL: <https://www.duden.de/rechtschreibung/Liebe> (date of application: 15.02.2022)
11. Duden. Das Bedeutungswörterbuch. Wortschatz und Wortbildung [The dictionary of meanings. vocabulary and word formation], Dudenverlag, 1158 p. [In German]
12. Duden. Das Wörterbuch der Synonyme [The dictionary of synonyms], Dudenverlag. Berlin, 353 p. [In German]

УДК 811.1/9

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/48-3-11>

Марина ДМИТЕРКО,

orcid.org/0000-0001-9887-1741

*студентка магістратури кафедри галузевого перекладу та іноземних мов
Херсонського національного технічного університету
(Херсон, Україна) marinadmiterko0212@gmail.com*

Оксана ПОДВОЙСЬКА,

orcid.org/0000-0002-6304-5906

*доцент, кандидат філологічних наук,
завідувачка кафедри галузевого перекладу та іноземних мов,
Херсонського національного технічного університету
(Херсон, Україна) poloks0808@gmail.com*

СПЕЦИФІКА НІМЕЦЬКО-УКРАЇНСЬКОГО ПЕРЕКЛАДУ НАУКОВИХ ТЕКСТІВ З ГАЛУЗІ ЛОГІСТИКИ

У статті представлено дослідження з питання специфіки перекладу науково-технічних текстів галузі логістики. Завдання перекладу – забезпечення еквівалентності як спільності змісту текстів оригіналу і перекладу, що особливо важливо при перекладі спеціальних текстів наукової спрямованості. Охарактеризовано дефініцію поняття «науково-технічний текст», його основні риси та їх відображення у процесі перекладу. При перекладі спеціальних текстів термінам слід приділяти особливу увагу: саме вони визначають інформаційний зміст спеціального тексту, будучи своєрідними ключами, вони структурують і кодують спеціальну інформацію. Отже, саме стосовно термінів найбільш гостро постає питання про можливість досягнення еквівалентності при існуванні відмінності кодових одиниць, що представляє кардинальну проблему мови і центральну проблему лінгвістики. У статті наведено особливості вживання загальнонаукових та вузьконаукових термінів у текстах науково-технічного спрямування у сфері логістики. Виведено основні лексичні риси німецькомовних текстів науково-технічної тематики та їх особливості при перекладі на українську. Особливу увагу приділено важливості професійних умінь та навичок перекладача, які впливають на його здатність чітко та адекватно відтворити текст оригіналу. За основу дослідження було взято тексти з німецькомовного підручника для підготовки фахівців у сфері логістики. Дані матеріали дозволили об'єктивно проаналізувати та порівняти різні методи перекладу текстів досліджуваного жанру. На основі даного дослідження було виявлено особливості та труднощі, які постають перед перекладачем у процесі перекладу науково-технічних текстів, виявлено прийоми перекладу, які може і повинен використовувати перекладач при відтворенні тексту даного жанру. Також було виявлено можливість здійснення чіткого, правильного, адекватного перекладу.

Ключові слова: логістика, науково-технічний текст, термін, переклад, перекладацька трансформація, еквівалент.

Maryna DMYTERKO,

orcid.org/0000-0001-9887-1741

*Master's student of the Department
of Industrial Translation and Foreign Languages
Kherson National Technical University
(Kherson, Ukraine) marinadmiterko0212@gmail.com*

Oksana PODVOISKA,

orcid.org/0000-0002-6304-5906

*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Head of the Department of Translation and Foreign Languages
Kherson National Technical University
(Kherson, Ukraine) poloks0808@gmail.com*

SPECIFICS OF GERMAN-UKRAINIAN TRANSLATION OF SCIENTIFIC TEXTS IN THE FIELD OF LOGISTICS

The article presents a study on the specific of translation of scientific and technical texts of the logistics industry. The task of translation is to ensure equivalence as a commonality of the content of the original and translated texts, which is especially important when translating special scientific texts. The article describes the definition of the concept of

"scientific and technical text", its main features and their reflection in the translation process. When translating special texts, special attention should be paid to terms: they determine the information content of a special text and encode special information. So, it is in relation to terms that the question of the possibility of achieving equivalence with the existence of a difference in code units is most acute, which is a cardinal problem of language and a central problem of linguistics. The article presents the peculiarities of using general scientific and narrow-scientific terms in the texts of the National Technical Direction in the field of logistics. The main lexical features of German-language texts on scientific and technical topics and their features when translated into Ukrainian are derived. Special attention is paid to the importance of professional skills and abilities of the translator, which affect his ability to clearly and adequately reproduce the original text. The research was based on texts, individual words and phrases of a German-language textbook for training specialists in the field of logistics. These materials made it possible to objectively analyze and compare various methods of translating texts of the genre under study. Based on this study, the features and difficulties that the translator faces in the process of translating scientific and technical texts were identified, and translation techniques that the translator can and should use when reproducing the text of this genre were identified. It was also possible to make a clear, correct, and adequate translation.

Key words: logistics, scientific and technical text, term, translation, translation transformation, equivalent.

Постановка проблеми. Науково-технічна сфера сьогодні є однією з найважливіших сфер діяльності людини, яка включає в себе множини галузей. В умовах неспинного технічного прогресу з кожним днем з'являється все більше наукових галузей, які потребують детального вивчення. Разом з тим, розвиваються і набирають обертів вже існуючі галузі, однією з яких є логістика.

Логістика – це галузь, завданням якої є забезпечення зберігання і переміщення продукції та сировини для забезпечення виробництва та продажу. Розглядаючи сферу логістики як науки варто відзначити, що вона має інтегративний характер. Мається на увазі, що дана галузь швидко проникає в інші сфери діяльності людини, такі як економіка, маркетинг, менеджмент аудит, тощо. Це чітко прослідковується в термінології логістики і зумовлює потребу розгляду окремих лексичних одиниць мовної системи, а саме – термінів, їх аналіз і необхідність правильного, адекватного, перекладу їх з німецької мови на українську в умовах постійного зростання впливу логістики на інші сфери діяльності суспільства.

Оскільки, сфера логістики активно розвивається по всьому світу, це зумовлює активне її вивчення як науки. В багатьох країнах дана галузь вивчається в університетах за затвердженими державою програмами, які включають активне використання наукових посібників з цієї сфери діяльності. Кожна країна має свою наукові здобутки у вивченні й дослідженні цієї галузі. Результати цих наукових праць ми бачимо в різноманітних жанрах наукових текстів – статтях, журналах, монографіях, посібниках тощо. Задля розширення обсягів знань у сфері логістики, як і в будь-якій іншій галузі, нерідко вивчаються праці зарубіжних науковців. Це зумовлює проблему перекладу різних зарубіжних наукових праць, включаючи підручники.

Аналіз досліджень. Дослідження науково-технічних текстів та особливості їх перекладу

неодноразово ставали предметом наукового аналізу та дискусій багатьох учених. Зокрема цю тему досліджували такі вчені як А.Я. Коваленко, Е.Ф. Скороходько, Т.В. Чухно, Т.В. Заболотна, В.Д. Бялик. Вибір логістики в якості об'єкта дослідження пояснюється наступними факторами: по-перше, логістика виділилася як особлива сфера діяльності порівняно недавно – на початку 50-их років ХХ ст. Логістика відповідає за забезпечення отримання сировини, матеріалів, продуктів, товарів і послуг. Досі точаться суперечки про те, чи можна вважати логістику самостійною галуззю знань або вона все ще є частиною операційного менеджменту. У своїй роботі, дотримуючись точки зору провідних вітчизняних фахівців з логістики (Сергєєва В.І., Дибська В.В., Стерлігова А.Н.), ми розглядаємо її як нову сферу діяльності, що поступово набуває самостійність. По-друге, в терміносистему логістики увійшли терміни з багатьох суміжних галузей знань, таких як менеджмент, транспорт, комерційна діяльність і інших, що представляє собою окрему проблему перекладу її термінології.

Мета статті – визначити лексичні та граматичні особливості перекладу науково-технічних текстів сфери логістики на матеріалі підручника, з дотриманням основного завдання перекладу – чіткої, адекватної передачі змісту тексту оригіналу мовою перекладу.

Виклад основного матеріалу. Науковий стиль є одним із функціональних стилів, для якого характерним є сполучення нової інформації у лаконічній, строгій логічно-послідовній та об'єктивній формі.

Основними функціями даного стилю є пізнання світу, систематизація знань, обґрунтування гіпотез, висновування результатів досліджень, доведення або спростовування теорій, складання класифікацій, пояснення явищ, виклад матеріалу, презентація наукових доробків людству. Такий стиль визначається в свою чергу як організація

мовних засобів, яка має на меті у першу чергу, послідовний та систематичний виклад наукових питань; максимально точну передачу результатів дослідження, спостереження, аналізу; розкриття загальних закономірностей, які керують життям природи і суспільства; доведення правильності або неправильності тієї чи іншої теорії, гіпотези, концепції тощо.

Науково-технічний стиль представлений такими жанрами:

- наукові тексти (монографії, наукові статті, доповіді, дипломні роботи, курсові роботи, дисертації);
- науково-навчальні джерела (посібники, підручники, довідники);
- реферативні джерела (реферати, тези, анотації, автореферати, резюме);
- науково-оцінні праці (рецензії, відгуки);
- науково-популярні тексти;
- різновиди технічних текстів (технічні паспорти, патенти, специфікації, формуляри, інструкції з, стандарти, накладні, проекти, розрахунки, тощо) (Чухно, 2009: 109).

Різниця між такими видами письмових наукових робіт полягає у композиційній побудові текстів, сферами застосування, цільовою аудиторією. Система мовних засобів, що використовується у вищезазначених текстах жанрів, є досить схожою. Так, досліджуваний нами об'єкт, а саме – підручник з логістики, є типовим зразком наукового стилю, що відноситься до науково-навчальних джерел.

Сфера суспільної діяльності, в якій функціонує науково-технічний стиль – це наука (Заболотна, 2019: 131). Основною функцією, яку виконує науково-технічний стиль є виклад і передача наукової інформації. Даний стиль належить до книжкових стилів, так як в більшості випадків він реалізується в письмовій (друкованій) формі. Невпинний технічний прогрес, розвиток та розширення діяльності засобів масової комунікації, збільшення ролі науки в світі та збільшення кількості різноманітних наукових комунікацій (конференції, симпозиуми) збільшує роль і усної форми наукової мови.

Наукові тексти в більшості своїх жанрових різновидів характеризуються консервативністю у відборі мовних засобів вираження (Чухно, 2009: 107). Використання різноманітних мовних засобів у науково-технічних текстах, мають на меті їх відповідність до основних вимог. До науково-технічного стилю встановлено такі фіксовані вимоги: логічність, послідовність, інформативність та чіткість викладу (Коваленко, 2004: 62).

Інформативність тексту залежить тільки від правильного підбору лексичних одиниць, які сприймаються читачем однозначно. Значну роль у реалізації науково-технічних текстів, логістичної сфери відіграють саме загальнонаукові слова, такі як, наприклад: *визначення, система, структура, форма, види, Definitionen, Entwicklungsstufen* (Schimpf, 2018). Для науково-технічних текстів характерні не тільки певні лексичні одиниці, але і їх певна сполучуваність (Белозьоров, 2003: 5). З тексту в текст переходять типові словосполучення, які створюють клішованість мовних засобів, полегшують сприйняття наукової інформації, сприяють однозначності її подання (Глушенко, 2010: 32). Таким чином, відповідно до основних вимог, які було зазначено вище (логічність, послідовність, точність), науково-технічному стилю в досліджуваних мовах притаманні універсальні риси стилю, але підбір лексики, фонетичне оформлення мовлення, морфологічних форм, сполучуваності слів, синтаксичної структури є специфічним для кожної мови (Гордун, 2020).

Важливою частиною науково-технічного стилю в логістичній галузі є використання термінології. **Термін** (від лат. *terminus* – межа, кінець) – це слово або словосполучення, що називає деяке поняття певної галузі науки, мистецтва, тощо (Глушенко, 2010: 22). Відповідно до застосування термінів в певній галузі чи галузях їх класифікують на загальнонаукові, міжгалузеві та вузькоспеціальні.

Загальнонаукові терміни – це ті загальні базові терміни, які використовуються майже в усіх галузевих термінологіях (*die Analyse, die Subsysteme, die Theorie, Abgrenzung, das Recht, die Synthese*) (Schimpf, 2018).

Міжгалузеві терміни – це ті терміни, які належать до кількох споріднених чи навіть віддалених галузей. Конкретно в досліджуваному нами підручнику з логістики, зазначається спільність логістики з такими галузями як менеджмент, маркетинг, транспортні системи, тощо (*der Zahler, der Vertrag, der Frachtbrief, das Konto, die Datenbank, der Anbieter*) (Schimpf, 2018).

Вузькоспеціальні терміни – це ті, які належать до конкретної галузі, в нашому випадку – логістики (*der Dienstleister, das Palettentausch, die Unternehmenslogistik, der Frachtzahler*) (Schimpf, 2018).

Значну роль при розпізнаванні змісту наукового поняття та відтворення його при перекладі відіграє аналіз термінів за будовою. Так, А.Я. Коваленко класифікує прості терміни – ті, що складаються з одного слова (*der Transport, das*

Consulting, die Abreise), складні – ті, що складаються з декількох слів і пишуться разом або через дефіс (*Verkehrsträgervergleich, Umweltschutz, Eisenbahnverkehr, Palettentausch, Elektrofahrzeug*) і терміни-словосполучення – ті, що складаються з кількох компонентів (*unbegleiteter kombinierter Verkehr, Umfang des Güterverkehrs, strategische Planung*) (Коваленко, 2004: 258). Особливо останній вид термінів важливий для розпізнавання терміна не як окремого слова, а саме як словосполучення, бо залежно від цього може змінюватися і його значення.

Отже, більшість труднощів виникає при відтворенні складних термінів і термінів-словосполучень. Особливу підгрупу складних термінів німецької мови становлять терміни-композиції (поєднання двох або більше простих слів). Такі терміни часто зустрічаються в німецькомовних наукових працях різноманітних галузей, що зумовлюється вимогою точності до терміна. Не стала винятком і досліджувана нами галузь логістики, так, у досліджуваному нами підручнику терміни-композиції становлять в середньому 48% від усіх, використаних в ньому іменників. В той час як прості терміни становлять в середньому 40% від загальної кількості іменників.

При перекладі будь-яких термінів, головним прийомом є підбір лексичного еквівалент. Та, на жаль, не завжди терміни мають еквіваленти в мові перекладу, проте ті, які мають еквівалент, часто стають опорними пунктами у реченні або й у всьому тексті. Вони дають можливість дізнатися більше про характер тексту, а також правильно розкрити значення інших слів, включно з безеквівалентними термінами.

Таким чином, при перекладі простих термінів перекладач спочатку має з'ясувати значення терміна в контексті (якщо термін багатозначний). І тільки після цього перекладач може дібрати еквівалент, якщо це можливо, або застосувати певну перекладацьку трансформацію.

При перекладі складних термінів або термінів-словосполучень варто спочатку з'ясувати лексичне значення кожної частини окремо, потім скласти з отриманих даних загальне значення терміна відповідно до контексту. І далі застосовувати перекладацькі трансформації такі як калькування, транскрипція та транслітерація, конкретизація, експлікація (Бялик, 2012: 28). Вибір трансформації залежить від багатьох чинників: прагматичного завдання тексту, умов контексту, частотності вживаного відповідника тощо.

Трансформація транскодування передбачає відтворення звукової форми іншомовного слова

за допомогою літер мови перекладу (Скорюхоцько, 2007: 27). Через значну кількість термінів галузі логістики, які не мають відповідників в українській мові, використання даної трансформації є досить доречним. Такі транскрибовані терміни згодом приживаються в мові перекладу (*Logistik – логістика: Die Produktionslogistik umfasst die verrichtungsspezifischen Subsysteme der Logistik (Transport, Umschlag, Lagerung) im Bereich der Produktion. – Виробнича логістика включає специфічні для продуктивності підсистеми логістики (транспортування, вантажно-розвантажувальна діяльність, зберігання) у виробничій зоні.*) (Schimpf, 2018: 17). Транскодування використовують у випадках, коли можливо уникнути описового перекладу з метою максимально можливого збереження лексичного складу тексту оригіналу в тексті перекладу.

Інший спосіб, типовий для перекладу безеквівалентних термінів – **калькування**, передбачає передачу комбінаторного складу слова, де складові частини слова чи фрази перекладаються відповідними елементами мови перекладу (Bowersox, Closs, 2005). Незважаючи на вже зроблені спроби перекладу термінів логістики, в українській термінології збереглися суперечності і помилки при використанні такого методу як калькування (наприклад, термін “*die Logistikkette*” можливо перекладати і як «логістичний ланцюг», і як «ланцюг поставок», що означає одне й те саме). Це сталося з низки причин: в Україні видається поки що мало навчальної та довідкової літератури з логістики, мало словників з логістики, перекладачами логістичної літератури іноді виступали непрофесіонали, які не володіють досить добре ні логістикою, ні теорією і практикою перекладу. У зв'язку з цим, не були знайдені і затверджені переклади багатьох слів, що призвело до виникнення проблем при перекладі деяких термінів логістики.

Експлікація, тобто описовий переклад, використовується у випадках, коли лексична одиниця вихідної мови замінена словосполученням, яке пояснює цю одиницю в мові перекладу (*Pauschalangebot – комерційна пропозиція з фіксованою платою*) (Schimpf, 2018). Якщо в науковому тексті зустрічаються неперекладні компоненти і прийом міжмовної транскрипції недостатньо розкриває їх зміст, застосовується описовий переклад. Наприклад, термін *die Umkehrlogistik* перекладається як «зворотний матеріальний потік від споживача до постачальника, який включає повернення товару та інші операції». Подібний спосіб перекладу особливо характер-

ний для наукового тексту, якщо він належить до будь-якої передової галузі знань, і в термінологічній системі мови перекладу відсутні відповідні терміни. Логістика як раз є такою областю знань, тому безліч термінів були представлені в перекладі описовим способом.

Конкретизація – це прийом, при якому лексична одиниця більш широкого змісту передається в мові перекладу одиницею конкретного змісту, звужуючи його (*der Arrimeur – портовий вантажник, Holz – дерев'яні бруси*) (McLinden, Fanta, Widdowson, 2011). Таким чином, можна сказати, що в результаті використання даної трансформації одиниця оригіналу і одиниця в мові перекладу знаходяться в логічних відносинах включення, тобто одиниця вихідної мови висловлює родові поняття, а одиниця мови перекладу позначає поняття, що входить в її видові поняття. В українській мові необхідно робити заміну слова чи словосполучення, що мають більш широкий спектр значень, еквівалентом, який конкретизує значення згідно контексту або стилістичним вимогам.

Прийом **генералізації** логістичних термінів застосовується в тих випадках, коли міра інформаційної упорядкованості вихідної одиниці вища за міру упорядкованості одиниці, що відповідає їй за змістом в мові перекладу (*das Leistungsdaten – дата виконання (у мові оригіналу – дата виконання роботи), der Lamaneur – матрос (у мові оригіналу – береговий матрос)*) (McLinden, Fanta, Widdowson, 2011). Причини застосування такого виду лексичних заміни в письмовому тексті різні: генералізація може використовуватися для передачі безеквівалентної лексики, у випадках коли контекстуальні умови не дозволяють використовувати відповідність, або вона усвідомлено вводиться перекладачем і залежить від міри досягнення ним оригіналу, від індивідуальних уподобань, які формують стиль перекладача.

Відомо, що специфічними рисами науково-технічного стилю української мови є більш широке використання абстрактних та загальних понять (рух, явища, зміна, розвиток), а також значно частіше використання логічних засобів зв'язку. Для

манери викладу характерне переважання поєднань, в центрі яких стоїть іменник. У науково-технічному стилі української мови широко використовуються однорідні члени, прислівникові і дієприслівникові звороти. Часто використовуються ланцюги з кількох іменників у родовому відмінку: *завдання визначення зміни напрямку руху частинок* (Чухно, 2009: 109).

Досягнення еквівалентності тексту оригіналу і тексту перекладу є метою будь-якого професійного перекладача, так як виступає основою їх комунікативної рівноцінності. Головною проблемою досягнення еквівалентності перекладу текстів науково-ділового підстилю є відтворення вихідного змісту тексту за допомогою терміносистеми мови перекладу. Різниця терміносистем вихідної мови і мови перекладу є причиною найбільших труднощів при перекладі. Звідси випливає необхідність дослідження терміносистем і пошуку шляхів перекладу частково еквівалентної та безеквівалентної лексики.

Висновки. В ході роботи було доведено, що логістика як нова галузь знання, поступово набуває самостійність, має свій специфічний об'єкт, предмет, функції, методи дослідження і термінологічну систему. Ядро терміносистеми логістики складається з нових термінів, які відображають специфіку логістики по відношенню до інших сфер знань. В ході нашого дослідження, присвяченого вивченню особливостей перекладу термінології текстів галузі логістики з німецької мови на українську мову, були опрацьовані наступні теоретичні аспекти: приведена дефініція поняття “термін” і виявлено його багатоаспектний характер; проведено аналіз термінологічної структури логістики німецької та української мов; виявлені основні труднощі при перекладі термінів логістики, визначені найбільш ефективні методи їх подолання; вивчені прийоми перекладу термінів і виділені найбільш прийнятні і поширені з них стосовно термінології логістики.

Таким чином, проблема перекладу термінології логістики є досить актуальною і вимагає, на наш погляд, подальшого теоретичного аналізу та практичного дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Белозьоров М. В. Англійські лексичні та фразеологічні новотвори у сфері економіки: структурний, семантичний і соціофункціональний аспекти : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Київ, 2003. 19 с.
2. Бялик В. Д. Семантична транспозиція смислу лексичних одиниць в термінологічному дискурсі. *Наукові записки. Сер.: Філологічна*, 2012. Вип. 24. С. 27–30.
3. Глушенко В. А. Лінгвістичний метод і його структура. *Мовознавство*. 2010. № 6. С. 32–44.
4. Гордун С. М. Терміносистема екомаркетингу: структурносемантичні та функціональні параметри (на матеріалі англійської публіцистики) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Запоріжжя, 2020. 21 с.
5. Дудар Т. Г., Волошин Р. В. Основи логістики. Тернопіль : Економічна думка», 2006. 163 с.

6. Заболотна Т. В. Термінологічні скорочення в англomовних логістичних текстах. *Наукові записки. Сер.: Філологічні науки*. 2019. Вип. 175. С. 130–135.
7. Коваленко А. Я. Науково-технічний переклад. Тернопіль : Видавництво Карп'юка, 2004. 284 с.
8. Скороходько Е. Ф. Термін у науковому тексті (до створення терміноцентричної теорії наукового дискурсу). Київ : Логос, 2006. 100 с.
9. Чухно Т. В. Адекватність і точність перекладу фахових текстів. *Проблеми комплексного підходу до вивчення термінологічної лексики у спеціалізованому ВНЗ (термінологічне словотворення)* : матеріали міжвузівської наук.-практ. конф. Дніпропетровськ : Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2009. С. 105–109.
10. Bowersox D. J., Closs D. J. *Logistical Management*. New York : McGraw Hill, 2005. 730 p.
11. Leitchik V. M. Some Basic Concepts of Terminology: Traditions and Innovations. *Journal of the International Institute for Terminology Research*. 2003. Vol. 14. P. 86–101.
12. McLinden G., Fanta E., Widdowson D. *Border Management Modernization*. Washington: 2011. 381 p.
13. Schimpf K.-H. *Fachschule für Wirtschaft. Fachrichtung Betriebswirtschaft Schwerpunkt. Logistik, 2. Auflage*, 2018. Vol. 371. S. 1–25.
14. Schimpf K.-H. *Logistik. Fachschule für Wirtschaft. Fachrichtung Betriebswirtschaft Schwerpunkt: Logistik, 2. Auflage*, 2018. 34 S.
15. Vivian C. J., Seghetti L. *U.S. Customs and Border Protection: Trade Facilitation, Enforcement, and Security*. New York, 2015. 52 p.

REFERENCES

1. Byeloz'orov M.V. Anhliys'ki leksychni ta frazeolohichni novotvory u sferi ekonomiky: strukturnyy, semantychnyy i sotsiofunktsional'nyy aspekty: [English lexical and phraseological innovations in the field of economics: structural, semantic and sociofunctional aspects] : avtoref. dys. ... kand. filol. nauk : 10.02.04. Kyiv, 2003. 19 p. [in Ukrainian].
2. Byalyk V.D. Semantychna transpozyciya smyslu leksychnykh odynyts' v terminolohichnomu dyskursi. [Semantic transposition of the meaning of lexical units in terminological discourse] *Naukovi zapysky. Ser.: Filolohichna*, 2012. Vyp. 24. pp. 27–30. [in Ukrainian].
3. Hlushchenko V.A. Lihvistychnyy metod i yoho struktura. [Linguistic method and its structure.] *Movoznavstvo*, 2010. № 6. pp. 32–44. [in Ukrainian].
4. Hordun S.M. Terminosystema ekomarketynhu: strukturnosemantychni ta funktsional'ni parametry (na materialy anhlo-movnoyi publitsystyky) [Terminosystem of eco-marketing: structural-semantic and functional parameters (on the material of English-language journalism)] : avtoref. dys. ... kand. filol. nauk : 10.02.04. Zaporizhzhia, 2020. 21 p. [in Ukrainian].
5. Dudar T. H., Voloshyn R. V. *Osnovy lohistyky: [Fundamentals of logistics:]* : navch. posib. Ternopil : Ekonomichna dumka», 2006. 163 p. [in Ukrainian].
6. Zabolotna T.V. Terminolohichni skorochennya v anhlo-movnykh lohistychnykh tekstakh. [Terminological abbreviations in English-language logistical texts.] *Naukovi zapysky. Ser.: Filolohichni nauky*. 2019. Vyp. 175. Pp. 130–135. [in Ukrainian].
7. Kovalenko A.YA. *Naukovo-tekhnichnyy pereklad: [Scientific and technical translation:]* navch. posib. Ternopil: Vydavnytstvo Karpyuka, 2004. 284 p. [in Ukrainian].
8. Skorokhod'ko E. F. *Termin u naukovomu teksti (do stvorennya terminotsentrychnoyi teoriiy naukovoho dyskursu). [Term in a scientific text (before the creation of a terminocentric theory of scientific discourse).]* Kyiv : Lohos, 2006. 100 p. [in Ukrainian].
9. Chukhno T.V. *Adekvatnist' i tochnist' perekladu fakhovykh tekstiv. Problemy kompleksnoho pidkhodu do vyvchennya terminolohichnoyi leksyky u spetsializovanomu VNZ (terminolohichne slovotvorennya): [Adequacy and accuracy of translation of professional texts. Problems of a comprehensive approach to the study of terminological vocabulary in a specialized university (terminological word formation)]* : materialy mizhvuziv's'koyi nauk.-prakt. konf. Dnipro, Dnipropetrovs'kyy derzhavnyy universytet vnutrishnikh sprav, 2009. pp. 105–109. [in Ukrainian].
10. Bowersox D. J., Closs D. J. *Logistical Management*. New York : McGraw Hill, 2005. 730 p.
11. Leitchik V. M. Some Basic Concepts of Terminology: Traditions and Innovations. *Journal of the International Institute for Terminology Research*. 2003. Vol. 14. pp. 86–101.
12. McLinden G., Fanta E., Widdowson D. *Border Management Modernization*. Washington: 2011. 381 p.
13. Schimpf K.-H. *Fachschule für Wirtschaft. Fachrichtung Betriebswirtschaft Schwerpunkt. Logistik, 2. Auflage*, 2018. Vol. 371. Pp. 1–25. [in German].
14. Schimpf K.-H. *Logistik. Fachschule für Wirtschaft. Fachrichtung Betriebswirtschaft Schwerpunkt: Logistik. 2. Auflage*, 2018. 34 S. [in German].
15. Vivian C. J., Seghetti L. *U.S. Customs and Border Protection: Trade Facilitation, Enforcement, and Security*. New York, 2015. 52 p.

Ганна ДУДНІК,

orcid.org/0000-0002-7229-9318

*старший викладач кафедри галузевого перекладу та іноземних мов
Херсонського національного технічного університету
(Херсон, Україна) pourfemme79@gmail.com*

Лада ДАНИК,

orcid.org/0000-0002-2857-28-58

*старший викладач кафедри галузевого перекладу та іноземних мов
Херсонського національного технічного університету
(Херсон, Україна) ladadanik20@gmail.com*

АНГЛОМОВНІ ЗАПОЗИЧЕННЯ В ЗАСОБАХ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇХ ПЕРЕКЛАДУ

Дана розвідка присвячена дослідженню англомовних запозичень в українській мові. У статті розглянуто причини англомовних запозичень, проаналізовано особливості їх перекладу на українську мову.

Багато науковців, таких як Б. М. Ажнюк, О. С. Ахманова, Ю. В. Жлуктенко, О. Г. Муромцева, Л. Кислюк, А. Наумовець, О. Махньова, О. Стишов, С. Федорець активно досліджували запозичення англіцизмів. Стрімке надходження лексичних запозичень має неоднозначне ставлення науковців, саме це і зумовило актуальність дослідження. Деякі лінгвісти вважають процес іномовного запозичення ознакою мовної еволюції, інші ж звертають увагу на необґрунтованість та надмірне вживання англомовних запозичень.

Метою даного дослідження є аналіз англомовних запозичень у текстах українських сайтів новин та висвітлення питань перекладу англомовних запозичень у сучасній українській мовній практиці.

У статті розглядаються найважливіші причини запозичень та визначається найактивніша сфера залучення англомовних запозичень – ЗМІ. Також розглядаються найбільш поширені запозичення, які впевнено увійшли в широкий обіг та надаються їх українські відповідники. Аналізуються різноманітні прийоми перекладу англомовних запозичень, які включають транслітерування, пряме запозичення, калькування та дескриптивний (описовий переклад). Було встановлено, що запозичення зазнають певних еволюційних змін у новій мовній системі відповідно до норм української мови на фонетичному, графічному, граматичному та семантичному рівнях.

Таким чином, за умови збереження комунікативності і функціонально-стилістичних обмежень, запозичення стає важливим джерелом поповнення сучасного словника української мови. Значна частина запозичених одиниць поступово стає частиною термінологічної системи і повільно потрапляє до загальноновживаної лексики. Це свідчить про невідворотність потрапляння запозиченої лексики до сучасної української мови. При цьому адаптація неологізмів відбувається у більшості випадків через мовлення засобів масової інформації.

Ключові слова: запозичення, переклад, засоби перекладу, калькування.

Anna DUDNIK,

orcid.org/0000-0002-7229-9318

*Senior Lecturer at the Department of Industry Translation and Foreign Languages
Kherson National Technical University
(Kherson, Ukraine) pourfemme79@gmail.com*

Lada DANIK,

orcid.org/0000-0002-2857-28-58

*Senior Lecturer at the Department of Industry Translation and Foreign Languages
Kherson National Technical University
(Kherson, Ukraine) ladadanik20@gmail.com*

ENGLISH LOANWORDS IN MEDIA AND PECULIARITIES OF THEIR TRANSLATION

This article is devoted to researching English borrowed words in the Ukrainian language. It describes the reasons of borrowing words, analyses the peculiarities of their translation into the Ukrainian language.

Many scientists including B. Azhnyk, O. Achmanova, Y. Zhlutkenko among others actively researched English borrowed words. Scholars have different attitudes to the rapid entrance of lexical borrowings and this determines the

relevance of the research. Some linguists view the process of foreign borrowing as a feature of language evolution while others point to its unreasonable use.

The objective of the research is to analyze English loanwords in the texts of the Ukrainian news websites and address the challenges of the translation of loanwords into the Ukrainian language.

The articles focuses on the key reasons of borrowing foreign words and points out media as the most active sphere of borrowing English words. Also the most widespread borrowings that are currently widely used are identified and their Ukrainian equivalents are given. Various strategies of loanword translation are analyzed, including transliteration, direct borrowing, linguistic calque (tracing) and descriptive translation. It has been determined that borrowings tend to evolve in a new language system according to the rules of the Ukrainian language at the phonetic, graphic, grammar and semantic levels.

Thus, under the condition of preserving communicative and functional-stylistic restrictions lexical borrowing becomes a vital source of enlarging the contemporary Ukrainian vocabulary. The bulk of borrowed words is gradually becoming part of the term system and slowly penetrates into the widely used word list. This proves the inevitability of borrowed words entering the modern Ukrainian language. And the process of neologism adaptation is mostly achieved through the language of media.

Key words: loan words, translation, translation methods, linguistic calque (tracing).

Постановка проблеми. Всесвітня глобалізація, стрімкі зміни в економіці, комп'ютерних технологіях, а також розширення міжнародного співробітництва України з іншими країнами світу спричинили стрімке надходження в українську мову англійської лексики адже виникла потреба в найменуванні українською мовою нових явищ, що вже існують у англійській світовій практиці. Зв'язок України із зарубіжними, а саме англійськими країнами, вплинув на приєднання англійської лексики до української. Політичні та економічні реформи зумовили це явище, викликавши потребу в номінації процесів в нашій державі.

Сьогодні, англійські запозичення притаманні всім європейським мовам. Сучасна українська термінологія також активно поповнюється новими одиницями – переважно запозиченнями з англійської мови. Так, наприклад, буденними вже стали терміни: *бюджет, аванс, дефіцит, баланс, кредит, офшор, актив, таймінг, індосамент, інжиніринг, трейдер маркетинг, демпінг, файл, курсор, байт, інтерфейс* та багато інших.

Загалом, нові слова у різних мовах світу з'являються постійно. Не всі вони приживаються, але якась частина залишається. Цей процес свідчить, що мова «жива» та невпинно розвивається. В українській мові нові поняття з'являються увесь час. Це пов'язано зі змінами, які відбуваються сьогодні в житті суспільства, починаючи від появи нових предметів повсякденного вжитку і закінчуючи культурно-естетичними, соціально-політичними ідеями. Сучасні міжнародні відносини характеризуються інтеграційними процесами, що сприяють стрімкому розповсюдженню запозичених слів, велику кількість яких складають англійські запозичення. Це явище є неоднозначним. Якщо для позначення нових слів ми обмежимося запозиченнями і не будемо творити нових слів – то можемо втратити рідну мову. Зага-

лом, лексичний склад будь якої мови не є сталий, це відкрита система, яка постійно поповнюється новими лексемами. Тому питання іншомовних запозичень, зокрема англійських, залишається актуальним і сьогодні та заслуговує ретельного дослідження.

Аналіз досліджень. Поява великої кількості англійських запозичень у сучасній науково-публіцистичній літературі викликають неоднозначне ставлення мовознавців: з одного боку, дослідники відзначають певне збагачення мови, наближення за допомогою асимільованих англійських запозичень до світових досягнень у економічній, управлінській, торговельній сферах, з іншого, – спостерігається перевантаження та засмічення рідної мови чужими лексемами, часто-густо навіть за наявності власне українських відповідників.

Багато досліджень у світовій лінгвістиці були присвячені вивченню інноваційних процесів у мові. Вітчизняні лінгвісти також ретельно досліджували цю проблему. Роботи Б. М. Ажнюка, О. С. Ахманової, Ю. В. Жлуктенка, О. Г. Муромцевої тощо присвячені проблемі запозичень. Протягом останніх десятиріч Л. Кислюк, А. Наумо-вель, О. Махнюва, О. Стишов, С. Федорець та інші активно досліджували запозичення англійських слів. Отже, проблема появи нових слів у лексичній системі мови та принципи їхньої класифікації активно досліджуються в українському мовознавстві. Та, на жаль, англійські запозичення зокрема та способи їх перекладу не достатньо є вивченими і тому потребують ретельного дослідження.

Метою даного дослідження є аналіз англійських запозичень у текстах українських сайтів новин та висвітлення питань перекладу англійських запозичень у сучасній українській мовній практиці.

Об'єкт дослідження становлять англійські запозичення у лексичному складі української

мови. **Предметом** дослідження – англомовні запозичення в текстах українських сайтів новин.

Виклад основного матеріалу. Процес новітнього запозичення англіцизмів в українську мову відбувається у межах загальної для всіх сучасних мов тенденції до універсалізації та інтернаціоналізації словникового складу. Особливістю сучасного періоду є те, що найчастіше за основу інтернаціональної лексеми обирається англійська за походженням номінація – власна або створена в англійській мові на базі латинських або грецьких міжнародних елементів. Цьому також сприяє й той факт, що протягом минулого сторіччя англійська мова стала мовою міжнародного спілкування та посіла місце засобу інтернаціональної комунікації.

Серед найважливіших причин запозичень науковці визначають:

1) потребу в найменуванні нового об'єкта, відсутність у рідній мові еквівалентного слова для нового предмета, явища чи поняття (Виноградов, 2001:58); 2) потребу в розмежуванні змістово близьких, проте нетотожних понять, прагнення до підвищення чіткості терміна;

3) потребу в спеціалізації поняття в тій чи іншій сфері;

4) наявність у мові, яка запозичує, сформованих терміносистем, що мають традиційні джерела запозичення термінів, тенденція до використання одного запозиченого слова замість звороту в українській мові, наприклад : *clearing* – укр. кліринг – система безготівкових розрахунків, що ґрунтується на зарахуванні банками взаємних платіжних вимог сторін;

5) соціально-психологічні причини – сприйняття іншомовного слова як більш престижного.

Однією з найактивніших сфер залучення до української мови нової англомовної лексики є засоби масової інформації. Через мову ЗМІ до українського лексичного складу потрапляє значна кількість запозичень. Особливо інтенсивно такий процес відбувається в останні десятиліття. Щоб привернути увагу україномовної аудиторії, нерідко маскуються звичайні речі, що іноді можуть мати й українську назву. Наприклад, *дайджест* – огляд, *кеш* – готівка, *сервіс* – обслуговування, *прайм-тайм* – найкращий час, *флаєр* – листівка, *дистриб'ютер* – розповсюджувач, *консумація* – споживання, *консумент* – споживач, *сейл* – розпродаж, *офіс* – контора, *сек'юриті* – охорона, *дисконт* – знижка, *лізинг* – оренда тощо.

Основною причиною запозичень є, з одного боку, розбіжності між вимогами точності терміна та практичної лаконічності, – з другого. Проте,

часто густо термін запозичується для позначення старого поняття, для якого в українській мові вже існує відповідний термін або зворот. Таким чином, у мові з'являються різні за походженням лексичні одиниці, які позначають одне й те саме явище, тобто синонімічні пари, наприклад : *дилер* – посередник, представник; *дисконт* – знижка; *менеджер* – керівник; *офшорний* – іноземний. Серед найбільш поширених запозичень з англійської мови, які впевнено увійшли в широкий обіг, такі слова як *скіли* – навички, вміння; *дедлайн* – кінцевий термін; *тимбілдинг* – гартування; *лайфхак* – хитрик, лазівка; *портфоліо* – набір, добір; *гаджет* – пристрій; *акаунт* – обліковий запис; *челендж* – виклик; *хайп* – галас, лемент; *булінг* – цькування; *фідбек* – відгук, зворотній зв'язок; *хейтер* – злоріка, ненависник; *креативний* – творчий; *латентний* – прихований, неявний; *варіабельний* – змінний; *інтерація* – взаємодія; *ексклюзивний* – винятковий; *опція* – вибір тощо.

Уживання запозичених термінів в українській мові завжди потребує певної адаптації до власних мовних законів. Багато англіцизмів також проходять певні етапи адаптації. На сьогодні в усній та писемній українській мовній практиці все частіше використовуються гібридні композити, перша основа яких становить іншомовну лексему в неадаптованій формі (інколи навіть в іншомовній графіці). Наприклад, *marginal analysis* – маргинальний аналіз, *certificate of deposit* – депозитний сертифікат.

Сучасні неологізми також активно беруть участь у словотворенні. Наприклад, *PR-відділ*, *політ-PR*, *віп-місця*, *офшорний*, *дисконтний*, *ваучерний*, *рейтинговий*, *спонсорувати*, *спонсорство*, *ріелторський*, *екстримний*, *мультимедійний*, *серверний*, *сканерувати*, *провайдерський*, *іміджмейкерський*.

Деякі слова, що донедавна вживалися у вузькій термінологічній галузі, починають долати цей бар'єр і завдяки ЗМІ та рекламі переходять до загальноживаної мови, розширюючи при цьому свої семантичні можливості і нерідко набуваючи нових значень. Наприклад: *трансфери* (компенсаційні виплати за офіційний перехід спортсмена в іншу команду), *фігурант* (співучасник гучних подій).

Існують усталені в перекладацькій практиці способи перекладу запозичених слів. Одним з найпоширених способів перекладу є **транслітерування** (від лат. *trans* – крізь, через, та *littera* – літера) – передача літер іншомовного слова за допомогою літер алфавіту мови перекладу. Наприклад: *brand* (бренд), *grant* (грант), *multimedia* (мультимедія) *overdraft* (овердрафт) тощо.

Ще одним видом перекладу є **пряме запозичення**, яке як правило використовується в симбіозі з українською лексемою, з вказівкою на рід або вид, наприклад PR-відділ, VIP-місця. У переважній більшості сучасні запозичення англійського походження відповідають вимогам, що висуваються до слів-термінів: бути максимально точними та лаконічними. Запозичання часто відбувається саме задля економії мовних засобів порівняно з питомими чи калькованими **описовими виразами**. **Дескриптивний (описовий)** переклад передає значення запозиченого слова чи поняття за допомогою пояснення значення, використовуючи розгорнутий опис. Наприклад: *бренд* (розрекламована торгова марка певного товару), *пертурбації* (несподівана зміна звичайного стану), *прайм-тайм* (ефірний час на радіо і телебаченні, що охоплює максимальну кількість радіослухачів і телеглядачів), *грант* (грошова допомога на навчання чи наукове дослідження), *фундація* (пожертвування коштів на заснування чого-небудь), *офшор* (території, які забезпечують пільговий фінансовий режим із закордонними партнерами) тощо. Однією з вад описового перекладу є відсутність лаконічності. З іншого боку, метод прямого запозичення зазнає чимало критики з боку перекладознавців, адже сприяє варваризації мови-сприймача, примушуючи реципієнтів перекладу знати й іноземну мову.

Одним з найпоширеніших способів відтворення запозичень є **калькування** – засіб перекладу лексичної одиниці шляхом заміни її складових частин (морфем або слів) їх лексичними відповідностями у мові перекладу. Наприклад, *service center* – сервісний центр, *discount card* – дисконтна картка, *dumping prices* – демпінгові ціни, *marketing analysis* – маркетинговий аналіз.

Таким чином, за умови збереження комунікативності і функціонально-стилістичних обмежень, запозичення стає одним із джерел поповнення сучасного словника української мови. Значна частина запозичених одиниць поступово стає частиною термінологічної системи і часто-густо потрапляє до загальноновживаної лексики. При цьому адаптація неологізмів відбувається у більшості випадків через мовлення засобів масової інформації, оскільки ЗМІ на сьогоднішній день є надзвичайно поширеними та мають певний вплив на широкий загал населення.

Процес запозичення англійської лексики має неоднозначне значення на розвиток української мови. Англізми стають все більш в поширені, і сьогодні вузькоспеціальна термінологія виходить за межі професійного середовища й активно вжи-

вається в пресі та медіа просторі. З одного боку, відбувається певне збагачення мови і лексичний склад української мови розширюється завдяки входженню нових слів. А з іншого, – спостерігається перевантаження та засмічення рідної мови іншомовними лексемами, навіть тоді, коли існують власне українські відповідники. Так, В. Радчук відзначає очевидні причини настільки активного запозичення англійських слів та зворотів. Серед них на самперед надмірна комп'ютеризація, прагнення відповідати міжнародним стандартам ділового партнерства, науки й освіти країн Заходу, лідерство англійської мови як міжнародної тощо. В результаті англізми впевнено витісняють з обігу питомі українські слова і молодь активно вживає модні англомовні слова замість загальноновживаних слів (Радчук, 2002: 135).

Висновки. Отже, стрімке збільшення англомовних запозичень в українській мові зумовлено різними чинниками, а саме розвитком економічних зв'язків, модою на іноземні слова, пожвавленням культурних зв'язків, престижем англійської мови, вживанням англіцизмів для демонстрації освіченості, та внутрішньомовними потребами: необхідністю назв для нових предметів та процесів, прагненням мовної економії, потребою деталізувати якісь поняття, поповнити експресивні засоби тощо.

Сьогодні запозичення стає одним із основних джерел поповнення сучасного словника української мови і поступово запозичені лексеми стають невід'ємною частиною загальноновживаної лексики. При цьому адаптація неологізмів найчастіше відбувається через мовлення реклами і ЗМІ. Еволюція запозичень в новій мовній системі відбувається відповідно до норм української мови на фонетичному, графічному, граматичному та семантичному рівнях.

Основними способами відтворення англомовних запозичень є транслітерування, калькування та пряме запозичення. Через активність процесу англізації української мови питання запозичання заслуговують на подальше докладне наукове дослідження. Доцільність використання запозичень у публіцистичному дискурсі пов'язана з закріпленням лексичних засобів за певними функціональними стилями мови. Так, публіцистичному стилю в цілому притаманна лаконічність, нейтральність та відсутність засобів стилістичного увиразнення. При відтворенні термінів шляхом запозичення, транслітерування чи калькування зберігається стилістичний компонент що є характерною рисою безеквівалентної лексики. Уживання іншомовних слів, що мають

обмежену сферу поширення, може бути виправдано читацьким колом. Іноземна термінологічна лексика є незамінним засобом лаконічної й точної передачі інформації в текстах, призначених

для вузьких фахівців. З іншого боку, надмірне вживання запозичень може виявитися неперекладним бар'єром для розуміння публіцистичного тексту, принаймі для пересічного читача.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ажнюк Б.М. Англізми в сучасній українській, російській і чеській мовах. *Мовознавство*. 2008. № 2–3. С. 190–207.
2. Бархударов Л. С. Язык и перевод (Вопросы общей и частной теории перевода) : монография. М. : Международные отношения, 1975. 240 с.
3. Виноградов В.В. Введение в переводоведение: общие и лексические вопросы : монография. М. : Издательство института общего среднего образования РАО, 2001. 224 с.
4. Влахов С.И., Флорин С.П. Непереводимое в переводе : учебное пособие. М. : Международные отношения, 1980. 343 с.
5. Кальниченко О.А. Теорія перекладу. Народна українська академія. Харків, 2017. Ч. 1. 64 с.
6. Кислюк Л. Сучасна словотвірна норма української мови: мовна практика та кодифікація. *Українська мова*. 2012. № 1. С. 52–66.
7. Коптілов В.В. Першотвір і переклад. Проблеми сучасного українського художнього перекладу. Роздуми і спостереження : монографія. К. : Дніпро, 1972. 215 с.
8. Нелюбин Л.Л. Толковый переводоведческий словарь. Москва : Флинта, 2009. 320 с.
9. Радчук В. Д. Протей чи Янус: про різновиди перекладу. *Всесвіт*. 2004. № 7–8. С. 168–177.
10. Радчук В. Д. Глобалізація і переклад. *Всесвіт*. 2002. № 5–6. С.134–136.

REFERENCES

1. Azhnyuk B.M. Anglizmy v suchasnyy ukrainskiy, rossiyskiy i cheskiy movakh [English loanwords in the contemporary Ukrainian, Russian and Czech languages]. *Movoznavstvo*. 2008. № 2–3. P. 190–207. [in Ukrainian].
2. Barchudarov L.S. Yazyk i perevod (Voprosy obshey i chastnoy teorii perevoda) : monographiya [Language and translation]. M. : Mezhdunarodnyye otnosheniya, 1975. 240 p. [in Russian].
3. Vinogradov V.V. Vvedeniye v perevodovedeniye: obshyye i leksicheskiye voprosy : monographiya. [Introduction into translation: general and lexical issues]. M. : Izdatelstvo instituta obshhego srednego obrazovaniya RAO, 2001. 224 p. [in Russian].
4. Vlakhov S.I., Florin S.P. Neperevodimoye v perevode: uchebnoye posobiye [Non-translatable issues in translation]. M. : Mezhdunarodnyye otnosheniya, 1980. 343 p. [in Russian].
5. Kalnychenko O.A. Teoriia perekladu [Theory of translation]. Narodna ukrainska akademiia [Peoples Ukrainian Academy]. Kharkiv, 2017. Part 1. 64 pp. [In Ukrainian].
6. Kusluk L. Suchasna slovotvirna norma ukrainskoyi movy: movna praktyka ta kodyfikatsiya [Contemporary wordbuilding norm of the Ukrainian language: language practice and codification]. *Ukrainska mova*. 2012. № 1. P. 52–66. [in Ukrainian].
7. Koptilov V.V. Pershotvir i pereklad. Problemy suchasnogo ukrainskogo khudozhnogo perekladu. Rozdumy i sposterezhenna: monographiya [The original text and the translation. The problems of the contemporary Ukrainian translation. Contemplations and observations]. K. : Dnypro, 1972. 215 p. [in Ukrainian].
8. Neliubin L.L. Tolkovyi perevodchaskii slovar [Explanatory translation dictionary]. M.: Flinta, 2009. 320 pp.
9. Radchuk V.D. Protrey chy Yanus: pro riznovydy perekladu [Protrey or Yanus: about translation varieties]. *Vsesvit*. 2004. № 7–8. P. 168–177. [in Ukrainian].
10. Radchuk V.D. Globalizatsiya i pereklad. [Globalizatio and translation]. *Vsesvit*. 2002. № 5–6. P.134–136. [in Ukrainian].

УДК 81'38:811.112.2:62

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/48-3-13>

Ганна ЗУБЧЕНКО,

orcid.org/0000-0003-1450-531X

*студентка магістратури кафедри галузевого перекладу та іноземних мов
Херсонського національного технічного університету
(Херсон, Україна) annazubchenko282@gmail.com*

Оксана ПОДВОЙСЬКА,

orcid.org/0000-0002-6304-5906

*кандидат філологічних наук, доцент,
завідувачка кафедри галузевого перекладу та іноземних мов,
Херсонського національного технічного університету
(Херсон, Україна) poloks0808@gmail.com*

НОМІНАЛЬНИЙ СТИЛЬ У НІМЕЦЬКОМОВНІЙ ТЕХНІЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

У статті наведено дефініції понять «фаховий текст», «номінальний стиль», «номіналізація», «субстантивізація». Наведено ключові особливості німецькомовних науково-технічних текстів, а також розглянуто специфіку жанру «технічна інструкція» та виявлено її лексико-граматичні особливості, до яких належать номінальний стиль; стандартизовані словосполучення; широке використання модальних дієслів та пасивних конструкцій; використання поширених та непоширених означень; наявність підрядних речень; засоби міжфразового зв'язку. У ході дослідження також проаналізовано основні ознаки номінального стилю як типової ознаки німецькомовних текстів технічних інструкцій та окреслено сферу його застосування, а саме тексти наукового та офіційно-ділового стилю, а також фахові тексти різних спрямувань (науково-технічні, юридичні, медичні). Визначено сутність процесу номіналізації та охарактеризовано форми її реалізації на різних рівнях мови. При цьому у роботі під номіналізацією розуміємо процес, покликаний збільшити номінативні елементи за рахунок зменшення дієслівних елементів (або ж функцій), сутність якого полягає в переосмисленні категоріального значення вільних слів в значення предметності. Встановлено, що явище номіналізації виражається у досліджуваних текстах процесом субстантивізації мовних одиниць, зокрема субстантивізацією дієслів, що супроводжується зміною кореневого голосного чи іншими морфологічними змінами твірного дієслова; субстантивізацією інфінітива. Виокремлено типи номінальних конструкцій, які використовуються у текстах німецькомовних інструкцій з експлуатації, а саме терміни – складні слова; субстантивовані інфінітиви; терміни, що утворюються за допомогою поєднання дієслівної / предикативної основи та суфікса -ung; використання словосполучень типу «іменник + функціональне дієслово» та «прийменник + іменник»; використання родового відмінка; використання поширених означень.

Ключові слова: номінальний стиль, номіналізація, субстантивізація, науково-технічний текст, інструкція з експлуатації.

Hanna ZUBCHENKO,

orcid.org/0000-0003-1450-531X

*Student of the Master's Degree at the Department of Translation and Foreign Languages
Kherson National Technical University
(Kherson, Ukraine) annazubchenko282@gmail.com*

Oksana PODVOISKA,

orcid.org/0000-0002-6304-5906

*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Head of the Department of Translation and Foreign Languages
Kherson National Technical University
(Kherson, Ukraine) poloks0808@gmail.com*

NOMINAL STYLE IN GERMAN TECHNICAL LITERATURE

The article provides definitions of the concepts of “scientific-technical text”, “nominal style”, “nominalization”, “substantiation”. The key features of German-language scientific-technical texts and the specifics of the genre “technical instruction” and its lexical features are given including nominal style; standardized word combinations; extensive use of modal verbs and passive constructions; extensive use of simple and composite attributes; use of attribute clauses; means

of interphrasal communication. The study also analyzes the main characteristics of nominal style as a typical feature of the German-language technical instructions texts. The essence of the process of nominalization is defined and the forms of its realization at different levels of language are characterized. The study concludes that the nominal style is used in texts of scientific and official-business style, as well as scientific-technical texts related to various fields of science and technology (scientific, technical, legal, medical texts). In this paper, nominalization is understood as a process aimed to increase nominative elements by reducing verbal elements (or functions), the essence of which is the reinterpretation of the categorical meaning of language units into the meaning of subjectivity. It has been established that the phenomenon of nominalization is expressed in the texts under study by the process of substantiation of language units, in particular by the substantiation of verbs, which is accompanied by root vowel changes or other morphological and phonological changes of the derivative verb; substantiation of infinitive. The article defined types of nominal constructions used in the texts of German-language operating instructions, namely terms – compound words; substantiated infinitives; terms formed by combining verb/predicative base and the suffix -ung; the use of word combinations such as “noun + functional verb” and “preposition + noun”; the use of the genitive case; the use of composite attributes.

Key words: nominal style, nominalization, substantiation, scientific-technical text, operating instruction.

Постановка проблеми. На сьогодні тенденція до номіналізації спостерігається майже на всіх рівнях використання мови. Ясність, стислість, точність, чіткість та лаконічність є основними вимогами до науково-технічного тексту на сучасному етапі соціально-історичного розвитку. Номінальний стиль є засобом передачі великої кількості інформації без втрати основного змісту висловлювання. У зв'язку з цим, саме мова технічної документації послуговується використанням номінального стилю. Слід зазначити, що питання номіналізації нині є малодослідженим. Відомі лише окремі спостереження щодо номіналізаційних тенденцій, які було виявлено в перекладах німецьких синтаксичних структур російською та українською мовами, а також у перекладах російських та українських синтаксичних структур німецькою мовою. У деяких працях можна знайти стилістичний або структурний опис номінативних структур і елементів та їх класифікацію.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання номіналізації було розглянуто у доробку відомих мовознавців, зокрема це стосується праць Виноградова В.В., Леонової М.В., Матвіяс І.Г., Старикової О.Н., Раєвської Н.М., Сенюк І.С. Слід також зазначити, що номіналізація як граматичний процес міжмовного характеру знайшла належне висвітлення в працях як лінгвістів, так і перекладознавців, навіть попри те, що сам термін почали використовувати порівняно нещодавно (див. праці Є.В. Бреус, А.В. Міхеєва, В.Г. Гака, К.М. Сухенко, О.М. Старикової, О.О. Потебні, В.І. Карабана, Т.Р. Левицької, К.А. Кузьміної та ін.).

Актуальність дослідження зумовлена недостатньою вивченістю питання номінального стилю як ознаки німецькомовного науково-технічного дискурсу з позиції як мово-, так і перекладознавства.

Мета статті – проаналізувати функції та роль номінального стилю у німецькомовних науково-

технічних текстах, зокрема у технічних інструкціях; розкрити сутність процесу субстантивзації як основної риси номінального стилю; визначити способи реалізації номінального стилю у текстах німецькомовної технічної документації.

Виклад основного матеріалу. За О. О. Селівановою, текст – це інформаційна структура, одна з форм мисленнєво-мовленнєвої діяльності людини, що слугує засобом комунікації і реалізується в єдиній системі мовних форм (Селіванова, 2004: 32).

І. Гальперін визначає текст як твір мовленнєво-творчого процесу, що характеризується завершеністю, виступає як письмовий документ, літературно оброблений відповідно до типу цього документа, твір, що складається з назви (заголовка) і низки особливих одиниць (надфразових єдностей), об'єднаних різними типами лексичного, граматичного, логічного, стилістичного зв'язку, має певну цілеспрямованість і прагматичну установку (Гальперін, 1981: 32).

За дефініцією А. Орлова, текст можна визначити як особливу комунікативну одиницю, організовану послідовність речень, у яких, відповідно до цільової установки автора, розкривається зміст теми або ідеї шляхом лінійного розгортання її з тематичного ядра (Орлов, 1990: 63).

Таким чином, текст – це словесно втілений засіб комунікації, видів якого може бути велике розмаїття.

У свою чергу, фаховий текст – це інструмент та результат мовленнєво-комунікативної та й спеціалізованої суспільно-продуктивної діяльності, що являє собою структурно-функціональну єдність та складається із завершеної кількості упорядкованих прагматично, семантично та синтаксично когерентних речень (текстем) або їхніх еквівалентів, які у вигляді мовних знаків відповідають висловленням у свідомості людини й об'єктам реальної дійсності (Корунець, 2008: 29).

Необхідно мати на увазі, що **поняття наукового тексту** з якої-небудь галузі науки або техніки не є чимось єдиним, а поділяється на низку різновидів. Загальною рисою для всіх цих різновидів є наявність термінів, а відмінною – морфологічне та синтаксичне оформлення тексту. З цієї точки зору слід розрізняти текст загальної енциклопедії, текст науково-технічного довідника, текст підручника, який значною мірою збігається за стилем з текстом енциклопедії чи довідника, науково-популярний текст чи статтю з певної галузі науки і техніки та текст із науково-технічного журналу чи монографії тощо (Корунець, 2008: 29).

При чому науково-технічний текст характеризується як загальними властивостями текстів, зокрема послідовністю мовних знаків, лінійним характером структури, смисловою (семантичною) зв'язністю і змістовою цілісністю (завершеністю), так і своїми, типовими лише для нього, як то точність і стислість вираження думки, суворі логічна послідовність та повнота висловлення, когнітивність, інформаційна насиченість. Отже, науково-технічні тексти мають цілу низку властивих ним мовних особливостей, зумовлених цими загальними характеристиками. Найбільш типовою лексичною ознакою науково-технічної літератури є насиченість тексту термінами і термінологічними словосполученнями, а також наявність певних лексичних конструкцій і скорочень. У такій літературі особливе місце посідають тексти, орієнтовані не стільки на носіїв певної мови, скільки на представників певної професійної групи з нетиповими екстралінгвістичними знаннями (Карабан, 2001: 122-124).

Науково-технічним текстам притаманні наступні загальні риси, а саме: логічність, чіткість, структурованість, аргументованість, доказовість, безособовість, стандартизованість. Саме цим зумовлено специфічний характер мовних засобів, типових для цього виду літератури.

Серед функціональних, саме мовних, особливостей німецькомовних науково-технічних текстів можна виокремити:

– використання галузевої термінології, наприклад, *Halterung des optischen Laufwerks* – консоль оптичного дисководу; *Gefrierkapazität* – потужність морозильної камери;

– використання таких граматичних категорій дієслова способу, часу, стану, а саме: Präsens, Passiv (пасивний стан), Indikativ (дійсний спосіб);

– номінальний стиль (наприклад, *Erhöhung* (підвищення) замість *sich erhöhen* (підвищується));

– використання іменників переважно в однині. Іменники використовуються, як правило,

з означеним артиклем, наприклад, *Wenn die Raumtemperatur, wo das Gerät aufgestellt ist, unter +19C fällt, schaltet sich automatisch die Betriebsoption für niedrigere Raumtemperaturen ein.*

– використання номінальних обставин, наприклад, *im Bereich von* (в діапазоні від), *unter Einsatz von* (з використанням...), *unter Berücksichtigung von* (при врахуванні...) тощо;

– домінування головних речень. Підрядні речення замінюються інфінітивами і поширеними означеннями;

– найбільш поширеними типами підрядних речень є: відносні підрядні, умовні підрядні речення (як правило, без вступного союзу *wenn*, а з відмінюваним дієсловом на початку речення), підрядні речення причини з союзом *da*, пропорційні речення *je ... desto*, підрядні речення мети і наслідку, а також інфінітивні групи *um ... zu*) (Schade, 2005: 47-48).

До науково-технічної літератури належать такі види текстів:

- власне науково-технічна література, тобто, монографії, збірники та статті з різних проблем науки і техніки;
- навчальна науково-технічна література (підручники, довідники та ін.);
- науково-популярна література з різних галузей техніки;
- технічна і супровідна документація;
- технічна реклама, патенти (Карабан, 2001: 129).

Кожен з цих видів науково-технічної літератури має як спільні загальні риси, так і свої власні, типові лише для них як мовні, так і структурні, змістовні тощо, характеристики.

Наше дослідження спрямоване на аналіз передусім способів реалізації номінального стилю такого типу фахових текстів, як технічна інструкція.

Залежно від призначення інструкція або керівництво з експлуатації, використання або обслуговування є частиною післяпродажної документації, цільовою групою якої є кінцевий споживач або користувач. Такі тексти містять у собі ознаки як фахових текстів вузькогалузевого спрямування (для надання більш детальної та професійної інформації), так і науково-популярних текстів з відтінком директивності та рекомендаційності, типовим для текстів офіційно-ділового стилю (Подвойська, Гончарова-Ільїна, 2021: 4).

Спираючись на узагальнену типологічну класифікацію фахових текстів Р. Глезер, ми визначили, що технічна інструкція належить до текстів зовнішньофахової комунікації, тобто таких

текстів, рівень складності яких орієнтований на реципієнтів – нефакхівців. Функція текстів зовнішньофахової комунікації полягає у поданні інформативного матеріалу у спрощеному вигляді на принципах вікової психології та адаптації змісту до рівня розвитку цільової аудиторії.

У ході дослідження ми виокремили наступні мовні особливості німецькомовних інструкцій, а саме: номінальний стиль; стандартизовані словосполучення; широке використання модальних дієслів та пасивних конструкцій; використання поширених та непоширених означень; наявність підрядних речень; засоби міжфразового зв'язку.

Отже, однією з основних ознак науково-технічної літератури є використання номінального стилю.

Відповідно до визначення С.В. Євтеєва, «під номінальним стилем (*der Nominalstil*) розуміється більш частотне вживання у мові іменників, у тому числі віддієслівних іменників, складних слів, сталих дієслівно-іменних словосполучень (*in Betracht ziehen* замість *betrachten*), неузгоджених означень у *Genitiv*, поширених та прийменникових означень. Завдяки цьому досягається економія мовних засобів, більш концентрована передача інформації, висока термінологічність» (Євтеєв, 2016: 25).

Номінальний стиль широко використовується у текстах наукового та офіційно-ділового стилю, а також у фахових текстах різних спрямувань (науково-технічних, юридичних, медичних). Це пов'язано з тим, що номінальний стиль є багатофункціональним, тобто номінативні структури виконують низку функцій, які задовольняють вимоги до лексичного, граматичного та стилістичного оформлення фахових текстів, зокрема: зосередження уваги на фактах; безособовість; статичність; мовна економія; компенсація відсутніх у мові дієслівних форм.

На думку Х. Еггерса, характерними рисами номінального стилю є (Зеленецький, Новожилова, 2003: 59):

1. Накопичення інформації з найменшими затратами простору.
2. Розширення номінальних груп.
3. Усічення речень та скорочення форми вираження структури речення.

Основні ознаки номінального стилю у фахових текстах:

1. Превалювання простих або похідних іменників, композитів чи синтаксичних стягнень часто з прикметниками та дієприкметниками у функції узгодженого означення;

2. Носієм основного змістовного навантаження є іменник, у той час як дієслово частково

втрачає своє лексичне значення, тобто десемантизується;

3. Опис процесів та явищ за допомогою віддієслівних іменників, субстантивованих інфінітивів та дієприкметників, які замінюють дієслова в особових формах, що зумовлює дистанціювання суб'єкта та концентрацію уваги на процесах (Міщенко, 2013: 76).

Слід зазначити, що при цьому за рахунок концентрації семантики та модальності гіпотетичного присудка в одному слові – іменнику – досягається прозорість внутрішньої форми і семантики терміна (Міщенко, 2013: 76).

Мовні явища, що беруть участь у формуванні номінального стилю, характеризуються здатністю до інформаційної компресії. Стиснення інформації відбувається внаслідок вилучення:

- її динамічного компонента: номіналізація дієслів та дієслівних словосполучень (*schaffen – Schaffung; in Anspruch nehmen – Inanspruchnahme*), виключно граматичне вживання дієслів;

- синтаксичних зв'язків, що передають денотативно складну ситуацію, зокрема номіналізація підрядних речень.

У свою чергу, номіналізація (субстантивація) являє собою один з видів морфолого-синтаксичного словотвору, при якому відбувається перехід будь-якої частини мови в іменник з усіма його ознаками (морфологічними та синтаксичними). Субстантивація, в словнику лінгвістичних термінів О. А. Ахманової, трактується як процес переходу в розряд іменників з іншої частини мови внаслідок набутої здатності безпосередньо вказувати на предмет (Ахманова, 1969: 301).

На думку Л. В. Каушанської «сутність процесу субстантивації полягає в переосмисленні категоріального значення вільних слів в значення предметності, тому субстантивацію частини мови можна розглядати як граматико-семантичний спосіб словотвору. Зміна категоріального значення слова, а також перехід з однієї частини мови в іншу викликає зміну граматичних категорій. У процесі субстантивації продукує слово (або його будь-яка форма) обов'язково набуває граматичних категорій іменника, тобто категорії роду, числа, відмінка» (Каушанська, 2013: 323).

Явище номіналізації – це процес, покликаний збільшити номінативні елементи за рахунок зменшення дієслівних елементів (або ж функцій). Перетворення, охоплені номіналізацією, стають базисом для продукування статичної (нединамічної) семантики при паралельному зменшенні динамічної семантики мовних елементів вихідного тексту (Кузьміна, 2004: 15).

Загалом, у німецькій мові субстантивациі підлягають: а) дієслово; б) прикметник; в) Partizip I, Partizip II; г) прислівник; д) числівник; е) займенник; є) прийменник; ж) сполучник; з) частка.

Слід зазначити, що для німецькомовних технічних текстів характерною є субстантивация переважно дієслів, у складі якої слід розрізнати два основних види:

а) субстантивация з відтинанням дієслівного фінального елемента *-en*, що часто супроводжується зміною кореневого голосного чи іншими морфонологічними змінами твірного дієслова;

abschließen – замикати, **Abschluß** – замикання

б) субстантивация інфінітива

liefern → **das Liefern** = постачати – постачання (Сахарчук, 1987: 39).

В. Флеміг виокремлює наступні типи номіналізації (Зеленецький, Новожилова, 2003: 172):

1. Субстантивация дієслова. Наприклад: *Nachdem das Gerät **aufgestellt** wird – Nach dem **Aufstellen** des Gerätes; Nachdem diese Temperatur **erreicht** wird; – Nach dem **Erreichen** dieser Temperatur; Bevor die frischen Lebensmittel in das Gefrierfach **einggelegt** werden – Vor dem **Einlegen** der frischen Lebensmittel in das Gefrierfach; Nachdem der Gefrierraum **geschlossen** wird – Nach dem **Schließen** des Gefriertraumes.*

2. Перетворення дієслова на дієприслівник, що часто супроводжується перетворенням підрядного означального на просте або поширене означення. Наприклад: *Der Stromverbrauch **reduziert** – der **reduzierte** Stromverbrauch; Lösungsmittel, die die Kunststoffe **schädigen** – die **kunststoffschädigende** Lösungsmittel; Eine Reparatur, die unsachgemäß **durchgeführt** wurde – Eine unsachgemäß **durchgeführte** Reparatur; die Substanzen, die den Schaum **fördern** – die **schaumfördernde** Substanzen; die Ausstattung, die gewechselt wurde – die gewechselte Ausstattung.*

3. Вилучення дієслова. Наприклад: *die Servicezentren, die sich in Süddeutschland **befinden** – die Servicezentren in Süddeutschland.*

В основі процесу номіналізації лежать можливості різноманітних мовних аспектів:

1. Лексичного – вживання складних частин мови з семою іменника: іменників (*Wasserfiltermodul*), прикметників (*gesundheitsschädlich*), дієприслівників (*explosionsgefährdet*);

2. Словотвірного:

– деривация (*Über+hitz+ung; ein+wand+fei – einwandfrei*);

– словоскладання (*Medien+karten+lese+gerät – Medienkartenlesegerät; säure+haltig – säurehaltig*),

– конверсія (*trennen – das Trennen; vorgehen – Vorgang; frieren – die gefrorenen Lebensmittel*),

номіналізация (*in Kraft treten – das Inkrafttreten*) під час утворення іменних частин мови;

3. Граматико-морфологічного: через використання:

– родового відмінка (*das Drücken der Tasten der Leistungsänderung*);

– прийменникових словосполучень (*Angaben über das max. Gefriervermögen nach aktueller Norm finden Sie...*).

4. Граматико-синтаксичного: через використання:

– поширених означень (*den eingeschalteten und sich im Betrieb befindlichen Staubsauger; das Verwenden von allgemein zugänglichen antielektrostatischen Mitteln*);

– словосполучень «іменник + функціональне дієслово» (*sich im Betrieb befinden, zur Verfügung stehen*);

– вилучення складнопідрядних речень (*Staubsauger vorsichtig über Schwellen und andere Unebenheiten führen, damit nicht übermäßige Wasserwellen im Wasserbehälter entstehen. – Zur Vermeidung der Entstehung der nicht übermäßigen Wasserwellen im Wasserbehälter führen Sie Staubsauger vorsichtig über Schwellen und andere Unebenheiten*).

Проаналізувавши текстовий матеріал німецькомовних інструкцій з експлуатації, було визначено, що номінальний стиль в науково-технічних текстах, а саме в текстах технічних інструкцій, найчастіше реалізується за використання таких мовних засобів та способів, як:

1) терміни – складні слова:

*Auf keinen Fall darf das Gerät an elektronische **Energiesparstecker** (z.B. Ecoboy; Sava Plug) und an **Wechselrichter, die Gleichstrom in 230 V Wechselstrom umwandeln, angeschlossen werden** (z.B. **Solaranlagen, Schiffsstromnetze**) (Bosch, 2011: 7).*

*У жодному разі не можна підключати побутовий прилад до електронних енергозберігаючих **шттекерів** або **інверторів**, які перетворюють **постійний струм** на **змінний** з напругою 230 В (наприклад, **сонячні батареї, суднові електричні установки**) (Bosch, 2011: 67).*

Даний приклад свідчить про широке використання термінів-іменників-складних слів у текстах технічних інструкцій. Це пояснюється тим, що поєднання в одній лексемі декількох основ сприяє стислості та чіткості висловлювань.

2) субстантивовані інфінітиви:

Das Gerät eignet sich

- zum **Kühlen und Gefrieren** von Lebensmitteln,
- zur **Eisbereitung** (Bosch, 2011: 4).
- **Побутовий прилад призначений**

- для *охолодження та заморожування продуктів харчування*,
- для *приготування харчового льоду* (Bosch, 2011: 64).

Аналізуючи це речення, ми бачимо, що субстантивовані інфінітиви у тестах технічних інструкцій позначають стан або процес дії і в множині не вживаються. Вони виконують функцію статичності, тобто зумовлюють сприйняття явищ та дій у статичності, що дає нам можливість зосередитися на фактах.

3) використання родового відмінка:

Die Klinke zur Befestigung des Deckels des Moduls des SAFBAG-Beutels mit Korb lösen und den Korb ausschwenken (Zelmer, 2013: 73). – Звільніть зачіп, який фіксує пилосбірник SAFBAG, та відхиліть корпус пилосбірника (Zelmer, 2013: 35).

Вищенаведене речення дає нам можливість констатувати, що поєднання термінів за допомогою родового відмінка зумовлене вимогою до послідовного викладу змісту та економного використання мовних засобів у текстах технічних інструкцій.

4) дієслівна / предикативна основа + суфікс -ung:

Bei Überhitzung, z. B. durch Abdecken einer Luftöffnung, schaltet der Haartrockner automatisch ab und nach wenigen Minuten wieder ein (PHD5714, 2009: 2). – У разі *перегріву*, наприклад, в результаті заблокованого отвору для повітря, фен автоматично вимикається й вмикається знову через декілька хвилин (PHD5714, 2009: 36).

Дана словотворча модель несе основне семантико-синтаксичне і комунікативне смислове навантаження, надаючи образу процесу, що становить категоріальне лексико-граматичне значення дієслова, категоріально-граматичне значення іменника. Це зумовлює зосередження уваги читача на конкретному процесі, про який іде мова у реченні.

5) «прийменник + іменник»:

Drücken Sie unter Verwendung eines Kunststoffstifts das optische Laufwerk durch die Schraubenbohrung, um die Baugruppe des optischen Laufwerks zu entriegeln (Inspiron, 2021: 12). – *За допомогою пластмасової палички натисніть на оптичний дисковод через отвір для гвинта, щоб вийняти його* (Inspiron, 2021: 12).

Як видно з прикладу, словосполучення «прийменник + іменник» виконує функцію зв'язності, цілісності та водночас стислості висловлювання.

6) «іменник + функціональне дієслово»:

Bei Störungen raten wir, Kontakt mit Service aufzunehmen (Zelmer, 2013: 69). – У разі виник-

нення *несправностей рекомендуємо звернутися до спеціалізованого сервісного пункту* (Zelmer, 2013: 31).

Дана конструкція надає реченню безособовості, оскільки носієм ключового, смислового значення є іменник, а дієслово при цьому виконує другорядну роль, тобто втрачає своє семантичне значення.

7) використання поширених означень:

Bevor Sie Arbeiten im Inneren des Computers ausführen, lesen Sie zunächst die im Lieferumfang des Computers enthaltenen Sicherheitshinweise. – *Перед початком роботи з внутрішніми компонентами комп'ютера ознайомтесь з інформацією з техніки безпеки, що додається до комп'ютера* (Inspiron, 2021: 17).

Die folgende Tabelle enthält die Farbcodierung der Antennenkabel für alle von Ihrem Computer unterstützten Wireless-Karten. – *У нижче наведеній таблиці описується схема кольорів антенних кабелів плати бездротової мережі, яку підтримує комп'ютер* (Inspiron, 2021: 20).

Розглянувши структуру вищенаведених речень, ми дійшли висновку, що використання поширених означень дозволяє скоротити обсяг висловлювання за допомогою уникнення підрядних означальних речень, що дозволяє наочно та швидко сприймати інформацію у повному обсязі.

Таким чином, на основі проведеного нами дослідження можна сформулювати наступні висновки:

1. Номінальний стиль є визначальною рисою мови німецькомовної технічної документації, оскільки він забезпечує стислість, лаконічність та безособовість тексту, а також є засобом передачі основного змісту в категоричній та незаперечній формі, що у свою чергу є основною вимогою до науково-технічних текстів.

2. Номінальний стиль характеризується процесом номіналізації (субстантивації) мовних одиниць тексту. Зокрема, було встановлено, що для німецькомовних технічних текстів характерною є переважно субстантивація дієслів двох різновидів:

а) субстантивація, що супроводжується зміною кореневого голосного чи іншими морфологічними змінами твірного дієслова;

б) субстантивація інфінітива.

3. У німецькомовних інструкціях з експлуатації найбільш поширеним є вживання таких номінальних конструкцій:

- терміни – складні слова;
- субстантивовані інфінітиви;

- терміни, що утворюються за допомогою поєднання дієслівної / предикативної основи та суфікса -ung;
- використання словосполучень типу «іменник + функціональне дієслово» та «прийменник + іменник»;
- використання родового відмінка;

- використання поширених означень.
- Перспективою подальших досліджень є аналіз перекладацьких трансформацій, які використовуються під час перекладу технічної документації з метою подолання мовних труднощів, пов'язаних з відмінними способами вираження номінального стилю в німецькій та українській мовах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ахманова О. С. Словарь Лингвистических Терминов. Москва : Издательство «Советская Энциклопедия», 1969. 606 с.
2. Гальперин И. Р. Текст как объект лингвистического исследования. Москва : Наука, 1981. 137 с.
3. Евтеев С. В. Немецкий язык. Практика перевода. Москва : МГИМО-Университет, 2016. 289 с.
4. Зеленецкий А. М., Новожилова О. В. Теория немецкого языкознания. Москва : Academy, 2003. 400 с.
5. Карабан В. І. Переклад англійської наукової та технічної літератури. Лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні труднощі : навч. посіб. Вінниця : Нова Книга, 2001. 303 с.
6. Каушанська Л. В. Субстантивовані прикметники в німецькій мові в сучасній технічній літературі та їх переклад українською *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»*. Вип. 36. Київ : НТУУ, 2013. С. 323–325.
7. Корунець І. В. Вступ до перекладознавства. Вінниця : Нова книга, 2008. 512 с.
8. Кузьміна К. А. Трансформація номіналізації в англо-українському та українсько-англійському напрямках перекладу : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.16. Київ, 2004. 20 с.
9. Міщенко А. Л. Лінгвістика фахових мов та сучасна модель науково-технічного перекладу : монографія. Вінниця : Нова Книга, 2013. 448 с.
10. Орлов А. Т. Структурно-смысловые типы газетных текстов *Русский язык в школе*. Вип. 2. Москва : ИД ООО «Наш язык», 1990. С. 62–67.
11. Подвойська О., Гончарова-Ільїна Т. Технічна документація як особливий вид тексту у мовностилістичному та перекладацькому аспектах *Актуальні питання гуманітарних наук. : міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного ун-ту ім. Івана Франка*. Вип. 35. Дрогобич : Вид. дім «Гельветика», 2021. С. 134–141.
12. Сахарчук Л. И. Методологические проблемы словообразовательного анализа: Семантика производного слова в немецком языке. Киев : Вища школа, 1987. 46 с.
13. Селиванова Е. А. Основы лингвистической теории текста и коммуникации. Киев : Брама, 2004. 336 с.
14. Eggers H. Beobachtungen zum präpositionalen Attributinder deutschen Sprache, 1958. 269 S.
15. Schade G. Einführung in die deutsche Sprache der Wissenschaft. Berlin: Erich Schmidt, 2005. 320 S.
16. Bosch. Household Appliances. Gebrauchsanleitung. S. 3–14.
17. Bosch. PHD5714. Gebrauchsanleitung. S. 2–50.
18. Inspiron 15 5000 Service-Handbuch Vorschriftenmodell: P66F Vorschriftentyp: P66F001 August 2021 Rev. A03. 91 S.
19. Zelmer. Vacuum cleaner. Bedienungsanleitung. S. 69–73.

REFERENCES

1. Ahmanova O. S. Slovar Lingvisticheskikh Terminov. [Glossary of Linguistic Terms]. Moscow : Izdatelstvo "Sovetskaya Entsiklopediya", 1969. 606 p. [in Russian].
2. Galperin I. R. Tekst kak ob'ekt lingvisticheskogo issledovaniya. [Text as an Object of Linguistic Research]. Moscow : Nauka, 1981. 137 p. [in Russian].
3. Evteev S. V. Nemetskiy yazyik. Praktika perevoda. [German language. Practice translation]. Moscow : MGIMO-Universitet, 2016. 289 p. [in Russian].
4. Zelenetskiy A. M., Novozhilova O. V. Teoriya nemetskogo yazyikoznaniya. [Theory of German Linguistics]. Moscow : Asademy, 2003. 400 p. [in Russian].
5. Karaban V. I. Pereklad anhliiskoi naukovoї ta tekhnichnoi literatury. Leksychni, terminolohichni ta zhanrovostylistychni trudnoshchi : navch. posib. [Translation of English scientific and technical literature: Grammatical difficulties, lexical, terminological and genre-stylistic problems]. Vinnytsia : Nova Knyha, 2001. 303 p. [in Ukrainian].
6. Kaushanska L. V. Substantyvovani prykmetnyky v nimetskii movi v suchasni tekhnichni literaturi ta yikh pereklad ukrainskoiu [Substantiated adjectives in the German language in modern technical literature and their translation into Ukrainian]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu "Ostrozka akademiia". Seriia "Filolohichna"*. Vyp. 36. Kyiv : NTUU, 2013. P. 323–325. [in Ukrainian].
7. Korunets I. V. Vstup do perekladoznavstva. [An introduction to translation studies]. Vinnytsia : Nova knyha, 2008. 512 p. [in Ukrainian].
8. Kuzmina K. A. Transformatsiia nominalizatsii v anhlo-ukrainskomu ta ukrainsko-anhliiskomu napriamkakh perekladu : avtoref. dys. ... kand. filol. nauk : 10.02.16. [Transformation of nominalization in English-Ukrainian and Ukrainian-English translation directions]. Kyiv, 2004. 20 p. [in Ukrainian].

9. Mishchenko A. L. *Linhvistyka fakhovykh mov ta suchasna model naukovo-tekhnichnoho perekladu* : monohrafiia. [Linguistics of professional languages and modern model of scientific and technical translation]. Vinnytsia : Nova Knyha, 2013. 448 p. [in Ukrainian].
10. Orlov A. T. *Strukturno-smyslovyie typy gazetnykh tekstov Russkiy yazyk v shkole. Vyip. 2.* [Structural-semantic types of newspaper texts]. Moscow : ID OOO “Nash yazyk”, 1990. P. 62–67. [in Russian].
11. Podvoiska O., Honcharova-Ilina T. *Tekhnichna dokumentatsiia yak osoblyvyi vyd tekstu u movnostylistychnomu ta perekladatskomu aspektakh* [Technical documentation as a special type of text in a linguo-stylistic and translation aspects]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk. : mizhvuzivskiy zbirnyk naukovykh prats molodykh vchenykh Drohobytskoho derzhavnoho pedahohichnoho un-tu im. Ivana Franka. Vyp. 35.* Drohobych : Vyd. dim “Helvetyka”, 2021. P. 134–141. [in Ukrainian].
12. Saharchuk L. I. *Metodologicheskie problemy slovoobrazovatel'nogo analiza: Semantika proizvodnogo slova v nemetskom yazyke.* [Methodological problems of word-formation analysis: The semantics of a derivative word in German]. Kiev : Vischa shkola, 1987. 46 p. [in Russian].
13. Selivanova E. A. *Osnovy lingvisticheskoy teorii teksta i kommunikatsii.* [Fundamentals of Linguistic Theory of Text and Communication]. Kiev : Brama, 2004. 336 p. [in Russian].
14. Eggers H. *Beobachtungen zum präpositionalen Attributinder deutschen Sprache, 1958.* 269 S. [in German].
15. Schade G. *Einführung in die deutsche Sprache der Wissenschaft.* Berlin: Erich Schmidt, 2005. 320 S. [in German].
16. Bosch. *Household Appliances. Gebrauchsanleitung.* S. 3–14. [in German].
17. Bosch. *PHD5714. Gebrauchsanleitung.* S. 2–50. [in German].
18. *Inspiron 15 5000 Service-Handbuch Vorschriftenmodell: P66F Vorschriftentyp: P66F001 August 2021 Rev. A03.* 91 S. [in German].
19. Zelmer. *Vacuum cleaner. Bedienungsanleitung.* S. 69–73. [in German].

УДК 811.111

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/48-3-14>**Наталія КАРПЕНКОВА,***orcid.org/0000-0001-5223-371X**старший викладач кафедри галузевого перекладу та іноземних мов**Херсонського національного технічного університету**(Херсон, Україна) knu19.06@gmail.com*

СЕКЦІЯ «ПИСЬМО» МІЖНАРОДНОГО ТЕСТУ IELTS: СПЕЦИФІКА ДРУГОГО ЗАВДАННЯ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО НАПИСАННЯ

У статті розглядається специфіка написання другого з двох завдань секції «Письмо» міжнародного тесту IELTS. IELTS (International English Language Testing System або міжнародна система визначення рівня англійської мови) – це найпопулярніший тест з англійської мови у світі. Він розроблений провідними світовими експертами з оцінки мовних навичок та дозволяє оцінити всі навички англійської: читання, письмо, слухання та говоріння. І ті, хто вже особисто стикався з тестом IELTS, і ті, хто тільки готується до здачі цього тесту, добре знають, що секція «Письмо» складається з двох частин. В попередній статті увага була приділена першому завданню, яке перевіряє здатність вибирати та повідомляти основні характеристики, описувати та порівнювати дані, визначати значущість та тенденції в фактичній інформації або описувати процес. Цю статтю можна розглядати як логічне продовження, а також як окремий матеріал, у якому приділяється увага другому завданню – есе, в якому просять висловити свою точку зору (не менш 250 слів) з даної теми. Тема зазвичай носить досить загальний характер та не вимагає спеціальних знань.

Ця стаття спрямована на те, щоб допомогти зрозуміти основні кроки у написанні успішного есе, а також приділити увагу вокабуляру, використовуваному в тому чи іншому варіанті другого завдання. Розглядаються три основні види есе, звертається увага на часові форми, пасивний чи активний стан дієслів та необхідний лексичний мінімум. Наприкінці статті надаються основні рекомендації щодо написання другого завдання покроково, наприклад: використовуйте академічний стиль; позначте в тексті тільки ключові моменти; незначні дані або дані, що не відносяться до справи, можуть бути пропущені; зробіть логічні припущення, висловіть свою думку з приводу інформації, висловити згоду або незгоду з даним у темі есе ствердженням, та ін.

Ключові слова: есе зі згодою/незгодою, есе-міркування/думка, есе про проблему/її вирішення.

Natalia KARPENKOVA,*orcid.org/0000-0001-5223-371X**Senior Teacher at the Department of Branch Translation and Foreign Languages**Kherson National Technical University**(Kherson, Ukraine) knu19.06@gmail.com*

WRITING SECTION OF THE INTERNATIONAL TEST IELTS: SPECIFICS OF THE SECOND TASK AND WRITING GUIDELINES

This article discusses the specifics of writing the second of two tasks in the Writing section of the international test IELTS – an essay. IELTS (International English Language Testing System) is the most popular English language test in the world. It is designed by the world's leading language assessment experts and assesses all English skills: reading, writing, listening and speaking. Both, those who have experienced the IELTS test in person and those who are studying for the test, know that the writing section has two parts. The previous article focused on the first task, which examines the ability to select and report the main characteristics, to describe and compare data, to identify the significance and trends in factual information, or to describe a process. This article can be regarded as a logical continuation, but also as a separate piece of writing that pays attention to the second task, which often asks for a personal viewpoint (at least 250 words) on the given problem.

This article aims to help you to understand the basic steps in writing a successful essay, as well as to pay attention to the vocabulary used in one or another type of Task 2. The three basic types of Task 2 are reviewed, basic guidelines are provided, and attention is paid to the tense forms and the necessary vocabulary. At the end of the article, basic recommendations are provided for the second task step by step, such as: use an academic style; only identify key points in the text; insignificant or irrelevant data may be omitted; make your logical assumptions or give your opinion on the information, agree or disagree with the statement given in the topic; decide, what are the problems and what solutions can be suggested for solving the problems; mention, to what extent do you agree or disagree with this statement, etc.

Key words: agree/disagree essay, discussion/opinion essay, problem/solution essay.

Постановка проблеми. IELTS – найпопулярніший тест з англійської мови у світі. Він приймається більш ніж 10000 організаціями у більш ніж 140 країнах світу. Ці організації включають урядові установи та навчальні заклади та роботодавців, яких лише в США нараховується 3000 (Louise Hashami, Barbara Thomas, 2011: 9). Одна з його секцій – секція «Письмо» складається з двох завдань. Друге завдання вимагає, щоб ви написали текст не менше 250 слів. У бланку питань є завдання, у якому представлено висловлювання (ствердження, що виражає думку про якусь тему) і питання щодо цього висловлювання. Також є основні інструкції щодо написання відповіді. Висловлювання досить загальні за змістом і не вимагають спеціальних знань з теми.

Аналіз досліджень. Автори та видання, які спеціалізуються на підготовці матеріалів до тесту IELTS, виділяють три основні різновиди завдання:

1. Agree/disagree essay – есе зі згодою/незгодою.
2. Discussion/opinion essay – есе-міркування/думка.
3. Problem/solution essay – есе про проблему/її вирішення (Bruce Rogers, Nick Kenny, 2015: 23).

Мета статті – допомогти зрозуміти основні кроки у написанні успішного есе, а також приділити увагу вокабуляру, використовуваному в тому чи іншому варіанті Завдання 2; більш докладно зупинитися на варіантах завдань та спробувати виробити рекомендації до написання, в залежності від цих варіантів.

Виклад основного матеріалу.

Для всіх різновидів есе підходять такі основні правила написання:

- Уважно прочитайте та проаналізуйте ствердження та питання – не поспішайте на цьому етапі.
- Напишіть короткий, добре організований вступ, не менше двох основних абзаців та короткий висновок.
- У вступі та у висновку чітко викладіть свою думку.
- Підтверджуйте або заперечуйте ствердження, наводячи деталі та приклади.
- Пишіть за абзацами.
- Використовуйте академічний стиль.
- Напишіть щонайменше 250 слів.
- Виконайте завдання приблизно за 40 хвилин.

Есе зі згодою/незгодою. Завдання «Згоден/не згоден» перевіряє вашу здатність написати есе у відповідь на запитання, в якому запитується, якою мірою ви згодні або не згодні з будь-якою думкою.

На аркуші з питаннями ви бачите завдання, в якому представлено ствердження (сентенція, яка виражає думку на тему) і питання про ствердження (завжди присутньо у тексті. Якщо його нема – це інший різновид есе): Наскільки ви згодні чи не згодні? Ствердження носять досить загальний характер і та не вимагають від вас спеціальних знань на тему. Правильної відповіді немає. Ви можете погодитись, не погодитись або погодитись частково.

Поради та рекомендації по роботі з написання есе:

1. Витратьте кілька хвилин на читання та обмірковування завдання. Переконайтеся, що ви зрозуміли ствердження та питання. Підкресліть ключові слова.

2. Необхідно скласти короткий план. Напишіть кілька причин, з яких ви можете погодитись з пропозицією, та кілька причин, з яких ви можете не погодитись. Чи легше вигадати причини для згоди чи незгоди? Це допоможе вирішити, яку позицію зайняти.

3. Ваше есе повинно включати вступ, два основних абзаци та висновок.

4. Вступ може бути коротким. Ви повинні переформулювати ствердження своїми словами та дати невелике пояснення з теми. Наприклад, ви можете пояснити, чому ця тема є важливою, або чому вона стала більш важливою останнім часом.

5. Починайте кожен основний абзац із тематичного ствердження (сентенція, в якій викладається основна ідея абзацу). Ця пропозиція може бути досить простою, наприклад, є кілька важливих причин погодитися з цією ідеєю. Усі ствердження в абзаци мають підтримувати тематичне ствердження.

6. У кожному з основних абзаців слід використовувати сполучні слова та фрази, щоб плавно переходити від однієї причини до іншої. Другий основний абзац повинен слідувати за першим із використанням сполучного слова або фрази, наприклад, «Крім того, існують додаткові причини в підтвердження цієї ідеї».

7. Причини, наведені в основних абзацах, слід підкріпити конкретними деталями та прикладами.

8. Останній абзац може бути коротким. Ви повинні підсумувати основні моменти та викласти свою власну позицію. У висновку не слід подавати нову інформацію чи доводи.

9. Заключний абзац також повинен починатися зі слова або фрази, яка сигналізує про те, що це висновок.

10. Слідкуйте за часом.

11. Пам'ятайте про критерії, які екзаменатори використовують для оцінки відповіді (Bruce Rogers, Nick Kenny, 2015: 182).

У цьому завданні рекомендовано використовувати наступні слова та словосполучення для отримання високого балу з тесту:

AGREEMENT

There are a number of strong arguments to support the idea...

I agree that it's better to...

I agree with the idea that...

I share the view that...

I support the idea that...

DISAGREEMENT

There are some important reasons to disagree with the idea that...

I disagree with the proposal that...

I don't share the view that...

I don't accept the idea that...

PARTIAL AGREEMENT

While there are reasons to support the idea that... I still believe that...

It may be true that... However, I think that...

I don't completely agree that it's better to...

I think it's only partly true that...

Certainly, many people feel that..., but it's not that simple (Pauline Cullen, 2012: 9).

Есе-міркування/есе-думка перевіряє вашу здатність обговорювати протилежні думки та висловлювати свою власну думку. На аркуші з питаннями ви бачите завдання, в якому представлені дві різні думки з однієї і тієї ж теми, і питання, в якому вам пропонується обговорити обидві точки зору і пояснити, що ви думаєте з цього приводу. Питання для есе часто слідує простій схемі: Деякі люди думають... Інші люди думають... Ви повинні визначити, чи згодні ви чи не згодні з думкою А чи Б та пояснити та підтримати думку А, пояснити та підтримати думку Б, а потім висловити свою власну думку.

Поради та рекомендації по роботі з написання есе:

1. Витратьте кілька хвилин на читання та обмірковування завдання. Переконайтеся, що ви зрозуміли обидві думки та питання. Підкресліть ключові слова.

2. Складіть короткий план. Напишіть кілька причин, з яких ви можете погодитися з першою думкою, і кілька причин, з яких ви можете погодитися з другою думкою. Чи легше вигадати причини, щоб погодитися з першою чи другою думкою? Це допоможе вирішити, яку позицію зайняти.

3. Ваше есе повинно включати вступ, два основних абзаци та висновок.

4. Вступ може бути коротким. Ви повинні переказати обидві думки своїми словами та, по можливості, дати невелику довідку з цих питань. Наприклад, ви можете пояснити, чому це питання є важливим, або чому воно стало важливішим останнім часом.

5. У цьому типі есе необов'язково висловлювати свою думку у вступі. Ви можете обговорити одну з думок у першому основному абзаци, потім обговорити протилежну думку у другому основному абзаци, а потім висловити свою власну думку у висновку.

6. В обох основних абзацах слід використовувати сполучні слова та фрази, щоб плавно перейти від однієї причини до іншої та зв'язати два абзаци. Додайте конкретні деталі (приклад, пояснення та власний досвід).

7. Причини, наведені в основних абзацах, слід підкріпити конкретними деталями та прикладами.

8. Останній абзац може бути коротким. Ви повинні узагальнити основні моменти обох думок та чітко сформулювати свою власну думку.

9. Заключний абзац також повинен починатися зі слова або фрази, яка сигналізує про те, що це висновок.

10. У процесі написання твору пам'ятайте про критерії, які використовують екзаменатори для оцінки твору.

У цьому завданні рекомендовано використовувати наступні слова та словосполучення для отримання високого балу з тесту:

LINKING WORDS: CONTRAST AND CONCESSION

However, ...

On the other hand, ... Nevertheless, ...

Although ... Even though

Whereas ... Despite ... In spite of ...

EXPLAINING OPINIONS

clearly...

obviously...

certainly...

GIVING YOUR OWN OPINION

In my opinion, ...

It's my opinion that...

I'm of the opinion that...

Personally, ...

I'm convinced that...

As I see it, ...

From my point of view, ...

CONCLUSIONS

In conclusion...

In summary / To summarise / To sum up...

On the whole... (Pauline Cullen, 2012: 38)

Есе про проблему/її вирішення перевіряє вашу здатність написати про проблему та запропонувати способи її вирішення. На аркуші з питаннями ви бачите висловлювання про сучасну проблему, а потім два питання. В одному питанні вам пропонується визначити причину проблеми, а в іншому – запропонувати шляхи її вирішення. Обов'язково дайте відповідь на обидва питання. Ви повинні назвати причини проблеми та запропонувати можливі рішення. Пам'ятайте, що питання просить вас запропонувати рішення, а не лише одне рішення. Використовуйте сполучні слова, наприклад перший, інший, нарешті і так далі, щоб запропонувати альтернативні рішення.

Поради та рекомендації по роботі з написання есе:

1. Витратьте кілька хвилин на читання та обмірковування проблеми та обох питань. Переконайтеся, що ви розумієте, що вас просять у завданні. Підкресліть ключові слова.

2. Складіть короткий план. Подумайте про найважливіші ідеї, які вам потрібно включити, наприклад, про основні причини та основні рішення проблеми.

3. Ваше есе повинно включати вступ, два основних абзаци та висновок.

4. Вступ може бути коротким. Спочатку ви повинні переформулювати проблему своїми словами, а потім стисло пояснити, чому ця проблема є серйозною – напишіть одне або два пропозиції довідкової інформації про проблему.

5. Починайте кожен основний абзац із тематичного ствердження (пропозиції, в якій викладається основна ідея абзацу). У першому абзаці тематичне ствердження повинно вказувати на те, що ви маєте намір обговорити причини проблеми. У другому абзаці тематичне ствердження повинно вказувати на те, що ви маєте намір обговорити вирішення проблеми.

6. У першому абзаці ви повинні використовувати лексику причин і наслідків, щоб пояснити, чому існує проблема.

7. У другому абзаці ви повинні підкріпити наведені вами рішення прикладами, поясненнями чи досвідом.

8. Останній абзац може бути коротким. Ви повинні повторити основні аргументи та підвести есе до висновку, наприклад, вказати, яке рішення краще.

9. Слідкуйте за часом. На виконання завдання 2 у вас близько 40 хвилин.

10. У процесі написання відповіді пам'ятайте про критерії, за якими екзаменатори будуть оцінювати вашу відповідь.

У цьому завданні рекомендовано використовувати наступні слова та словосполучення для отримання високого балу з тесту:

CAUSES/INTRODUCING CAUSES

One cause of ... is ...

The primary/main cause of ... is ...

Perhaps the most important cause of ... is ...

Another cause of ... is ...

UNCERTAINTY ABOUT CAUSES

If you do not know if...

One possible cause is ...

Another cause may/might be ...

... may/might be responsible for ...

... may/might also play a role ...

Furthermore/Moreover/In addition, ...

Finally, ...

GIVING REASONS AND EXAMPLES

therefore / consequently...

as a result...

results in / accounts for...

causes / leads to / gives rise to...

because / since...

due to / owing to /

is/are caused by...

INTRODUCING AND PROPOSING SOLUTIONS

Verbs: recommend / suggest / propose

Modal verbs: must / should / ought to / might / may / could

Nouns: recommendation / suggestion / solution / idea / proposal

My recommendation is that the following steps be taken.

Laws requiring... must be enforced (Pauline Cullen, 2012: 69).

Висновки. Складність письмової частини означає тільки те, що підготовці до неї варто приділити особливу увагу. В цілому, основні рекомендації щодо написання другого завдання виглядають наступним чином: уважно прочитайте та проаналізуйте ствердження та питання – напишіть короткий, добре організований вступ, не менше двох основних абзацив та короткий висновок – у вступі та у висновку чітко викладіть свою думку – ваша думка не повинна збігатися з думкою, висловленою у завданні, тому підтверджуйте, заперечуйте або частково погоджуйтесь зі ствердженням, наводячи деталі та приклади – пишіть за абзацами – використовуйте академічний стиль – напишіть щонайменше 250 слів – виконайте завдання приблизно за 40 хвилин, з яких 4-5 хвилин залиште на перевірку есе. Пам'ятайте, пунктуація та правопис слів мають не менше значення, ніж правильна граматики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Bruce Rogers, Nick Kenny. The complete guide to IELTS. Student's Book. Cengage Learning, 2015
2. Bruce Rogers, Nick Kenny. The complete guide to IELTS. Teacher's Resource Book. Cengage Learning, 2015
3. Louise Hashami, Barbara Thomas. IELTS Trainer. Cambridge University Press, 2011
4. Pauline Cullen. Vocabulary for IELTS advanced. Cambridge University Press, 2012

REFERENCES

1. Bruce Rogers, Nick Kenny. The complete guide to IELTS. Student's Book. Cengage Learning, 2015
2. Bruce Rogers, Nick Kenny. The complete guide to IELTS. Teacher's Resource Book. Cengage Learning, 2015
3. Louise Hashami, Barbara Thomas. IELTS Trainer. Cambridge University Press, 2011
4. Pauline Cullen. Vocabulary for IELTS advanced. Cambridge University Press, 2012

УДК 378.016'243:004.773.7

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/48-3-15>

Любов ЛЕТЮЧА,

orcid.org/0000-0002-0481-850X

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземної філології, перекладу та методики навчання
Університету Григорія Сковороди в Переяславі
(Переяслав, Київська область, Україна) *letinna@ukr.net*

Ірина БОЧАРОВА,

orcid.org/0000-0003-0370-8410

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов
Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана
(Київ, Україна) *irinabocharova1957@gmail.com*

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТАПРЕДМЕТНОГО ПІДХОДУ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНІЙ МОВІ В УМОВАХ ON-LINE

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю формування цілісного світогляду майбутніх спеціалістів з іноземної мови на основі метапредметної інтеграції. Метою статті є розгляд питання реалізації метапредметного підходу в системі навчання іноземній мові здобувачів вищої освіти в умовах on-line. Описані проблеми, що виникли в усіх без винятку учасників on-line процесу навчання іноземній мові, водночас виявлені нові можливості розвитку мовної освіти в умовах дистанційного навчання. Визначено значення метапредметного підходу в освіті, який забезпечує цілісність особистісного, пізнавального розвитку та саморозвитку підростаючого покоління, спадкоємність усіх ступенів освітнього процесу, що лежить в основі організації та регуляції будь-якої діяльності студента незалежно від її спеціально-предметного змісту. Проаналізовані педагогічні умови реалізації метапредметного підходу під час навчання іноземній мові студентів в умовах on-line. Наведений приблизний перелік метакомпетенцій, які можуть ефективно формуватися у процесі іноземномовної підготовки у вищій школі. Більш детально охарактеризовані ключові компетентності, що формуються під час вивчення мови: аналітичні, навчально-інформаційні, комунікативно-мовленнєві та регулятивні. Викладені результати дослідження акцентують увагу на тому, що в силу своєї загальногуманітарної, комунікативної та соціокультурної спрямованості іноземномовна підготовка у вищому навчальному закладі має широкі можливості для досягнення метапредметних результатів навчання та формування різних типів метакомпетенцій. Усе це зрештою сприяє самостійному придбання знань, гнучкому їх застосуванню, саморозвитку особистості здобувача вищої освіти.

Ключові слова: метапредметність, метакомпетенції, метапредметна інтеграція, метапредметний підхід під час навчання іноземної мови, on-line процес навчання іноземній мові.

Liubov LETIUCHA,

orcid.org/0000-0002-0481-850X

Ph.D. in Philology, Associate Professor;
Associate Professor of Foreign Philology, Translation and Teaching Methods
Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav
(Pereiaslav, Kyiv region, Ukraine) *letinna@ukr.net*

Iryna BOCHAROVA,

/orcid.org/0000-0003-0370-8410

Ph.D. in Philology, Associate Professor;
Associate Professor of Foreign Languages
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman
(Kyiv, Ukraine) *irinabocharova1957@gmail.com*

APPLICATION OF META-SUBJECT APPROACH DURING FOREIGN LANGUAGE LEARNING

The urgency of the research is due to the need to form a holistic worldview of future specialists in foreign languages on the basis of meta-subject integration. The purpose of the article is to consider the implementation of meta-subject approach in the system of teaching a foreign language to higher education students on-line. The problems that have arisen

in all participants of the on-line process of learning a foreign language without exception are described, at the same time new opportunities for the development of language education in the conditions of distance learning are revealed. The importance of meta-subject approach in education, which ensures the integrity of personal, cognitive development and self-development of the younger generation, the continuity of all stages of the educational process, which underlies the organization and regulation of any student activity, regardless of its special subject content, is defined. The pedagogical conditions of implication of the meta-subject approach during teaching a foreign language of students in the on-line conditions are analyzed. An approximate list of meta-competences that can be effectively formed in the process of foreign language training in higher education is given. The key competencies formed during language learning are described in more detail: analytical, educational-informative, communicative-speech and regulative. The presented results of the research emphasize that due to its general humanitarian, communicative and socio-cultural orientation, foreign language training in higher education has large opportunities to achieve meta-subject learning outcomes and the formation of different types of meta-competencies. All this ultimately contributes to the independent acquisition of knowledge, their flexible application, self-development of the applicant's personality.

Key words: *meta-subject matter, meta-competences, meta-subject integration, meta-subject approach during foreign language learning, on-line foreign language learning process.*

Постановка проблеми. Останнім часом орієнтація на фундаментальні засади мовної політики набуває все більшого значення для вітчизняної системи освіти. Її актуалізація знаменує собою перехід до нової парадигми мовної освіти. Мета освоєння іноземної мови як дисципліни полягає у тому, щоб сформувати у випускників не тільки здатність до міжкультурного спілкування, а і розвинути професійно профільоване володіння іноземною мовою. Останнє надає випускникам можливість не лише успішно працювати в обраній сфері діяльності, а і також опанувати універсальні та предметно спеціалізовані компетенції, які, у свою чергу, сприятимуть розширенню кругозору випускників, розвитку у них професійних умінь та навичок. Протягом останнього десятиліття фіксується трансформація іноземної мови з навчального предмета в один із базових елементів сучасної системи освіти. Є всі підстави припускати, що в такій якості він позитивно вплине на процес професійної реалізації особистості випускника. Однією з пріоритетних цілей вищої освіти виступає підготовка таких професіоналів, від яких потрібні сформованість здатності постійно набувати нових знань та умінь, уміння орієнтуватися в інформаційному середовищі, творча активність у прийнятті рішення, широка професійна орієнтація. Іншими словами, йдеться про орієнтацію цілей та змісту освіти не на обсяг знань, а на розвиток особистісно-інтелектуальних здібностей студентів, які дозволяють засвоювати, переробляти інформацію та породжувати на її основі нове знання, керувати своїми знаннями.

Зазначимо також, що забезпечення високої якості вузівської підготовки на сьогоднішній день є неможливим без широкого застосування інноваційних підходів та технологій, у тому числі у процесі викладання іноземних мов. У контексті нового змісту освіти, який має відповідати запитам інформаційного суспільства, сучасному

вчителю-словеснику потрібно по-новому організувати освітній процес: стимулювати студентів до дослідницької діяльності, актуалізувати мета-предметні зв'язки, навчити співвідносити знання з реальними комунікативними ситуаціями.

Аналіз досліджень. Змісту питання метапредметності в освіті присвячено чимало зарубіжних та вітчизняних розвідок наукового та методичного характеру: В.М. Андрієвська, О.Г. Асмолов, Т.В. Бариш, Г.О. Васьківська, Ю.В. Громико, Н.В. Громико, А.Т. Каббасова, С.Е. Трубачова, А.В. Хуторський, Н.В. Храмцова, О.Ф. Чупрова та ін. У дослідженнях цих науковців стверджується, що метапредметний підхід передбачає як оволодіння системою знань у процесі навчання, так і освоєння універсальними навчальними діями, які допоможуть самому добувати інформацію про навколишній світ.

Мета статті – з'ясувати педагогічні умови реалізації метапредметного підходу під час навчання іноземній мові студентів в умовах on-line та більш детально охарактеризувати ключові компетентності, що формуються під час вивчення мови у зазначеному форматі.

Виклад основного матеріалу. Дистанційне навчання стало тією частиною загальної системи освіти, яка дає можливість безперервного навчання та саморозвитку здобувачів освіти в період оголошеного карантину. Ставлення до такого формату освіти країни далеко не однозначне. Уведення дистанційної освіти, з одного боку, виявило багато проблем, що виникли в усіх без винятку учасників цього процесу, з іншого – виявило нові можливості розвитку освіти. Під час дистанційного навчання виникли, на жаль, не тільки технічні складності цифрового навчання, а й проблеми при організації навчального процесу, нової комунікації учасників on-line, пов'язані, наприклад, із встановленням зворотного зв'язку, контролем, плануванням діяльності, підготовкою

випускників до підсумкової атестації. Не секрет, що багато учасників таким чином організованого освітнього процесу за нових умов, виявилися розгубленими або зовсім до нього не готовими.

У процесі дистанційного навчання іноземній мові виникли перешкоди в застосуванні та використанні метапредметних умінь на практиці. Це можна пояснити і тим, що основні зусилля викладачів у нових, незвичних умовах роботи, як і раніше, були спрямовані переважно лише на досягнення предметних результатів. Для цього було використано репродуктивні методи, засновані на відтворенні, на організації індивідуального вирішення поставлених завдань. У результаті виявилось, що студентам необхідні не тільки накопичені знання, а й уміння вільно користуватися отриманими знаннями, самостійно їх знаходити і засвоювати, застосовувати практично. Адже основними маркерами дистанційної освіти, коли змінився формат звичних навчальних занять, стали самостійність та самопідготовка здобувачів освіти. У період переходу на дистанційну освіту стало зрозуміло: дистанційне навчання надало індивідуального характеру освіті, при якому студентам із різними здібностями необхідно виявляти самостійність та навички самопідготовки, володіти метавміннями, що базуються, насамперед, на роботі з текстом.

Невідповідність між вимогами часу, ситуацією, що склалася, і традиційною методикою викладання зумовили необхідність змінювати стратегію навчання, використовуючи в освітньому процесі сучасні освітні технології діяльнісного типу. Тому в основу нової стратегії освіти, що опирається на передові знання, має бути покладено метапредметний підхід, у рамках якого у студентів формуються метапредметні навчальні вміння/дії. Характер професійної діяльності викладача теж змінюється. Викладач і студенти сьогодні мають уміти інтегрувати, конструювати нові педагогічні ситуації, нові завдання, спрямовані на використання узагальнених способів діяльності та створення здобувачами освіти власних результатів у освоєнні знань.

Тому одним із найважливіших завдань сучасних педагогічних навчальних закладів є актуалізація значущості метапредметних умінь студентів, оскільки метапредметні вміння є необхідним атрибутом їх розумової самостійності. Саме недостатність самостійності та самопідготовки здобувачів освіти виявив період дистанційної освіти у навчальних закладах. Сьогодні формування метапредметних умінь має стати пріоритетним завданням усього простору навчання, включаючи і навчання іноземній мові.

Педагогам поки важко уявити цілісну картину реалізації нового підходу, тому виникає безліч питань про суть метапредметного підходу, метапредметності, метазнань, метаспособів, метапредметів, про шляхи забезпечення принципу метапредметності у навчальному закладі, про технології та методику, які сприяють формуванню метапредметних результатів. Проблемі вивчення метакомпетенції присвячені насамперед зарубіжні дослідження в галузі професійної освіти, менеджменту знань, управління компетенціями (J. Eppenbeck, 2006; D. Dimitrova, 2008 та ін.), доробки вітчизняних дослідників (Васьківська, 2013 та ін.).

Слід зазначити, що в науковій літературі немає ще єдиної думки щодо визначення поняття «метакомпетенція». Між тим на основі аналізу робіт ми можемо визначити метакомпетенцію як надсистемну компетенцію, що включає здатність керувати власними компетенціями, способами пізнання, навчання та самоконтролю. Зазначимо, що звернувшись до словникової дефініції *мета-*, знаходимо наступне: «Мета...[від грец. meta – слідом, за, після, через]. *Перша частина складних слів*. 1. Означає рівень опису якого-небудь об'єкта або системи (зазвичай, також опису), вищого відносно попереднього опису; «опис опису». *Металінгвістика, металогіка, метаматематика, метаозначення, метаопис...* 2. Означає вихід за рамки чого-небудь. *Метагалактика, метагалактичний, метафізика* (2 зн.)» (БТС, 2003, 536). Вважаємо за доцільне виділити значення «рівень опису якогось об'єкта або системи, зазвичай, вищого відносно попереднього опису». Відповідно до цього метакомпетенція може розглядатися як така, що стоїть вище стосовно інших компетенцій. Таким чином, метакомпетенція є базисом для набуття когнітивних, функціональних та соціальних компетенцій. Названі компетенції утворюють багатовимірну модель у вигляді тетраедра, на вершині якого і розташована метакомпетенція, покликана полегшити набуття інших компетенцій (Рубцов, Забродін, 2012). На нашу думку є важливим, що метакомпетенція дозволяє здобувачу освіти ефективно діяти в умовах, що змінилися. У цьому виявляється основна характеристика метакомпетенції – здатність до швидкої адаптації, пристосування до нових умов, до безперервного навчання/освіти, до перенесення наявних знань, умінь, здібностей на нові об'єкти діяльності.

Теоретики різних шкіл намагаються визначити спектр життєво важливих умінь, компетентностей, здатних забезпечити не лише професійну

адаптацію, а й успішну самореалізацію людини з урахуванням формування життєвих цінностей. Тобто мова йде про метауміння – міждисциплінарні (надпредметні) пізнавальні вміння та навички. До них відносять теоретичне мислення; навички переробки інформації, критичне мислення, творче мислення, регулятивні вміння, якості мислення. Ми дотримуємося погляду, згідно якого «метапредметними результатами навчання мають бути:

- оволодіння навичками самостійного здобуття знань, організації навчальної діяльності, постановки цілей, планування, самоконтролю й оцінки результатів своєї діяльності, вміння передбачати можливі результати своїх дій;
- розуміння відмінностей між вихідними фактами й гіпотезами для їх пояснення, теоретичними моделями й реальними об'єктами, оволодіння універсальними навчальними діями на прикладах гіпотез для пояснення відомих фактів і експериментальної перевірки висунутих гіпотез, розробки теоретичних моделей процесів або явищ;
- формування вмінь сприймати, переробляти й передавати інформацію у словесних, образних, символічних формах, аналізувати й переробляти здобуту інформацію відповідно до поставлених завдань, виокремлювати основний зміст про-

читаного тексту, знаходити в ньому відповіді на поставлені питання й викладати його;

- набуття досвіду самостійного пошуку, аналізу й відбору інформації з використанням різних джерел і нових інформаційних технологій для вирішення пізнавальних завдань;
- розвиток монологічного й діалогічного мовлення, вміння висловлювати свої думки й здатність чути співрозмовника, розуміти його погляди, визнавати право іншої людини на іншу думку;
- освоєння прийомів дій у нестандартних ситуаціях, оволодіння евристичними методами й методами розв'язання проблем;
- формування вмінь працювати в групі з виконанням різних соціальних ролей, викладати й обстоювати свої погляди й переконання, вести дискусію» (Васьківська, 2013: 73).

Тобто, це ключові компетентності, що мають універсальне значення для різних видів діяльності (узагальнені способи вирішення навчальних завдань, дослідницькі, комунікативні та інформаційні вміння, вміння працювати з різними джерелами інформації).

Більш детально зупинимося на компетенціях, що формуються під час вивчення іноземної мови: аналітичні, навчально-інформаційні, комунікативно-мовленнєві та регулятивні. Коротко охарактеризуємо їх:

Назва метапредметної компетенції	Зміст метапредметної компетенції
<i>Аналітичні</i>	це вміння зіставляти явища та факти; виділяти головне, становити з окремих елементів цілу картину; формулювати загальну проблему; робити філософські, економічні, політичні, морально-етичні висновки
<i>Навчально-інформаційні</i>	це вміння отримувати інформацію з різних джерел; складати план; відбирати матеріал відповідно заданій темі; складати тези; підбирати цитати; складати таблиці, схеми, графіки
<i>Комунікативно-мовленнєві</i>	це вміння складати зв'язне висловлювання (усне та письмове); дотримуватися мовних норм; зберігати стиль у текстах; висловлювати свою думку та аргументувати її; оформляти науково-дослідні роботи; переказувати текст; вести дискусію
<i>Регулятивні</i>	це вміння формулювати мету діяльності; планувати діяльність; здійснювати самоконтроль; здійснювати самооцінку; здійснювати самокорекцію

Інформаційні, пізнавальні, комунікативно-мовленнєві, регулятивні та аналітичні – всі ці компетенції ми відносимо до текстових вмінь. Текст та текстові вміння – основа комунікативної компетенції, оскільки на текстовій основі формуються всі групи метапредметних умінь.

Ми вважаємо, що в сучасному навчальному закладі важливо забезпечити загальнокультурний, особистісний і пізнавальний розвиток людини, озброївши її важливими метауміннями, тобто вміннями вчитися.

Висновки. Метапредметний підхід в освіті забезпечує, на наш погляд, цілісність особистісного, пізнавального розвитку та саморозвитку підростаючого покоління, спадкоємність усіх ступенів освітнього процесу, що лежить в основі організації та регуляції будь-якої діяльності студента незалежно від її спеціально-предметного змісту. Загалом метапредметний підхід перетворює навчання на процес саморозвитку і розширює горизонт його пізнання. Розвиток у студентів метакомпетенцій, з одного боку, дозволить

здобувачам освіти керувати інформацією, знаннями, рефлексивними механізмами, своїм інтелектуальним розвитком у процесі іншомовного навчання, з іншого – служитиме базисом для набуття інших компетенцій, у тому числі й професійних.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Большой толковый словарь русского языка / Гл. ред. Кузнецов С. А. Санкт-Петербург: Норинт, 2003. 1536с.
2. Васківська Г. О. Метапредметний підхід в процесі формування систем знань про людину у старшокласників. *Вісник Житомирського державного університету. Педагогічні науки*. Випуск 3 (69). 2013. 70–73.
3. Рубцов В. В, Забродин Ю. М. Компетентностный подход как концептуальная основа связи профессионального образования и профессионального труда. *Вестник практической психологии образования*. 2012. № 3. URL: <http://www.psy.su/interview/2614/> (дата обращения: 02.02.2022).
4. Dimitrova, D. Das Konzept der Metakompetenz: Theoretische und empirische Untersuchung am Beispiel der Automobilindustrie. Wiesbaden: Gabler, 2008. 260 p.
5. Erpenbeck J. Metakompetenzen und Kompetenzentwicklung. Berlin, 2006. 208 S.

REFERENCES

1. Bolshoy tolkovyy slovar russkoho yazyka [Large explanatory dictionary of the Russian language] / Gl. red. Kuznetsov S. A. Sankt-Peterburh: Norynt, 2003. 1536 p. [in Russian].
2. Vaskivska H. O. Metapredmetnyy podkhid v protsesi formuvannya system znan pro lyudynu u starshoklasnykiv. [Meta-subject approach in the process of forming systems of knowledge about man in high school students.] *Bulletin of Zhytomyr State University. Pedagogical sciences*. Issue 3 (69). 2013. Pp. 70–73. [in Ukrainian].
3. Rubtsov V. V, Zabrodyn YU. M. Kompetentnostnyy podkhod kak kontseptualnaya osnova svyazy professyonalnoho obrazovanyya y professyonalnoho truda. [Competence approach as a conceptual basis for the connection between professional education and professional work] *Bulletin of practical psychology of education*. 2012. № 3. URL: <http://www.psy.su/interview/2614/> [in Russian].
4. Dimitrova, D. Das Konzept der Metakompetenz: Theoretische und empirische Untersuchung am Beispiel der Automobilindustrie. [Concept der Metacompetence: Theoretical and empirical Untersuchung am Beispiele der Automotive industry] Wiesbaden: Gabler, 2008. 260 p. [in German]
5. Erpenbeck J. Metakompetenzen und Kompetenzentwicklung. [Meta-competences and competence development] Berlin, 2006. 208 S. [in German]

УДК 811.133.1'276.6:32

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/48-3-16>**Наталія ЛОСКУТОВА,***orcid.org/0000-0002-2536-0462*

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри німецької та французької філології

Маріупольського державного університету

(Маріуполь, Донецька область, Україна) *n.loskutova@mdu.in.ua*

СТРУКТУРНО-ЗМІСТОВНИЙ АНАЛІЗ НОВОРІЧНИХ ЗВЕРНЕНЬ ЕММАНУЕЛЯ МАКРОНА

Статтю присвячено виявленню та опису структурних та семантичних особливостей текстів новорічних привітань Президента Франції Еммануеля Макрона. Об'єктом дослідження є політичний дискурс Президента Франції, а предметом є композиційно-змістовні особливості текстів новорічних звернень президента з 2017 по 2021 рр. Актуальність дослідження обумовлена тим, що сфера політики є невіддільною частиною будь-якої держави і впливає на життя кожного її громадянина. Новорічне звернення президента до нації є ритуалом, дійством, якого чекають мільйони жителів країни. Промова голови держави у момент переходу від минулого до майбутнього – потужний політичний та пропагандистський інструмент, який моделює національну ідентичність. Щорічне новорічне звернення очільника країни належить до ритуального жанру політичного дискурсу та відповідає наступним критеріям: подійність, тимчасова локалізованість, закріплена форма та перформативний характер. За своєю структурою новорічні звернення Е. Макрона відповідають ustalеним правилам створення вітальних текстів та містять такі елементи: рамкові компоненти, конгратulatory частина, констатувальна частина, оптатив. Лівову частку кожного привітання становить констатувальна частина, в якій президент підбиває підсумки минулого року, характеризує внесок нації у досягнення країни, окреслює «больові» моменти, намічає перспективи розвитку. У кожному новорічному зверненні зазвичай домінують дві-три теми, які зумовлені тими подіями, що відбулися у світі та в житті країни. Лейтмотивом усіх виступів є два ідеали, на яких акцентує свою увагу Макрон: конструювання національної спільноти, позиціювання Франції як сильної, єдиної, солідарної країни, яка посідає панівне становище в ЄС, а також не менш сильна та об'єднана Європа. Як і будь-який політик, Еммануель Макрон використовує численні стратегії переконання, оскільки йому постійно необхідно доводити свою щирість, надійність, авторитетність та ефективність.

Ключові слова: політичний дискурс, ритуальний жанр, новорічне звернення, етос, Еммануель Макрон.

Nataliia LOSKUTOVA,*orcid.org/0000-0002-2536-0462*

Candidate of Philological Sciences,

Associate Professor at the German and French Philology Department

Mariupol State University

(Mariupol, Donetsk region, Ukraine) *n.loskutova@mdu.in.ua*

STRUCTURAL AND CONTENT ANALYSIS OF EMMANUEL MACRON'S NEW YEAR'S EVE ADDRESS

The paper focuses on the identification and description of structural and semantic features of New Year addresses of the President of France Emmanuel Macron. The object of the research is the political discourse of the President of France, the study subject is the compositional and content features of the texts of the presidential State of the Nation New Year Addresses from 2017 to 2021. The issue is currently of great interest in view of the fact that politics has always been an integral part of any state and affects the lives of its citizens. Secondly, the President's New Year address to the nation is a ritual, event awaited by millions of people. The speech of the head of state at the time of transition from the past to the future is a powerful political and propagandistic tool aimed at modeling national identity. The head of state's annual address belongs to the ritual genre of the political discourse meeting the following criteria: event worthiness, temporal localization, fixed form and performative character. According to its structure, E. Macron's New Year addresses correspond to the established rules of writing congratulatory texts containing the elements: framing components, the congratulatory part, the statement of facts and the optative. The statement of facts occupies the biggest part of each address where the head of state sums up the previous year, characterizes the nation's contribution to the country's achievements, shows the sore subjects, outlines the prospects for the development. Two or three topics associated with the current events in the world and in the country dominate in each New Year address. In all his addresses Macron focuses on two ideals: building a national community, positioning France as a strong, united, country with solidarity and dominance

in the EU and Europe, no less strong and united. Like any politician, Emmanuel Macron makes use of numerous strategies of persuasion, as he has to prove constantly his sincerity, credibility, authority and effectiveness.

Key words: *political discourse, ritual genre, New Year address, ethos, Emmanuel Macron.*

Постановка проблеми. У сучасній лінгвістиці велику увагу приділяють дискурсу, який є комплексним і багатограним поняттям. Під цим терміном лінгвісти розуміють текст, що є цілним утворенням (Борботько, 2011), категорію природного мовлення, завершеного в смисловому та структурному відношенні (Орлов, 1991), складне комунікативне явище, що містить сам текст та екстралінгвістичні фактори (Дейк Т.О. Ван, 1989), мовленнєвий акт, у якому тісно пов'язані текст, контекст та інтенція (Colodeeva, Priscorius, 2014), текст, занурений у ситуацію (Кочетова, 2011). Будь-який дискурс містить три компоненти: лінгвістичну складову (текст), соціологічну складову (породження тексту, контекст) і комунікаційну складову (цілеспрямовану дію). Дискурс може поділятися на величезну кількість піддискурсів: медичний, релігійний, рекламний, військовий, науковий і т.д. С. К. Колеснікова зазначає, що «дискурс є невіддільною частиною соціальних відносин, бо, з одного боку, формується ними, а з іншого – сам формує ці відносини» (Колеснікова, 2011: 68).

Аналіз досліджень. Одним із найяскравіших прикладів таких відносин є політичний дискурс (далі ПД), який є особливою сферою політичної комунікації. Дослідженню ПД присвячені численні роботи як вітчизняних (Кондратенко, 2007; Кривенко, 2016; Лосєва, 2016; Яковлев, Шамша, Яковлева 2020), так і закордонних лінгвістів (Чудинов, 2007; Шейгал, 2000; Charaudeau, 2014; Dorna, Georget, 2007; Hernández-Bayter, 2014). Традиційно ПД охоплює публічні виступи політичних лідерів, маніфести, політичну рекламу, офіційні тексти (закони, укази, постанови), наукові політологічні статті або статті про політику, написані журналістами, агітаційну документацію тощо. Кожен з цих різновидів ПД має свої цілі, структуру, функції та характеристики. Особливого значення для визначення показників ПД має жанрова класифікація. М. М. Равочкін класифікує всі політичні жанри у найзагальнішому вигляді наступним чином: ритуальні / епідейктичні, орієнтаційні та агональні (Равочкин, 2018: 245).

У нашому дослідженні нас цікавитиме такий ритуальний жанр ПД як новорічне звернення голови держави до народу на прикладі новорічних привітань Президента Франції Еммануеля Макрона протягом його п'ятирічної каденції. **Актуальність** дослідження обумовлена насампе-

ред тим, що сфера політики є невіддільною частиною будь-якої держави, суспільства і впливає на життя кожного її громадянина. У мові політики, у промовах першої особи держави відбивається ментальність народу та його ідеологія. ПД голови держави відображає взаємини на рівні «людина – суспільство» (Равочкин, 2018: 249), а аналіз виступів дозволяє правильно інтерпретувати та дешифрувати, закладені в них смисли та послання. По-друге, новорічне звернення президента до нації є ритуалом, дійством, на яке чекають мільйони жителів країни. Промова голови держави у момент переходу від минулого до майбутнього – потужний політичний та пропагандистський інструмент, який моделює національну ідентичність. Президент підбиває підсумки головним досягненням минулого року, описує перспективи на наступний рік, намагається зміцнити свою політичну позицію, даючи певні обіцянки, адресує свої привітання. У зв'язку з цим цікавим видається дослідження динаміки змістовної сторони новорічних звернень Макрона з 2017 по 2021 р. **Новизна** роботи полягає у практично повній відсутності подібних досліджень як у французькій лінгвістиці, так і у вітчизняному мовознавстві. Традиційно, після новорічного виступу промова Макрона аналізується у провідних газетах та журналах Франції, водночас у французькій науковій літературі відсутні дослідження на цю тему.

Метою роботи є виявлення та опис структурних та семантичних особливостей текстів новорічних привітань Президента Франції Еммануеля Макрона. **Об'єктом** дослідження є ПД Президента Франції, а **предметом** виступають композиційно-змістовні особливості текстів новорічних звернень Макрона з 2017 по 2021 роки.

Основний виклад матеріалу. ПД перебуває на перетині кількох галузей знання – політичних наук, психології, соціології, лінгвістики, теології і є багатоаспектним явищем. Під ПД розуміють будь-яку промову політика у певному контексті (парламентські виступи, звернення політика до виборців, доповідь на з'їзді партії тощо) у рамках здійснення їхніх політичних функцій, яка має специфічні особливості (Hernández-Bayter, 2014: 43). Основною метою ПД виступає боротьба за владу, її завоювання та утримання. ПД забезпечує взаємозв'язок та взаємодію між членами певної спільноти. У межах політичної діяльності обов'язковою є наявність переконливого речника, який здатний

за допомогою ПД нав'язати певне світобачення, яке розділило б більшість населення. Автор (політичний діяч) намагається зблизитися з адресатом (народ, електорат), щоб завоювати його довіру та отримати якнайбільше прихильників своєї ідеології. У зв'язку з цим у промові політиків велику роль відіграють аргументативні та персуазивні стратегії, а кожен виступ можна розцінювати як масову пропаганду з метою формування необхідної громадської думки.

Як вже зазначалося, кожен політичний текст належить до певного жанру. Щорічне новорічне звернення голови держави належить до ритуального жанру ПД. Це означає, що новорічне послання є складною етикетною дією, циклічною церемонією, яка розгортається за певним сценарієм (Карасик, 2002: 160). Що ж дозволяє віднести новорічне звернення до ритуального жанру? Якщо відштовхуватися від класифікації функцій ритуалу, виділених В. І. Карасиком, а саме, констатувальної, інтегрувальної, мобілізувальної та фіксувальної (Карасик, 2002: 161), то виходить наступне: у процесі новорічного звернення голова держави констатує закінчення старого року та вітає з початком нового. При цьому він підбиває певні підсумки життя своєї держави і називає найвидатніші результати та досягнення. Також очільник країни консолідує громадян у єдину групу, він конструює національну ідентичність свого народу (зазвичай використовуючи леми *нація, громадяни, співгромадяни, земляки, ми* тощо). Потім лідер планує перспективи розвитку держави, мобілізуючи громадян країни на виконання певних дій. Усе це закріплюється в особливій заданій формі, яка має надцінний характер. У фіналі голова держави завершує свою промову побажанням щастя, добра, процвітання, тобто він звертається до тих цінностей, які мають велике значення у житті кожного представника нації. В. І. Карасик характеризує новорічне звернення як «магічне», оскільки учасники цієї події наділяють його екзистенційними смислами та вірять у силу та дієвість побажань президента/короля/вождя (Карасик, 2002).

Вперше новорічне звернення з вуст президента прозвучало у Франції ще в XIX столітті: з 1879 по 1887 р. Президент III Республіки Жуль Греві вітав французів з Новим роком. Але лише за часів V Республіки, коли її перший президент, генерал де Голль, звернувся з побажаннями до своїх співвітчизників у 1960 р., ритуал новорічних привітань французького народу стає регулярним (Bégasse, 2012). При цьому це не були вітання у загальноприйнятому сенсі: так, де Голль говорив не про французів чи про себе, а про Францію та

події у світі. Проте всезнання та емпатія президента, який знає про труднощі свого народу та переконує його в тому, що ситуація зміниться на краще, стали тією ритуальною формою, яку згодом використовували усі французькі президенти.

Залишився вірний цій традиції й Еммануель Макрон, який починає свою вітальну промову словами: “*Fidele à une tradition qui nous est chère, je suis heureux de vous présenter tous mes voeux pour l’année qui s’ouvre*”. (Vœux 2019 aux Français, 2018). На відміну від слов'янських лідерів, які традиційно вітають свій народ за 15–20 хвилин до Нового року, Президент Франції звертається з вітальною промовою о 20:00 31 грудня зі свого робочого кабінету в Єлісейському палаці. Зазвичай його виступи тривали 17–18 хвилин і лише у 2021 році президент говорив протягом 14 хвилин.

За своєю структурою новорічні звернення Макрона відповідають усталеним правилам створення вітальних текстів: рамкові компоненти, конгратуляційна та констатувальна частини, оптатив (Кондратенко, 2007: 303). Звернення до адресата – французького народу – у президента було різним протягом п'яти років. У 2017 р. він використав лише звернення “*Mes chers compatriotes*”, а вже з 2018 у тексті, по-перше, з'являється звернення, що маркує гендерні відмінності “*Françaises, Français*” (при цьому звернення до жінок стоїть на першому місці), а по-друге, президент звертається до громадян, які мешкають у Франції та в заморських департаментах: “*Mes chers compatriotes de l’Hexagone et des Outre-Mer*” (Vœux 2020 aux Français, 2019), нагадуючи, що вони невіддільні від французького народу. Цікаво, що для номінації Франції Президент жодного разу не використав слово *France*, щоб не проводити розмежування між мешканцями метрополії та заморських департаментів. Еммануель Макрон тричі використав слово *Hexagone* (шестикутник), яким позначають Францію в її європейських межах, а у виступі 2021 р. країну названо *métropole*. Також лише в останньому привітанні Макрон згадав про французів, які живуть за кордоном, і доповнив традиційне звернення словами: “*Mes chers compatriotes de métropole, d’outre-mer et de l’étranger*”. (Vœux 2022 aux Français, 2021).

Варто зазначити, що звернення *compatriotes* у текстах виступів зустрічається 22 рази (найчастіше ця лема вживається у поєднанні з прикметниками *mes chers*), тоді як лема *concitoyens* представлена 9 разів і зазвичай без визначень. Ці два слова є майже повними синонімами у французькій мові, з тією лише різницею, що *concitoyen* позначає людей, що народилися і проживають в одному

сели/місті/країні, а *compatriote* має ще додаткове значення «люди однієї національності». Дані лема фігурують у новорічних привітаннях, по-перше, традиційно на початку та наприкінці вітального тексту, коли президент звертається до всіх громадян та коли він висловлює свої побажання у новому році: «*Alors mes chers compatriotes, je vous souhaite une belle année 2019.*» (Vœux 2019 aux Français, 2018). По-друге, цими зверненнями президент маркує перехід між двома структурними частинами: «*Mes chers compatriotes, dans quelques heures, une nouvelle décennie s'ouvrira. Je vois les attentes, les impatiences...*» (Vœux 2020 aux Français, 2019). По-третє, подібними додатковими зверненнями Еммануель Макрон актуалізує увагу реципієнтів на певному значущому посланні: «*Mes chers concitoyens européens, 2018 est une toute particulière et j'aurai besoin cette année de vous.*» (Vœux 2020 aux Français, 2019); «*Mais la dignité, mes chers compatriotes, c'est aussi le respect de chacun.*» (Vœux 2019 aux Français, 2018). Постійне вживання цих лем дозволяє президенту ідентифікувати себе з усіма французами, маркувати свою приналежність до народу, наголосити на національній ідентичності адресанта.

У всіх своїх новорічних промовах Еммануель Макрон насамперед вітає зі святом тих, хто відзначає цю подію у родинному колі, зводячи таким чином поняття сім'ї до найвищих цінностей: «*Je vous espère en famille, au milieu de vos proches, de celles et ceux qui vous aiment*». (Vœux du Président de la République pour l'année 2018, 2017). Також він обов'язково згадує тих, хто цього вечора залишився один, хворий або сповнений страждання: «*En ce moment de fêtes de fin d'année où, pour la plupart, vous êtes réunis en famille ou avec vos proches, je veux d'abord avoir une pensée chaleureuse pour celles et ceux qui sont malades ou qui sont seuls*». (Vœux 2020 aux Français, 2019). У цьому випадку президент виступає не лише як очільник держави, а і як особистість, він намагається наблизитися до своїх слухачів, звернутися до них як до близьких людей (про це свідчить лема *fraternel* – братський), підтримати як друг: «*Alors à nos concitoyens qui sont dans cette situation, je veux dire qu'ils appartiennent à une grande Nation et que les mille fils tendus qui nous tiennent, sont plus forts que leur solitude et je leur adresse une pensée fraternelle*». (Vœux du Président de la République pour l'année 2018, 2017).

Також Еммануель Макрон обов'язково висловлює подяку тим, хто за обов'язком служби має бути на посту та виконувати свою роботу. Традиційно він вітає жандармів, поліціантів, військових, пожежників, медпрацівників, транспортників

і представників служб громадського призначення: «*Je veux ce soir, une fois encore, en votre nom à tous, témoigner notre reconnaissance pour nos personnels soignants, nos armées, nos forces de l'ordre, nos sapeurs-pompiers, nos auxiliaires de vie nos aides à domicile et tant d'autres professions, tous engagés ce 31 décembre comme chaque jour pour nous protéger, pour prendre soin de nous*». (Vœux 2022 aux Français, 2021). Не забуває він згадати і про тих, хто загинув, виконуючи громадянський обов'язок, підкреслюючи тим самим, наскільки значущою була їхня жертва, що життя кожного француза важливе, і що він сумує і поділяє горе з близькими загиблих: «*la lutte contre le terrorisme islamiste au Levant, au Sahel et sur notre sol national et à ce titre, je veux ce soir avoir une pensée pour nos militaires qui sont en ce moment même sur ces théâtres de bataille; je pense à leurs camarades tombés cette année*». (Vœux du Président de la République pour l'année 2018, 2017).

Лева частка кожного привітання належить констатувальній частині, в якій президент підбиває підсумки року, що минув, характеризує внесок нації у досягнення країни, окреслює «больові» моменти, намічає перспективи розвитку. Ці компоненти можуть мінятися місцями, щоб урізноманітнити виступ. Так, наприклад, наприкінці 2017 р. Макрон починає свою промову з досягнень року, відзначаючи, що це був рік вибору (цього року відбулися вибори Президента Республіки), але він не хоче довго про це говорити: «*L'année 2017 s'achève et je ne veux pas passer trop de temps à revenir sur celle-ci; ce fut l'année du choix*». (Vœux du Président de la République pour l'année 2018, 2017). Дійсно, підбиттю підсумків він присвячує лише один абзац, а решта виступу присвячена майбутньому. Президент говорить про численні виклики наступного року (економічна мобільність, боротьба із дискримінацією, енергетична автономність). Він детально визначає свої зобов'язання: в міжнародному плані – боротьба з тероризмом, забезпечення миру в інших державах, стратегічне партнерство з Німеччиною, розвиток Франції виключно в рамках ЄС; в національному плані його метою було об'єднання нації і для досягнення згоди всередині країни Макрон робить ставку на працю, розважливість французів, на братерство і на залучення кожного до життя суспільства. Особливою темою виступає міграція, що зумовлено різким зростанням біженців та трудових мігрантів у 2017 р. (їхня кількість зросла на 13,7%). Президент наголошує, що Франція готова надати право притулку, але лише шляхом дотримання правил і законів: «*Nous ne pouvons accueillir*

tout le monde et nous ne pouvons le faire sans qu'il y ait des règles". (Vœux du Président de la République pour l'année 2018, 2017).

Зовсім по-іншому побудовано виступ у 2021 р. Голова країни починає його зі згадки про жертв Covid-19 і перша третина його промови присвячена боротьбі з епідемією, темі вакцинації та вимушеним обмеженням. Після цього він докладно описує досягнення не лише минулого року, а й підбиває підсумки своєї каденції на посаді Президента Республіки, а сам виступ рясніє фактуальною інформацією: *"En effet, qui aurait pensé que nous serions capables en cinq ans de doubler le nombre de nos apprentis: près de 700 000 apprentis ces douze derniers mois. Que nous saurions inventer un programme, «1 jeune 1 solution», qui a accompagné en un an et demi plus de 3 millions de Français vers l'emploi ou la formation"* (Vœux 2022 aux Français, 2021). Потім намічаються перспективи розвитку Франції та її невіддільне існування у межах ЄС. Завершуючи привітання, президент не висловлює побажання в традиційному ключі, він використовує позитивні імперативні конструкції, мотивуючи й спонукаючи французів спільно діяти на благо своєї країни: *"Continuons à respecter nos différences; décidons pour nous-même d'être tout à la fois enracinés dans notre langue; restons unis, bienveillants, solidaires"* (Vœux 2022 aux Français, 2021).

В оптативній частині Макрон зазвичай лаконічний і навіть скупий на побажання: у 2017 р. він просто адресує вітання (*"Je vous présente tous mes vœux pour l'année 2018"*), у 2018 він бажає прекрасного Нового року (*"Je vous souhaite une belle année 2019"*), у 2019 – дуже хорошого Нового року (*"Je vous souhaite une très bonne année 2020"*), у 2020 – хорошого року і щоб 2021 став щасливим для кожного та корисним для країни (*"Bonne année à tous. Que 2021 soit une année heureuse pour chacune et chacun et une année utile pour notre pays"*), а у 2021 – щоб наступний рік був сповнений щастя й особистих звершень (*"En vous souhaitant ce soir une année pleine de bonheur et d'accomplissements personnels"*). Кожне звернення президент завершує сакральною фразою: *Vive la République et vive la France!*, демонструючи свій патріотизм, гордість за приналежність до французької нації і бажаючи подальшого благоденства своїй батьківщині. І лише у 2021 р. він додає до цієї магічної формули *"Vive notre Europe"*, наголошуючи на приналежності Франції до Європи шляхом використання прикметника *notre* та маніфестуючи, що існування Франції поза ЄС неможливе, так само як і ЄС без Франції. Також

виступ Макрона завершується картиною Єлисейського палацу та Ейфелевої вежі, на які проєктується зображення прапора ЄС. Таке нововведення пов'язане ще й з тим, що протягом першого півріччя 2022 року Франція стала Головою Ради ЄС під девізом *"Відновлення, сила, належність"*.

Говорячи про змістовну сторону новорічних звернень, як було зазначено, переважно вітальні тексти містять характеристику досягнень країни та опис планів на майбутнє. У кожному новорічному зверненні зазвичай домінують дві-три теми, які зумовлені тими подіями, що відбулися у світі та в житті країни. Так, виступ у 2017 р. присвячено темі об'єднання нації (*"la cohésion de la Nation"*). Президент хоче більшої згоди в країні й це можливо лише завдяки розсудливості французів (*"pour cela, je veux avant toute chose miser sur l'intelligence française car nous avons cela en nous"*), праці (*"le travail est le coeur de notre projet en commun"*) та братерству (*"la fraternité, c'est ce qui nous unit, ce qui nous a fait un, ce qui nous tient ensemble"*) (Vœux du Président de la République pour l'année 2018, 2017). У 2018 р. починається рух жовтих жилетів і Макрон характеризує його як велику суперечність, розкол (*"grands déchirements"*), які спровокували гнів населення (*"une colère a éclaté"*). Президент приймає цей виклик (*"c'est un défi immense"*) і у зв'язку з цим висловлює три побажання (а скоріше заклик) нації: побажання правди (*"on ne bâtit rien sur des mensonges ou des ambiguïtés"*, *"ce voeu de vérité, c'est au fond un voeu pour tous d'écoute, de dialogue, d'humilité"*), побажання почуття власної гідності (*"Notre dignité de citoyen exige que chacun se sente pleinement acteur de la vie de la Nation, de ses grandes décisions, à travers ses représentants ou directement"*) і побажання надії – віри в себе, у спільне майбутнє і в Європу (*"Espoir en nous-mêmes, comme peuple. Espoir en notre avenir commun. Espoir en notre Europe."*) (Vœux 2019 aux Français, 2018). У 2019 р. рух жовтих жилетів посилюється і знову на перший план виходить єдність. Президент нагадує, що він гарант і що він боротиметься з тими, хто підриває національну єдність: *"Je vois trop de divisions au nom des origines, des religions, des intérêts. Je lutterai avec détermination contre les forces qui minent l'unité nationale et dans les prochaines semaines je prendrai de nouvelles décisions sur ce sujet."* (Vœux 2020 aux Français, 2019). У 2020 та 2021 рр. виступи були сконцентровані навколо пандемії, боротьби з коронавірусом та масовою вакцинацією. Ці два роки було відзначено обмеженнями, жертвами, зусиллями. Пандемія оголила вразливість французів, проте

Макрон констатує, що ці випробування (він називає їх історичними) ще більше об'єднали та зміцнили країну: “*Mais ensemble nous en sortons encore plus unis, et en ayant beaucoup appris.*”, “*Cette épreuve historique a aussi révélé la solidité de notre Nation.*” (Vœux 2021 aux Français, 2020).

Лейтмотивом усіх виступів є два ідеали, на яких акцентує свою увагу Еммануель Макрон: по-перше, це конструювання національної спільноти, позиціонування Франції як сильної, єдиної, солідарної країни, яка посідає провідне становище у ЄС. Франція та французька нація мають найвищу цінність для президента. Доказом служить те, що леми *pays* і *France* звучать у промові голови держави 44 і 41 раз відповідно, при цьому леми *pays* зазвичай передують прикметник *notre* (“*Je m’attacherai à ce que notre pays se tienne à cette ligne d’humanité et d’efficacité*”), або вона поєднується з епітетом *fort* (*un pays fort avec une exigence universelle*) (Vœux du Président de la République pour l’année 2018, 2017). Також Макрон постійно використовує леми *nation* (24 рази), *République* (14 разів), *peuple* (12 разів), реалізуючи інтегративну функцію у своєму привітанні. У кожному виступі він підкреслює, що пишається Францією (“*Je suis au travail, fier de notre pays, fier de toutes les Françaises et de tous les Français*”) (Vœux 2019 aux Français, 2018), і вищезазначені леми характеризуються меліоративними оцінними епітетами *fort, uni, juste, indépendant*, які підкреслюють силу країни та стабільність республіканського ладу і позиціюють Францію як надію світової спільноти: “*En refondant une société plus forte, fraternelle et durable, c’est la France de 2030 que nous bâtirons. Tel est notre cap.*” (Vœux 2021 aux Français, 2020).

Другий ідеал – не менш сильна та об'єднана Європа (особливо зважаючи на Брекзит, про який Макрон згадав у виступі 2019 р.). Президент Франції неодноразово наголошував, що майбутнє Франції неможливе без Європи, що вона досягне успіху лише у складі ЄС, а сама Європа потребує відродження в новому десятилітті: “*Et notre Europe est bien le seul chemin par lequel la France sera plus forte face aux fracas du monde et des grandes puissances.*” (Vœux 2022 aux Français, 2021).

Крім цих тем у кожному новорічному виступі Макрон обов'язково зачіпає глобальні міжнародні проблеми: екологічні (захист біорізноманіття, протидія глобальному потепленню, закриття вугільних ТЕЦ), проблем безпеки (протистояння ісламському тероризму), вибори до Європарламенту. Багато уваги приділяється внутрішнім соціальним та економічним проблемам: протидія дискримінації, реалізація гендерної та

соціальної рівності, боротьба з безробіттям та створення нових робочих місць, можливість безперервної освіти, розробка інноваційних технологій, гарантування гідних зарплат та пенсій, якість медичного обслуговування. У кожному виступі Макрон дає зрозуміти, що базисом нації є щастя і якісна освіта молоді: “*Il nous faudra savoir faire des choix clairs, investir dans l’avenir, dans notre jeunesse, dans notre recherche, dans de nouveaux modèles et nous projeter à l’horizon de cette décennie.*” (Vœux 2020 aux Français, 2019). Також Макрон звертається до духовних цінностей, говорячи про *fraternité, solidarité, espérance, humanité, enthousiasme, concorde, générosité, engagement, respect, responsabilité, confiance*, та протиставляючи їх таким негативним соціальним конструктам як *mensonges, ambiguïtés, inaction, fausses informations, manipulations, intoxications, inégalité, obscurantisme, pessimisme*.

Як і будь-який політик, Еммануель Макрон використовує численні стратегії переконання, оскільки йому постійно необхідно доводити свою щирість, надійність, авторитетність та ефективність. Побудова макронівських новорічних текстів багато може сказати про образ оратора, який визначається індивідуальним етосом, що складається з певних дискурсивних стратегій. Спираючись на класифікацію Р. Charaudeau (Charaudeau, 2014), ми згрупували типи етосу, що регулярно повторюються в новорічних зверненнях Е. Макрона у дві групи макроетосів: макроетос довіри, який додає політику ваги, демонструючи, що він відповідає своїй посаді, а також про макроетос ідентифікації, який спирається на соціальний афект, що втілює ідеал політика.

Таким чином, новорічні звернення президента є прикладом доброї роботи над етосом оратора за допомогою ПД, який дозволяє Макрону яскраво продемонструвати суспільний імідж лідера і підкреслити свій авторитет.

Висновки. Отже, новорічні вітання французького президента відповідають усім вимогам ритуального жанру ПД. Вони мають чітку композиційну структуру, яка залишається практично незмінною: рамкові компоненти, конгратуляційна частина, констатувальна частина, оптатив. Кожне новорічне звернення було присвячене тим темам, які були актуальні минулого року, проте у всіх виступах Президент Франції приділяв увагу єдності Франції, позиціював її як європейського лідера, чия сила полягає в існуванні в межах ЄС. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у дослідженні лексико-граматичних особливостей новорічних привітань Еммануеля Макрона.

Таблиця 1

Типи етосів, що використовуються в новорічних зверненнях Еммануеля Макрона

Макроетос довіри	
Етос серйозності	Я усвідомлюю тяжкість тягаря, що лежить на мені: « <i>Cela implique des règles et de la rigueur aussi et je sais parfois quelques tensions éthiques que je ne sous-estime pas et que j'assume pleinement.</i> » (Vœux du Président de la République pour l'année 2018, 2017)
Етос гідності	Я бездоганний і є прикладом для наслідування: « <i>Je suis au travail, fier de notre pays, fier de toutes les Françaises et de tous les Français; déterminé à mener tous les combats présents et à venir parce que je crois en nous.</i> » (Vœux 2019 aux Français, 2018).
Етос компетентності	У мене є знання та досвід: « <i>C'est la ligne que je trace depuis le premier jour de mon mandat et que j'entends poursuivre.</i> » (Vœux 2019 aux Français, 2018).
Макроетос ідентифікації	
Етос могутності	У мене сильний характер: « <i>Je continuerai à faire ce pourquoi vous m'avez élu: rendre la France plus forte et plus juste; permettre, non pas d'adapter notre pays aux changements du monde.</i> » (Vœux du Président de la République pour l'année 2018, 2017).
Етос характеру	У мене сильний характер: « <i>Alors à l'aube de cette nouvelle décennie, je veux vous assurer que je ne céderai rien au pessimisme, ou à l'immobilisme.</i> » (Vœux 2020 aux Français, 2019).
Етос розуму	Я розумію, як вийти зі складної ситуації: « <i>En 2021, quoi qu'il arrive, nous saurons donc faire face aux crises – sanitaire, économique et sociale, terroriste, climatique – qui ne s'éteindront pas avec le 1er janvier.</i> » (Vœux 2021 aux Français, 2020).
Етос людяності	Я відчуваю співчуття до інших: « <i>Je pense aux mères de famille élevant seules leurs enfants et ne parvenant pas à finir le mois, je pense à nos agriculteurs qui ne veulent que vivre dignement de leur travail.</i> » (Vœux 2019 aux Français, 2018).
Етос лідера	Я вказую шлях та веду до перемоги: « <i>Ma seule boussole est et sera l'intérêt de notre pays, notre capacité à assurer la meilleure retraite possible à nos aînés, la défense de ceux qui n'ont pas toujours la faculté de s'exprimer c'est-à-dire nos enfants.</i> » (Vœux 2020 aux Français, 2019).
Етос солідарності	Я показую, що я єдине ціле з вами: « <i>Tous ensemble, nous allons donc traverser cette nouvelle épreuve en suivant les mêmes principes que depuis le premier jour.</i> » (Vœux 2022 aux Français, 2021).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Борботько В. Г. Принципы формирования дискурса. От психолингвистики к лингвосинергетике. Москва : Либроком, 2011. 288 с.
- Дейк Т.А. Ван Язык. Познание. Коммуникация. Москва, 1989, 308 с.
- Карасик В. И. Ритуальный дискурс. *Жанры речи* : сб. науч. ст. Саратов, 2002. Вып. 3. С. 157–171.
- Колесникова С. Н. Особенности политического дискурса и его интерпретация. *Вестник Челябинского государственного университета*. 2011. № 33 (248). Филология. Искусствоведение. Вып. 60. С. 67–69.
- Кондратенко Н. В. Новогоднее обращение как ритуальный жанр политического дискурса: макроструктурные компоненты и средства их выражения. *Компьютерная лингвистика и интеллектуальные технологии: Труды междунар. конф. «Диалог 2007»* (Бекасово, 30 мая – 3 июня 2007 г.) / Под ред. Л. Л. Иомдина и др. Москва : Изд-во РГГУ, 2007. С. 302–306. URL : <http://www.dialog-21.ru/digests/dialog2007/materials/html/45.htm> (дата звернення: 15.01.2022).
- Кочетова Н. В. Компьютерный дискурс и формы интернет-коммуникации. *Актуальные проблемы филологии в испано-российском научном пространстве* : материалы международной научно-практической конференции, 22–24 сент. 2011. URL : https://esp-centr.sfedu.ru/documents_centra/Statii/Kochetova_stat'ya_.pdf (дата звернення: 07.02.2022).
- Кривенко С.-В. О. Семантична парадоксальність політичного дискурсу (теоретико-методологічний аналіз) : дис. ... канд. політ. наук : 23.00.01 / Львівський національний університет ім. Івана Франка. Львів, 2016. 216 с.
- Лосева І. В. Мовностилістичні особливості політичної полеміки кандидатів у президенти США (на матеріалі інтернет-дискурсу) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Запорізький національний університет. Запоріжжя, 2016. 261 с.
- Орлов Г. А. Современная английская речь. Москва, Высшая школа, 1991. 240 с.
- Равочкин Н. Н. Особенности политического дискурса. *Вестник КГУ*. 2018. № 3. С. 244–250.
- Чудинов А. П. Политическая лингвистика : учеб. пособие. Москва : Наука, 2007. 256 с.
- Шейгал Е. И. Семиотика политического дискурса : дис. ... д-ра филол. наук : 10.02.01 / Волгоградский государственный педагогический университет. Волгоград, 2000. 431 с.
- Яковлев Д. В., Шамша І. В., Яковлева Л. І. Президент говорить! Новорічні звернення президентів України: політичний PR, ритуал, раціональний дискурс (частина 1 : від Л. Кравчука до В. Ющенка). *Науковий журнал «Габітус»*. Вип. 18. Т. 1. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2020. С. 43–48.
- Bégasse N. Les vœux du Nouvel An, une tradition politique qui se démocratise. 2012. *20 minutes*. URL : <https://www.20minutes.fr/politique/852874-20120104-vœux-nouvel-an-tradition-politique-democratise> (дата звернення 02.02.2022).
- Charaudeau P. Le discours politique : Les masques du pouvoir. Limoges : Éditions Lambert-Lucas, 2014, 255 p.
- Colodeva L, Pricopciuc D. Les caractéristiques définitives du discours politique. *Scientific Annals of the State University B. P. Hașdeu from Cahul, Cahul* : Centografic, 2014, vol. 10. P. 53–54.

17. Dorna A., Georget P. Quand le contexte surdétermine le discours politique. *Le Journal des psychologues*. 2007. Vol. 247. № 4. pp. 23–28 (<https://doi.org/10.3917/jdp.247.0023>).
18. Gobin C. Des principales caractéristiques du discours politique contemporain. *Semen*. 2011. № 30. Pp. 169–186 (<https://doi.org/10.4000/semen.9018>).
19. Hernández-Bayter H. Du lexique à la phraséologie: analyse des discours d'Álvaro Uribe : Thèse pour obtenir le grade de Docteur / École doctorale: Sciences de l'Homme et de la Société. Artois. 2014. 509 p.
20. Vœux du Président de la République pour l'année 2018. 2017. *Élysée*. URL: <https://www.elysee.fr/emmanuel-macron/2017/12/31/voeux-du-president-de-la-republique-pour-lannee-2018> (дата звернення 02.02.2022).
21. Vœux 2019 aux Français. 2018. *Élysée*. URL: <https://www.elysee.fr/emmanuel-macron/2018/12/31/voeux-aux-francais-2019> (дата звернення 02.02.2022).
22. Vœux 2020 aux Français. 2019. *Élysée*. URL: <https://www.elysee.fr/emmanuel-macron/2019/12/31/voeux-2020-aux-francais> (дата звернення 02.02.2022).
23. Vœux 2021 aux Français. 2020. *Élysée*. URL: <https://www.elysee.fr/emmanuel-macron/2020/12/31/voeux-2021-aux-francais> (дата звернення 02.02.2022).
24. Vœux 2022 aux Français. 2021. *Élysée*. URL: <https://www.elysee.fr/emmanuel-macron/2021/12/31/voeux-2022-aux-francais> (дата звернення 02.02.2022).

REFERENCES

1. Bégasse N. Les voeux du Nouvel An, une tradition politique qui se démocratise [New Year's greetings, a political tradition that is becoming more democratic]. 2012. *20 minutes*. URL: <https://www.20minutes.fr/politique/852874-20120104-voeux-nouvel-an-tradition-politique-democratise> [in French].
2. Borbotko V. G. Printsipy formirovaniya diskursa. Ot psikholingvistiki k lingvosinergetike [Principles of discourse formation. From Psycholinguistics to Linguistics]. Moskva : Librokom, 2011. 288 p. [in Russian].
3. Charaudeau P. Le discours politique : Les masques du pouvoir [Political Discourse: The Masks of Power]. Limoges : Éditions Lambert-Lucas, 2014, 255 p. [in French].
4. Chudinov A. P. Politicheskaya lingvistika : ucheb. Posobie [Political linguistics: tutorial]. Moskva : Nauka, 2007. 256 p. [in Russian].
5. Colodeeva L, Pricopciuc D. Les caractéristiques définitoires du discours politique [The defining characteristics of political discourse]. *Scientific Annals of the State University B. P. Haşdeu from Cahul*, Cahul : Centografic, 2014, vol. 10. P. 53–54 [in French].
6. Dorna A., Georget P. Quand le contexte surdétermine le discours politique [When the context overdetermines the political discourse]. *Le Journal des psychologues*. 2007. Vol. 247. № 4. pp. 23–28 (<https://doi.org/10.3917/jdp.247.0023>) [in French].
7. Gobin C. Des principales caractéristiques du discours politique contemporain [Of the main characteristics of contemporary political discourse]. *Semen*. 2011. № 30. Pp. 169–186 (<https://doi.org/10.4000/semen.9018>) [in French].
8. Hernández-Bayter H. Du lexique à la phraséologie: analyse des discours d'Álvaro Uribe [From lexicon to phraseology: analysis of the speeches of Álvaro Uribe]. Thèse pour obtenir le grade de Docteur / École doctorale: Sciences de l'Homme et de la Société. Artois. 2014. 509 p. [in French].
9. Karasik V. I. Ritualnyy diskurs [Ritual discourse]. *Zhanry rechi* : sb. nauch. st. Saratov, 2002. Vyp. 3. pp. 157–171 [in Russian].
10. Kochetova N. V. Kompyuternyy diskurs i formy internet-kommunikatsii [Computer discourse and forms of Internet communication]. *Actual problems of philology in the Spanish-Russian scientific space* : Proceedings of the international scientific-practical conference, September 22–24. 2011. URL : https://esp-centr.sfedu.ru/documents_centra/Statii/Kochetova_stat'ya_.pdf [in Russian].
11. Kolesnikova S. N. Osobennosti politicheskogo diskursa i ego interpretatsiya [Features of political discourse and its interpretation]. *Vestnik Chelyabinskogo gosudarstvennogo universiteta*. 2011. № 33 (248). Filologiya. Iskuststvovedenie. Vyp. 60. pp. 67–69. [in Russian].
12. Kondratenko N. V. Novogodnee obrashchenie kak ritualnyy zhanr politicheskogo diskursa: makrostrukturnye komponenty i sredstva ikh vyrazheniya [New Year's address as ritual genre political discourse: main macrostructured component and facilities of their representation]. *Kompyuternaya lingvistika i intellektualnye tekhnologii*: Trudy mezhdun. konf. «Dialog 2007» (Bekasovo, 30 maya – 3 iyunya 2007 g.) / Pod red. L. L. Iomdina i dr. Moskva : Izd-vo RGGU, 2007. pp. 302–306. URL: <http://www.dialog-21.ru/digests/dialog2007/materials/html/45.htm> [in Russian].
13. Kryvenko S.-V. O. Semantychna paradoksalnist politychnoho dyskursu (teoretyko-metodolohichniy analiz) [Semantic paradoxes of political discourse (theoretical and methodological analysis)] : dys. ... kand. polit. nauk : 23.00.01 / Lvivskiy natsionalnyi universytet im. Ivana Franka. Lviv, 2016. 216 p. [in Ukrainian].
14. Losieva I. V. Movnostylistychni osoblyvosti politychnoi polemiky kandydativ u prezydenty SSHA (na materialy internet-dyskursu) [Linguistic and stylistic features of the political controversy of USA presidential candidates (based on Internet discourse)] : dys. ... kand. filol. nauk : 10.02.04 / Zaporizkyi natsionalnyi universytet. Zaporizhzhia, 2016. 261 p. [in Ukrainian].
15. Orlov G. A. Sovremennaya angliyskaya rech [Modern English speech.]. Moskva, Vysshaya shkola, 1991. 240 p. [in Russian].
16. Ravochkin N. N. Osobennosti politicheskogo diskursa [Features of political discourse]. *Vestnik KGU*. 2018. № 3. Pp. 244–250 [in Russian].

17. Sheygal Ye. I. Semiotika politicheskogo diskursa [Semiotics of political discourse] : dis. ... d-ra filol. nauk : 10.02.01 / Volgogradskiy gosudarstvennyy pedagogicheskiy universitet. Volgograd, 2000. 431 p. [in Russian].
18. Teun A. van Dijk Yazyk. Poznanie. Kommunikatsiya [Discourse, context and cognition]. Moskva, 1989, 308 p. [in Russian].
19. Vœux du Président de la République pour l'année 2018 [New Year addresses from the President of the Republic for the year 2018]. 2017. *Élysée*. URL: <https://www.elysee.fr/emmanuel-macron/2017/12/31/voeux-du-president-de-la-republique-pour-lannee-2018> [in French].
20. Vœux 2019 aux Français [New Year addresses 2019 to the French]. 2018. *Élysée*. URL: <https://www.elysee.fr/emmanuel-macron/2018/12/31/voeux-aux-francais-2019> [in French].
21. Vœux 2020 aux Français [New Year addresses 2020 to the French]. 2019. *Élysée*. URL: <https://www.elysee.fr/emmanuel-macron/2019/12/31/voeux-2020-aux-francais> [in French].
22. Vœux 2021 aux Français [New Year addresses 2021 to the French]. 2020. *Élysée*. URL: <https://www.elysee.fr/emmanuel-macron/2020/12/31/voeux-2021-aux-francais> [in French].
23. Vœux 2022 aux Français [New Year addresses 2022 to the French]. 2021. *Élysée*. URL: <https://www.elysee.fr/emmanuel-macron/2021/12/31/voeux-2022-aux-francais> [in French].
24. Yakovlev D. V., Shamsha I. V., Yakovleva L. I. Prezydent hovoryt! Novorichni zvernennia prezydentiv Ukrainy: politychnyi PR, rytual, ratsionalnyi diskurs (chastyna 1 : vid L. Kravchuka do V. Yushchenka) [President to speak! New Year's addresses of the Presidents of Ukraine: political PR, ritual, rational discourse (part 1 : from L. Kravchuk to V. Yushchenko)]. *Naukovyi zhurnal «Habitus»*. Vyp. 18. T. 1. Odesa : Vydavnychiy dim «Helvetyka», 2020. Pp. 43–48. [in Ukrainian].

УДК 81'25:811.111

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/48-3-17>

Олена МАЗУР,

orcid.org/0000-0002-7298-0349

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри галузевого перекладу та іноземних мов

Херсонського національного технічного університету

(Херсон, Україна) *olena.v.mazur@gmail.com*

Анастасія ЯРМОЛЮК,

orcid.org/0000-0002-3007-8592

магістрантка кафедри галузевого перекладу та іноземних мов

Херсонського національного технічного університету

(Херсон, Україна) *stacylock1997@gmail.com*

ФАКТОРИ ПЕРЕКЛАДНОСТІ МЕТАФОР У НАУКОВО-ПУБЛІЦИСТИЧНИХ ТЕКСТАХ

Розвідка має на меті дослідити фактори, які впливають на перекладність метафор у науково-публіцистичних текстах.

Робиться припущення, що поза межами художніх текстів, де головною функцією метафори є експресія та естетичний вплив на реципієнта, функцією метафори в науково-публіцистичному тексті є ще донесення інформації у спосіб, що є і комунікативним стимулом, і механізмом запуску психічної реакції реципієнта, поданої у формі перенесення властивостей одного об'єкта дійсності на інший. Відповідно, прагматика використання метафор у різних типах текстів має чинити вплив як на закономірності їх творення метафори оригіналу, зокрема, на структуру її образності та семантики, так і на механізми адекватного відтворення метафор у науково-публіцистичному тексті.

З огляду на головну функцію науково-публіцистичного тексту – донесення до реципієнта інформації в доступній формі, – за найбільш релевантні для дослідження метафор в цьому типі текстів було обрано семантичні класифікації дослідників А. Чудінова та В. Москвіна. В межах цих класифікацій були виокремлені субсфери метафор «людина», «артефакти», «соціум», «природа» та «простір». В кожній з категорій метафор, що входять до складу цих субсфер, було виокремлено приклади використання метафор в оригіналі та перекладі та проаналізовані способи їх відтворення згідно класифікацій перекладу метафор, розроблених П. Ньюмарком та Т. Казаковою. Такий комплексний підхід до аналізу відтворення метафор уможливив дослідження структурного, семантичного й образного компонентів у відтворенні метафор.

Автори доходять висновку про превалювання відтворення у перекладі семантичної, а не образної складової метафори у даному типі текстів, що пояснюється прагматикою останніх. У статті наводяться спостереження про те, що можливість повного, адекватного відтворення метафор у перекладному тексті інформативної спрямованості існує за умов збігу лексичної та понятійної компонентів елементів, що складають структуру образу, тоді як демегафоризація трапляється через незбереження образності та заміну лексеми, яка складає основу метафоричного образу, сталим висловом, словом у прямому значенні, що часто обумовлене «стертістю» метафори оригіналу, вилученням наріжного для творення образності метафори елемента.

Для адекватного відтворення метафор автори пропонують такий алгоритм: розпізнавання метафори, визначення її прагматики та семантики, виокремлення «ядра образу», пошук відповідника у мові перекладу, що б максимально відтворював семантику та прагматику оригінальної метафори.

Ключові слова: метафора, структура, семантика, образність, перекладність, відтворюваність.

Olena MAZUR,

orcid.org/0000-0002-7298-0349

Ph.D. (Philology),

Associate Professor at the Department of Translation and Foreign Languages
Kherson National Technical University
(Kherson, Ukraine) olena.v.mazur@gmail.com**Anastasiia YARMOLIUK,**

orcid.org/0000-0002-3007-8592

Graduate Student at the Department of Translation and Foreign Languages
Kherson National Technical University
(Kherson, Ukraine) stacylock1997@gmail.com**METAPHOR'S TRANSLATABILITY FACTORS IN POPULAR SCIENCE TEXTS***The research aims to investigate the factors determining metaphor's translatability in popular science texts.**It is suggested that unlike in works of fiction, where metaphor mainly serves the purpose of expression and aesthetic influence on the recipient, in popular science discourse metaphor is also used to convey information in a way that evokes a communicative stimulus and triggers a mental response, presented by means of transferring of properties from one thing to another. Therefore, the pragmatic use of metaphors in different types of texts should determine both the patterns of metaphor creation in the source text, particularly its figurative and semantic structure, and the tools for the appropriate rendering of metaphors in popular science texts.**Given the main objective of popular science texts – i.e. conveying information to the recipient in an accessible form – the semantic classifications of metaphors provided by linguists A. Chudinov and V. Moskvina were chosen as the most relevant ones to study metaphors in this type of text. Within these classifications there were identified the following sub-spheres: "Human," "Artifacts," "Society," "Nature," and "Space". Each of the categories of metaphors within these sub-spheres included examples of metaphor use in the source text and translation text. The methods of metaphor rendering were analyzed according to the classifications of metaphor translation means, developed by P. Newmark and T. Kazakova. Such a comprehensive approach to analyzing how metaphors are rendered in translation enabled the study of structural, semantic and the imagery components in metaphors' rendering.**The authors conclude that the rendering of metaphor semantics is more prevalent rather than the rendering of its imagery in this type of text, which can be explained by the pragmatic nature of the latter. According to the authors' observation, a fully appropriate rendering of metaphors in educational text translation can be achieved if the lexical and conceptual constituents of the image structure coincide. At the same time, demetaphorization occurs if the imagery is not preserved and the lexeme that forms the core of the metaphorical image is replaced with a set expression or a word with a literal meaning, often due to the original metaphor being "dead" and the fundamental element to create a metaphorical image being removed.**The authors suggest the following algorithm for appropriate metaphor rendering in popular science texts: 1) identifying the metaphor, 2) determining its semantics and pragmatics, 3) eliciting the metaphor's "image core", and 4) finding the equivalent that would render the semantics and pragmatics of the original metaphor as faithfully as possible.***Key words:** metaphor, structure, semantics, imagery, translatability, renderability.

Постановка проблеми та аналіз новітніх досліджень. З часів античності та крізь інші історико-культурні епохи метафора перебувала в центрі уваги дослідників (Арістотель, Цицерон, Ж.-Ж. Руссо) як спосіб пізнання дійсності шляхом перенесення ознак одного предмета чи явища на інше. Однак її досить довгий час розглядали в суто лінгвістичному ключі (Н. Арутюнова, В. Гак, В. Караулов, О. Кубрякова), тобто як художній засіб та естетичний елемент авторського тексту (І. Гальперін, В. Кухаренко, Я. Єфімов), як невід'ємну частину авторської риторики (Ma, Liu, 2008; Richards, 1936).

Серед сучасних тенденцій вивчення метафори слід відзначити її розгляд у межах теорії аргументації (Poppel, 2021; Finsen et. al., 2019). В цілому,

на зміну суто лінгвістичній традиції прийшов підхід до вивчення метафори як мовного відображення когнітивної діяльності та важливого механізму структурування системи понять людини, чому послугував вихід у 1980-му році праці «Метафори, якими ми живемо» Дж. Лакоффа та М. Джонсона (Lakoff, Johnson, 2003). При цьому ще за майже п'ять десятиліть до виходу цієї фундаментальної праці А. Річардз зазначив, що метафори є доволі поширеним елементом не лише мови гуманітарних (філософії, психології, лінгвістики тощо), але й точних наук, а також мови повсякденного спілкування (Richards, 1936: 46).

Українська дослідниця О. Дубенко розглядає метафори як складову частину мовної ідіоматики, що знайшла своє місце у словниках загального

вжитку та у спеціальних виданнях, серед яких слід виділити словники ідіом, художніх порівнянь і метафор. Вона зауважує, що за тематичними групуваннями метафоричних виразів можна робити висновки про стереотипні асоціації певної культури (Дубенко, 2011: 18).

Наразі існує багато наукових праць, присвячених дослідженню метафори як засобу впливу на аудиторію, зокрема в текстах політичного (Musolf, 2017; Чудинов, 2001; Lavalette, 2019) та соціального спрямування (Osborn, Ehninger, 1962), оскільки вона має здатність не лише спростувати та конкретизувати факти та події, але й формувати уявлення реципієнтів про навколишню дійсність або її фрагменти (Musolf, 2017: 318), бути мовною репрезентацією концептуальних картин світу (Ясинецька, 2010).

Дослідження причин перекладності / неперекладності метафоричних елементів традиційно провадилося виходячи зі стилістичного контексту художнього дискурсу в розрізі відтворення авторських прийомів (Шурма, 2010); Тадля, 2020; Панівська, 2020) та / або в суто перекладознавчому розумінні адекватності їх відтворення (Шурма, 2010). Втім, фактори, релевантні для відтворення метафоричних елементів науково-публіцистичних текстів, метою яких є не стільки естетично вплинути на читача, скільки донести інформацію у спосіб, що виступає комунікативним стимулом та викликає психічну реакцію реципієнта (Osborn, Ehninger, 1962) через перенесення властивостей одного об'єкта дійсності на інший (Newmark, 1988), ще не були об'єктом наукового розгляду, що й зумовлює **актуальність** нашого дослідження.

Робота має на меті розробити алгоритм відтворення метафор науково-розважального тексту через розробку класифікації, релевантної для відтворення метафор з огляду на їхню семантику, структуру образу та інші фактори, які впливають на перенесення метафор з одного культурного контексту в інший.

Матеріалом дослідження є субтитровані тексти англійських публічних виступів TED-конференцій (TED – *англ.* «Technology, Entertainment, Design» – некомерційна організація в США, головною метою якої є розповсюдження ідей, здатних змінити світ та суспільство) та їхні переклади на українську мову (скрипти), з яких методом суцільної вибірки було виокремлено 100 метафор.

Виклад основного матеріалу. В контексті нашого дослідження ми, слідом за П. Ньюмарком, розглядаємо метафору як будь-яке слово чи словосполучення, вжите в переносному значенні, персоніфікацію абстрактних понять або пере-

несення властивостей та якостей одного предмета чи явища на інше за ознакою подібності (Newmark, 1988: 104), доповнюючи це визначення думкою Дж. Лакоффа, що «в суті метафори закладено розуміння та переживання чогось одного в термінах чогось іншого» (Lakoff, Johnson, 2003: 5) (переклад наш), а також згодні з думкою І. Гальперіна, що «тотожність не повинна прирівнюватися до схожості», і тому метафору слід розуміти як «уміння реалізувати два лексичних значення одночасно» (Гальперін, 2018: 140).

Також слід враховувати прагматичний аспект метафори як елемента впливу на реципієнта, адже в публіцистичному дискурсі метафора є продуктивним інструментом творення нових виразів, які здатні привертати увагу широкого загалу до предмету повідомлення через парадоксальний характер структури – лексичного оформлення. М. Озборн та Д. Енінгер розглядають дуалістичну природу метафори як комунікативного стимулу (*communicative stimulus*) та психічної реакції (*mental response*). В момент виникнення стимулу адресат метафори ініціює послідовність осмисленої реакції, в якій дослідники виділяють три основні стадії: 1) «помилка» (*error*) – адресат усвідомлює, що слово або фраза у повідомленні вжиті не у прямому їхньому значенні; 2) «головоломка-рикошет» (*puzzlement-recoil*) – адресат мотивований шукати істинне значення метафори; 3) «резольюція» (*resolution*) – адресат встановлює асоціативний зв'язок між змістом (*tenor*) та оболонкою (*vehicle*) метафори, послуговуючись асоціативними лініями (*lines of association*), які існують між ними (Osborn, Ehninger, 1962: 226–228).

Відповідно, можемо стверджувати, що **метафора** (1) з точки зору теорії комунікації – будь-яке слово чи словосполучення дуалістичної природи, що виступає комунікативним стимулом та психічною реакцією для адресата, (2) зі структурного погляду має парадоксальний характер лексичного вираження, (3) з огляду семантики є співвідношенням словникового та контекстуального логічного значень (що вживається переносно) за принципом подібності певних ознак, своєрідним розумінням та вираженням одного об'єкта дійсності в термінах іншого, персоніфікацією абстрактних понять або перенесенням властивостей та якостей одного предмета чи явища на інше за ознакою подібності, але не тотожності.

Проблеми перекладу метафори, відповідно, постають з її специфіки, розглянутої вище. Незважаючи на те, що метафора є мовною універсалією, тобто одиницею, властивою всім мовам світу (Ma, Liu, 2008: 265), вона не завжди легко піддається

відтворенню з однієї мови на іншу саме через те, що слід зважати на її дуалістичну природу з огляду на сприйняття її адресатом, а також на структуру образу та семантику висловлювання. Як показує практика, труднощі сприйняття та, відповідно, відтворення метафор передусім виникають через культурні розбіжності між мовою-донором та мовою-реципієнтом.

Таким чином, для адекватного перекладу треба не лише розпізнати метафору як неподільну одиницю перекладу (Бархударов, 1975: 174), але й уникати помилок при тлумаченні її змісту, перш ніж формулювати підхід до її адекватного відтворення (Ясинецька, 2010: 97) через максимально наближену до оригінальної структури образності.

Найбільш релевантними для нашого дослідження ми вважаємо класифікації способів перекладу метафор, надані дослідниками П. Ньюмарком та Т. Казаковою. Зокрема, П. Ньюмарк пропонує такі шляхи відтворення метафор: 1) зберігати образ метафори в тексті перекладу, за умови що цей образ має відносно подібну розповсюдженість і частотність вживання в мові перекладу; 2) замінювати образ метафори відповідником у мові перекладу; 3) відтворювати метафору порівнянням, зберігаючи при цьому образ; 4) відтворювати метафору / порівняння порівнянням / метафорою з подальшим тлумаченням значення; 5) відтворювати семантику метафори описово; 6) вилучати метафору, якщо вона є надлишковою; 7) зберігати метафору в тексті перекладу та конкретизувати її значення з метою підсилити образ (Newmark, 1981: 87–91). Т. Казакова рекомендує відтворювати метафору такими шляхами: 1) повний переклад; 2) додавання / вилучення; 3) заміна; 4) структурне перетворення; 5) традиційний відповідник; 6) паралельне іменування метафоричної основи (структура видозмінюється, але зберігається запропонований образ) (Казакова, 2001: 245–246). Очевидно, що в запропонованій Т. Казаковою класифікації перекладацьких прийомів дослідниця більше зважає на структурну відтворюваність / невідтворюваність метафор у тексті, в той час як П. Ньюмарк робить акцент на їхній образності.

Зважаючи на те, що саме семантика метафор є наріжною для збереження їхньої суті в перекладі, ми намагалися виділити закономірності їх відтворення залежно від їхньої семантичної типології. Спираючись на семантичні класифікації дослідників А. Чудінова (Чудінов, 2001: 52–58) та В. Москвіна (Москвін, 2006: 112), ми розподілили досліджувані метафори на 15 категорій за допоміжним суб'єктом – структурним елемен-

том змісту метафори, що ототожнюється з її внутрішньою формою, тобто – з її прямим значенням (Москвін, 2006: 49), які далі згрупували за такими субсферами: «людина», «артефакти», «соціум», «природа» та «простір». Найчисленнішою виявилася субсфера «людина» (40 метафор), що можна пояснити соціальною спрямованістю текстів, обраних для дослідження, другою – «артефакти», до якої увійшли 28 метафор, третьою – «соціум» (17 метафор), найменш численними виявилися субсфери «природа» і «простір» (8 та 7 метафор відповідно).

Розгляньмо, як відтворювалися ці метафори в обраних нами текстах з огляду на їхню семантику, типологію, ступінь конотації та ймовірного впливу на адресата.

1. Субсфера «Людина» – метафори, що передають людські якості. До цієї групи ми відносимо такі категорії метафор, як:

1) антропоморфні: Приклад 1. *Tomorrow's future is sitting in our classrooms.* – *Майбутнє сидить у наших класах.* (Why open a school, 2015). Метафора відтворена за допомогою повного збереження та відтворення образної структури (повний переклад) через збіг прямого (перебувати в положенні, при якому тулуб розміщується вертикально, спираючись на що-небудь сидниціями) та переносного (перебувати де-небудь; проводити час десь) значення слова «сидіти» в мові-джерелі та мові-реципієнті (Академічний; Dictionary).

2) анатомічні: Приклад 2. *They're increasingly obliged to rebuild their lives in the face of xenophobia and racism.* – *Вони змушені заново будувати власне життя, борючись із ксенофобією та расизмом* (What does it mean, 2016). Неприязнь до представників інших рас та культур уособлена в образі людського обличчя та має значення «проти», «незважаючи на». Має місце описове відтворення семантики метафори, вилучення анатомічного компонента через невідповідність структури образу сталого вислову «*in the face of*», через що відбувається деметафоризація.

3) фізіологічні: Приклад 3. *Languages don't just die naturally.* – *Мови не просто вмирають природним чином.* (How to save a language, 2019). Цей приклад демонструє уявлення про мову як про живу істоту із властивим останній життєвим циклом. Метафора відтворена із повним збереженням образу та семантики (повний переклад) через збіг вмісту поняття «вмирати» в обох мовах (Академічний; Dictionary).

4) медичні: Приклад 4. *The culture of giving and doing good has become contagious* – *Культура пожертвування і хороших справ набула масового*

характеру. (Making peace, 2013). Етична категорія «добро» наділена якостями заразливої хвороби або вірусу. Описове відтворення семантики метафори відбувається в перекладі через узус: попри те, що слово «contagious» та його прями́й відповідник «заразливий» в обох мовах мають як пряме (який має здатність передаватися іншому (про хворобу)), так і непряме (який легко переймається іншими, впливає на інших) значення (Академічний; Dictionary), використання його в поєднанні зі словами на позначення етичних категорій не властиве українській мові.

2. «Артефакти» – стосуються предметів людської діяльності та побуту:

1) будівельні: Приклад 5. *Every time a young baby learns something new (...) new synaptic connections are being built in the brain.* – Щоразу, коли немовля навчається чомусь новому (...) у мозку **формуються нові синаптичні зв'язки.** (The tragedy, 2012). У цьому прикладі людський мозок порівнюється з системою доріг із численними розгалуженнями, які не «створяться», а «будуються». Відбулося описове відтворення семантики метафори, невиправдана, з огляду на наявність відповідних значень «створювати» в лексемах «build» та «будувати» (Академічний; Dictionary), заміна слова-основи метафоричного образу лексемою із прямим значенням, що призвело до деметафоризації.

2) машинні: Приклад 6. *She had an inoperable brain tumor, and her decline had really accelerated in the week before she came to us.* – У неї була **неоперабельна пухлина мозку, і її стан різко погіршився за тиждень до її приїзду до нас.** (Stories from a home, 2016). Відбувається описове відтворення семантики метафори, заміна її образності з «швидкісної» («accelerate») на «сенситивну» («різко») (Академічний; Dictionary), метафора замінюється сталим висловом.

3) побутові: Приклад 7. *I'll be able to (...) invite runners to come to Lebanon and run under the umbrella of peace.* – **маю змогу (...) запросити бігунів до Лівану пробігти під парасолькою миру.** (Making peace, 2013). Збереження образу та повний переклад уможливлені єдністю розуміння захисної функції предмета «парасолька» в обох мовах.

4) музичні: Приклад 8. *But in the process, they also train our brains to tune out when somebody else's issue comes up (...).* – **Але в процесі це тренує наш мозок не реагувати...** (How shocking, 2017). Тут людський мозок набуває властивостей музичного інструмента. Описове відтворення семантики метафори та деметафоризація в цьому

конкретному випадку можуть бути пояснені тим, що навіть в мові-джерелі ця метафора є, за класифікацією П. Ньюмарка, стертою (dead) (Newmark, 1988: 106) прями́й переклад «to tune out», пов'язаний із музичними інструментами, – «розстроюватися» (порушувати лад музичного інструмента) (Академічний) перетворився на фразове дієслово з інакшим значенням (ігнорувати, абстрагуватися) (Dictionary) і міг би призвести до небажаних конотацій та нерозуміння при прями́му перекладі.

3. «Соціум» – досліджуються метафори з таких понятійних категорій, як «театр», «війна», «ігри та спорт» тощо:

1) мілітаристичні: Приклад 9. *Having worked with lots of young children, I expected the institution to be a riot of noise, but it was as silent as a convent.* – **Маючи досвід роботи з малими дітьми, я очікувала, що в цьому закладі пануватиме галас, але там було тихо, як у монастирі** (The tragedy, 2012). Тут дитячий галас – це повстання проти панівного порядку. Семантика метафори відтворюється описово та, за Т. Казаковою, відбувається структурне перетворення метафори (Казакова, 2001: 196) на граматичному рівні у відповідності до норм мови перекладу: «бешкет / заколот галасу» перетворився на «пануватиме галас»; втім, через наділення галасу людською здатністю, деметафоризації не відбувається.

2) фінансові: Приклад 10. *People like Michelle Obama, Malala and others lent their voices in protest (...)* – **Такі люди, як Мішель Обама, Малала та інші підтримали протести (...)** (How fake news, 2017). Відбулася повна деметафоризація через описове відтворення семантики метафори та незбереження її структури, що можна вважати неадекватним відтворенням засобу стилістичного увиразнення, адже фрази та сталі вислови із лексемою «позичити» у значенні «допомогти, дати» мають прозору метафоричну структуру образності: «позичити розуму» (Фразеологічний: 316).

3) театральні: Приклад 11. *Most of you have heard of a time when horsemeat was masquerading as beef in burger patties in Europe?* – **Більшість із вас чули про часи, коли м'ясо коней маскували під яловичину в котлетах для бургерів у закладах Європи?** (To help solve, 2019). Збереження образу метафори через його інтернаціональну зрозумілість поєднується зі структурним перетворенням.

4. «Природа» – джерелами метафоризації є тваринний/рослинний світ, природні явища тощо:

1) зооморфні: Приклад 12. *But when she landed, she broke both her legs, and she had to crawl on her tummy to hide in the bushes.* – **Проте, коли вона**

впала, то зламала обидві ноги і **мусила повзти на животі**, аби заховатись у куцах. (How fake news, 2017). У цьому прикладі поранена людина опосередковано порівнюється з плазуном. Відповідно, уможлиблюється повне збереження образу шляхом повного перекладу (Казакова, 2001: 182).

2) фітоморфні: Приклад 13. *Technology devised to root out and understand fake news, how it spreads, and to try and dampen its flow.* – Технології для **розпізнавання фейкових новин та механізмів їх поширення, з метою сповільнити їхній потік** (How we can protect, 2018). Тут неправдиві новини є бур'яном, який необхідно виявляти та викоринювати. Через стертість метафори, «захованої» у фразовому дієслові «root out» мови-оригіналу, має місце описове відтворення семантики метафори та її структурне перетворення, і, як наслідок, повна деметафоризація, невиправдана, на наш погляд, адже прямий переклад «викоринювати» (Dictionary) був би цілком адекватним відтворенням образної та семантичної структури метафори.

3) натуралістичні: Приклад 14. *Together, all of us today can offer that same specialized care (...) by recognizing that children's respite and hospice care is a critical component missing from our **healthcare landscape*** – **Усі ми разом сьогодні можемо запропонувати спеціалізований догляд (...), визнавши, що хоспіси для дітей – надзвичайно важливий компонент, якого не вистачає в нашій медицині** (Stories from a home, 2016). Система охорони здоров'я набуває ознак природного середовища. Відбулося невиправдане вилучення метафори через опущення образотворчого елемента «ландшафт», який присутній в мові перекладу (Академічний).

5. «Простір»: Приклад 15. *Are you sure he didn't graduate **in the bottom 10 percent?*** – **Ви впевнені, що він закінчив університет з 10% успішності?** (How data, 2015). У прикладі йдеться про вертикаль успішності, що зрозуміло з ширшого контексту. Відповідно, відбулося вилучення метафори, поєднане із перекладацькою лексико-семантичною трансформацією додавання, що призвело до деметафоризації та спотворення інформації вихідного тексту, в той час як можливим було відтворення метафори фразеологічним еквівалентом «пасти задніх» (Фразеологічний: 316) тощо.

Висновки. Проаналізувавши вищенаведені приклади та решту виокремлених метафор (разом 100 штук), ми дійшли висновків, що адекватний переклад із повним відтворенням структури, семантики та образності метафор не є пріоритетним у науково-публіцистичних текстах. Перекладачі у 94% випадків відтворюють семантику

метафоричного вислову (решта 6% є описовим відтворенням метафор та / або вилученням їхніх елементів, що призводить до викривлення інформації вихідного тексту в перекладі (Приклад 15) й побіжно доводить, що метафора має смислове навантаження, релевантне для розуміння повідомлення), що стосується відтворення образності метафори, то у 20 % випадків перекладачі змінювали семантику образності або відтворювали сталим висловом (Приклади 6, 9) чи взагалі нівелювали образність метафор у 47 % випадків (Приклади 2, 4, 5, 8 14), замінюючи лексеми, які складають основу метафоричного образу, моносемічними словами у прямому значенні, що часто обумовлено «стертістю» метафор оригіналу (Приклади 8, 13), вилученням наріжного для творення образності метафори елемента (Приклад 14). що неодмінно призводило до деметафоризації; і лише у 33% випадків повністю відтворюються образний та семантичний компоненти метафори (Приклади 1, 3, 7, 11, 12), що може супроводжуватися синонімічною заміною лексеми-ядра метафоричного образу (Приклад 12).

Наведена статистика дозволяє вдатися до аналогії шляхів відтворення метафор, якими скористалися перекладачі TED-конференцій, до шляхів відтворення фразеологізмів аналогами, повними або частковими еквівалентами, та / або описовим перекладом (Корунець, 2017: 188–194)). Поєднавши цю методику із вищезгаданими, ми можемо вивести алгоритм перекладу метафор, який би якнайточніше відбивав прагматику науково-публіцистичних текстів та уможлилював якнайповніше відтворення їхніх компонентів: 1) розпізнавання метафори як неподільної одиниці перекладу; 2) визначення прагматики використання тієї або іншої метафори (естетичний вплив, інформативність тощо); 3) розпрозорення семантики оригінальної метафори; 4) виокремлення «образного ядра» оригінальної метафори; 5) пошук відповідника в мові перекладу, який би максимально наближено відтворював семантику / прагматику оригінальної метафори шляхом а) збереження ядра образу (за умови наявності аналогічної лексеми і відповідності її значень та конотацій у мові перекладу) – переклад метафори аналогом; б) заміни ядра на синонімічне за образністю та семантикою – відтворення еквівалентом; в) відтворення семантики метафори у порівнянні / сталому вислові тощо із частковим збереженням образності; г) описовий (семантичний) переклад метафори із втратою образної компоненти.

Відповідно, зберігши тільки прагматику, ми вдаємося до прийомів деметафоризації,

втрачаючи про цьому авторську специфіку. Відтворивши семантику в іншій структурі образу, ми відтворюємо метафору повним або частковим еквівалентом. І тільки відтворивши семантику в тій самій образній структурі ми відтворюємо метафору повним аналогом.

Слід також зауважити, що, на відміну від фразеологізмів, де відтворення виключно семантики не завжди призводить до дефразеологізації, у випадку перекладу метафор відтворення виключно семантики завжди призводитиме до деметафоризації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Академічний тлумачний словник української мови. URL : <http://sum.in.ua/>.
2. Бархударов Л. С. Язык и перевод (Вопросы общей и частной теории перевода). М. : Международные отношения, 1975. 240 с.
3. Гальперин И. Р. Стилистика английского языка: учебник = Galperin I. R. English Stylistics. Изд. стереотип. URSS, 2018. 336 с.
4. Дубенко О. Ю. Порівняльна стилістика англійської і української мов: навч. посібник. Вид. 2-е перероб. і доп. Вінниця : Нова книга, 2011. 328 с.
5. Казакова Т. А. Практические основы перевода. СПб. : Союз, 2001. 320 с.
6. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад) : підручник. 5-те вид., виправ. і допов. Вінниця : Нова книга, 2017 448 с.
7. Москвин В. П. Русская метафора: Очерк семиотической теории. Изд. 2-е, перераб. и доп. М. : Ленанд, 2006. 184 с.
8. Панівська М. Метафора як найпоширеніший стилістичний прийом у романі Ш. Бронте «Джен Ейр» і способи її перекладу українською мовою. *Філологічні науки*. 2020. № 33. С. 83–86.
9. Тадля К. В. Особливості перекладу стилістичних прийомів створення образності в авторському дискурсі (на матеріалі роману Гарпер Лі «Вбити пересмішника»). *Науковий огляд*. 2020. № 8 (71). URL : <https://naukajournal.org/index.php/naukajournal/article/view/2159>
10. Фразеологічний тлумачний словник української мови. / Упоряд. Ф. Сихів. Торонто, 2018. 590 с.
11. Чудинов А. П. Россия в метафорическом зеркале: Когнитивное исследование политической метафоры (1991–2000). Екатеринбург, 2001. 238 с.
12. Шурма С. Адекватний переклад метафоричних образів Е. По українською мовою. *Функциональная лингвистика*. Симферополь, 2010. № 1. Т. 2. URL : http://www.academia.edu/2076511/декватний_переклад_метафоричних_образів_Е.По_українською_мовою.
13. Ясиньська О. Переклад метафори як мовна репрезентація концептуальних картин світу. *Філологічні трактати*. 2010. Т. 2. № 1. С. 96–100.
14. Dictionary by Meriam-Webster URL : <https://www.merriam-webster.com/>.
15. Finsen A., Bilstrup G. An argumentative reconstruction of the computer metaphor of the brain. *Journal of Argumentation in Context* 2019. № 8 (3). pp. 317–335. URL : <https://doi.org/10.1075/jaic.18019.fin>.
16. Lakoff G., Johnson M. *Metaphors we live by*. 2nd edition. University of Chicago Press, 2003. 276 p.
17. Lavalette R., Yvonne K., And one C., Steen G. I did not say that the government should be plundering anybody's savings. Resistance to metaphors expressing starting points in parliamentary debates. *Journal of Language and Politics*. 2019. <https://doi.org/10.1075/jlp.18066.ren>.
18. Ma L., Liu A. A universal approach to metaphors. *Intercultural Communication Studies*, 2008. Vol. 17, No. 1, pp. 260–268.
19. Musolf A. Metaphor and persuasion in politics. *The Routledge handbook of metaphor and language*. 2017. pp. 309–322.
20. Newmark P. *Approaches to Translation*. London : Prentice-Hall, 1981. 213 p.
21. Newmark P. *A Textbook of Translation*. New York : Prentice Hall, 1988. 292 p.
22. Osborn M., Ehninger D The metaphor in public address. *Speech Monographs*. 1962. Vol. 29 (3). pp. 223–234.
23. Poppel L. The Study of Metaphor in Argumentation Theory *Argumentation* 2021. Vol. 35, pp. 177–208. <https://doi.org/10.1007/s10503-020-09523-1>.
24. Richards I. A. *The Philosophy of Rhetoric*. London : Oxford University Press, 1936. 109 pp.

REFERENCES

1. Akademichnyi tлумachnyi slovnyk ukrainskoi movy [Academic Dictionary of Ukrainian]. URL : <http://sum.in.ua/> [in Ukrainian].
2. Barkhudarov L. S. Yazyk i perevod (Voprosy obshchei i chastnoi teorii perevoda) [Language and Translation (Questions of General and Specific Theory of Translation)]. Moscow : Mezhdunarodnye otnosheniya, 1975. 240 p [in Russian].
3. Galperin I. R. Stilistika angliiskogo yazyka: uchebnik = Galperin I. R. English Stylistics. Reprint Edition. URSS, 2018. 336 p [in English].
4. Dubenko O. Yu. Porivnialna stylistyka anhliiskoi i ukrainskoi mov: navchalnyi posibnyk [A Textbook of Comparative Stylistics of English and Ukrainian]. Second Edition, revised and updated. Vinnytsia: Nova Knyha, 2011. 328 p [in Ukrainian].
5. Kazakova T. A. Prakticheskiye osnovy perevoda [Practical Bases for Translation]. St-Petersburg: Soyuz, 2001. 320 p [in Russian].

6. Korunets I. V. Teoriia i praktyka perekladu (aspektnyi pereklad) [Theory and Practice of Translation]. Fifth Edition, revised and updated. Vinnitsia: Nova Knyha, 2017. 448 p [in Ukrainian].
7. Moskvina V. P. Russkaya metafora: ocherk semioticheskoy teorii [A Russian Metaphor: An Outline of Semiotic Theory]. Second Edition, revised and updated. Moscow : Lenand, 2006. 184 p [in Russian].
8. Panivska M. Metafora yak naiposhyrenishyi stylistychnyi pryom u romani Sh. Bronte «Dzhen Eir» i sposoby yiyi perekladu ukrainskoyu movoyu [Metaphor: The Most Common Stylistic Device in Charlotte Bronte's «Jane Eyre» and How It Is Translated into Ukrainian]. *Filolohichni Nauky*. 2020. Nr. 1, pp. 83–86 [in Ukrainian].
9. Tadhia K. V. Osoblyvosti perekladu stylistychnykh pryomiv stvorennia obraznosti v avtorskomu dyskursi (na materialy romanu Harper Li «Vbyty peresmishnyka») [Translation of Stylistic Devices Used to Evoke Imagery in the literary discourse (based on Harper Lee's «To Kill a Mockingbird»)]. *Naukovyi ohliad*. 2020. Nr. 8(71). URL: <https://naukajournal.org/index.php/naukajournal/article/view/2159> [in Ukrainian].
10. Frazeolohichni tlumachnyi slovnyk ukrainskoi movy [Ukrainian Phraseological Dictionary]. / F. Sykhiv, Editor. Toronto, 2018. 590 p [in Ukrainian].
11. Chudinov A. P. Rossiya v metaforicheskom zerkale: Kognitivnoe issledovanie politicheskoy metafory (1991–2000). [Russia in Metaphorical Window: A Cognitive Approach to Political Metaphor (1991–2000)]. Yekaterinburg, 2001. 238 p. [in Russian].
12. Shurma S. Adekvatnyi pereklad metaforychnykh obraziv E. Po ukrainskoiu movoiu [Appropriate Translation of Metaphorical Images in E. A. Poe's Poetry into Ukrainian]. *Funktsionalnaya lingvistika*. Simferopol, 2010. # 1 Vol. 2. pp. 351–354. URL : http://www.academia.edu/2076511/Адекватний_переклад_мета_форичних_образів_Е.По_українською_мовою [in Ukrainian].
13. Yasynetska O. Pereklad metafory yak movna reprezentatsiia kontseptualnykh kartyn svitu [Metaphor Translation As a Means of Linguistic Representation of Conceptual Worldviews]. *Filolohichni Traktaty*. 2010. V. 2. Nr. 1, pp. 96–100 [in Ukrainian].
14. Dictionary by Meriam-Webster URL : <https://www.merriam-webster.com/>.
15. Finsen A., Bilstrup G. An argumentative reconstruction of the computer metaphor of the brain. *Journal of Argumentation in Context* . 2019. Nr 8 (3). pp. 317–335. URL : <https://doi.org/10.1075/jaic.18019.fin>.
16. Lakoff G., Johnson M. *Metaphors we live by*. 2nd edit. University of Chicago Press, 2003. 276 p.
17. Lavalette R., Yvonne K., And one C., Steen G. I did not say that the government should be plundering anybody's savings. Resistance to metaphors expressing starting points in parliamentary debates. *Journal of Language and Politics*. 2019. <https://doi.org/10.1075/jlp.18066.ren>.
18. Ma L., Liu A. A universal approach to metaphors. *Intercultural Communication Studies*, 2008. Vol. 17, No. 1, pp. 260–268.
19. Musolf A. Metaphor and persuasion in politics. *The Routledge handbook of metaphor and language*. 2017. pp. 309–322.
20. Newmark P. *Approaches to Translation*. London: Prentice-Hall. 1981. 213 p.
21. Newmark, P. *A Textbook of Translation*. New York: Prentice Hall. 1988. 292 p.
22. Osborn M. Ehninger D The metaphor in public address. *Speech Monographs*. 1962. Vol. 29 (3). pp. 223–234. DOI: 10.1080/03637756209375346
23. Poppel, Lotte van. The Study of Metaphor in Argumentation Theory *Argumentation* 2021. Vol. 35, pp. 177–208. <https://doi.org/10.1007/s10503-020-09523-1>
24. Richards I. A. *The Philosophy of Rhetoric*. London : Oxford University Press, 1936. 109 pp.
- Source material:**
25. How data from a crisis text line is saving lives. May, 2015. URL : https://www.ted.com/talks/nancy_lublin_how_data_from_a_crisis_text_line_is_saving_lives
26. How fake news does real harm. Feb., 2017. URL : https://www.ted.com/talks/stephanie_busari_how_fake_news_does_real_harm
27. How shocking events spark positive change. Sept. 2017. URL : https://www.ted.com/talks/naomi_klein_how_shocking_events_can_spark_positive_change.
28. How to save a language from extinction. May, 2019. URL : https://www.ted.com/talks/daniel_bogre_udell_how_to_save_a_language_from_extinction
29. How we can protect truth in the age of misinformation. Nov., 2018. URL : https://www.ted.com/talks/sinan_aral_how_we_can_protect_truth_in_the_age_of_misinformation
30. Making peace is a marathon. June, 2013. URL : https://www.ted.com/talks/may_el_khalil_making_peace_is_a_marathon
31. Stories from a home for terminally ill children. Oct., 2016. URL : https://www.ted.com/talks/kathy_hull_stories_from_a_home_for_terminally_ill_children
32. To help solve global problems, look to developing countries. Sept., 2019. URL : https://www.ted.com/talks/bright_simons_to_help_solve_global_problems_look_to_developing_countries
33. The tragedy of orphanages. May, 2012. URL : https://www.ted.com/talks/georgette_mulheir_the_tragedy_of_orphanages
34. What does it mean to be a refugee? June, 2016. URL : https://www.ted.com/talks/benedetta_berti_and_evelien_borgman_what_does_it_mean_to_be_a_refugee_feb_2018.
35. Why open a school? To close a prison. Nov., 2015. URL : https://www.ted.com/talks/nadia_lopez_why_open_a_school_to_close_a_prison.

Світлана МАРТИНЕНКО,

orcid.org/0000-0003-3589-8220

*перекладач іноземної мови, фрілансер викладач англійської мови
(Херсон, Україна) englanamart@gmail.com*

Наталія ГОНЧАРЕНКО,

orcid.org/0000-0002-8749-2778

*асистент кафедри галузевого перекладу та іноземних мов
Херсонського національного технічного університету
(Херсон, Україна) natalia.v.goncharenko@gmail.com*

НОВІТНІ ТЕНДЕНЦІЇ ОНЛАЙН ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

У статті розглядаються новітні тенденції онлайн викладання іноземної мови. Для аргументації власних результатів дослідження у роботі наведено думки, з власного досвіду онлайн викладання із застосуванням різних платформ та додатків, які є головними атрибутами у навчальному процесі. Метою статті визначити новітні тенденції онлайн викладання іноземної мови за допомогою додатків та описати, які є переваги в даному форматі викладання дидактичного матеріалу. У дослідженні порівнюються онлайн та офлайн формати викладання, чому люди частіше обирають онлайн уроки та як впливає створення індивідуальних уроків на успішність за допомогою дидактичного матеріалу та використання його на різних додатках, як загальний виклад інформації. Досліджується питання викладу завдань на різних додатках, та як це може бути корисно і цікаво для учня. Також, додається описання електронних дошок, а саме їх переваг та як їх можна використовувати під час уроків. У дослідженні згадується можливість оцінювання знань учня перед першим заняттям, а також знань з різних тем, які обговорювалися під час заняття. У цій роботі чітко ґрунтується описання питання використання додатків, де можна опрацювати всі частини вивчення іноземної мови, а саме граматика, читання, писання, слухання та говоріння. В статті описується як можна застосовувати медіа файли під час онлайн занять, та які додатки краще використовувати для цього. Як висновок, ми можемо сказати, що інтегрований підхід до вирішення основних завдань є більш ефективним та результативним для учня, та надає змогу активно приймати участь у засвоєнні певного дидактичного матеріалу у більш цікавий спосіб. Дані, отримані в результаті дослідження, можуть бути застосовані при укладанні посібників з порівняння різних форматів навчання та критики онлайн і офлайн занять. Результати дослідження доводять практичну цінність викладання онлайн.

У статті охарактеризовано дефініції понять «онлайн та оффлайн уроків», «нетворкінг», «девайс», «медіа файли».

***Ключові слова:** онлайн, оффлайн, онлайн дошка, мультимедія, заняття, рівень, тестування, дидактичний матеріал.*

Svitlana MARTYNENKO,

orcid.org/0000-0003-3589-8220

*Foreign Language Translator, Freelance English Tutor
(Kherson, Ukraine) englanamart@gmail.com*

Natalia HONCHARENKO,

orcid.org/0000-0002-8749-2778

*Assistant at the Department of Branch Translation and Foreign Languages
Kherson national technical university
(Kherson, Ukraine) natalia.v.goncharenko@gmail.com*

MODERN TRENDS OF ONLINE FOREIGN LANGUAGE TEACHING

The article considers the modern trends of online foreign language teaching. To argue their own research results, the paper presents opinions from their own experience of online teaching using various platforms and applications that are the main attributes in the learning process. The aim of the article is to identify the modern trends of online teaching of a foreign language with the help of applications and describe the advantages in this format of teaching didactic material. The study compares online and offline teaching formats, why people choose online lessons more often and how creating individual lessons affects success with didactic material and using it in different applications as a general presentation of information. The question of presenting tasks on different applications is investigated, and how it can be useful and

interesting for the student. Also, a description of electronic boards is added, namely their advantages and how they can be used during lessons. The study mentions the possibility of assessing the student's knowledge before the first lesson, as well as knowledge on various topics that were discussed during the lesson. This paper clearly bases the description of the use of applications, where you can work on all parts of learning a foreign language, namely grammar, reading, writing, listening and speaking. This article describes how you can use media files during online classes, and which applications are best to use. In conclusion, we can say that an integrated approach to solving basic tasks is more effective and efficient for the student, and allows you to actively participate in the acquisition of certain didactic material in a more interesting way. The data obtained from the study can be used in compiling manuals comparing different learning formats and criticizing online and offline classes. The results of the study prove the practical value of teaching online.

The article describes the definitions of the "concepts online and offline classes", "networking", "device", "media files".

Key words: *online, offline, online board, multimedia, classes, level, testing, didactic material.*

Постановка проблеми. Потреба сучасного суспільства у спеціалістах, які вільно володіють іноземною мовою у побуті та у професійній діяльності, зумовлює необхідність пошуку нових конструктивних ідей для вирішення проблеми оптимізації та інтенсифікації навчання іноземних мов, здобування нових знань та удосконалення рівня мовної та мовленнєвої підготовки в онлайн режимі.

Аналіз досліджень. Досягнутий за останні роки прогрес у впровадженні новітніх комп'ютерних засобів під час навчання іноземних мов потребує глибокого наукового обґрунтування дидактичних і методичних основ їх використання, визначення концептуальних засад створення електронних посібників як для позааудиторного навчання (дистанційного), так і для аудиторного. Розробка і впровадження електронних посібників у навчальний процес потребує комплексного вирішення таких дидактичних проблем, як розробка теорії та методики дистанційного навчання, технологій дистанційного навчання та ін. Для ефективної подальшої навчальної роботи необхідне якісне дидактичне забезпечення – комплекс взаємопов'язаних за дидактичними завданнями освіти та виховання різних видів змістовної навчальної інформації на різних носіях (у паперовому та електронному виглядах), розроблених з урахуванням вимог педагогіки, психології та лексикології.

Мета статті – визначити новітні тенденції онлайн викладання іноземної мови за допомогою додатків та описати, які є переваги в даному форматі викладання дидактичного матеріалу.

Виклад основного матеріалу. В сучасному світі існує дуже багато форматів викладання. Один із розповсюджених є онлайн викладання. Запит на онлайн навчання виріс з 2016 року по 2021 рік у 20 разів, та найзагребуваний предмет – англійська мова. Запит становить аж 23,5%. Проте показники становлять 50% онлайн занять на 2020-2021 рр. (Економічна правда, 2021:1). Реалії нашого часу показують, що люди обирають той формат, який їм здається безпечнішим та цікавішим.

Яка різниця між онлайн та оффлайн викладанням? Аби відповісти на це питання, слід розглянути переваги та недоліки кожного із форматів окремо. Онлайн викладання має такі переваги, як

- Доступність
- Інтерактивність
- Зручне оцінювання знань студента
- Економічність

Коли ми говоримо про доступність, ми маємо на увазі можливість проведення уроку з будь-якої точки, де є зв'язок за умови використання спеціальних програм для з'єднання по Інтернету (наприклад, Skype, ZOOM, Google Hangouts). Задля того аби заняття було цікавим та різноманітним, слід додати інтерактивність. Завдяки цьому аспекту, урок наповнюється різними додатковими завданнями та надає можливість брати участь у виконанні завдань не лише вчителю, а й студенту. Існує багато додатків, які можна використати для того, щоб матеріал був доречно побудовано, а також структуровано написані завдання до нього.

Найпоширенішими додатками, які ми використовуємо на заняттях є Wordwall (Wordwall, 2008:2), LearningApp.org (LearningApps, 2012: 3). Далі ми розглянемо ці додатки більш детально.

Під зручним оцінюванням знань студента, ми маємо на увазі як мінімум онлайн тести з граматики, які учень може пройти завчасно і автоматично перевірити свої знання, або обрати тест, який можна зробити під час заняття із вчителем, і вже тоді вчитель оцінює роботу учня, і як максимум перевірка частини Говоріння безпосередньо на уроці із викладачем. Існує дуже широкий вибір онлайн тестування аби перевірити рівень знання англійської мови, таких як OOE English Level Test (див. посилання нижче, OOE English Level Test, 2020: 4), або можна самостійно скласти онлайн тест використовуючи такі додатки як Google Диск, онлайн дошки Conceptboard (Conceptboard, Деніел Бон, Христіан Шродер, 2010: 5) та Miro (Miro, Андрій Хусід, 2011: 6). Також, слід зазначити, що є багато ресурсів, де зберігаються готові уроки та тестування у pdf форматі, наприклад

ESL Brains (ESL Brains, 2020: 7) та Linguahouse (Linguahouse, 2008: 8). Під такою перевагою, як економічність, ми маємо на увазі, економія часу та витрат на пересування в зазначене місце для проведення уроку. Адже викладачу та студенту не потрібно докладати багато зусиль на підготовку. При онлайн заняттях головне мати гарний Інтернет зв'язок та відповідну атмосферу.

Звичайно, онлайн викладання має також недоліки, а саме

- Втрата нетворкінгу
- Поганий Інтернет зв'язок
- Технічні несправності
- Самодисципліна
- Мотивація

*Нетворкінг*¹ (див. нижче) є головним аспектом при будь-якому контакті із людьми, які обмінюються знаннями між собою. Тож урок не є винятком. Для деяких людей дуже важливо мати зоровий контакт при вивченні нового матеріалу, тобто для них важливо створити відповідну атмосферу. Такі люди краще засвоюють матеріал, коли бачать на власні очі та мають вільний доступ до викладача. Проте, під час пандемії Covid-19, більшість людей все одно були змушені перейти на онлайн навчання і в таких випадках, викладачу потрібно створити “навчальну” атмосферу для свого учня за допомогою використання відеокамери та онлайн дошки. Створити відчуття присутності, так би мовити. Та інша половина людей, на жаль, були змушені відмовитись від бажання вивчити мову і займатися оффлайн.

Інтернет зв'язок дійсно грає вкрай важливу роль, тому коли він поганий і не стабільний це може завдати багато клопоту при проведенні уроку. В такому разі потрібно завчасно подбати про те, аби викладач мав стабільний Інтернет та завжди мав змогу перезавантажити урок при необхідності. Проте, інколи ні викладач, і учень не мають змоги контролювати та виправити несправності у зв'язку, наприклад за погодних умов. Саме через погане з'єднання можна не почути чіткі пояснення викладача, або відповіді учня, та за умов використання будь-яких додатків, можуть виникнути проблеми із чітким зображенням та швидкістю зміни картинки на екрані під час демонстрації.

Технічні несправності є недоречні під час опрацювання інформації. Постійні перезавантаження додатків заважають учню добре зрозуміти

матеріал та почути ключеві аспекти теорії. Тому перед уроком, викладачу потрібно дізнатися про програму через яку проводиться урок, якомога більше і почитати про можливі випадки та що потрібно одразу робити. Головна задача викладача – якомога швидше виправити несправності і повернутися до пояснення матеріалу.

Самодисципліна несе в собі відповідальність за засвоєння та вивчення пройденого матеріалу. Деякі учні вважають за непотрібним відноситися до онлайн занять із відповідною уважністю і відповідальністю. Особливо якщо це стосується додаткових занять, студенти відчують певну розслабленість і дозволеність не зробити домашню роботу. Дуже важливо утримати увагу студентів на онлайн заняттях, бо викладач втрачає повний контроль над процесом. Для того аби учень сприймав заняття із відповідальністю, викладачу потрібно створити певну дисципліну для нього і перевіряти та мотивувати на кращий результат.

Ми дійшли до останнього пункту недоліків онлайн занять, а саме мотивація. Це є складним завданням постійно знаходити різні підходи до мотивування своїх учнів. В деяких випадках потрібно постійно проговорювати ціль навчання та показувати як добре просувається студент в цій сфері. Для того аби бути гарним мотиватором, потрібно дуже багато читати інформації про мотивування та як заохотити учнів до навчання дистанційно. Слід зазначити, що онлайн заняття є видом дистанційного навчання.

Розглянувши всі переваги та недоліки онлайн викладання, слід зазначити деякі плюси та мінуси оффлайн викладання, аби мати повне розуміння різниці між цими двома форматами.

Насамперед, поговоримо про переваги, а саме

- Дисциплінованість
- Нетворкінг
- Контакт із викладачем

Зрештою, дисципліна не дає змоги студентам постійно відволікатися, тому що постійна присутність викладача змушує бути зосередженим у процес. Постійне обговорення теми заохочує на утримання уваги.

Під час оффлайн уроків є достатньо нетворкінгу, з одного боку із вчителем, а з іншого, з іншими учнями. Є можливість ставити питання та перепитати якщо інформація є незрозумілою. Тому особисте спілкування із учнями, може дати поштовх до більшого старання у навчанні.

Існує теорія, що заняття з викладачем віч-на-віч дає більший ефективний результат у сприйнятті матеріалу. Тому контакт із викладачем є важливою частиною процесу навчання.

¹ **Нетворкінг** (англ. *networking*) – діяльність, спрямована на обмін інформацією між людьми, об'єднаними спільними професійними чи особистими інтересами, що зазвичай відбувається в неформальній обстановці.

Разом з тим, існують також і недоліки у оффлайн викладанні. Наприклад:

- Присутність на заняттях
- Затрата на дорогу
- Територіальні питання
- Вартість

Такі уроки, вимагають постійної присутності, що не завжди є зручним для обох сторін. Іноді, через відсутність на уроці, не завжди є змога повернутися до пройденого матеріалу, або відпрацювати пропуски. Вивчення мови вимагає постійної практики, за незмоги бути присутнім на занятті, втрачається цінність викладання та засвоєння матеріалу. Для того, аби цього не було, можна зробити змішані уроки, наприклад, онлайн та оффлайн заняття, за умов поважної причини не бути присутнім особисто.

Причиною першого недоліка може бути затрата часу на дорогу. Учень і викладач повинні заздалегідь розрахувати скільки часу їм потрібно для того, аби доїхати до точки призначення. Іноді це може бути проблематично, наприклад за погодних умов, або особистих життєвих моментів. Тому, запізнення на уроки є неприємною ситуацією, тому що це затримує процес навчання та затримує графік викладача.

Територіальні питання також слугують серйозним недоліком для обох сторін, тому що знайти нейтральну територію, яка повністю відповідає всім вимогам для навчання і підходила усім, дуже складно і займає багато часу. Також, можуть впливати зовні фактори на це питання, наприклад графік транспорту, або його відсутність, а також погане орієнтування у новій місцевості. Тому, це не завжди є зручною опцією витратити багато часу на дорогу та сплачувати проїзд.

Вартість оффлайн уроків завжди є дорожче ніж онлайн, тому що викладач витрачає не лише час на підготовку до уроку, а також на проїзд і у деяких випадках на оренду приміщення. Тому перед тим, як шукати репетитора, слід добре поміркувати, який варіант для вас є більш комфортним та оптимальним.

Тож, відповідаючи на запитання, яка є різниця між онлайн та оффлайн форматами, можна описати так, онлайн формат є більш зручним та економічним, на відміну від оффлайн, а також якщо учень шукає не лише індивідуальний підхід, а й різноманітність у викладі інформації, тоді багато додатків будуть дуже доречні як на онлайн так і оффлайн заняттях. Оффлайн уроки мають чітку перевагу, а саме контакт, де в онлайн це втрачається. Проте, онлайн є зручним варіантом для занять в різних куточках світу, що є безперечним плюсом.

Наступне питання, яке слід розглянути, це місце проведення онлайн уроків. Як вище вже згадувалось, існує достатньо багато різних платформ, які забезпечують певний зв'язок для навчального процесу. Одними із найпопулярніших є Skype та Zoom. Перед тим, як вибрати зручну для обох сторін платформу, потрібно чітко розуміти принцип роботи на ній. Необхідно орієнтуватися в правилах використання та що треба робити у разі якоїсь несправності. Від цього залежить якість проведення уроку, а надалі в відгук про співпрацю. Ці обидві платформи є простими та зручними у використанні та розумінні базових речей. Перед використанням слід пройти реєстрацію і завантажити додаток до свого девайсу² безкоштовної версії буде більш ніж достатньо для щоденного використання. Проте, Zoom, є більш оптимальним варіантом, тому що, є можливість планувати зустрічі із студентами дописуючи додаткову інформацію про урок, наприклад

- тема уроку або коментар
- налаштування параметрів конференції (увімкнення камери з обох боків)
- дозвіл на автоматичний запис уроку
- дозвіл на підключення студентів з певних країн та ін.

Можна вказати не лише час та день, а також тривалість уроку, що є дуже зручним для відліку часу під час заняття, спрацьовує автоматичний відлік часу до кінця уроку. Це є зручною функцією контролю, так як під час обговорення матеріалу або виконання вправ, можна втратити відчуття часу. І наостанок, приємним бонусом є можливість автоматично вносити заплановані зустрічі до додатку Календар на приладі з якого відбувається конференція та увімкнути режим нагадування, що не може бути неважливим в щільному графіку вчителя.

Для проведення цікавих онлайн занять викладачі використовують різні онлайн дошки. За допомогою цих дошок викладач має можливість структурно та чітко описати граматику або лексичні завдання. На нашу думку, одними з найпопулярніших дошок є Conceptboard, Padlet та Miro.

Досягнутий за останні роки прогрес у впровадженні новітніх комп'ютерних засобів у процес навчання іноземних мов у вищій школі потребує глибокого наукового обґрунтування дидактичних і методичних основ їх використання, визначення концептуальних засад створення електронних посібників як для позааудиторного навчання (дистанційного),

² **Девайс** (з англ. *device*) – будь-який корисний технічний пристрій, що має певне функціональне призначення.

так і для аудиторного. Розробка і впровадження електронних посібників у навчальний процес потребує комплексного вирішення таких дидактичних проблем, як розробка теорії та методики дистанційного навчання, технологій дистанційного навчання та ін. Для ефективної роботи необхідне якісне дидактичне забезпечення – комплекс взаємопов'язаних за дидактичними завданнями освіти та виховання різних видів змістовної навчальної інформації на різних носіях (у паперовому та електронному виглядах), розроблених з урахуванням вимог педагогіки, психології та інших наук. Електронні підручники є засобом навчання в педагогічній системі дистанційного навчання, що містить елементи, властиві будь-якій дидактичній системі. Зараз електронні підручники є додатковим засобом при організації навчального процесу в межах традиційної освітньої системи. Однак із часом їх функції будуть спеціалізуватися в зв'язку з розвитком методів власне дистанційного навчання, що призведе до освоєння нових технологій у процесі їхнього створення (Наукові доповіді НАУ, 2005:9).

Для викладення матеріалу подібно до звичайної аудиторії викладачі часто використовують інтерактивну електронну дошку Padlet. Для конференцій також зручно використовувати саме її, оскільки є можливість означити тему і підтеми різних секцій. Також додаються коментарі до матеріалів статей докладачів. В нашій практиці вже було застосування цієї інтерактивної дошки і вона виявилась зручною для учасників з різних країн.

Також, слід додати декілька коментарів щодо таких електронних досок як Conceptboard та Miro. Спочатку розглянемо Conceptboard, електронна онлайн дошка яка дозволяє поєднувати дидактичний матеріал у цікаву та структурну форму. Вона має дуже прості правила використання та вільний спосіб налаштування уроків. Також є можливість застосовувати медіа матеріали, а саме аудіо та відео різних форматів. Слід зазначити, що використання медіа матеріалу є більш ефективним і цікавим під час навчання, або викладу теми. Тому що, працюють зорові та слухові сприйняття, і слід брати до уваги, що деякі люди є аудіали, а інші лише візуали. Тому при подальшому навчанні, потрібно готувати інформацію згідно з тим, який виклад є більш цікавий та інформативний для учня.

Онлайн дошка Miro є більш сучасною, та все одно має легкі правила користування. Маємо зауважити, що багато онлайн досок мають платні підписки, проте для вільного щоденного використання, достатньо використовувати безплатні версії. Якщо вчитель бажає мати повний доступ до усіх можливостей дошки, є можливість вибрати певну

підписку. Проте, на цій онлайн платформі, вчитель також може застосовувати медіафайли, такі як аудіо та відео формати. Після створення уроків, є можливість їх зберегти та завантажити на свій девайс для подальшого використання з різними учнями. Дані уроки є цінними, тому що вони створені власне вчителем, а також спеціально під запит своїх учнів.

Так як ми з вами вже трохи розпочали обговорення про різні формати викладу інформації, слід зауважити на ресурсах, де вчителі можуть знайти багато дидактичного матеріалу для своїх занять, або просто завантажити та купити вже готові уроки. Існує дуже багато ресурсів в Інтернеті, де можна завантажити урок, проте не всі є дійсно цілісними або корисними. Слід вибирати той виклад де є найважливіші аспекти для вивчення іноземної мови. Ми виокремили для себе два найпопулярніших сайта, які ми вже згадували вище, де можна знайти багато корисного дидактичного матеріалу, та безкоштовно його завантажити, такі як ESL Brains та LinguaHouse. Уроки на цих ресурсах поділені на рівні та на тривалість уроку. Тобто, вчитель сам обирає тривалість та підбирає рівень заняття під рівень свого учня, також є можливість вибрати тему, яку буде цікаво обговорювати в процесі навчання. Також, в багатьох уроках активно використовується медіафайли, тому не доведеться шукати їх окремо. Їх можна також завантажити на свій девайс та завантажити до будь-якої онлайн дошки, які згадувалися раніше. Слід зазначити, що кожен урок має певні частини, відповідно до запити учня, це також є зручним бонусом та полегшує вибір при підготовці до заняття.

Уроки можна умовно поділити на декілька розділів, наприклад на початку завжди буде доречним зробити невелику частину на Speaking, щоб розговорити свого учня. Далі можна перевірити домашнє завдання, для цього також можна використати різні додатки, особливо коли мова йде про повторення лексики. Наступною частиною може бути граматична і надалі опрацювання нової лексики. Звісно кожен урок слід будувати відповідно до вимог та запити свого учня. Наприклад, якщо він не планує здавати екзамен до вступу, тоді глибоке вивчення граматики не є його загальною метою, в даному випадку використання додатку Wordwall буде більш ніж достатньо. За допомогою цього додатку, можна створити різного плану завдання. Повторення вивчених правил, та відпрацювання їх і різних форматах. Програма забезпечує платні та безплатні формати, проте безкоштовна версія є зручною та корисною. Є можливість використовувати безкоштовно вже готовий матеріал, проте не має змоги його завантажити. Такі завдання можна робити через демонстрацію екрана або надати ці завдання учню в якості домашньої роботи.

Не менш корисною програмою є LearningApp.org. Вона забезпечує процес навчання вже готовими завданнями. Також є можливість створювати власні і шукати готовий дидактичний матеріал через пошук та зробити його із учнем через демонстрацію екрана або надати учню посилання на це завдання для домашнього вивчення.

Під час викладання матеріалу дисципліни «Інформаційні технології в перекладацькій діяльності» можемо зазначити, що найбільшою важливістю окрім усних навичок володіння іноземною мовою є ще і використання електронних посібників. ЄП є гіпертекстовими аналогами відомих (і як правило, чужих) друкованих видань. На нашу думку, на першому етапі розробки електронного посібника більш коректним і раціональним є створення власного посібника у друкованому варіанті, його апробація у навчальному процесі та редагування. Створення електронних посібників з іноземних мов повинне починатися з глибокого аналізу цілей навчання, дидактичних можливостей нових технологій передачі навчальної інформації, коректування критеріїв контролю та оцінки рівня засвоєння знань (Наукові доповіді НАУ, 2005:9).

Під час навчання і практикування іноземної мови в режимі онлайн ми розробили тестування, опитування, практичні завдання, інтерактивні дошки з викладенням основної інформації, а також вправи для самостійного опрацювання. Одними з найкращих вправ для вивчення мови є аудіо файли для розвитку слухомотних навичок. В подальшій практиці можна використовувати ці знання в усній та письмовій практиці.

Висновки. Підсумовуючи зазначене вище, можемо констатувати, що дослідження в галузі педагогічної технології підтверджують, що потенціал комп'ютерного дистанційного навчання може бути найбільш ефективно використаний при вивченні іноземних мов, яке включає обговорення, інтенсивну розумову активність та групову діяльність. Одним із перспективних напрямків роботи в системі онлайн навчання іноземних мов є інтегрований підхід до вирішення основних завдань, які поєднують у цій системі: комплекс технологій з високим дидактичним потенціалом і комп'ютерну технологію; комп'ютерне навчання іноземних мов, технологію мультимедіа та методи інтенсивного навчання іноземних мов.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Економічна правда. Репетиторство в Україні: аналітичний обзор стоимости дополнительных занятий и современных тенденций. *Українська правда*. Київ, 2021. веб-сайт. URL: <https://www.epravda.com.ua/rus/publications/2021/09/1/677307/>
2. Електронний додаток Wordwall, Лондон, 2008. URL: <https://wordwall.net/>
3. Електронний додаток інтерактивних навчальних модулів LearningApps. URL: <https://learningapps.org/impressum.php>
4. Електронна сторінка визначення рівня володіння англійською мовою OOE English Level Test Англія, 2011. веб-сайт. URL: <https://www.oxfordonlineenglish.com/english-level-test>
5. Електронний додаток дошка Conceptboard, Деніел Бон, Христіан Шродер, Штутгарт, 2010. URL: <https://conceptboard.com/>
6. Електронний додаток дошка Miro, Андрій Хусід, 2011. URL: <https://miro.com/login/>
7. Електронний ресурс із завданнями ESL Brains, 2020. веб-сайт. URL: <https://eslbrains.com/>
8. Електронний ресурс із завданнями LinguaHouse, 2008. веб-сайт. URL: <https://www.linguaHouse.com/>
9. "Наукові доповіді НАУ" 2005–1(1) веб-сайт. URL: <http://www.nbu.gov.ua/e-Journals/nd/2005-1/05klomin.pdf>

REFERENCES

1. Ekonomichna pravda. Repetitorstvo v Ukrainie: analiticheskiy obzor stoimosti dopolnitelnykh zanyatiy i sovremennykh tendentsiy. *Ukrainian Truth* [Economic truth. Tutoring in Ukraine: an analytical review of the cost of additional classes and current trends. *Ukrainian Truth*] Kyiv, 2021. URL: <https://www.epravda.com.ua/rus/publications/2021/09/1/677307/> [in Russian].
2. Elektronnyi dodatok [Electronic application] Wordwall, London, 2008 URL: <https://wordwall.net/> [in Ukrainian]
3. Elektronnyi dodatok interaktyvnykh navchalnykh moduliv LearningApps [Electronic application of interactive training modules LearningApps]. Switzerland, 2012 URL: <https://learningapps.org/impressum.php> [in Ukrainian]
4. Elektronna storinka vyznachennia rivnia volodinnia anhliskoiu movoiu OOE English Level Test [Website for determining the level of English language proficiency OOE English Level Test] GB, 2011 URL: <https://www.oxfordonlineenglish.com/english-level-test> [in Ukrainian]
5. Elektronnyi dodatok doshka Conceptboard, Deniel Bon, Khrystian Shroder, Shtutgart [Electronic application Conceptboard, Deniel Bon, Khrystian Shroder, Shtutgart] London, 2010 URL: <https://conceptboard.com/> [in Ukrainian]
6. Elektronnyi dodatok doshka Miro, Andrii Khusid [Electronic application board Miro] 2011 URL: <https://miro.com/login/> [in Ukrainian]
7. Elektronnyi resurs iz zavdaniamy ESL Brains [Electronic resource with tasks ESL Brains] 2020 URL: <https://eslbrains.com/> [in Ukrainian]
8. Elektronnyi resurs iz zavdaniamy LinguaHouse [Electronic resource with tasks LinguaHouse] England, 2008 URL: <https://www.linguaHouse.com/> [in Ukrainian]
9. Naukovi dopovidi NAU [Scientific reports NAU] 2005–1(1) URL: <http://www.nbu.gov.ua/e-Journals/nd/2005-1/05klomin.pdf> [in Ukrainian]

UDC 811.111'25:070

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/48-3-19>

Olena MUKHANOVA,

orcid.org/0000-0001-9914-5258

*Senior Lecturer at the Department of English for Humanities № 3
National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute"
(Kyiv, Ukraine) e.gouseva@ukr.net*

Olena SHEPELIEVA,

orcid.org/0000-0003-4260-0840

*Senior Lecturer at the Department of English for Humanities № 3
National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute"
(Kyiv, Ukraine) shepelevaolena@ukr.net*

LINGUOCULTURAL SPECIFICS OF THE LANGUAGE OF ANIMATION AS TEXT

The article focuses on the functional and semantic features of English-language animated film texts with regard to linguistic and cultural specifics. It is stated that The text of the animated film as a language genre has its distinctive features. The linguistic features of the animated text include the simplicity of language; imagery; emotionality; dynamism; use of understandable jokes. The use of intertextual inclusions and realities in the animated film in English is due to the appeal of its authors to the universal cultural images in the field of science and art. In addition, they demonstrate more specific facts and realities that are clear to members of the relevant linguistic and cultural community. The successful implementation of the linguistic and cultural component of the cartoon is possible with the simultaneous involvement of verbal, auditory and visual means. The linguocultural component of animated films is manifested in the consolidation of cultural concepts in the minds of viewers. The main linguistic features of the animated film, which are directly related to its cultural features, are analyzed and generalized. At the lexical level, cartoons are characterized by the use of clear and simple vocabulary, the absence of complex terms, professionalism, obsolete words and reasonable use of neologisms. Features at the grammatical-syntactic level include: the use of simple grammatical forms, diminutive-loving suffixes, as well as simple syntactic constructions and sentences. At the phonetic level, it should be noted the peculiarities of pronunciation used by the author to create a humorous effect. The linguocultural component of animation discourse is manifested in the consolidation in the minds of children of basic knowledge about the world, cultural concepts, in the enrichment of the intertextual vocabulary of children's audience.

Key words: *animation, text, culturally marked lexical units, discourse, linguocultural component, linguistic features, intertextuality.*

Олена МУХАНОВА,

orcid.org/0000-0001-9914-5258

*старший викладач кафедри англійської мови гуманітарного спрямування № 3
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
(Київ, Україна) e.gouseva@ukr.net*

Олена ШЕПЕЛЄВА,

orcid.org/0000-0003-4260-0840

*старший викладач кафедри англійської мови гуманітарного спрямування № 3
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
(Київ, Україна) shepelevaolena@ukr.net*

ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНА СПЕЦИФІКА МОВИ ТЕКСТУ МУЛЬТИПЛІКАЦІЙНОГО ФІЛЬМУ

У статті зосереджено увагу на функційно-семантичних особливостях англомовного тексту анімаційного фільму з урахуванням лінгвокультурологічної специфіки. Окреслено, що анімація як унікальний жанр кіномистецтва є різновидом жанру художнього кіно, який ставить за мету передачу веселого й оптимістичного настрою як дітям, так і дорослим, що і формує лінгвокультурологічну специфіку мови мультиплікаційного фільму. Анімаційний текст, як і категорія кінотексту, є цілісним, зв'язаним і логічно завершеним зверненням на основі

повідомлень, вираженим за допомогою анімаційних вербальних і невербальних знаків. Зазначено, що текст анімаційного фільму як мовний жанр має певні характерні риси. Мова тексту анімаційного фільму визначається простотою; образністю; емоційністю; динамічністю; використанням зрозумілих для пересічних людей або/та дітей жартів. З'ясовано, що застосування інтертекстуальних включень і реалій в анімаційному фільмі англійською мовою зумовлене зверненням його авторів до універсальних культурних образів у сфері науки та мистецтва. Крім того, вони демонструють більш конкретні факти та реалії, зрозумілі представникам відповідної лінгвокультурної спільноти. Успішна реалізація мовно-культурного складника мультфільму можлива при одночасному залученні вербальних, слухових та візуальних засобів. Лінгвокультурологічна специфіка анімаційних фільмів виявляється у закріпленні культурних концептів у свідомості глядачів. Проаналізовано та узагальнено основні мовні особливості анімаційного фільму, які безпосередньо пов'язані з його соціокультурними особливостями. На лексичному рівні мультфільм характеризується використанням чіткої та простої лексики, відсутністю складних термінів, професіоналізмів, архаїзмів та адекватним уживанням неологізмів. До особливостей на граматико-синтаксичному рівні належать: вживання простих граматичних форм, зменшувально-пестливих суфіксів, а також простих синтаксичних конструкцій і речень.

Ключові слова: анімаційний фільм, текст, культурно марковані лексичні одиниці, дискурс, лінгвокультурологічний складник, мовні особливості, інтертекстуальність.

Problem statement. An animated film is a communicative socio-cultural phenomenon that defines, strengthens and transforms the viewer's worldview. It is a socio-linguistic work that combines different semiotic systems. Significant scientific interest in the study of animated film in the context of the humanities is due to a number of aspects, and the intensification of interlingual, interliterary and interstate relations of Ukraine is of paramount importance. The focus of special attention of modern linguistics includes issues of interaction of the animation industry with culturology, theater studies, aesthetics, etc.

Research analysis. Theoretical analysis of the issues related to the linguocultural aspects of the animation as a text is based on the study of concepts and ideas of scholars in such areas of knowledge as: culturological interpretation of a literary text (J. Hall, J. Hardley, K. Hoerrner, S. Hosseyni, J. Fiske, J. Klerkx, M. Knapp); audiovisual translation (S. Braun, F. Chaume, D. Delabastita, M. Mateo, C. Nord, A. Remael); linguosemiotics and semiotics of cinema (P. Brandt, E. Hall,) M. Hirschman, A. Hreymas, W. Dressler, C. Kull, F. Salazar, T. Sebeok, H. Telerman).

The purpose of the article is to study the functional and semantic features of English-language animated film texts with regard to linguistic and cultural specifics.

Presentation of the main material. Animation is a unique genre of cinematography, a kind of feature film genre, which aims to convey a cheerful and optimistic mood to both children and adults, which, in its turn, forms the linguistic and cultural specifics of the language of the animated film. Compositional features and the main genre characteristics of the animation determine the selection of lexical-semantic, grammatical, syntactic and stylistic means and techniques aimed at revealing the plot and pragmatics of the work (Kendall, Lipscomb, 2013).

The text of the animated film as a language genre has its distinctive features. The language genre is a relatively stable thematic, compositional and stylistic type of coherent utterances (texts). The language of the cartoon is characterized by the basic properties, which are as follows: it is objective in relation to the individual level; historical, formed by people in a certain era and in accordance with the specific conditions of sociocultural life; characterized by a special evaluative attitude to reality; performs the function of integration of individuals into society; diverse and heterogeneous, differentiated by areas of human activity and communication; it is a certain support for creativity. In comparison with the dialogues in the text, film dialogues are characterized by brevity and dynamism of speech. In the prose text, dialogues are usually dominated by complex, common sentences, as well as numerous remarks that reveal the state of the hero (Stubbs, 2012). Furthermore, in the text of a film, dialogues consist only of replicas of the characters who take part in them. Therefore, there is no need to explain emotions or thoughts, because they can be observed on the screen and get the necessary information from facial expressions, gestures of the heroes and various situations. At the same time, film dialogues have a special dynamism, which requires from the speech of the characters liveliness, expressed in the speed of exchange of cues, which, in its turn, presupposes the use of mainly short constructions.

It should be borne in mind that the linguocultural specificity of the cartoon is manifested both at the verbal level and in the audio and visual signs of the semiotic system of the cartoon. As a cultural phenomenon, animation plays an important role on a global scale. While its linguocultural component determines the linguistic originality of discourse. The latter is expressed in culturally marked intertextual originality (Зернецкий, 1990: 63). Thus, in the

animated film intertextuality (open or veiled) is the use of elements of the text of a work in its structure (Gasparov, 2010). Thus, the utility of both universal and national intertextual inclusions is characteristic of animated discourse. The use of the latter can be considered as components of linguistic and cultural competence. Knowledge of certain quotes, allusions and realities is an indicator of a person's involvement in the world culture (Лалетина, 2009: 143).

That is, on the one hand, precedent (known to a certain community) intertextual inclusions in cartoon discourse are addressed to global world culture. And on the other hand, national identity is expressed in the use of specific images and realities, understandable to representatives of the linguistic and cultural community in which the animated film was created. In the same way, a discursive approach to the study of the language of an animated film finds its expression, which reveals its linguistic and cultural specifics and the presence of certain cultural realities. In this regard, animation is a special communicative and social phenomenon. It is able not only to convey important information about the system of values to children and adults as well, but also to project in their mind special linguistic and cultural ideas about the world (Нешкова, Олизько, 2017: 54).

Linguistics is now actively shifting from the study of written language to the study of verbal communication. The reason for this lies in the fact that oral language communication continues to be the most important area of language functioning. According to this, linguists, psychologists, sociologists and culturologists have been studying these phenomena for decades. Recently, their active use has been observed not only in art, literature, cinema, but also in animation as one of the means of depicting a person's personality, transmitting their thoughts and feelings in various situations. As noted by N. Fairclough, the complementary ratio of verbal- iconic and audible semiotic codes of an animated work is the most successful for the child's recognition in the subconscious of the cultural concept (Fairclough, 2003:99).

It should be added that in modern animated cinema, spoken language is the richest source of English. It is based on slang, neologisms, phraseologies and idioms. Thus, a large number of works in both domestic and foreign linguistics are devoted to the problem of the use of slang units: e.g., *Babe, let's, let's just be honest* (HQ) / *Guys, I don't mean to play doctor, but you've all got a case of the "No funksies"* (BB). In addition, the source of slang can be metaphors, comparisons, folk etymology, distortion of sounds in words, generalizations and metonymy (e.g., *Steve, I'm glad*

you opened my eyes to this fantastical world (BB)). At the same time, lexical means that color the speech of the characters in animated films and create artistic imagery, are terms, abbreviations and borrowings. However, the most frequent is still the use of slang words and expressions, as well as neologisms.

Currently, songs make up about 65-70% of the content in animated films. This is exploited to increase the emotional impact and emphasize the most important moments of the plot. The necessary mood is conveyed through the song, the individuality of the character is revealed and the details of the plot are explained (Gee, 2011: 198). It should be noted that the dominance of music in animated films is also explained by the fact that melodies are perceived by the human brain much better than a plain text. This causes the viewer to unconsciously scroll through the melody heard in his head. We can conclude that in animated films, music is not just an element of decoration. It is a means of constructing the plot as a whole, a link between the viewer and the character, as well as a tool for understanding the dramatic aspect of animation.

Nowadays, animation is also creating new forms of artistic creativity, such as computer games, multimedia products and online forms of animation. Its artistic models, language and means continue to develop, it changes itself, changing the environment in which it exists, i.e., it changes the very culture of television, and, accordingly, the language of the animated text.

There are reasons to consider the language of the animated text to be vital and narrative. It is also instructive and educational, and more often metaphorical (when one thing is shown and something else is meant). Each animated film involves information that contains: in the visual image of the characters or characters of the cartoon; in the actions of the heroes. Accordingly, information can be emotional in nature, as well as rational and cognitive. Therefore, having all the advantages of a feature film, animation provides more opportunities to express allegory, metaphors and paradoxes: e.g., *That prison's harder to get into than a sheep's panties* (BB) / *Your package, Mr. Horrible Gelatinous Blob* (FTR).

We believe that a characteristic feature of animation in comparison with a literary work is the presence of a visual series, through which the author of the film fills certain gaps in children's perception. Thus, the polysemiotics of the animation genre is fully justified by the specifics of children's perception and cognitive-linguistic development of the child. Due to the high receptivity to audiovisual media texts, children easily learn not only social but also cultural discourse.

Let us consider in more detail the available levels of the animated film in terms of linguoculturology. In particular, the visual series of an animated film may contain images of different cities, countries and continents. Thus, it gives children an idea of the geography of the world. At the same time, acquaintance with the culture and traditions of a country can occur due to the appearance on the screen of various cultural phenomena: rituals and ceremonies, national costumes, musical instruments, cuisines of the peoples of the world, manners, etiquette and fashion (e.g., *Live from Batsfjord, Norway... where over 300,000 fans have travelled to the Arctic Circle... to see the legendary metal band, Dethklok, perform just one song* (MAS) / *He better do some 'splainin' before I mash up some face guacamole. He's Mexican, I'm Mexican* (FTR)). According to T. Lukyanova, such images of cultural realities can serve as a background for the key action of the cartoon, be involved in the characters of the series or act as the main link in the plot of the animated film (Лукьянова, 2011: 184).

No less important component, which reflects the elements of culture, is the level of audio accompaniment of the cartoon. Thus, the national melodies and songs of the peoples of the world, the sounds of musical instruments and the sound of a foreign language are audio components. Along with the video series, they carry additional information about the national culture (Нешкова, 2020: 55). The main thing is that the synthesis of video and audio components can be pronounced. In addition, the simultaneous combination of picture and sound can occur, for example, when the cartoon character plays a national musical instrument. Such a combination is the most successful for the child's recognition and consolidation of the cultural concept in the subconscious (Нешкова, 2020: 57).

Particular attention should be paid to the level of the text of the animated film with encrypted cultural images. The components of the text should include intertextual inclusions, which trace the cultural component. Quotations from songs and works of art, mentions of the names of artifacts and realities, allusive references to the plots of fairy tales inherent in a particular culture are culturally marked. Thus, acting in connection with the audio and video series of the cartoon, they form in the audience an idea of the world. As an example, consider the linguistic and cultural features of the language of the animated film on the material of the series *The Lion King's Timon & Pumbaa*.

Note that this series is a spin-off of the American production of the animated film series "The Lion King". Meerkat Timon and the warthog Pumbaa,

favorites of viewers from the cartoon about Simba, are the main characters in the series, which tells the story of the lives of two inseparable friends. Timon and Pumbaa travel a lot around the world, visiting different countries. By the way, they not only get acquainted with the new culture, but also involve children in their adventures. The visual series of the animated series is full of images of different countries, cities and monuments. Yes, in the *Russia Hour* series, the heroes arrive in Russia. Timon changes into a fur coat and gloves and falls into the snow. This hero on a visual level evokes in the minds of viewers the idea of weather and geography of this country (Нешкова, Олизько, 2017: 56). In the series in question we find an example of a combination of audio and visual series. This happens when Timon and Pumbaa go to the ballet "Pig Lake" (the title is a quasi-quote from the name of the ballet "Swan Lake" by P. Tchaikovsky). The image of dances to classical music and demonstration of ballet costumes attracts children to the culture of theatrical and ballet arts (Нешкова, Олизько, 2017: 56).

The series called "The Pain in Spain" provides an example of complete synchronization of three levels of animated film: audio, video and text. Calling himself a Spanish matador, Timon puts on a bullfighter's suit, takes a red rag and, to the music of Spanish bullfighting, goes into battle with a bull, which turns out to be his best friend Pumbaa. Thus, the merger of the three above-mentioned components of the structure of the animated film is the most successful for their recognition by children in terms of linguistic and cultural studies. The absence of one level can impair the audience's understanding of the cultural context.

Conclusions. Therefore Thus, the successful implementation of the linguistic and cultural component of the cartoon is possible with the simultaneous involvement of verbal, auditory and visual means. The linguistic and cultural component of animated films is manifested in the consolidation of cultural concepts in the minds of viewers. In particular, the linguistic features of the animated text include the simplicity of language; imagery; emotionality; dynamism; use of understandable jokes. The use of intertextual inclusions and realities in the animated film in English is due to the appeal of its authors to the universal cultural images in the field of science and art. In addition, they demonstrate more specific facts and realities that are clear to members of the relevant linguistic and cultural community.

Thus, ethnolinguistic and cultural conditionality is an important characteristic of animated discourse that needs further study.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Зернецкий П. В. Четырехмерное пространство речевой деятельности. *Язык, дискурс, личность*. Тверь, 1990. С. 60–68.
2. Лалетина А. Ф. Культурообразующее значение мультипликации. *Лингвокультурология*. 2009. № 3. С. 142–147.
3. Лукьянова Т. Г. Теоретичні аспекти кіноперекладу з англійської на українську мову. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Романо-германська філологія. Методика викладання іноземних мов»*. 2011. № 973 (68). С. 183–188.
4. Нешкова Е. Г., Олизько Н. С. Мультипликационный дискурс в фокусе лингвокультурологии (на примере мультипликационного сериала «Тимон и Пумба»). *Актуальные вопросы филологической науки XXI века : материалы VI Международной научной конференции молодых ученых (Екатеринбург, 10 февраля 2017 г.)*. Часть 1: Современные лингвистические исследования. Екатеринбург : Издательство УМЦ-УПИ, 2017. С. 54–58.
5. Нешкова Е. Г. Лингвокультурологический аспект интертекстуальности в мультипликационном дискурсе (на материале английского, русского и французского языков) : дисс. ... канд. филол. наук. Челябинск, 2020. 192 с.
6. Fairclough N. *Analysing Discourse. Textual Analysis for Social Research*. London : Routledge, 2003. 270 p.
7. Gasparov B. M. *Speech, Memory, and Meaning: intertextuality in everyday language*. Berlin; New York : Walter de Gruyter, 2010. 316 p.
8. Gee J. P. *Introduction to Discourse Analysis. Theory and Method*. New York, London : Routledge Taylor & Francis Group, 2011. 220 p.
9. Kendall R. A., Lipscomb S. D. Experimental semiotics applied to visual, sound, and musical structures / S.-L. Tan, A. J. Cohen, S. D. Lipscomb, R. A. Kendall (Eds.), *The psychology of music in multimedia*. Oxford University Press, 2013. P. 48–65. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199608157.003.0003>
10. Stubbs M. *Discourse Analysis: The Sociolinguistic Analysis of Natural Language*, Oxford: Blackwell, 2012. 272 p.
11. BB – Brickleberry. URL: https://sublikescript.com/series/Brickleberry-2022713/season-2/episode-10-Scared_Straight
12. FTR – Futurama. URL: <http://lelang.ru/english/series/futurama-na-anglijskom-s-subtitrami-1-sezon/>
13. HQ – Harley Queen 2019. URL: <https://subtitry.su/4172-harli-kvinn.html>
14. MAS – Metalocalypse. URL: https://wiki2.org/en/List_of_Metalocalypse_episodes?s=Metalocalypse%20-%20S01E01

REFERENCES

1. Zernetskiy P. V. Chetyrekhmernoye prostranstvo rechevoy deyatel'nosti [Four-dimensional space of speech activity. Language, discourse, personality]. *Language, discourse, personality*. Tver, 1990. Pp. 60–68 [in Russian].
2. Laletina A. F. Kulturoobrazuyushcheye znachenije multiplikatsii [Culture-forming meaning of animation]. *Linguoculturology*. 2009. № 3. Pp. 142–147 [in Russian].
3. Lukyanova T. H. Teoretychni aspekty kinoperekladu z anhliys'koyi na ukrayins'ku movu [Theoretical aspects of film translation from English into Ukrainian]. *Bulletin of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series "Romano-Germanic philology. Methods of teaching foreign languages"*. 2011. № 973 (68). pp. 183–188 [in Ukrainian].
4. Neshkova Ye. G., Olizko N. S. Multiplikatsionnyy diskurs v fokuse lingvokulturologii (na primere mul'tiplikatsionnogo seriala "Timon i Pumba") [Cartoon discourse in the focus of cultural linguistics (on the example of the animated series "Timon and Pumbaa")]. *Topical issues of philological science of the XXI century : materials of the VI International scientific conference of young scientists (Yekaterinburg, February 10, 2017)*. Part 1: Modern linguistic research. Yekaterinburg: UMC-UPI Publishing House, 2017. Pp. 54–58 [in Russian].
5. Neshkova Ye. G. Lingvokulturologicheskiy aspekt intertekstualnosti v multiplikatsionnom diskurse (na materiale angliyskogo, russkogo i frantsuzskogo yazykov): diss. ... kand. filol. nauk [Linguoculturological aspect of intertextuality in cartoon discourse (based on the material of English, Russian and French languages): diss. ... cand. philol. sciences]. Chelyabinsk, 2020. 192 p. [in Russian].
6. Fairclough N. *Analysing Discourse. Textual Analysis for Social Research*. London: Routledge, 2003. 270 p.
7. Gasparov B. M. *Speech, Memory, and Meaning: intertextuality in everyday language*. Berlin; New York: Walter de Gruyter, 2010. 316 p.
8. Gee J. P. *Introduction to Discourse Analysis. Theory and Method*. New York, London: Routledge Taylor & Francis Group, 2011. 220 p.
9. Kendall R. A., Lipscomb S. D. Experimental semiotics applied to visual, sound, and musical structures / S.-L. Tan, A. J. Cohen, S. D. Lipscomb, R. A. Kendall (Eds.), *The psychology of music in multimedia*. Oxford University Press, 2013. Pp. 48–65. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199608157.003.0003>
10. Stubbs M. *Discourse Analysis: The Sociolinguistic Analysis of Natural Language*, Oxford: Blackwell, 2012. 272 p.
11. BB – Brickleberry. URL: https://sublikescript.com/series/Brickleberry-2022713/season-2/episode-10-Scared_Straight
12. FTR – Futurama. URL: <http://lelang.ru/english/series/futurama-na-anglijskom-s-subtitrami-1-sezon/>
13. HQ – Harley Queen 2019. URL: <https://subtitry.su/4172-harli-kvinn.html>
14. MAS – Metalocalypse. URL: https://wiki2.org/en/List_of_Metalocalypse_episodes?s=Metalocalypse%20-%20S01E01

УДК 811.111'27:656.61
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/48-3-20>

Богдан НАГРИБЕЛЬНИЙ,
orcid.org/0000-0001-9643-4345
асистент кафедри англійської мови в судноводінні
Херсонської державної морської академії
(Херсон, Україна) bnagribelnj@gmail.com

МЕТОДИКА ВИКОРИСТАННЯ ЗАСТОСУНКУ WORD IT OUT НА ЗАНЯТТЯХ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

У статті репрезентовано актуальний матеріал про методику використання застосунку *Word it Out* на заняттях з англійської мови. Обґрунтовано вибір означеної проблеми, який зумовлено тим, що пріоритетними стратегіями сучасної вищої освіти є такі, що пов'язані з формуванням, розвитком і подальшим удосконаленням цифрової та комунікативної компетентності. Повною мірою це стосується й оволодіння англійською мовою здобувачами вищої освіти. Представлена наукова розвідка актуалізує роль методичної інноватики, зокрема використання ефективних електронних ресурсів в процесі навчання англійської мови у вищій школі.

У дослідженні представлено різноаспектний аналіз досліджень і публікацій із порушеної проблеми. Здійснене узагальнення дозволяє стверджувати, що в українській дидактиці вищої освіти накопичено досвід, який мотивує активно застосовувати елементи *E-learning* у комунікативно-орієнтованих стратегіях навчання.

Метою дослідження визначено потребу проаналізувати освітній потенціал цифрових ресурсів та репрезентувати методику використання застосунку *Word it Out* на заняттях з англійської мови. У статті узагальнено дані про низку сервісів, застосунків і цифрових ресурсів, що мають різноманітні функції та навчальний потенціал, означено їх можливість та зосереджено увагу на цифровому застосунку *Word it Out*.

У дослідженні представлено покроковий алгоритм його впровадження в практиці освітнього процесу; обґрунтовано значення комунікативної технології «Хмари слів» на заняттях з англійської мови, зокрема у фаховій підготовці майбутніх спеціалістів морської галузі. Окреслено технічні параметри ресурсу та його функціональні можливості конструювання «хмари» слів або тегів. Візуалізовано «хмару» слів із фахової лексики моряків за допомогою застосунку *Word it Out*. У статті представлено актуальні аргументи на користь інтеграції комп'ютерних та комунікативних технологій навчання на прикладі створення «хмари» слів засобом цифрового сервісу *Word it Out*.

Ключові слова: інновація, педагогічна технологія, застосунок, професійна лексика.

Bohdan NAHRYBELNYI,
orcid.org/0000-0001-9643-4345
Assistant at the Department of English in Navigation
of Kherson State Maritime Academy
(Kherson, Ukraine) bnagribelnj@gmail.com

METHODOLOGY OF USING THE WORD IT OUT APPLICATION IN ENGLISH LANGUAGE CLASSES

The article presents current material on the method of using the *Word it Out* application in English lessons. The choice of this problem is justified, which is due to the fact that the priority strategies of modern higher education are those related to the formation, development and further improvement of digital and communicative competence. This fully applies to the mastery of English by higher education students. The presented scientific research actualizes the role of methodological innovation, in particular the use of effective electronic resources in the process to learning English in higher education.

The searching presents a various and sundry analysis of research and publications on the issue. The generalization allows us to affirm that the Ukrainian didactics of higher education has accumulated experience that motivates the active use of elements of *E-learning* in communication-oriented learning strategies.

The purpose of the searching is to determine the need to analyze the educational potential of digital resources and to represent the method of using the application *Word it Out* in English lesson. The article summarizes data on a case of services, applications and digital resources that have different functions and learning potential, denote and focuses on the digital application *Word it Out*.

The searching denotes a step-by-step for its implementation in the practice of the educational process; the significance of communication technology "Clouds of words" in English language lessons, in particular in the professional training of future specialists in the maritime industry. The technical parameters of the resource and its functionality for constructing a "cloud" of words or tags. The "cloud" of words from the professional vocabulary of sailors is visualized due to of the *Word it Out* application. The article presents current arguments in favor of the integration of computer and communication learning technologies on the example of creating a "cloud" of words using the digital service *Word it Out*.

Key words: innovation, pedagogical technology, application, professional vocabulary.

Постановка проблеми. Оновлення сучасної системи вищої освіти зумовлено низкою об'єктивних факторів, серед яких чільне місце посідають інформаційно-технологічні трансформації, соціально-економічні зміни та інтеграційні процеси. Сукупність означених факторів декларує потребу переосмислення пріоритетів методологічних засад у процесі професійної підготовки випускників вищої школи.

Пріоритетними стратегіями сучасної вищої освіти є такі, що пов'язані з формуванням, розвитком і подальшим удосконаленням цифрової та комунікативної компетентності (зокрема, володіння англійською мовою). З огляду на це актуалізується роль методичної інноватики, зокрема використання ефективних електронних ресурсів в процесі навчання англійської мови. Усвідомлення означеного вплинуло на **постановку проблеми**, що полягає в дослідженні методики використання застосунку Word it Out на заняттях з англійської мови.

Аналіз досліджень і публікацій дозволяє стверджувати, що в українській дидактиці вищої освіти накопичено досвід, що дозволяє активно застосовувати елементи E-learning у комунікативно-орієнтованих стратегіях навчання. Практичну значущість для дослідження порушеної проблеми мають наукові розвідки, що пов'язані зі специфікою впровадження методичних інновацій в освітній процес вищої школи, формуванням комунікативної компетентності здобувачів освіти (ЗЗСО, вищої школи), застосуванням цифрових ресурсів та методикою навчання англійської мови. Означені аспекти наукового пошуку знаходимо в працях С. Барсук, М. Вашуленка, В. Кудрявцевої, В. Кухаренко, К. Климової, І. Нагрибельної, Н. Сіранчук, Л. Суботи та ін. (Барсук, 2021; Вашуленко, 2010; Кудрявцева, 2021; Кухаренко, 2018; Климова, 2010; Нагрибельна, 2020, 2021; Сіранчук, 2017; Субота, 2017).

У межах предмету наукового пошуку корисним вважаємо практичний досвід, що описано в працях зарубіжних дослідників: N. Milthorpe, R. Clarke, L. Fletcher, R. Moore, H. Stark (2018).

У науковій площині створено авторитетне підґрунтя для розроблення порушеної в статті проблеми та напрацювання нових ідей діджиталізації освітнього простору, імплементації їх у практику навчання англійської мови у вищій школі. Урахування означеного вплинуло на постановку **мети дослідження** – проаналізувати освітній потенціал цифрових ресурсів та репрезентувати методику використання застосунку Word it out на заняттях з англійської мови.

Виклад основного матеріалу. Проблема упродовження методичних інновацій у практику освітнього процесу вищу декларується суспільним запитом, адже в умовах загальної діджиталізації викладач не може ігнорувати потреби здобувачів освіти в цифровізації навчання. Сучасний освітній простір змінився: традиційні методи навчання, що гуртуються на безальтернативному викладі матеріалу викладачем поступово сприймаються як застарілі. Водночас стрімкий розвиток комп'ютерних технологій дозволяє впроваджувати в освітній діяльності цифрові ресурси. У науковій літературі вже закріплюються поняття, що пов'язані з новітніми засобами навчання. З-поміж них виділяємо такі: E-learning засобів навчання, електронна дидактика, освітньо-цифрові ресурси, освітнє середовище з елементами е-дидактики тощо.

Прикметно, що в умовах розвитку освітньо-цифрового середовища з'являється все більше нових сервісів, застосунків і цифрових ресурсів, що мають різноманітні функції та навчальний потенціал. У науковій площині репрезентовано узагальнювальну інформацію щодо специфіки електронних ресурсів та їх освітнього потенціалу: «українські дослідники акцентували увагу на таких освітньо-цифрових ресурсах: Zoom, Skype, Webex, Google Meet, Classtime, Moodle, Learning Apps, Canva, Genially, Storyboardthat» [4].

Оскільки в межах предмету дослідження виокремлюємо іншомовну підготовку, то логічним є інтерес до оцінки ресурсів, що можуть бути ефективними на заняттях з англійської мови. У науковій літературі представлено таку позицію: «...сервіси Webex, GoogleMeet, Zoom, Skype можуть бути використані для активної комунікації учасників освітнього процесу в режимі реального часу. Успішно впроваджуються в процес мовної освіти сервіси для організації інтерактивної діяльності учасників освітнього процесу. До них відносимо такі: Moodle, LearningApps, Classtime. Своєю чергою такі додатки для розвитку цифрової творчості, як Canva, Genially, Storyboardthat, в мовній освіті не мають пріоритетної ролі» [5].

Отже, сучасний освітній простір володіє потужним арсеналом електронних засобів навчання, з-поміж яких хочемо акцентувати увагу на цифровому застосунку Word it Out. Означений сервіс має потужний освітній потенціал, який ефективно може бути використано на заняттях з англійської мови. Цифровий застосунку Word it Out інтегрує в собі можливості для реалізації комунікативного підходу до навчання здобувачів освіти, розвитку цифрової грамотності та активізації їх пізнавальної діяльності.

У межах предмету дослідження нас цікавить функціональний потенціал застосунку Word it Out та його освітні можливості для застосування на заняттях з англійської мови у виші. Ураховуючи пріоритетність комунікативного підходу до навчання англійської мови у вищій школі, зокрема в підготовці майбутніх фахівців морської галузі, ми з'ясували можливості цього цифрового застосунку для впровадження методичної інноватики в комунікативно орієнтованому навчанні.

Аналіз науково-джерельної бази та вивчення перспективного науково-педагогічного досвіду в площині методичних інновацій дає підстави виокремити комунікативну технологію навчання «Хмари слів» або «Хмари тегів». Ефективність її застосування для формування та розвитку комунікативної компетентності здобувачів освіти описана в науковій літературі: «У процесі формування лексичної компетентності набуває заслуженої популярності інноваційна методика «Хмари слів», яка спрямована на розвиток лексичної грамотності, активізацію словникового запасу та формування контекстуального мовлення...»[6]. У дослідженні послуговуємося таким тлумаченням ключової дефініції: «Хмару слів розглядаємо як візуалізацію слів (тегів) за певним принципом. Найчастіше слова групують за певним тематичним принципом» [6].

На заняттях з англійської мови у фаховій підготовці майбутніх спеціалістів морської галузі технологія «Хмари слів» може бути використана як дієвий дидактичний засіб для формування їх комунікативної компетентності. Дану технологію можемо використовувати для формування лексичного запасу здобувачів вищої освіти, активізації професійної лексики, опрацювання фахової термінології англійською мовою. Безперечним аргументом на користь технології «Хмари слів» є її здатність до активізації пізнавальної уваги на занятті, можливість відійти від репродуктивних

форм роботи та продукувати власні ідеї, втілюючи їх у «хмарах» слів-професіоналізмів.

Імплементация комунікативної технології «Хмари слів» на заняттях з англійської мови можлива засобом цифрового застосунку Word it Out. У дослідженні представимо покроковий алгоритм застосування цього ресурсу на практиці:

1. У пошукове поле вводимо назву необхідного цифрового застосунку – **Word it Out**.

2. Після завантаження ресурсу обираємо опцію **Create** (Рис. 1).

3. Під надписом **Original text** в електронному полі пишемо або вставляємо необхідні слова/текст та натиснути опцію **Generate** (у нашому прикладі – це професійна морська лексика), (Рис. 2).

4. У процесі створення хмари слів рекомендуємо застосовувати опції:

Font – стиль шрифту;

Colours – вибір кольору для загального фону та слів;

Size – розмір слів.

5. Створюємо власну «хмару» слів або тегів, користуючись дизайн-опціями застосунку(вибір розміру, кольору фону для хмари або кольорів для слів, які опрацьовуються), (Рис.3).

6. Для збереження хмари слів та можливої адресної розсилки використовуємо опцію **Save**.

7. Для збереження даних необхідно заповнити електронну форму.

8. Після заповнення форми на вказану електронну адресу буде надіслано активне покликання, перехід за яким дає можливість зберегти згенеровану хмару слів.

Послідовне виконання усіх етапів алгоритму дозволяє застосовувати цифровий ресурс Word it out на заняттях з англійської мови як для пояснення нового матеріалу, так і для закріплення вивченого; оптимізує роботу під час етапу фронтального опитування здобувачів освіти та репрезентує нові можливості для групових форм роботи на занятті.

Рис. 1. Візуалізація другого етапу алгоритму застосування Word it Out

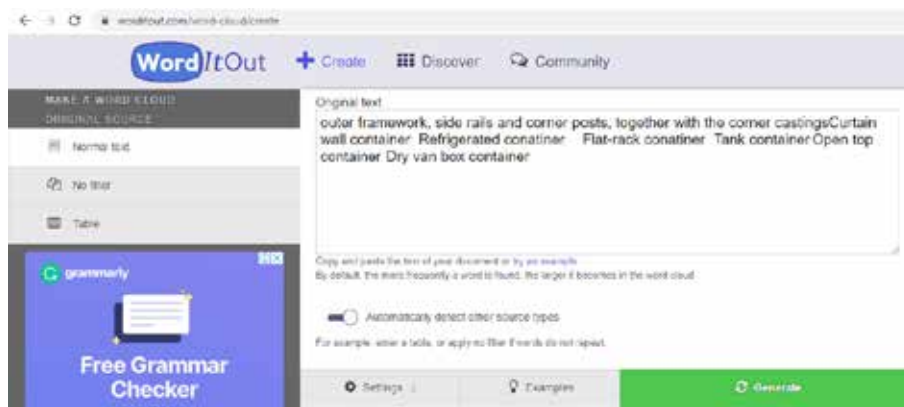

Рис. 2. Візуалізація третього етапу алгоритму застосування Word it Out

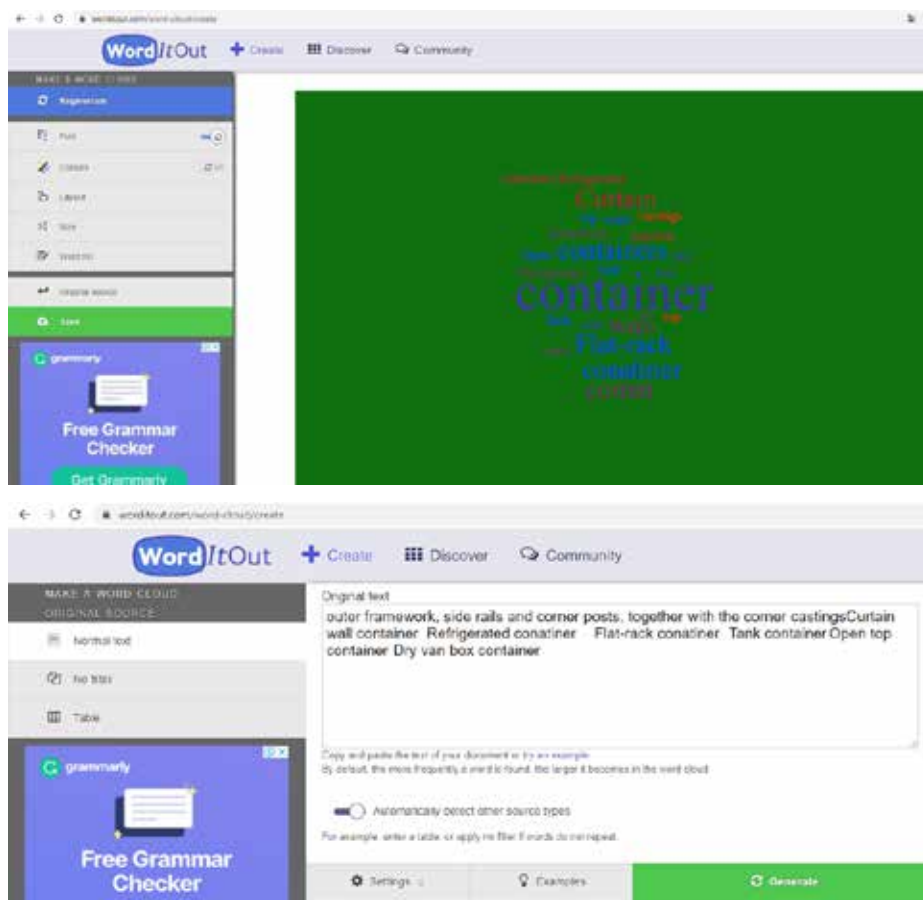

Рис. 3. Візуалізація п'ятого етапу алгоритму застосування Word it Out

Використання технології «Хмари слів» – це ефективний засіб для реалізації комунікативного підходу до навчання англійської мови в сучасному освітньо-цифровому середовищі. Його застосування дозволяє візуалізувати виучувану лексику, пояснювати її, змінювати та вводити в контекстуальне мовлення. Використання такої технології активізує пізнавальний інтерес здобувачів освіти до виучуваної теми (модуля; проблеми тощо). Своєю чергою цифровий застосунок Word it Out сприяє раціональному використанню робо-

чого часу на занятті та створює можливості для методичного грамотної організації різних етапів заняття.

У результаті аналізу порушеної проблеми було зроблено такі **висновки**: комунікативна технологія «Хмари слів» – це ефективний приклад методичної інновації на заняттях англійської мови. Вона стимулює розвиток вже набутих мовленнєвих навичок та формує професійну комунікативну поведінку здобувачів освіти; сприяє активізації їх творчопізнавальної діяльності, стимулює до розв'язання

проблемних ситуацій, формує доцільну комунікативну поведінку. Методично грамотна організація діяльності за цією технологією створює передумови для групових, міжгрупових форм роботи, партнерської діяльності на заняттях. Реалізація комунікативної стратегії навчання на заняттях з англійської мови у вищій формі Word it out розвиває цифрову грамотність усіх учасників освітнього процесу та дозволяє ефективно використовувати час на занятті. Поліфункціональність цифрового застосунку може бути використана на етапах актуалізації опорних

знань здобувачів освіти, узагальненні вивченого матеріалу, рефлексії.

З огляду на означене можемо констатувати практичну значущість та методичну доцільність цифрового застосунку Word it out в процесі формування комунікативної компетентності здобувачів вищої освіти на заняттях з англійської мови.

Репрезентована в дослідженні наукова розвідка не вичерпує повністю порушену проблему, а є одним із перспективних аспектів її подальшого розроблення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Blended English: Technology-enhanced teaching and learning in English literary studies / N. Milthorpe, R. Clarke, L. Fletcher, R. Moore, H. Stark та ін. *Arts and Humanities in Higher Education*. 2018. No 17. С. 345–365.
2. Климова К. Я. Теорія і практика формування мовнокомунікативної професійної компетенції студентів нефілологічних спеціальностей педагогічних університетів : монографія / Катерина Яківна Климова. Житомир : ПП «Рута», 2010. 560 с.
3. Кудрявцева В.Ф., Барсук С.Л., Фролова О.О., Фролова Є.А. Можливості реалізації персоналізованого навчання у курсі морської англійської мови. *Проблеми сталого розвитку морської галузі (PSDMI-2021)* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Херсон : Херсонська державна морська академія, 2021, С. 220–223.
4. Нагрибельний Б.Я. Освітній потенціал електронних засобів навчання соціально-гуманітарних дисциплін. *Інноваційні технології як фактор розвитку суспільства* : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції. Київ, 2021, С. 33–36.
5. Нагрибельний Б.Я., Нагрибельна І.А. Засоби електронної дидактики в мовній підготовці здобувачів вищої освіти. *Pedagogy, psychology and teaching methods: international experience* : International scientific and practical conference, Riga, Latvia July 16–17, 2021, p. 226–230.
6. Нагрибельна І.А. Методична інноватика в навчанні початкового курсу української мови. Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка / редактори-упорядники М. Пантюк, А. Душний, І. Зимомря. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2020 Том 6, № 27, С. 110–113.
7. Субота Л.А. Комунікативний підхід до навчання наукового дискурсу іноземних студентів : монографія / Лариса Андріївна Субота. Харків : Майдан, 2017. 408 с.

REFERENCES

1. Milthorpe, N., Clarke, R., Fletcher, L., Moore, R., & Stark, H. (2018). Blended English: Technology-enhanced teaching and learning in English literary studies. *Arts and Humanities in Higher Education*, 17(3), p 345–365 [in English].
2. Klymova K. Ya. Teoriya i praktyka formuvannya movnokomunikatyvnoyi profesiynoyi kompetentsiyi studentiv nefilolohichnykh spetsial'nostey pedahohichnykh universytetiv : monohrafiya [Theory and practice of formation of language-communicative professional competence of students of non-philological specialties of pedagogical universities: monograph] / Kateryna Yakivna Klymova. Zhytomyr : PP "Ruta", 2010. – 560 p. [in Ukrainian].
3. Kudryavtseva V.F., Barsuk S.L., Frolova O.O., Frolova Ye.A. Mozhyvosti realizatsiyi personalizovanoho navchannya u kursi mors'koyi anhliys'koyi movy. [Opportunities for personalized learning in the course of maritime English] *Problemy staloho rozvytku mors'koyi haluzi (PSDMI-2021): materialy Mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi*. Kherson: Kherson's'ka derzhavna mors'ka akademiya, 2021, p. 220–223 [in Ukrainian].
4. Nahrybel'nyy B.Ya. Osvitniy potentsial elektronnykh zasobiv navchannya sotsial'no-humanitarnykh dystsyplin. [Educational potential of electronic means of teaching social sciences and humanities] *Innovatsiyini tekhnolohiyi yak faktor rozvytku suspil'stva* : zbirnyk materialiv Mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi. Kyiv, 2021, p. 33–36 [in Ukrainian].
5. Nahrybel'nyy B.Ya., Nahrybel'na I.A. Zasoby elektronnoyi dydaktyky v movniy pidhotovtsi zdobuvachiv vyshchoyi osvity [Means of electronic didactics in language training of higher education students]. *Pedagogy, psychology and teaching methods* : International experience International scientific and practical conference. Riga, Latvia July 16–17, 2021, p. 226–230 [in Ukrainian].
6. Nahrybelna I.A. (2020) *Metodychna innovatyka v navchanni pochatkovoho kursu ukrayins'koyi movy* [Methodical innovation in teaching the initial course of the Ukrainian language]. Aktualni pytannia humanitarnykh nauk: mizhvuzivskyi zbirnyk naukovykh prats molodykh vchenykh Drohobytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka / [redaktery-uporiadnyky M. Pantiuk, A. Dushnyi, I. Zymomria]. Drohobych : Vydavnychiy dim «Helvetyka», 2020 Tom 6, № 27, p. 110–113 [in Ukrainian].
7. Subota L.A. *Komunikatyvnyi pidkhid do navchannya naukovoho dyskursu inozemnykh studentiv: monohrafiya* [Communicative approach to teaching scientific discourse to foreign students: monograph] / Larysa Andriyivna Subota. Kharkiv : Maydan, 2017. 408 p. [in Ukrainian].

УДК 811.81'1

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/48-3-21>

Євгенія ПЕТРЕНКО,

orcid.org/0000-0003-0254-1241

асистент кафедри теорії та практики галузевого перекладу

Херсонського національного технічного університету,

аспірант

Інституту мовознавства імені О.О. Потебні

Національної академії наук України

(Херсон, Україна) IevgeniiaPetrenko1991@gmail.com

АНАЛІЗ КОМБІНАТОРИКИ ТА СЕМАНТИКИ ЯДЕРНИХ ЕМОТИВІВ-НОМІНАТИВІВ НА ПОЗНАЧЕННЯ «РОЗПАЧУ» З ІМЕННИКАМИ В УКРАЇНСЬКІЙ, РОСІЙСЬКІЙ, АНГЛІЙСЬКІЙ ТА НІМЕЦЬКІЙ МОВАХ

*Статтю присвячено дослідженню комбінаторики ядерних емотивів-номінативів на позначення «розпачу» в українській, російській, англійській та німецькій мовах. Дослідження було проведене шляхом аналізу фактичного матеріалу, відібраного методом суцільної вибірки з національних лінгвістичних корпусів української, російської, англійської та німецької мов, а саме: «Український національний лінгвістичний корпус», «Національний корпус російського мови», «British National Corpus», «Mannheimer Korpus für Deutsche Sprache», відповідно. Було розглянуто особливості сполучуваності ядерних емотивів-номінативів на позначення «розпачу» з іменниками та виділено чотири семантичні групи колокацій: іменники на позначення часу (або темпоральної семантики); колороніми; емотиви-номінативи на позначення негативних емоцій, а також емотиви-номінативи на позначення позитивних емоцій. Встановлено, що сполучуваність лексем *despair* та *Verzweiflung* з іменниками темпоральної семантики є обмеженішою, ніж у їх еквівалентів у російській та українській мові, де періоди, позначувані такими іменниками є переважно довшими. Щодо колоронімів, ядерні емотиви-номінативи на позначення «розпачу» сполучаються переважно з позначенням чорного кольору. На фоні інших негативних емоцій семантика «розпачу» як негативної емоції інтенсифікується, а при сполучуваності з позитивними емоціями переважно утворюється протиставлення, що також інтенсифікує переживання емоції «розпач». Для кожної мови характерна певна вибірковість у сполучуваності слів, однак аналіз фактичного матеріалу засвідчив широку сполучуваність ядерних емотивів-номінативів на позначення «розпачу» в українській, російській, англійській та німецькій мовах. Виявлено, що більша інтенсивність переживання емоції «розпач» відображається не лише через сполучуваність відповідного емотива-номінатива з прикметниками високого ступеню ознаки у препозиції, а і через сполучуваність з іменниками, що подекуди модифікує переживання розпачу експерієнцером, накладаючи відтінки значень лексем, що сполучаються з ядерними емотивами-номінативами на позначення «розпачу», а також пов'язані з ними асоціації.*

Ключові слова: емоція, емотиви-номінативи, сполучуваність.

Yevheniia PETRENKO,

orcid.org/0000-0003-0254-1241

Teaching Assistant at the Department of Translation Theory and Practice

Kherson National Technical University,

PhD student

O.O. Potebnia Institute of Linguistics

of the National Academy of Sciences of Ukraine

(Kherson, Ukraine) IevgeniiaPetrenko1991@gmail.com

ANALYSIS OF CO-OCCURRENCE AND SEMANTICS OF NUCLEAR NOMINATIVE EMOTIVE UNITS NAMING “DESPAIR” IN UKRAINIAN, RUSSIAN, ENGLISH AND GERMAN LANGUAGES

This paper focuses on the research of combinatorics of nuclear nominative emotive units naming “despair” in Ukrainian, Russian, English, and German languages. This research involves analysis of factual material selected by continuous sampling method from the national linguistic corpora of Ukrainian, Russian, English and German, i.e. “Ukrainian National Linguistic Corpus”, “Russian National Corpus”, “British National Corpus”, “Mannheimer Korpus für Deutsche Sprache”, respectively. Co-occurrence of nuclear nominative emotive units naming “despair” with nouns was considered and four semantic groups of collocations were identified: nouns to denote time (or temporal semantics); colour naming; nominative emotive units to denote negative emotions, as well as nominative emotive units to denote

positive emotions. The research revealed that co-occurrence of lexical items “despair” and “Verzweiflung” with nouns of temporal semantics is of more limited nature compared to their equivalents in Russian and Ukrainian, where the periods denoted by such nouns tend to be longer. Regarding colour naming, nuclear nominative emotive units with the meaning of “despair” are combined mainly with designations of black colour. Against the background of other negative emotions, the semantics of “despair” as a negative emotion intensifies, and when combined with positive emotions, opposition is mostly formed, which also intensifies the experience of “despair” emotion. Each language is selective in the co-occurrence of words; however, the analysis of factual material has shown a wide co-occurrence of nuclear nominative emotive units naming “despair” in Ukrainian, Russian, English, and German languages. It is found that intensity of the experience of “despair” emotion increases not only due to co-occurrence with adjectives of a high degree of feature in the preposition, but also due to co-occurrence with nouns, which sometimes modifies the experience of “despair” emotion by adding to it the meaning of words that are combined with nuclear nominative emotive units naming “despair”, as well as related associations.

Key words: emotions, nominative emotive units, co-occurrence.

Постановка проблеми. У лінгвістиці сполучуваність розглядається як одна з найважливіших властивостей мовних одиниць, адже у мовленні вони вступають у взаємозв'язки (Шмелев, 1964: 91). Вона досліджується з позиції синтаксису, лексикології та семасіології, адже дистрибуція притаманна мовним одиницям на різних мовних рівнях. Проблема сполучуваності різнобічно досліджувалась такими вченими як В. Г. Гак, Ю. Д. Апресян, О. С. Ахманова, В. В. Виноградов, Д. М. Шмельов, М. Д. Степанова, Г. Г. Архіпова, З. Гарріс, тощо.

Мета статті – дослідити комбінаторику ядерних емотивів-номінативів на позначення «розпачу» в українській, російській, англійській та німецькій мовах та її вплив на семантику цих емотивів. Фактичний матеріал було відібрано з національних лінгвістичних корпусів досліджуваних мов, а саме: «Український національний лінгвістичний корпус», «Национальный корпус русского языка», «British National Corpus», «Mannheimer Korpus für Deutsche Sprache».

Виклад основного матеріалу. Лексична сполучуваність є одним із компонентів синтагматичних відношень, що поряд із значенням слова, становить значний інтерес для семасіологів. У вузькому значенні, лексична сполучуваність – це здатність слова сполучатись з окремими словами (тобто, сполучуваність на рівні одного слова), а в широкому – здатність слова сполучатись з іншими у тексті (Левицький, 2006: 192-193). За твердженням В. В. Виноградова, як звуки та склади поєднуються в слова за ustalеними правилами, так і слова в реченні поєднуються на основі закономірних синтаксичних зв'язків, що продиктовані належністю слова до певної частини мови (Виноградов, 1958: 10).

У межах цієї розвідки ми зосередилися на сполучуваності ядерного емотиву-номінативу на позначення «розпачу» з іменниками в українській, російській, англійській та німецькій мовах на матеріалі лінгвістичних корпусів. Під сполучува-

ністю лексем розуміємо, вслід за В. Г. Гаком, властивість мовних одиниць сполучатися, утворюючи одиниці вищого рівня; одну із фундаментальних властивостей мовних одиниць, що відображає синтагматичні відношення між ними. Слід наголосити, що сполучуваність, залежно від позиції, буває контактна та дистантна (ЛЕС, 1990: 483).

Для кожної мови характерна вибіркковість у сполучуваності слів, Проаналізований матеріал засвідчив здатність номінативів-емотивів сполучатися з такими чотирма основними групами іменників: 1) іменники на позначення часу (або темпоральної семантики); 2) колороніми; 3) емотиви-номінативи на позначення негативних емоцій, а також 4) емотиви-номінативи на позначення позитивних емоцій. Ядерні емотиви-номінативи на позначення «розпачу» поєднуються з іменниками переважно в препозиції до них. Зважаючи на те, що згадані мови – європейські, вони проявляють більше лінгвокультурних подібностей, ніж відмінностей. Однак, проведене дослідження виявило і деякі відмінності, які ми прокоментуємо пізніше.

Ядерний емотив-номінатив на позначення «розпачу» у зазначених мовах сполучається з **іменниками темпоральної семантики**, з чого можемо дійти висновку про те, що стан розпачу сприймається як тимчасовий, тобто такий, який має початок і кінець.: укр. <...> *а якого жаху зазнавали приставлені до стінки хлібороби, поети і вчені в секунди розпачу і безнадії<...>.; І ось у момент страшного розпачу я побачив Зірку Кеґ зовсім не в тому місці, де думав.; У хвилини розпачу часто спадало на думку, що краще було б піти у поліцію, розповісти все, прийняти кару.; В годину розпачу умій себе тримати і в хвилі радості захочуй супокій.; Минулі дні розпачу ще дужче зблизили нас.; Пригадую, що довга ніч розпачу та жаху страшенно виснажила мої сили.; Та ця доба не була лише добою розпачі.; Ця луна поза часом розпачу або ласк.; Ох, цей перехід для мене не новий, я його знаю: часто переживав і щоразу в часи найбільшого розпачу.; <...> мудрості, яка має*

властивість випаровуватись і зникати в людях у мить розпачу <...> (ГРАК).; рос. *Но в моменты отчаяния, никем не востребованный, он не начинает петь на ровном месте <...>.; Вот эти-то минуты отчаяния и суть залого творчества!; И вот в минуту последнего отчаяния вдруг входная дверь отворилась.; Потому что в самое время отчаяния по счастью позвонил мне генеральный секретарь.; День полного отчаяния, <...> сомнения в самом себе и в заключение такой вывод: он прав по-своему...; Лишь бы у них хватило терпения переждать нынешний голодный период отчаяния и безнадежности.; Пора света, пора тьмы, пора надежд, пора отчаяния* (НКРЯ).; англ. *To his horror he found that the young boy had hanged himself in a moment of despair.; The time that is to come will be a time of despair if the laws by which we're now governed become established.; <...>that, nevertheless, resulted in the darkest hours of despair before the paternal totalitarianism of the revolution calcified into static dogma* (BNC).; нім. <...>, *er lernt sehen, mitfühlen, ernstnehmen, er lehrt Schicksale verstehen im Moment einer stummen Verzweiflung.; <...>1953 sprach er Ferdy Mayne in Sekunden der Verzweiflung.; Doch heute ist kein Tag der Verzweiflung für Roy Sesana und seine Organisation<...>.; Nach einer Zeit voller Verzweiflung, will Ulyssa nur noch eins, sie will weg aus der Kleinstadt, sie will leben* (MKDS). Наведені приклади ілюструють, що в англійській та німецькій мовах сполучуваність *despair* та *Verzweiflung*, відповідно, з іменниками темпоральної семантики є обмеженішою, такі словосполучення як, наприклад, *an hour of despair* або *die Stunde der Verzweiflung* не є типовими. У російській та українській мовах сполучуваність з іменниками темпоральної семантики ширша, крім того, як показує матеріал корпусів, періоди, позначувані такими іменниками є переважно довшими.

Колороніми. Кольоропереживання – один із значущих компонентів досвіду людини, адже колір супроводжує її від народження і є невід’ємною частиною життя. Хоча інтерпретація кольору переважно й визначається контекстом, проте колір належить до універсальних символів людства. Змістовий компонент кольору зумовлюється низкою факторів, переважно, пануючими філософськими ідеями та практикою кольоровжитку (Белдій, 2019: 3). У межах цієї розвідки ми зосередилися на аналізі сполучуваності емотивів-номінативів з позначенням чорного кольору з огляду на частотність таких словосполучень. Поряд із ним побіжно розглядаємо також семантично пов’язані лексеми – *темряву та світло*.

Чорний колір вирізняється однозначною негативною символікою у європейській культурі, співвідносячись з трауром, темрявою і смертю. Чорний колір також асоціюється з чимось таємним і незвіданим. За академічним тлумачним словником української мови, *чорний* – ‘перен. Важкий, безпросвітний, безрадісний; перен. Який не викликає схвалення; поганий, негативний, ганебний’ (СУМ, 1980: 352). У тлумачному словнику російської мови С. І. Ожегова, Н. Ю. Шведової одне із значень *чёрный* – ‘перен. Похмурий, безрадісний, важкий’ (Ожегов, Шведова, 2006: 906). За Оксфордським тлумачним словником, *black* – ‘перен. Такий, що має темні або смертельні цілі, злоякісні; пов’язані зі смертю, смертельний; згубний, зловісний; про вигляд, стан речей, перспективи: затьмарений гнівом, нахмурений; загрозовий, передвістя поганого; протилежність обнадійливого’ (Oxford English Dictionary). У тлумачному словнику німецької мови Duden одне із визначень *schwarz* – ‘Злий, мерзенний; зловісний, похмурий’ (Duden). У своїй праці «Антологія знаків української етнокультури» В. В. Жайворонок, характеризуючи значення лексеми *чорний*, зазначає, що з одного боку цей колір – ознака краси, а з іншого – колір, овіяний негативним сприйманням (Жайворонок, 2018: 680-681). Звісно, перша властивість стосується виключно випадків сполучуваності із іменниками на позначення зовнішності, що не становить предмет цієї розвідки, тому вважаємо за доцільне зосередитися на другій властивості цього кольору.

Сполучуваність емотивів-номінативів групи «розпачу» з іменниками на позначення чорного кольору підкреслює та посилює його негативну семантику: укр. *Що своїм чорним розпачем отруює всіх і все.; Багато пловців, найзавзятіших у шуканні, послабили вже свої намагання, піддалися чорному розпачеві. Це Михеїч на самоті допитував царя, в години чорного розпачу та зірлячого жаху* (ГРАК).; рос. *Черное отчаяние сдавило душу Софички.; Карамзин не выдерживает, впадает в черное отчаяние, может быть, самое безнадежное за последние десять — пятнадцать лет.; Первый докторский визит повергает русского в самое черное отчаяние.; Была в нём смертельная усталость и чёрное, беспросветное отчаяние* (НКРЯ).; англ. *To the dungeon of my black despair.; With the black hole of despair since Oz left? I lay there in a black despair. <...> going through a lot of darkness right now and I'm feeling surrounded by black despair, and I don't see much light.; I'll join with black despair* (BNC). нім. *Nie in eine so tiefe, so schwarze Verzweiflung*

hinabgeblickt zu haben.; Es wird die schwarze Verzweiflung genannt.; Schwarze Verzweiflung über dem Mord am Dr. König, <...> (MKDS).. укр. На квартирі її радісно зустріли господарі, але кризь радість за неї Ірина впіймала **тінь розпачу** і туги, а в ніздрі її бив важкий запах ліків. На обличчі його з явилася **тінь розпачу**.; Ще два дні минуло, але він не з'явився, і Марта вдалася в **безпросвітній розпач** (ГРАК).; рос. Людмила Ивановна положила около пишущей машинки на стол руки, опустила в них лицо, и **темное отчаяние** нашло на нее.; <...> и я помнил всю жизнь страх и **темное отчаяние**, в которое погрузилась наша троица. Первый раз я увидел **тень отчаяния** в его глазах.; По лицу ее то мелькало нетерпение ожидания, то улыbanie надежды умолитъ брата, но всего чаще, всего мрачнее ложилась **тень отчаяния** <...> (НКРЯ).; англ. Such **dark despair**, such **hatred and filth**, such **tears and hollow longing**.; *It was a time of dark, dark despair.*.; *I don't wish that even the shadow of despair should befall my daughter sati after the wedding* (BNC). нім. *Daß sich hier ein Drama zwischen tollkühner Hoffnung und finsterster Verzweiflung abspielt? Das heißt nichts anderes, als eine zwischenmenschliche Brücke schlagen zu Leidensgenossen und -genossinnen über ein dunkles Tal der Verzweiflung und Resignation* (MKDS). У корпусах також представлені поодинокі приклади сполучуваності емотивів-номінативів зі значенням «розпачу» з іншими колоремами, які позначають червоний, жовтий та зелений колір. Припускаємо що такі поєднання є проявом авторського стилю. У корпусі німецької та російської мов знаходимо приклади сполучуваності *Verzweiflung* зі світлом: нім. *Das Werben um ihre Liebe, die Eifersuchtsszene im Ballhaus, die Szene mit Ombraden und die helle Verzweiflung über die unerwiderte Liebe sind Augenblicke größter Darstellungskunst.*; *Ich war schon in heller Verzweiflung* (MKDS). рос. *Сейчас не видел смертник своего линкора, но грудь распирало светлое отчаяние.*; *И в образе этой старушки появляется какое-то светлое отчаяние* – руки вцепились в сумку, лихорадочно торопятся ноги, а глаза – сгусток боли, ясной-ясной (НКРЯ). Також один приклад знаходимо у корпусі української мови: *Був день народження єврейського хлопчика Хеня, чий акаунт у соцмережах, створений у пам'ять про Холокост, вичавлював сльози й світлий розпач з півсвіту* (ГРАК). Тобто, для української мови така сполучуваність, вірогідно, нетипова.

Емотиви-номінативи на позначення негативних емоцій. Така сполучуваність, вірогідно, одна з найчастотніших, однак у корпусах відсутні

інструменти, які б дозволили виконати такий пошук автоматично. На фоні інших негативних емоцій семантика «розпачу» як негативної емоції інтенсифікується: укр. *Який тут Дух Святий, коли душі людські в безодні розпачу, смутку й печалі?*; *Десь в глибині збирається гнів і розпач сотень років.*; *А далі сталося те, до чого неминуче йшлося, – образа, гнів, розпач і неймовірне людське горе прорвались, вибухнули, як гроза й буря, що проносяться часом<...>*; (ГРАК).; рос. *Весьма показателен тот мистический ужас, то отчаяние, которые вызывало у Петрашевского само слово «provokator».*; *От страха и отчаяния она громко вскрикивает.*; *Но знаете, я ожидал от матери большего горя и отчаяния, ведь я видел её реакцию на арест отца.*; *Но и сама Машиа не понимала, почему вдруг её сердце переполнилось тоской, отчаянием; словно бы<...>*.; *В душной камерке с бревенчатыми стенами его захлестнули отчаяние и ярость, – он терял самого себя* (НКРЯ).; англ. *Tithonus is a poem of great loss and despair.*; *There are large numbers of executions, lots of people are taken off to prison, many people in fear and despair <...>*.; *This healer appeared at the grave, apparently sensing our despair and sorrow.*; *The intelligence game is a mixture of doubt, hope, elation, disappointment and despair.*; <...> *he was identifying himself with them and sharing their despair, frustration and suffering.*; *Non-Tory voters in Scotland shared in the general disbelief and despair at the election result.*; (BNC). нім. *Er hat es als Verzweiflung und Erschöpfung verstanden <...>*.; *Ich glaube aber nicht, dass Verzweiflung, Wut, Empörung oder andere Emotionen Leitmotiv für die Arbeit hier sein sollten.*; *In mir tobt ein Gewurl aus Wut, Verzweiflung und Frustration der Stoff aus dem Krieg und Mord entsteht.*; *Jeder Hinweis auf Schmerz, Agonie oder Verzweiflung wird vermieden.* *Ihr lebt in Angst und Verzweiflung, weil ihr diese Gabe nicht besitzt.*; *Aber meistens läuft es auf Furcht und Verzweiflung hinaus* (MKDS). Як ілюструють деякі вищенаведені приклади має місце певна нерозчленованість негативних емоційних станів.

До того ж, емотиви-номінативи на позначення розпачу у текстах можуть сполучатися із синонімами: укр. *Розпач, відчай розривали їй груди, хвилинами з'являвся такий жах, що ціпеніло серце.*; *У розпачі і безнадії.*; <...> *аби лише не подолав його той «ізмор», та безконечність, яка може й найсильніших увігнати в відчай та розпач.*; *Уже й не страх, а розпука, розпач володіли Олегом.*; *Чи не занадто він з одчаю й безтямного розпачу загнув з тим Донцем?* (ГРАК); рос. *Он не знал, что год от года будут сгущаться вокруг этого пятого*

пункта *мрачные страсти, что страх, злоба, отчаяние, безысходность, кровь будут перебираться*<...>.;<...>и нередко, в *безнадёжности и отчаянии*, скользит дальше по тому же пути.;<...> я совершенно ясно понял, что *уныние и отчаяние* – это грех.; Он сказал себе, что это не *печаль, не отчаяние* <...>(НКРЯ).; англ. *The programme summed up for me all the human frustrations, hopelessness and despair.*; *While one section of humanity is growing and developing – literally basking in the glow of globalization – the other wallows in increasing despondency and despair.*; *In those war-ravaged nations millions have been condemned to despair and misery.*; *The promise of peace has turned to despair and desperation* (BNC). нім. *Indem sie Hilflosigkeit, Hoffnungslosigkeit und Verzweiflung zeigen, berichten sie die Wahrheit über Afrika, nichts als die Wahrheit.*; *Verzweiflung, Depressionen, und dann fünf Jahre lang eine Nachteteile im Hotelgewerbe.*; *Hinter mir bietet sich ein Bild der Verzweiflung und Frustration* (MKDS). Наведені приклади ілюструють стилістичний засіб – посилення семантики негативного емоційного стану.

Емотиви-номінативи на позначення позитивних емоцій сполучуються з емотивами-номінативами на позначення «розпачу», переважно утворюючи протиставлення або антитезу, що також інтенсифікує переживання емоції «розпач»: укр. *І зараз, в оці хвилини, коли од надії до розпачу – один крок, вона боїться пропустити хоча б єдиний жест, хоча б одне слово*<...>.;<...> Слабка й безпорадна перед гнітючим жахом, який терзав її думки, ця жінка знемагала від постійної тривоги, коли *надія змінювалася розпачем, а розпач – надією, тривоги, ще підсиленої почуттями люблячої жінки і матері, що тремтіла за долю родини.*; *Досі на мої думки впливали надія й розпач, я бачив у ній то палко закохану жінку, то холодну як крига*<...>.;<...> *Горе, стрімкий перехід від щастя до розпачу і, звичайно, жах від споглядання раптової смерті дитини, затьмарили життя Річарда на довгий час* (ГРАК).; рос. *Всё, всё завязалось мёртвым узлом: жизнь, счастье, будущность, надежды, отчаяние, – завязалось, обрета угловатую форму квартирных стен* <...>.;<...> *С чем стоим мы: с надеждой или с отчаянием?*; <...> *она содрогалась, переходила от восторга к отчаянию и вдохновила поэта на стихотворение в двадцать четыре строки*<...>.;<...> *Иногда вдруг высоко поднималась надежда, а за ней всегда наступала очередь отчаяния.*; *Как скоро он ее услышал, смутился мыслью и сделался бессловесен, радость его обратилась*

в отчаяние, <...>(НКРЯ).; англ. *Today Issi and thousands of children like him have hope where they once had despair.*; *Forecasts about the course of democracy tend to swing from optimism to despair with alarming speed.*; <...> *the thrill of success and the despair of defeat for the national team – they were new experiences to many.*; *Where there is despair, may we bring hope.*; *Stephen's progress from arrogance to abjectness, from despair to hope, from self-sufficiency,* <...>(BNC). нім. *Diese und ähnliche Maßnahmen können zwischen Hungersnot und Nahrungssicherheit entscheiden, zwischen Krankheit und Gesundheit, Einkommen und bitterer Armut sowie in allererster Linie zwischen Hoffnung und Verzweiflung.*; *Hoffnung wurde zu Verzweiflung, wurde wieder Hoffnung und wieder Verzweiflung.*; *Licht gegen Finsternis, Hoffnung gegen Verzweiflung.*; *Tränen, die leise laufen, Tränen, die aus Augen strömen oder tropfen, die voller Verzweiflung, Liebe, aber auch Wut sind.*; *Aus großer Liebe und Verzweiflung habe er gehandelt,* <...>(MKDS). Наведені приклади також свідчать про перехідний характер розгляданих негативних емоційних станів.

В англійській мові відносно частотною є сполучуваність «розпачу» з позначеннями геометричних фігур (а саме, кола чи спіралі – *circle/spiral of despair*): *He called on those involved in the political process to play their part by trying to end this terrible spiral of despair and killing.*; *The spiral of despair happens when people are not involved in decision making and over time become a little alienated from the organization.*; *They move backward and forward between denial and anger and depression, unable to break out of the circle of despair* <...>.;<...> *The downturn deepens, and a vicious circle of despair takes hold* (BNC). У німецькій мові така сполучуваність є менш частотною, до того ж лексема зі значенням 'коло' модифікована – «Teufelskreis», що підкреслює негативний характер стану: *Der Abschwung vertieft sich, und ein Teufelskreis der Verzweiflung entsteht.*; *Die fortschreitende Krankheit wirft immer neue Fragen auf, der Verlust sozialer Kontakte führt zu einem Teufelskreis aus Ratlosigkeit und Verzweiflung.*; *Sie geraten in einen Teufelskreis aus Verzweiflung, Verschuldung und Enteignung* (MKDS). Таким чином, емоція «розпач» метафорично концептуалізується як замкнуте коло або стан безвиході. Через калькування (буквальний переклад відповідного іншомовного елемента) такий образ з'явився в корпусі текстів, перекладених українською мовою, однак у питомих українських текстах він не зустрічається, адже є лінгвоспецифічним.

У німецькій мові виявлено більш частотну сполучуваність з деякими іменниками, зокрема: *der Mut der Verzweiflung* 'мужність розпачу': *Du redest hier vom **Mut der Verzweiflung***.; *Der Weg in den Kampf mag einem **Mut der Verzweiflung** entsprungen sein*.; *Henry Stallard lief mit dem **Mut der Verzweiflung** – eine schmerzstillende Spritze war ihm verweigert worden*<...>.; *Assistentin Kelly organisiert mit dem **Mut der Verzweiflung** den nötigen Zusammenhalt*.; *Manchmal aber besteht gerade darin **der Mut der Verzweiflung**, mit der man durchs Leben geht und sich Ziele setzt, obwohl* <...>.; *die guten Grunds guten Mutes sind, und anderen, wo selbst **der Mut der Verzweiflung** nicht mehr hilft* (MKDS). Менш частотні приклади також знаходимо у корпусі української та російської мов, що, можливо, відображає ставлення до цього стану в лінгвокультурі, тобто розуміння того, що розпач треба зустрічати мужньо: укр. *Проте життєва чіпкість Юди і витривалість, в якій єсть може трохи чогось від впертої мужності розпачу, спонукає Юду, втративши велике, триматися хоч за свою малу нивку*.; *З мужністю розпачу візир Виливахи кинувся вперед, збив ворожого латника, що виходив <...>*.; *Мужність розпачу гнала його, як човен у бурю, на могилу, під якою звалилися вони вчора*.; *З мужністю розпачу помчала до них Шафіге (ГРАК)*.; рос. *Только при чрезвычайных*

обстоятельствах слабый ругает сильного, и это – смелость отчаяния.; *Статья ваша нелепа и фантастична, но в ней мелькает такая искренность, в ней гордость юная и неподкупная, в ней смелость отчаяния*<...>.; *Есть смелость отчаяния, когда человек сознает, что дело его проиграно, и бросается в самый пыл битвы, чтобы погибнуть*.; *На него напала смелость отчаяния* (НКРЯ). Сполучуваність емотивів-номінативів «розпачу» з іменниками також проявляється при метафоричному та метонімічному перенесенні значень, однак це становить предмет окремої розвідки.

Висновки. Таким чином, аналіз фактичного матеріалу підтвердив широку сполучуваність ядерних емотивів-номінативів на позначення «розпачу» в українській, російській, англійській та німецькій мовах. Виявлено, що інтенсивність переживання емоції «розпач» збільшується не тільки через сполучуваність із прикметниками високого ступеню ознаки у препозиції, а і через сполучуваність з іменниками, що подекуди модифікує переживання розпачу експерієнцером, накладаючи відтінки значень лексем, що сполучаються з ядерними емотивами-номінативами на позначення «розпачу», а також пов'язані з ними асоціації, що переважно є культурно зумовленими.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. British National Corpus: веб-сайт. URL: <https://www.english-corpus.org/bnc/> (дата звернення: 01.01.2022)
2. Mannheimer Korpus für Deutsche Sprache: веб-сайт. URL: <https://korap.ids-mannheim.de/> (дата звернення: 01.01.2022)
3. Oxford English Dictionary: веб-сайт. URL: <https://www.oed.com/oed2/00022922> (дата звернення: 03.01.2022).
4. Бельдій О. В. Символіка кольору в релігійних культурах : дис. ... к. філос. наук : 09.00.11 / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2019. 249 с.
5. Виноградов В. В. Из истории русского синтаксиса. Москва: Изд-во Московского университета, 1958. 400 с.
6. Генеральний регіонально анотований корпус української мови : веб-сайт. URL: <http://uacorpus.org/> (дата звернення: 01.01.2022)
7. Жайворонок В. В. Антологія знаків української етнокультури : словник-довідник. Київ : Наук. думка, 2018. 760 с.
8. Левицький В. В. Семасіологія. Вінниця: Нова книга, 2006. 527 с.
9. Лингвистический энциклопедический словарь / под ред. В. Н. Ярцевой ; Ин-т языкознания АН СССР. Москва : Сов. энцикл., 1990. 685 с.
10. Национальный корпус русского языка: веб-сайт. URL: <http://www.ruscorpus.ru/new/> (дата звернення: 01.01.2022)
11. Ожегов С.И., Шведова Н.Ю. Толковый словарь русского языка. : 4-е изд., доп. М. : А ТЕМП, 2006. 944 с.
12. Словник української мови: у 11 томах / ред. І. К. Білодіда. Київ : Наукова думка, 1980. Т. 11. 700 с.
13. Тлумачний словник німецької мови Duden: веб-сайт. URL: <https://www.duden.de/rechtschreibung/schwarz> (дата звернення: 03.01.2022).
14. Шмелев Д. Н. Очерки по семасиологии русского языка. Москва: Просвещение, 1964. 244 с.

REFERENCES

1. British National Corpus: web-site. Reach via URL: <https://www.english-corpus.org/bnc/> (Date of access: 01.01.2022)
2. Mannheimer Korpus für Deutsche Sprache [Mannheim Corpus for German Language] Reach via URL: <https://korap.ids-mannheim.de/> (Date of access: 01.01.2022) [in German]
3. Oxford English Dictionary: web-site. Reach via URL: <https://www.oed.com/oed2/00022922> (Date of access: 01.01.2022)

4. Beldiy O.V. Symbolika koloru v relihiinykh kulturakh [Symbolism of colour in religious cultures] : dis. ... Ph.D. Science : 09.00.11 / Nat. ped. Univ. MP Dragomanova. Kyiv, 2019. 249 p. [in Ukrainian]
5. Vinogradov V.V. Iz istorii russkogo sintaksisa [From the history of Russian syntax]. Moscow : Moscow University Press, 1958. 400 p. [in Russian]
6. Heneralnyi rehionalno anotovanyi korpus ukrainskoi movy [General Regionally Annotated Corpus of Ukrainian]: web-site. Reach via URL: <http://uacorpus.org/> (Date of access: 01.01.2022) [in Ukrainian]
7. Zhaivoronok V. V. Antolohiia znakiv ukrainskoi etnokultury [Anthology of signs of Ukrainian ethnoculture]: Dictionary. Kyiv : Nauk. dumka, 2018. 760 p. [in Ukrainian]
8. Levytskyi V. V. Semasiolohiia [Semasiology]. Vinnytsia: Nova knyha, 2006. 527 p. [in Ukrainian]
9. Yartseva V.N. Lingvisticheskiy entsiklopedicheskiy slovar [Linguistic encyclopedic dictionary]. Institute of Linguistics of the USSR Academy of Sciences. Moscow : Sov. Encyclical, 1990. 685 p. [in Russian]
10. Natsionalnyiy korpus russkogo yazyika [Russian National Corpus] : web-site. Reach via URL: <http://www.ruscorpus.ru/new/> (Date of access: 01.01.2022) [in Russian]
11. Ozhegov S.I., Shvedova N.Yu. Tolkoviy slovar russkogo yazyika [Explanatory dictionary of the Russian language] : 4th ed., Ext. M. : A TEMP, 2006. 944 s. [in Russian]
12. Bilodid I.K. Slovnyk ukrainskoi movy [Dictionary of the Ukrainian language]: in 11 volumes. Kyiv : Naukova Dumka, 1980. Vol. 11. 700 p. [in Ukrainian]
13. Tlumachnyi slovnyk nimetskoi movy Duden [Duden German Explanatory Dictionary]: website. URL: <https://www.duden.de/rechtschreibung/schwarz> (Date of access: 03.01.2022). [in Ukrainian]
14. Shmelev D. N. Ocherki po semasiologii russkogo yazyika [Essays on the semasiology of the Russian language]. Moscow : Prosveshchenie, 1964. 244 p. [in Russian]

UDC 372.881

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/48-3-22>

Tamara PINDOSOVA,
 orcid.org/0000-0003-4317-7917,
 Candidate of Philological Sciences,
 Associate Professor at the Department of English Language
 for Maritime Officers (Abridged Programme)
 Kherson State Maritime Academy
 (Kherson, Ukraine) tamriko296@gmail.com

WARM-UP AT ENGLISH LESSONS FOR MARINE NAVIGATORS

The modern merchant fleet is one of the most developed sectors of the world economy. The specific features of work on vessels require high professional competency of seafarers. English is the important tool of communication with other vessels, coastal stations, coast guards and seafarers. To work effectively and safely on board, the seamen must not only be able to communicate English, but also be familiar with the maritime terminology. This is why, in modern higher educational institutions much attention is paid to English language and the development of speaking competency of future marine specialists.

There is motivation problem in studying for each subject, but it is particularly acute in learning a foreign language. It arises because of the specific nature of the subject, which requires the student to have a certain knowledge and communicative abilities. It often causes difficulties and motivation disappears. Therefore, considering motivation as the main driving force in the studying of foreign language, it's necessary to note that motives are determined by his internal motivations. Hence this cause all the difficulties of summoning motivation. The student will be able to learn a foreign language if he feels the need for it, that is, he will be motivated. In this regard, the search for ways and means to maintain the motivation for studying English during the entire period of studying is of particular importance.

At the beginning of Maritime English lesson, the speech stiffness of students is usually noted. It is important for the teacher to try to set up the students for communication, to create a working contact with the largest number of students, that is, to carry out speech training. Such speech training is called warm-up. With the help of warming-up, it is possible to give the lesson the necessary rhythm and psychological background, corresponding to the state of the students, motivate the students for speaking English. Warm-up activities help students enter the speech environment after they have come to English classes; introduce students to the topic of the lesson.

The article deals with the features of warming-up and suggests activities that can be used at Maritime English lessons for marine navigators.

Key words: warm-up, motivation, activation, navigator, Maritime English.

Тамара ПІНДОСОВА,
 orcid.org/0000-0003-4317-7917,
 кандидат філологічних наук,
 доцент кафедри англійської мови з підготовки морських фахівців
 за скороченою програмою
 Херсонської державної морської академії
 (Херсон, Україна) tamriko296@gmail.com

МОВЛЕННЄВА ЗАРЯДКА НА ЗАНЯТТЯХ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ СУДНОВОДІВ

Сучасний морський торговий флот – одна з найбільш розвинених галузей світової економіки. Специфіка роботи на судах вимагає високої професійної компетентності усіх членів екіпажів. Англійська мова є основним способом спілкування з іншими суднами, береговими станціями, працівниками берегових служб та членами екіпажу. Для ефективної роботи та безпеки на судні моряк повинен вміти не тільки спілкуватися англійською мовою, але також знати спеціалізовану лексику і терміни, які вживаються на борту судна кожен день. Саме тому в сучасних вищих морських навчальних закладах велика увага приділяється вивченню англійської мови та розвитку мовленнєвої компетентності майбутніх спеціалістів морської галузі.

Проблема мотивації у навчанні виникає з кожного предмету, але особливо гостро вона виявляється у вивченні іноземної мови. Вся справа в особливій специфіці предмета, що вимагає від курсанта наявності певної бази і комунікативних здібностей. Розглядаючи мотивацію як основну рушійну силу у вивченні іноземної мови, зазначимо, що мотиви відносяться до суб'єктивного світу людини, визначаються його внутрішніми спонуканнями. Курсант зможе вивчити іноземну мову, якщо тільки сам відчує необхідність у цьому, тобто буде вмотивованим.

У зв'язку з цим особливої значущості набуває пошук шляхів і способів підтримання мотивації вивчення англійської мови на оптимальному рівні протягом усього періоду навчання.

На початку заняття з морської англійської мови зазвичай відзначається іншомовна-мовленнєва скутість курсантів. Викладачеві важливо постаратися налаштувати курсантів на спілкування, створити робочий контакт з якомога більшою кількістю курсантів, тобто здійснити мовленнєву підготовку. Подібна мовленнєва підготовка носить назву мовленнєвої зарядки. За допомогою мовленнєвої зарядки можна надати заняттю потрібний ритм і психологічний фон, відповідний стану курсантів, мотивуючи курсантів на іншомовну мовленнєву діяльність. Мовленнєва зарядка допомагає курсантам увійти у мовленнєве середовище після того, як вони прийшли на заняття з англійської мови; ввести курсантів у тему заняття.

У статті проаналізовано особливості мовленнєвої зарядки та запропоновано вправи, які можуть бути використані на заняттях з морської англійської мови для судноводіїв.

Ключові слова: мовленнєва зарядка, мотивація, активізація, судноводій, морська англійська мова.

Problem statement. The modern merchant fleet is one of the most developed sectors of the world economy. The specific nature of work on ships requires high professional competency of all crew members. English is the primary language of communication with other ships, coastal stations, coast guards and crew members. To work effectively and safely on board, seafarers must not only be able to communicate English, but also be familiar with the specialized vocabulary and terms that are used on board every day. In light of this, in modern universities much attention is paid to English language and the development of speaking competency of future marine navigators.

The problem of motivation in studying arises for each subject, but it is particularly acute in learning a foreign language. This is due to the specific nature of the subject, which requires the student to have a certain basis and communicative abilities. This often causes difficulties and motivation disappears. Therefore, considering motivation as the main driving force in the studying of foreign language, it's necessary to note that motives relate to the subjective world of a person, are determined by his internal motivations. Hence this cause all the difficulties of summoning motivation. The student will be able to learn a foreign language if he feels the need for it, that is, he will be motivated. In this regard, the search for ways and means to maintain the motivation for studying English during the entire period of studying is of particular importance.

To start a lesson with a warm-up is a good way to grow curiosity and interest among the learners and motivate them to give their attention in further activities to know more (Zhu, 2010: 70). In the preparation stage, a warm-up can act as an important factor to arouse students' interest to motivate them (Jun, 2000). D. Wiśniewska also mentions that interest builds motivation and exploration to learn, to develop broad knowledge and to attain skills and experience (Wiśniewska, 2012: 212).

Recent research and publications. Warm-up is the first stage of a lesson, the engage part in the

teaching cycle described by J. Harmer (Harmer, 2013: 288); it sets the tone for the whole class. To get the established goal in a lesson, it is essential to have a good starting in order to assure the success of the entire class, because a suitable beginning generates a positive atmosphere to develop efficiently the other two stages of teaching English process: study and activate.

A warm-up stage is a preparatory stage which helps the students feel relaxed and also sets a positive mood for learning (Rushidi, 2013: 135). According to C. Robertson & R. Acklam "warm-up is a short activity for the beginning of lesson" (Robertson, Acklam, 2000: 30). The warm-ups are different types of activities which help the students begin to think in English, review previously introduced materials and become interested in the lesson (Velandia, 2008: 11).

G. Lassche defines that for language learning lesson a warm-up stage is the "initial orientation" (Lassche, 2005: 83). So, a warm-up activity is used to start a class with an interesting task to help the students be comfortable in classroom setting and to help them start thinking in English.

The purpose of the article. The researcher seems to agree that warm-ups help to prepare students for the lesson. First, they act as energizers, because they are fun and relaxed. A good first activity will not require a significant amount of thinking and is meant to gradually get the students into a learning mindset and start the class off on a positive note. Warm-ups also serve a practical purpose. They provide a buffer for the first 5-10 minutes of class in which students that are late can arrive without missing anything vital. The purpose of the article is to offer some suggestions of warm-up activities that can be used by teachers to engage students into work, encourage them, introduce the topic, shift students into the target language.

Presentation of the main material. At the beginning of a lesson, it is essential to activate students' existing knowledge and relate them to the new information they are going to learn. Scientists A. M. Garcia and J. C. Martin mention that one of the objectives of using warm-up activity is to activate

students' background knowledge. Teachers need to understand what students already know about the topic they are going to teach and they need to connect the topic with the students' present understanding. Teachers should start teaching from the point about which students have knowledge or they are familiar and we comprehend something only when we can relate it to something we already know only when we can relate the new experience to an existing knowledge structure. (Garcia, Martin, 2004: 44).

Yi Jun Jun thinks that in the preparation stage, a warm-up activity can act as an important factor to arouse students' interest to motivate them (Jun, 2000). D. Wisniewska also mentions that interest builds motivation and exploration to learn, to develop broad knowledge and to attain skills and experience, beginning a class with a warm-up activity is a good way to grow curiosity and interest among the learners and motivate them to give their attention in further activities to know more (Wisniewska, 2012: 219).

A warm-up activity helps the students trigger their existing knowledge and also drive their mind towards the main activity, this is the way students can build a connection between the old and new information (Nemati, Habibi, 2012: 383). If students get the idea about what knowledge and skills, they will acquire from the starting of the class, their achievement level will be high (Joshi, 2006: 151). A brief warm-up activity can build a relationship between the students and the learning materials (Hasan, Akhand, 2013: 14). If learners find that a task is related to their learning needs, they will perform the task with higher effort. But their performance level will be minimum when the task will be irrelevant with their needs.

The students will be motivated to learn when the activities and exercises for language learning are interesting to them. The warm-up activity used to motivate students should be interesting (Ruiz, Ramirez, 2008: 187). Scientist R. W. Schmidt defines that motivation is learners' interest and enthusiasm for the learning materials and tasks used in class and it indicates their levels of attention, concentration and enjoyment (Schmidt, 1991: 158).

As Ch. Cotter notes, "because it's the first activity of the lesson, the warm-up sets the tone for the next ninety minutes" (Cotter, 2014). Jumping right into trying to use new language or doing a more serious language-learning exercise can be frustrating to students and can drain their energy. "A fun warm-up, on the other hand, raises energy levels. Fun activities also produce relaxed, less inhibited students. With the right warm-up, you'll have created a positive atmosphere to practice and experiment with the language" (Cotter, 2014).

J. Gebhard claims that the objective of using warm-up activities is to relax students, to help get them over their classroom apprehensions (Gebhard, 1996: 187). This loosens up those tongues right from the start and gets the class off on a confident, outgoing foot.

But warm-ups not only help get students thinking in the foreign language, they also help students start thinking about the topic of the lesson. The warm-up allows students to remember vocabulary from previous lessons on this topic and they start eliciting what they already know. Or if they don't do this themselves, they may hear fellow students bring up passive knowledge and lights will start turning on in their own heads. In this case, they will be helping each other review their previous knowledge, paving the way for its expansion. The teacher can facilitate this by repeating what has been learned in previous lessons. In fact, a warm-up can simply be a review of a previous lesson, making all the lessons connect into a bigger picture.

Ch. Cotter states that warm-up activities in lesson plans receive less attention that it should. Some teachers tend to prepare these activities few minutes before starting the class. A well-prepared warm-up offers more than just "have fun" in a session, it allows teachers to create a comfortable atmosphere in the classroom. Teachers have to be sure about what they are teaching and how much information the students have about the subject, and then he/she needs to connect the topic with students' present understanding. Simple conversation between learners that allow him or her to sit back and observe the languages abilities that they have. Warm-up activities also provide the opportunity to reach each student and arouse their interest, even the more reluctant students can be engaged by using a low risk warming up activity it also not only offers an approach to students, but also gives the possibility of reviewing language skills and activate previous knowledge (Cotter, 2011).

R. Velandia proposes some principles to design a warm-up activity. She suggests that a warm-up activity should take place at the beginning of the class. It will help the teachers catch the students' attention. It has to be interesting so that students get motivated from the very beginning. It is usually a short activity as it is a preparatory stage of other stages of a lesson. Warm-up activity has to be related with the lesson topic so that in other stages students can get involved in different activities easily to develop their language skill (Velandia, 2008: 26).

C. Robertson and R. Acklam also have described the main features of a warm-up activity. They include that a warm-up activity needs to be interesting to

motivate the students for practicing English. It will not be the main part of the lesson as a warm-up activity is a short activity. Warm-up can be used to give the students a chance to revise previously studied language (Robertson, Acklam, 2000: 44).

Experience shows that, conducting a speech warm-up at each lesson, the vocabulary of students increases significantly. Here are some examples of warm-up activities that can be used at English lessons for marine navigators.

For the second-year students, in the module “Medical Care on Board” (in the course-book “Watch Out”), teacher can start lesson on topic “duties of Medical Officer” by watching a cartoon clip “Tom and Jerry. Doctor Jerry” or students may get cards with the pictures (Fig. 1). After watching the video, the students answer such questions:

- What was the illness?*
- What medical treatment was applied?*
- Is it safe to treat illness at home? Why?*
- Is it safe to treat illness aboard the vessel? Why?*

Fig. 1. Pictures from cartoon «Tom and Jerry. Doctor Jerry»

For the third-year students, in the module “Ship Waste Management” (in the course-book “Get It Done”), teacher can start lesson on topic “Safety Rules for Incineration” by watching a cartoon clip “Vovka in the far away Kingdom”. After watching the video, the students answer the questions structured in such a way as to give them the opportunity to express their opinion. For example:

- Why did the accident happen?*
- What had to be done to avoid it?*

Then the students receive pictures (Fig. 2) and discuss the common and distinctive features in the operation and safety measures of two different

mechanisms (*Look at the pictures and compare safety measures while operating the given equipment*).

Fig. 2. Incinerator and woodstove

At the beginning of the lesson on topic “Watchkeeping in Restricted Visibility” (in the course-book “Catch the Wind”) the students may watch a cartoon clip “Hedgehog in the Fog” (or teacher may give them pictures) (Fig. 3) and answer the questions in pairs or groups. For example:

- What happened to the hedgehog?*
- What piece of advice would you give to it?*
- What serves as the ship’s eyes in poor visibility?*
- Can we always trust these “eyes”? Why? Why not?*

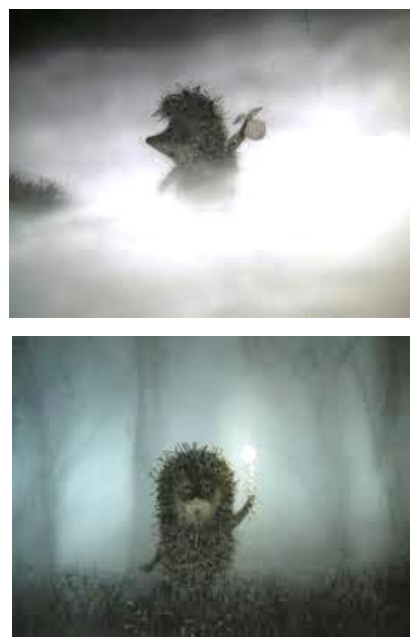

Fig. 3. Pictures from cartoon “Hedgehog in the Fog”

Conclusion. So, warm-ups at English lessons for marine navigators can help to revise lexical units and grammatical structures, develop the ability of students to spontaneous speech, improve dialogic speech skills, improve creativity, and set a positive, friendly tone of the lesson. The choice of the content and form of warm-up depends on the level of language proficiency of the group and should be related to the main objective of the lesson.

BIBLIOGRAPHY

1. Catch the Wind: course-book / [I. Kulikova, I. Kutsenko, T. Pindosova, V. Smelikova, O. Tsyganenko]. Kherson: KSMA Science Park "Maritime Industry Innovations" Ltd, 2021. 180 p.
2. Cotter Ch. The Importance of Warming Up Students. Heads Up English. 2014. URL: http://www.headsupenglish.com/index.php?option=com_content&task=view&id=176&Itemid=79 (Last accessed: 15.01.22).
3. García A. M., Martín J. C. Something Old and Something New. Techniques to Improve the Lexical Inventory of EST Students: A Proposal. *Revista Estudios Ingleses*, 2004. Vol. 17. P. 6–44.
4. Gebhard J. Teaching English as a Foreign or Second Language. The University of Michigan Press, 1996. 126 p.
5. Harmer J. How to Teach English. 6th, edition. Ed. Pearson. England, 2010. 288 p.
6. Hasan M. K., Akhand M. M. Strategies for Enhancing the Use of Textbooks in Language Classrooms at the Tertiary Level. *ABAC Journal*, 2013. Vol. 33 (2). P. 1–14.
7. Joshi M. Diversity in Lecture-Delivery. *Journal of NELTA*, 2006. Vol. 11 (1-2). P. 1–151.
8. Jun Y. J. Warm-up Exercises in Listening Classes. *The Internet TESL Journal*, 2000. Vol. VI (10). URL: <http://iteslj.org/Techniques/Zhang-ListeningWarm-up.html> (Last accessed: 18.01.22).
9. Lassche G. Warm-up for Language Learning. *Proceedings of the 13th Annual KOTESOL International Conference: Seoul, Korea*, 2005. P. 83–90.
10. Nemati A., Habibi P. Memoir, Active Learning and Brainstorming. *Switzerland Research Park Journal*, 2012. Vol. 101 (9). P. 379–383.
11. Robertson C., Acklam R. Action Plan for Teachers a guide to teaching English. London, UK: BBC World Service. 2000. 44 p.
12. Ruiz M. P., Ramírez D. N. The Architecture of Pedagogy in the Practice Teaching Experience (PTE) of English as a Foreign Language: A New Proposal to Evaluate Practicum Students. *Inter Sedes*, 2008. Vol. IX. P. 169–187.
13. Rushidi J. The Benefits and Downsides of Creative Methods of Teaching in an EFL Classroom: A Case Study Conducted at South East European University, Tetovo Macedonia. *Journal of Education and Practice*, 2013. Vol. 4 (20). P. 128–135.
14. Schmidt R. W. The Role of Consciousness in Second Language Learning. *Applied Linguistics*, 1990. Vol. 11 (2). P. 129–158.
15. Velandia R. The Role of Warming Up Activities in Adolescent Students' Involvement During the English Class. *Profile journal*, 2008. Vol. 10. P. 9–26.
16. Watch Out: textbook / [N. Bobrysheva, V. Kudryavtseva, T. Pindosova, O. Tsyganenko]. Kherson : KSMA Science Park "Maritime Industry Innovations" Ltd, 2021. 202 p.
17. Wiśniewska D. Interest and interest-enhancing strategies of adolescent EFL learners. *ELT Journal*, 2013. Vol. 67 (2). P. 210–219.
18. Zhu Zh. Applying Innovative Spirit to Multimedia Foreign Language Teaching. *Canadian Center of Science and Education*, 2010. Vol. 3 (3). P. 67–70.

REFERENCES

1. Catch the Wind: course-book / [I. Kulikova, I. Kutsenko, T. Pindosova, V. Smelikova, O. Tsyganenko]. Kherson: KSMA Science Park "Maritime Industry Innovations" Ltd, 2021. 180 p.
2. Cotter Ch. The Importance of Warming Up Students. Heads Up English. 2014. URL: http://www.headsupenglish.com/index.php?option=com_content&task=view&id=176&Itemid=79 (Last accessed: 15.01.22).
3. García A. M., Martín J. C. Something Old and Something New. Techniques to Improve the Lexical Inventory of EST Students: A Proposal. *Revista Estudios Ingleses*, 2004. Vol. 17. P. 6–44.
4. Gebhard J. Teaching English as a Foreign or Second Language. The University of Michigan Press, 1996. 126 p.
5. Harmer J. How to Teach English. 6th, edition. Ed. Pearson. England, 2010. 288 p.
6. Hasan M. K., Akhand M. M. Strategies for Enhancing the Use of Textbooks in Language Classrooms at the Tertiary Level. *ABAC Journal*, 2013. Vol. 33 (2). P. 1–14.
7. Joshi M. Diversity in Lecture-Delivery. *Journal of NELTA*, 2006. Vol. 11 (1-2). P. 1–151.
8. Jun Y. J. Warm-up Exercises in Listening Classes. *The Internet TESL Journal*, 2000. Vol. VI (10). URL: <http://iteslj.org/Techniques/Zhang-ListeningWarm-up.html> (Last accessed: 18.01.22).
9. Lassche G. Warm-up for Language Learning. *Proceedings of the 13th Annual KOTESOL International Conference: Seoul, Korea*, 2005. P. 83–90.
10. Nemati A., Habibi P. Memoir, Active Learning and Brainstorming. *Switzerland Research Park Journal*, 2012. Vol. 101 (9). P. 379–383.
11. Robertson C., Acklam R. Action Plan for Teachers a guide to teaching English. London, UK: BBC World Service. 2000. 44 p.

12. Ruiz M. P., Ramírez D. N. The Architecture of Pedagogy in the Practice Teaching Experience (PTE) of English as a Foreign Language: A New Proposal to Evaluate Practicum Students. *Inter Sedes*, 2008. Vol. IX. P. 169–187.
13. Rushidi J. The Benefits and Downsides of Creative Methods of Teaching in an EFL Classroom: A Case Study Conducted at South East European University, Tetovo Macedonia. *Journal of Education and Practice*, 2013. Vol. 4 (20). P. 128–135.
14. Schmidt R. W. The Role of Consciousness in Second Language Learning. *Applied Linguistics*, 1990. Vol. 11 (2). P. 129–158.
15. Velandia R. The Role of Warming Up Activities in Adolescent Students' Involvement During the English Class. *Profile journal*, 2008. Vol. 10. P. 9–26.
16. Watch Out: textbook / [N. Bobrysheva, V. Kudryavtseva, T. Pindosova, O. Tsyganenko]. Kherson : KSMA Science Park "Maritime Industry Innovations" Ltd, 2021. 202 p.
17. Wiśniewska D. Interest and interest-enhancing strategies of adolescent EFL learners. *ELT Journal*, 2013. Vol. 67 (2). P. 210–219.
18. Zhu Zh. Applying Innovative Spirit to Multimedia Foreign Language Teaching. *Canadian Center of Science and Education*, 2010. Vol. 3 (3). P. 67–70.

УДК 81'25:821.111:656.71

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/48-3-23>

Оксана ПОДВОЙСЬКА,

orcid.org/0000-0002-6304-5906

кандидат філологічних наук, доцент,
завідувачка кафедри галузевого перекладу та іноземних мов
Херсонського національного технічного університету
(Херсон, Україна) *poloks0808@gmail.com*

Лідія ЗВАРИЧ,

orcid.org/0000-0005-6804-7106

магістр спеціальності 035 Філологія:
германські мови та літератури (переклад включно)
(Херсон, Україна) *lidia.zvarych@gmail.com*

АВІАЦІЙНА ЛЕКСИКА У ВИРОБНИЧОМУ РОМАНІ «АЕРОПОРТ» А. ГЕЙЛІ: ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АСПЕКТ

У пропонованій статті аналізується відтворення авіаційної спеціальної лексики роману А. Гейлі «Аеропорт» як окремого жанру художньої літератури, а саме виробничого роману, у перекладах українською, російською та німецькою мовами. Незважаючи на наявні дослідження функціонування та перекладу спеціальної лексики, проблема специфіки перекладу авіаційної лексики в художній літературі не отримала належної уваги, що визначає актуальність пропонованої розвідки. У ході дослідження виявлено, що спеціальна лексика є основою формування жанрової специфіки виробничого роману та слугує серед іншого задля створення виробничої атмосфери та достовірності зображуваного. Переклад спеціальної лексики у художніх творах вимагає такої перекладацької стратегії, яка буде відповідати як прагматичні художнього тексту взагалі, так і завданням фахового перекладу зокрема. У ході перекладацького аналізу авіаційної лексики роману її було відібрано та класифіковано за такими тематичними полями: встановлення та ведення радіотелефонного зв'язку, лексика загальної льотної справи, вирулювання, введення й відміна радіомовчання, очікування при рулінні, аеродромна інформація, вказівки щодо заходу на посадку, інструкції з вектору, підготовка до зльоту, запуск двигунів. Було встановлено, що при перекладі спеціальної авіаційної лексики слід використовувати точний еквівалент в мові перекладу незважаючи на функціональний стиль художньої літератури. Спосіб генералізації в даному випадку зазвичай допускається задля зменшення переобтяження тексту, проте, з огляду на специфіку жанру виробничого роману, саме галузева усталена лексика надає тексту професійного колориту як в тексті оригіналу, так і в тексті перекладу. Щодо якості аналізованих перекладів встановлено, що україномовний та німецькомовний тексти перекладу характеризуються більшою еквівалентністю з відтворенням як художньої мети, так і інформативності оригіналу. Російськомовний переклад можна охарактеризувати більш як художній, що має на меті скоріш легкість сприйняття професійної інформації у художньому творі.

Ключові слова: авіаційна лексика, виробничий роман, переклад, якість перекладу, еквівалент.

Oksana PODVOISKA,

orcid.org/0000-0002-6304-5906

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Head of the Department of Translation and Foreign Languages
Kherson National Technical University
(Kherson, Ukraine) *poloks0808@gmail.com*

Lidia ZVARYCH,

orcid.org/0000-0005-6804-7106

Master in Philology: Germanic Languages and Literatures (Translation included)
(Kherson, Ukraine) *lidia.zvarych@gmail.com*

AVIATION VOCABULARY IN THE PRODUCTION NOVEL “AIRPORT” BY A. HAILEY: TRANSLATION ASPECT

The proposed paper analyzes the reproduction of aviation special vocabulary in the novel “Airport” by A. Hailey as a separate genre of fiction, namely the production novel, translated into Ukrainian, Russian and German. Despite the existing

research works on the functioning and translation of special vocabulary, the problem of the specifics of the translation of aviation vocabulary in the fiction has not received due attention, which determines the relevance of the proposed study. The research revealed that special vocabulary is the basis for the formation of genre specifics of the production novel and serves, among other issues, to create a production atmosphere and authenticity of the depicted reality. The translation of special vocabulary in fiction requires such a translation strategy that will meet both the pragmatics of the literary text in general and the task of professional translation in particular. In the course of the translation analysis of the aviation vocabulary in the novel, it was selected and classified according to the following thematic fields: setting and maintenance of radiotelephony, general aircraft vocabulary, taxiing, introduction and cancellation of radio silence, holding while taxiing, aerodrome information, landing instructions, vector instructions, preparation for takeoff, and engine start. It was found that the translation of special aviation vocabulary should use the exact equivalent in the language of translation, despite the functional style of fiction. The method of generalization, in this case, is usually allowed to reduce the overload of the text, however; given the specifics of the genre of the production novel, it is the industry's established vocabulary that gives the text a professional flavor in both the original and translated text. Regarding the quality of the analyzed translations, it was found that the Ukrainian and German texts of the translation are characterized by greater equivalence with the reproduction of both the artistic purpose and the informativeness of the original. Russian translation can be described as more artistic, which aims at the ease of perception of professional information in the piece of fiction.

Key words: aviation vocabulary, production novel, translation, translation quality, equivalent.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день світова авіація представляє собою важливий сектор людської діяльності. Невід'ємною частиною авіаційної діяльності є комунікація, як зі спеціалістами сфери, так і з цивільним населенням, яке широко користується їх послугами. Популярність цієї сфери проте виходить за межі своєї усної та письмової фахової професійної комунікації і сягає також текстів інших функціональних стилів. Таким чином, авіаційна лексика стає невід'ємною частиною деяких художніх творів, зокрема у романі А. Гейлі «Аеропорт», який був перекладений багатьма мовами світу. Проте наскільки точно відтворена ця спеціальна лексика, наскільки повно збережені закладені автором її значення, викликає питання особливо сьогодні, у часи значної обізнаності пересічних читачів у цій сфері.

Аналіз досліджень. Загалом проблема перекладу спеціальної лексики в художній літературі представлена у сучасних актуальних перекладацьких та мовознавчих дослідженнях, так, Безуглова О. А. розглядає проблеми перекладу в художніх текстах юридичних термінів, Грицай І. С. – вплив контексту на переклад термінів у творах художньої літератури, Медведів А. Р. – специфіку перекладу фантастичної термінології в романах Жуль Верна тощо. Проте проблема специфіки перекладу авіаційної лексики в художній літературі не отримала належної уваги, у зв'язку з чим пропонуване дослідження є однією зі складових на шляху вирішення цієї проблеми.

Метою пропонованої розвідки є аналіз якості перекладу спеціальної авіаційної лексики в різних перекладах роману А. Гейлі «Аеропорт», а саме виконаних: перекладачами Т. Кудрявцевої і Т. Озерської в 1971 році російською мовою (Хейлі, 2011), українською мовою перекладачем В. Куча у 2015 році (Гейлі, 2018) та

німецькою мовою В. В. Ельвенспоек у 1968 році (Hailey, 1980).

Для творчості А. Гейлі однією з найбільш характерних рис було ґрунтовне знання тієї області, про яку йшла мова у відповідному творі будь то діяльність автомобільної корпорації або будні медичного закладу. Ця особливість яскраво проявляється і в романі «Аеропорт». Навіть діючі пілоти, які мають солідний стаж в авіації, були здивовані, наскільки детально, зі знанням справи і використанням саме спеціальної фразеології радіообміну, були описані процедури підготовки до вильоту і безпосередньо виконання польоту (заняття попередньої позиції, вихід на виконавчий старт, докладний опис зльоту, а також переговори з диспетчером управління повітряним рухом, диспетчером рулювання, кола, старту, підходу).

Виклад основного матеріалу. Звичайною сферою використання термінів та взагалі спеціальної лексики є наукова література, де вони виконують свою головну функцію – номінацію спеціального поняття. Зовсім іншим призначенням спеціальної лексики є її вживання у художній літературі, зокрема у виробничому романі А. Гейлі «Аеропорт». При цьому під виробничим романом ми розуміємо літературний твір, для якого характерним є органічний синтез термінологічної лексики, вузькопрофесійних понять (залежно від описуваної сфери діяльності) та художнього тексту, а також використання всього спектра засобів мовної виразності. Термінологічна лексика є основою формування жанрової специфіки виробничого роману, тією відмінною властивістю, яка виділяє його серед інших жанрових різновидів роману. Так, до характерних сюжетних ознак виробничого роману належить детальний опис виробництва, який неможливий без залучення специфічних мовних засобів. Звідси в романі «Аеропорт»

велика кількість лексики з області авіації: *chief engineer* – головний інженер – *der Chefingenieur*; *non-stop DC-8* – літак ДіСі-8 прямого сполучення – *eine DC-8 ohne Zwischenlandung*; *passenger relations agent* – агент з обслуговування пасажирів – *der Agent für Passagierbetreuung*; *arrival* – прибуття – *der Einflug* тощо.

Примітним є те, що у виробничому романі велика кількість термінів анітрохи не ускладнює читання і розуміння тексту. Артур Гейлі майстерно вплітає складні терміни в загальне полотно оповіді, отримуючи тим самим головне від використання термінології в тексті роману – велику достовірність зображуваного, будь то лікарня, аеропорт або великий готель.

Якісний переклад досліджуваного твору, на нашу думку, здатний виконати тільки перекладач, який добре обізнаний з льотною справою та її субмовою. У зв'язку з цим, одним з ключових перекладацьких завдань цього роману нам представляється правильна і точна передача авіаційної фразеології. В цьому відношенні можна небезпідставно стверджувати, що у низці фрагментів художній переклад роману А. Гейлі включає в себе і елементи перекладу спеціального. На жаль, останній у перекладачів художньої літератури, які працюють з подібними текстами, як зазначає М.Б. Казачкова, зазнає іноді “нічим не виправданого нехтування” (Казачкова, 2008: 116).

Поміж тим, ігнорування перекладачем наявності стійких відповідників, обов'язкових для вживання всіма учасниками повітряного руху, призводить до порушення загальної картини роману, а іноді і чинить негативний вплив на читацьке сприйняття, порушуючи адекватність перекладу. Нами було відібрано та проаналізовано більш ніж 1327 одиниць авіаційної лексики у романі та їх переклади на російську, українську та німецьку мови.

Нижче наведено вибіркового перекладацького аналізу передачі авіаційних лексем у тематичних полях, виявлених у досліджуваному романі: встановлення та ведення радіотелефонного зв'язку, лексика загальної льотної справи, вирулювання, введення й відміна радіомовчання, очікування при рулінні, аеродромна інформація, вказівки щодо заходу на посадку, інструкції з вектору, підготовка до зльоту, запуск двигунів, а саме в аспекті їх адекватності порівняно з оригіналом.

Встановлення та ведення радіотелефонного зв'язку

Tower to Eastern seventeen, a controller intoned, you are cleared to runway two five. Change frequency now for your airways clearance (Hailey, 2013: 58). –

Диспетчеру “Істерну” семнадцатому, раздался голос одного из воздушных диспетчеров, даю взлёт с полосы два-пять. Настройтесь на частоту взлёта (Хейли, 2011: 38). – “Істерн-сімнадцять”, я “Лінкольн-вежа”, – звучно вимовив диспетчер, – дозволяю зайняти ЗПС два-п'ять для зльоту. Замініть частоту для отримання дозволу на вихід із зони аеродрому (Гейлі, 2018: 57). – “*Kontrollturm an Eastern siebzehn*”, gab ein Kontroller durch: “*Sie haben freie Bahn zur Startbahn Zwei-Fünf. Schalten Sie jetzt die Funkfrequenz für Ihre Starterlaubnis ein*” (Hailey, 1980: 50).

По-перше, як впливає з оригінального тексту, “*Tower to Eastern seventeen*” в перекладі російською мовою слід було перекласти як “диспетчер «Істерну» семнадцатому”, адже при перекладі порушується відповідність зв'язку, хто повинен відповідати диспетчеру. По-друге, якщо використовувати спеціальну лексику льотної екіпажу, то ця фраза може бути перекладена наступним чином: «*Вышка для “Истерна» семнадцатого! Вам разрешена для взлёта полоса два-пять. (Сейчас) переходите на частоту для получения разрешения выхода из зоны аэродрома*».

Що стосується перекладу українською мовою, то, на нашу думку, тут влучно відтворюється фраза диспетчера вежі, із застосуванням усталеного словосполучення радіообміну, адже у фразах радіообміну є чітка структура ведення комунікації, порушення якої може призвести до непорозуміння між диспетчером вежі та екіпажем повітряного судна.

Переклад німецькою мовою також видається адекватним. Текст перекладу є лаконічним та чітким, із залученням також усталених форм радіообміну.

Лексика загальної льотної справи

При перекладі спеціальної авіаційної лексики необхідно використовувати точний еквівалент в мові перекладу; наприклад, команда диспетчера *Clear for take-off* може бути перекладена лише відповідним словосполученням «*Зліт дозволяю – взлёт разрешаю – Start ist freigibt*” і ніяк інакше, незважаючи на функціональний стиль, в якому вживається термін. У подібних випадках, як відзначав ще Я. І. Рецкер, “еквівалентом слід вважати постійний, рівнозначний відповідник” (Рецкер, 2009: 10–11).

Існують спеціальні довідники авіаційної лексики англійською та російською мовами, що використовуються при навчанні диспетчерів і льотної екіпажу для ведення переговорів у процесі виконання польоту, а також на всіх інших необхідних етапах взаємодії льотної екіпажу і

наземних служб (Архарова, 1993; Левочкин 2012; Девнина, 2011). Невикористання еквівалентної лексики призводить до неточного перекладу, пор.: *Ground control from Pan Am fifty-four on outer taxiway to two five. There is a private Cessna in front a twin-engine tortoise. I'm standing on my brakes to keep behind* (Hailey, 2013: 59). – Земля, я «Пан-Америкэн» пятьдесят четвёртый, иду по рулежной дорожке к полосе два-пять. Впереди двухмоторная каракатица частная «сессна». Жму на тормоза, чтоб не врезаться (Хейли, 2011: 39). – «Лінкольн-руління», я «Пен Американ – п'ятдесят чотири», виконую рух із зовнішньої руліжної доріжки на ЗПС два-п'ять. Попереду приватна «Сессна» – двомоторна черепаха. Стою на гальмах позаду (Гейлі, 2018: 56). – “An Bodenkontrolle von Pan Am vierundfünfzig auf äußerem Taxiweg zu Zwei-Fünf. Vor mir ist eine private Cessna – zweimotorige Schildkröte. Ich stehe auf der Bremse, um sie nicht zu überrollen” (Hailey, 1980: 50).

Згідно норм та усталених форм авіаційної комунікації вирази «земля», «иду по рулежной дорожке», «жму на тормоза» не використовуються, більш доречними є вирази «я на рулежке, полоса», «в точке ожидания»; «стою на тормозах за бортом». Ми пропонуємо такий варіант перекладу російською мовою: «Диспетчеру рулення, это Пан-Америкэн пятьдесят четвёртый, выполняю движение по внешней рулежной дорожке к полосе два-пять. Впереди двухмоторная каракатица частная “Сессна”. Стою на тормозах за бортом. Слід зазначити, що передумовою таких стверджень є консультування з працівниками авіакомпаній, які є саме суб'єктами професійної комунікації в авіаційній сфері.

Помітним є те, що при перекладі назви авіакомпанії перекладачі російської та української мов застосували прийоми транскодування з паралельним розшифруванням скорочення «Pan Am». До того ж автор україномовного перекладу також зробив примітку, в якій надається пояснення та додаткова інформація щодо авіакомпанії. Проте автор німецькомовного перекладу залишив це скорочення без змін, бо це і не вимагається узусом та мовними нормами німецької мови), або приміток, що можливо може погіршити розуміння тексту перекладу реципієнтами.

Вирулювання

Pan Am fifty-four, stand by. (...) Cessna seven three metro from ground control. Enter the next right intersection, hold, and let Pan American pass you (Hailey, 2013: 59). – «Пан-Америкэн» пятьдесят четвёртый, стоп! (...) «Сессна» семьдесят три, говорит диспетчер. Сверните на первом пере-

сечении направо. Пропустите самолёт компании «Пан-Америкэн» (Хейли, 2011: 39). – «Пен Американ-п'ятдесят чотири», очікуйте. (...) «Сессна-сім-три», позивний «Метро», я «Лінкольн-руління». На підході до перехрестя руліжних доріжок руліть вправо й зупиніться та пропустіть «Пен Американ». (Гейлі, 2018: 56). – “Pan Am vierundfünfzig, warten(...) An Cessna sieben drei metro von Bodenkontrolle. Nächste Abzweigung rechts einbiegen, abwarten und Pan American vorbeilassen” (Hailey, 1980: 51).

Команду *stand by* тут слід перекласти не «стоп!», а «ожидайте (дальнейших указаний)», тож дану фразу пропонуємо перекласти таким чином: «Пан-Америкэн, пятьдесят четыре, ожидайте! Сессна семьдесят три, позывной “Метро”, вышка-руление! На подходе к пересечению рулежек, рулите вправо и остановитесь! Пропустите борт «Пан-Америкэн»”.

Також при перекладі російською мовою автор тексту перекладу вилучив так званій “*call sign* “позывной” metro”, що в реальних умовах авіаційної діяльності може вважатись грубою помилкою. Щодо перекладу українською та німецькою мовами, зміст і денотативно, і прагматично передано точно.

Введення й відміна радіомовчання

Tower to all aircraft. Confine your messages to official business (Hailey, 2013: 59). – Диспетчер всем самолётам! Предлагаю использовать радио только в служебных целях (Хейли, 2011: 39). – «Лінкольн-вежа» всім бортам. Виходити в ефір тільки за необхідності (Гейлі, 2018: 56). – “Turm an alle. Beschränken Sie sich auf dienstliche Durchsagen” (Hailey, 1980: 51).

В російськомовному перекладі ця фраза зазвичай звучить так: «Всем бортам работать на приём! Выходит в эфир по необходимости», або: «Всем бортам режим радиомолчания! Выходит в эфир по необходимости!». Адже звернення *Tower to all aircraft* означає, як правило виникнення позаштатної ситуації, коли ефір необхідний для якомога скорішого її вирішення.

Також фраза «*Предлагаю использовать радио только в служебных целях*» не є нормативною, а отже, далекою до достовірності, фразою у комунікації з вежею. Диспетчери за умов позаштатних ситуацій не можуть надавати пропозиції, а безпосередньо керують та надають команди. До того ж, враховуючи обставини, вказівки диспетчера повинні бути лаконічними.

Порівнюючи між собою переклади різними мовами, можна побачити, що автори україномовного та німецькомовного текстів перекладу більш

еквівалентно використовують перекладацькі трансформації, текст зберігає як свої стилістичні функції, так і свою інформативність. А ось, російськомовний переклад можна охарактеризувати більш як художній, що має на меті скоріш легкість сприйняття професійної інформації у художньому творі.

Очікування при ролінні

These were in a holding area, which pilot called the penalty box, and would move in as gate positions became vacant (Hailey, 2013: 58). *Их держали в так называемой предварилровке в ожидании, пока освободятся места у галерей-гармошек* (Хейли, 2011: 38). – *Вони перебували в зоні очікування, яку пілоти називали штрафмайданчиком, звідки вийдуть, тільки-но з'явиться вільне місце на стоянках біля телетрапів* (Гейлі, 2018: 55). – *Sie befanden sich in einem Wartebereich, das die Piloten die Strafzelle nannten, und würden weiterrollen, sobald Verladepositionen für sie frei wurden* (Hailey, 1980: 50).

The penalty box може бути перекладено професіоналізмом «карман очікування – карман очікування»; слово «предварилровка», ймовірно, також не зовсім влучне, адже не застосовується працівниками авіаційної галузі, тож втрачає стилістичну функцію професійного колориту щонайменше з погляду на сучасний стан розвитку авіаційної лексики; до того ж *gate positions* більш точно могло б бути перекладено як «стоянки возле телетрапов», або більш розгорнуто «стоянки с выходом в здание аэровокзала через телетрап». Проте такий описовий метод порушить аліюзу присутності та втратить лаконічність, яка є характерною рисою комунікації в авіаційній сфері.

Український переклад є більш еквівалентним, бо відповідає як і вимозі точності щодо відтворення денотативної інформації, так і загальним вимогам комунікації авіаційної галузі, а отже, відтворює тотожний прагматичний вплив на читача.

В перекладі німецькою мовою словосполучення *gate positions* відтворюється генералізовано, а саме лексевою «*Verladepositionen – місця завантаження*», яка втім є загальноприйнятною в галузі авіаційної діяльності.

Аеродромна інформація

In the past two hours, Ingram reported, old-fashioned boarding ramps had been trundled from the terminal, manhandled to the aircraft, and the passengers guided down them (Hailey, 2013: 62). – *За эти два часа, доложил Инграм, с аэровокзала подогнали к самолёту старые трапы и спустили по ним пассажиров* (Хейли, 2011: 41). – *За останні дві години, повідомив Інграм, з терміналу прико-*

тили старомодні авіаційні трапи, які вручну підсунули до літака, щоби по них вивести пасажирів (Гейлі, 2018: 59). – *In den vergangenen zwei Stunden, berichtete Ingram, waren vom Hauptgebäude altmodische Einstiegsleitern herbeigeschafft, von Menschenhand an die Maschine herangebracht und die Passagiere über sie aus dem Flugzeug gebracht worden* (Hailey, 1980: 54).

Вираз *old-fashioned boarding ramps* більш точно могло бути перекладено як «*подвижной самоходный трап – рухомий самохідний трап – fahrbare selbstfahrende Leiter*», так як трапи бувають як телескопічні, так і рухомі, і слово «*старый – старомодный – altmodisch*» неточно відображає зміст реалії перекладного тексту, але не викривляє зміст у повній мірі, зберігаючи перш за все стилістичне значення.

Вказівки щодо заходу на посадку

The problem, which most of the radar room crew was working at feverishly, was to clear a path for the Air Force KC-135, which had already started down on an instrument landing approach from ten thousand feet (Hailey, 2013: 107). *Главная проблема, над которой лихорадочно трудилась сейчас вся радарная, заключалась в том, чтобы расчистить путь для военного самолёта KC-135, который уже начал спуск по приборам с высоты в десять тысяч футов* (Хейли, 2011: 71). – *Проблема, над якою гарячково працювала більша частина працівників радіолокаційної групи, полягала в тому, щоб розчистити шлях для «КейСі-135» Повітряних сил, який уже почав підхід на посадку за приладами з десяти тисяч футів* (Гейлі, 2018: 100). – *Das Problem, an dem die meisten der Besatzung des Radarraums fieberhaft arbeiteten, war, für die KC-135 der Air Force, die bereits zum Abstieg für eine Blindlandung aus zehntausend Fuß angesetzt hatte, freie Bahn zu schaffen* (Hailey, 1980: 95).

Словосполучення «*instrument landing approach from ten thousand feet*» слід було б перекласти як «*захід на посадку по приборам*», адже в авіаційній лексиці немає поняття «*спуск на посадку*». В українськомовному варіанті дану лексему перекладено еквівалентною лексевою «*підхід на посадку за приладами*».

При перекладі німецькою мовою автор перекладу також використав еквівалент, який має частотне використання в німецькомовній авіаційній комунікації «*Abstieg für eine Blindlandung – букв. підхід на посадку «всліну»*».

Інструкції з вектору

Braniff eight twenty-nine, make an immediate right turn, heading zero-ninezero (Hailey, 2013: 108). – «*Бранифф*» *восемьсот двадцать девятый,*

немедленно сверните вправо, направление ноль-девять-ноль (Хейли, 2011: 72). – «Брейніфф» Вісім-двадцять дев'ять, негайно праворуч курс нуль-дев'ять-ноль (Гейлі, 2018: 101). – “Braniff Acht-ZwoNeun, sofortige Wendung nach rechts, Kurs Null-Neun-Null” (Hailey, 1980: 95).

Цю команду диспетчера російською мовою, пропонуємо перекласти: “Брейніфф” *восемь-двадцать девять, немедленно выполните правый разворот на курс ноль-девять-ноль (градусов)*, замінюючи транслітерацію комбінованим транскрибуванням, аби власна назва типу літака відповідала не лише написанню, а й звучанню в оригіналі. Спосіб транскрибування, на нашу думку, яким передають фонетичну форму слова, тут є більш адекватним, бо такий варіант перекладу в реальних умовах авіаційної комунікації покращив б розуміння між працівниками галузі, а отже, є більш достовірним. Номер позивного літака також пропонуємо відтворити у перекладі, адже в реальних умовах диспетчера та екіпажі не називають повністю сотні номеру, а скорочують до більш лаконічних форм (як можна побачити з перекладів українською та німецькою мовами). Слово “*направление*” замінили на лексему “*курс*”, адже цей термін є усталеним для позначення напрямку.

Підготовка до зльоту

Trans-America Two, roger. In position and holding. We see the landing traffic (Hailey, 2013: 360). Говорит “Транс-Америка”, рейс два. Вас понял. Вырулился и жду. Вижу идущий на посадку самолёт (Хейли, 2011: 246). – Я «Транс-Америка-Два», вас зрозумів. На виконавчому старті, очікую. Бачу борт на посадці (Гейлі, 2018: 326). – Trans America Zwei, verstanden. In Position, wir warten. Wir sehen den Landeverkehr (Hailey, 1980: 320).

Зміст фрази “*In position and holding*” російською мовою – «*Стою на исполнительном старте и жду*»; в даному контексті на позначення позиції повітряного судна перед злетом існує точна термінологічна відповідність «*исполнительный старт*», або «*на предварительной позиции*». У зв'язку з цим варіант, запропонований перекладачем на російську мову («*Вырулился и жду*») не може бути визнаний еквівалентним, бо як суперечить вимозі точності, так і викривляє стилістичне значення, бо наведений переклад не обов'язково може створювати професійний колорит саме в авіаційній сфері.

Переклади українською та німецькою мовами використовують еквівалентні лексеми: “*На виконавчому старті, очікую. – In Position, wir warten*” відповідно.

Запуск двигунів

In the cockpit, the pilots completed their checklist (Hailey, 2013: 440). В кабине пілоти закончили перевірку перед стартом (Хейли, 2011: 301). У кабіні екіпажу пілоти закінчили перевірку перед стартом (Гейлі, 2018: 395). Die Piloten im Cockpit beendeten ihre Kontrollen vor dem Start (Hailey, 1980: 389).

Значення виразу *to complete the checklist* більш вузьке, ніж “*закончить перевірку перед стартом*”. Це певна процедура виконання послідовних дій, які є обов'язковою частиною передпольотної підготовки. Найбільш точним був би варіант перекладу: *Выполнение всех процедур перед стартом было завершено согласно карте контрольной проверки*. Або можна наблизити переклад до оригіналу, зробивши потім пояснення значення слова “чек-лист” (карта контрольной проверки): *Был выполнен чек-лист перед запуском двигателей*.

В українсько- та німецькомовному перекладах спостерігаємо таку ж саму перекладацьку стратегію. Спосіб генералізації при перекладі художньої літератури зазвичай допускається задля зменшення переобтяження тексту, проте, враховуючи специфіку жанру виробничого роману, саме галузева усталена лексика надає тексту професійного колориту як в тексті оригіналу, так і в тексті перекладу. Крім того в українському перекладі присутня певна надлишковість, яка змінює розуміння тексту, а саме: «*У кабіні екіпажу пілоти закінчили...*». Хоч пілоти і є членами екіпажу, вони втім знаходяться не в кабіні екіпажу, а в кабіні пілотів, або як її ще називають в *кокпіті*. Застосувавши лексему «*кабіна екіпажу*» текст розуміється так, що пілоти знаходились у певній спеціальній кабіні для членів екіпажу (які існують на сучасних великих повітряних суднах), а не саме в кабіні пілотів.

Помітним є те, що в німецькому перекладі фраза оригіналу *to complete the checklist* автор перекладу відтворив як *beendeten ihre Kontrollen vor dem Start*, що можна перекласти як «*(пілоти) виконали контрольні моніторинги перед запуском двигунів*», що, на нашу думку, відповідає тексту оригіналу.

Висновки. Провівши аналіз відповідності перекладу відібраних лексем авіаційної галузі з оригіналом твору, ми дійшли наступних висновків: по-перше, авіаційна комунікація передана неточно (з урахуванням існуючої спеціальної авіаційної лексики на момент перекладу роману, а також з урахуванням діахронічного аспекту для сучасного читача); по-друге, через неточний переклад і вилучений перекладачем початковий текст спотворюється структура роману, втрачається первісний

здум автора. Разом з тим не можна не відзначити, що переклад у деяких випадках виконаний з низкою грубих помилок при передачі спеціальної авіаційної лексики, в тому числі радіообміну, що значно знижує рівень достовірності зображуваного, у зв'язку з чим логічним постає питання про створення нового перекладу фахівцем, компетентним в області авіаційної термінології.

Адже, зважаючи на стилістичні особливості жанру, частотне використання авіаційної лексики, навіть в тексті оригіналу, має стилістичну функцію професійного колориту. Генералізація

або адаптація, які дійсно є частотним засобом перекладу і відіграє значну роль на сприйняття тексту перекладу реципієнтами (Подвойська, Зварич, 2018: 229), при перекладі авіаційної лексики у виробничому романі можуть спричинювати втрату основної жанрової особливості тексту, а тому вимагають ретельного аналізу щодо доцільності їх використання.

Перспективами подальших досліджень вбачаємо виявлення специфіки відтворення авіаційної спеціальної лексики в інших жанрах художньої літератури при перекладі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Архарова Т.А. Учебник английского языка по основам ведения радиосвязи: для учащихся авиационных вузов и училищ. Москва : Воздушный транспорт, 1993. 392 с.
2. Гейлі А. Аеропорт: роман пер. з англ. В. Куча. Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2018. 544 с.
3. Девнина Е.Н. Большой англо-русский и русско-английский авиационный словарь / под ред. акад. И. И. Павловца. Москва : Живой язык, 2011. 512 с.
4. Казачкова М.Б. Профессиональный язык как отражение профессиональной культуры: на материале русского и английского вариантов профессионального языка авиации : дис. ... канд. фил. наук : 10.02.20. Казань, 2008. 255 с.
5. Левочкин Н.А. Учебно-методическое пособие для проведения занятий по радио-телефонной связи «Земля – воздух» на английском языке. Москва : Центр подготовки авиационного персонала ОАО «Аэрофлот», 2012. 191 с.
6. Подвойська О., Зварич Л. Прагматична адаптація текстів авіаційної тематики. *Науковий вісник ХДУ. Серія Лінгвістика*. 2018. Том 1. № 31. С. 229.
7. Рецкер Я.И. Теория перевода и переводческая практика. Москва : Р. Валент, 2009. 240 с.
8. Хейли А. Аэропорт : роман; пер. с англ.: Т. Кудрявцева, Т. Озерская. Киев : ЦНМЛ ; Москва : Астрель, 2011. 414 с.
9. Hailey A. Airport Aus dem Amerikanischen von Wilm W. Elwenspoek Ullstein Ungekürzte Ausgabe. Frankfurt/M, Berlin, Ullstein GmbH, 1980. 486 S.
10. Hailey A. Airport. Санкт-Петербург. : Каро, 2013. 640 с.

REFERENCES

1. Arkharova T.A. Uchebnik angliyskogo yazyka po osnovam vedeniya radioobmena: dlya uchashchikhsya aviatsionnykh vuzov i uchilishch [English textbook on the basics of radio communication: for students of aviation universities and colleges]. Moscow : Vozdushnyy transport, 1993. 392 p. [in Russian].
2. Hailey A. Aeroport : roman per. z anhl. V. Kucha. [Airport: A novel translated from English by V. Kucha.] Kharkiv : Knyzhkovyy Klub «Klub Simeynoho Dozvillya», 2018. 544 p. [in Ukrainian].
11. Devnina Ye.N. Bol'shoi anglo-russkiy i russko-angliyskiy aviatsionny slovar'. / Pod red. akad. I. I. Pavlovtsa. [Large English-Russian and Russian-English Dictionary of Aviation. / Under the editorship of Acad. I. I. Pavlovets]. Moscow : Zhivoy yazyk, 2011. 512 p.
3. Kazachkova M.B. Professional'nyy yazyk kak otrazheniye professional'noy kul'tury: na materiale russkogo i angliyskogo variantov professional'nogo yazyka aviatsii [Professional language as a reflection of professional culture: on the material of Russian and English versions of professional aviation language] : Ph. ... candidate of phil. sciences : 10.02.20. Kazan, 2008. 255 p. [in Russian].
4. Levochkin N.A. Uchebno-metodicheskoye posobiye dlya provedeniya zanyatiy po radio-telefonnoy svyazi "Zemlya – vozdukh" na angliyskom yazyke. [Educational and methodical manual for classes on radio-telephone communication "Earth – Air" in English]. Moscow : Tsentr podgotovki aviatsionnogo personala OAO "Aeroflot" , 2012. 191 p. [in Russian].
5. Podvoiska O., Zvarych L. Prahmatychna adaptatsiya tekstiv aviatsiynoyi tematyky. [Pragmatic Adaptation of the Aviation Texts]. *Scientific Bulletin of KSU. Series Linguistics*. 2018. Vol 1. No 31. p. 229. [in Ukrainian].
6. Retsker YA.I. Teoriya perevoda i perevodcheskaya praktika [Translation Theory and Practice]. Moscow : R. Valent , 2009. 240 p. [in Russian].
7. Hailey A. Aeroport : roman per. s angl. T. Kudryavtseva, T. Ozerskaya [Airport: A novel translated from English by T. Kudryavtseva, T. Ozerskaya]. Kiev : TsNML; Moscow : Astrel, 2011. 414 p. [in Russian].
8. Hailey A. Airport. Aus dem Amerikanischen von Wilm W. Elwenspoek Ullstein Ungekürzte Ausgabe. Frankfurt/M, Berlin, Ullstein GmbH, 1980. 486 S. [in German].
9. Hailey A. Airport. Saint Petersburg : Karo , 2013. 640 p.

УДК 378.14

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/48-3-24>

Наталя СТЕЦЕНКО,
orcid.org/0000-0001-7465-0426

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри галузевого перекладу та іноземних мов
Херсонського національного технічного університету
(Херсон, Україна) NataStetsenko@ukr.net*

ДОМАШНЄ ЧИТАННЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ ПРОФЕСІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ

Актуальність проблеми дослідження визначається ростом значущості ефективного читання іншомовних професійних текстів в умовах модернізації вищої освіти та інформатизації суспільства. Процес формування іншомовної професійної компетентності у технічних університетах пов'язаний із низкою проблем. Одна з них – відсутність ефективних методик навчання читання іншомовних професійних текстів.

У статті мова йде про домашнє читання як важливий аспект дисципліни «Іноземна мова». Домашнє читання розглядається як форма організації самостійної позааудиторної навчальної роботи, коли студент читає рекомендований або самостійно відібраний текст вдома з метою отримання змістовної інформації й подальшої її передачі. Визначено освітню, розвивальну, навчальну функції домашнього читання. Представлено основні фактори відбору текстового матеріалу: професійна орієнтація; ступінь складності та рівень підготовки студентів; новизна й актуальність інформації; автентичність; структура та зміст.

Доведено, що регулярне читання додаткових текстів за спеціальністю та художніх творів відповідної тематики іноземною мовою є одним з важливих завдань навчання у технічному виші на сучасному етапі. Домашнє читання дозволяє більш якісно засвоїти академічні знання; формує загальнонавчальні компетентності, що створює підґрунтя для ефективного використання іноземної мови для спілкування у професійній та науковій діяльності.

Запропоновані методичні прийоми організації домашнього читання спрямовані на розвиток умінь професійно орієнтованого іншомовного читання до рівня іншомовної професійно-комунікативної компетенції.

Результатом використання запропонованого комплексу вправ і завдань є уміння, що необхідні випускникам технічних університетів для розв'язання професійних задач, у яких часто доводиться критично оцінювати конкретну інформацію з великого обсягу даних, аналізувати її для використання у своїй професійній діяльності.

Ключові слова: навчання читанню, домашнє читання, іноземна мова, заклади вищої технічної освіти.

Natalia STETSENKO,
orcid.org/0000-0001-7465-0426
Candidate of Pedagogical Sciences,

*Associate Professor at the Department of Translation and Foreign Languages
Kherson National Technical University
(Kherson, Ukraine) NataStetsenko@ukr.net*

HOME READING AS A MEANS OF FORMATION OF FOREIGN LANGUAGE PROFESSIONAL AND COMMUNICATION COMPETENCE OF TECHNICAL UNIVERSITIES' STUDENTS

The relevance of the presented research is determined by a large enhancement of efficient reading some foreign field-specific texts at the time of modernization a higher education system and society technologization. The process of developing a range of skills in foreign language competence at technical universities faces some issues. One of them is a lack of efficient educational methodologies in foreign language reading.

The article looks at reading skills as one of the main aspects of teaching a student a subject "Foreign Language". Home reading is considered therefore as a tool for integration in some extracurricular education. Its purpose is to provide students with some recommended literature for extra reading or to engage them to choose some texts on their own, work it through and share their opinion with others.

The study represents an educational, developmental, and teaching function of home reading. The author reveals some grounding aspects in choosing reading material, they incorporate an educational purpose of the text, a level of foreign language competence and a level of student's competence as well as the novelty and relevance of information in a text, uniqueness of the text, its structure, and content.

The article proclaims that regular home reading assignments which comply with some specific educational topics that students learn during their study are important practices for teaching a foreign language at a technical university. The home reading allows students to understand some new topics more efficiently, build their general competencies that help them to use a foreign language fluently in various academic fields.

The study offers some methodological tools for organizing a home reading process to develop professional academic skills in foreign language reading and to build some professionally-oriented language competencies.

By incorporating some extra home reading assignments into teaching, a lecturer can develop a thorough language competence in students who study at technical universities. Alongside their ability to critical thinking, they establish a rigorous language proficiency in areas where language competence is crucial for further advancement. Students can learn how to analyze and systematize some read information from the home reading and logically convey their thoughts to others.

Key words: *teaching reading at a technical university, home reading, foreign language, institutions of higher technical educations.*

Постановка проблеми. Соціально-економічні перетворення та євроінтеграційні процеси, що відбуваються у сучасній Україні, передбачають необхідність удосконалення системи вищої професійної освіти з урахуванням потреб підготовки висококваліфікованих фахівців, які не лише володіють професійними знаннями певної галузі, а й мають достатньо високий рівень іншомовної підготовки.

У зв'язку з цим актуальним є завдання формування компетентності у читанні професійно спрямованої літератури іноземною мовою.

Читання особливо важливе для вищої школи, оскільки компетентним спеціалістом вважається той, хто здатен продуктивно засвоювати інформацію, перетворювати її на особистісне знання й активно використовувати для розв'язання різноманітних завдань у професійній діяльності.

Однак, реалії сьогодення, пов'язані з широким використанням сучасних інформаційних технологій, комп'ютерів (особливо під час комп'ютерних ігор), призводить до фрагментарності, поверховості сприйняття інформації, обмеженості лексичного запасу студентів. А це, у свою чергу, впливає на їх здатність продуктивно осмислювати великі за обсягом тексти під час навчальної діяльності.

Читання іноземною мовою займає особливе місце серед інших видів мовленнєвої діяльності за поширенням, доступністю та важливістю. Вважається, що сформоване у студентів уміння читати – найбільш стійке і довготривале, на відміну від інших видів мовленнєвої діяльності. За результатами досліджень А. Johns читання розглядалося як найважливіше з чотирьох умінь, слухання було другим за важливістю, письмо – третім і останнім йшло говоріння (Фоломкина, 2005: 225). Якщо в усному мовленні продуктивні уміння тих, хто навчається, без практики незабаром втрачаються, то здатність розуміти текст зберігається довго. Крім того, писемні тексти англійською мовою легко доступні, що дозволяє розвивати уміння читати іноземною мовою і після навчання у виші, незалежно від різних життєвих обставин молодого фахівця (Барабанова, 2005 : 315).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До проблеми навчання читанню іншомовних професійних текстів зверталось багато дослідників. Зокрема, зміст та завдання навчання читання розкрито у роботах Г.Барабанова, З. Кличнікова, Б. Лапідус, Г. Рогова, Т. Серова, С. Фоломкиної; питання відбору текстів для навчання проаналізовано у публікаціях О.Гончарова, Н. Євлухіної, А. Миролубова, Л. Смелякової, С. Шевченка. Методику навчання читання публіцистичних текстів відображено у наукових розвідках О. Бирюк, а художніх текстів – Т. Вдовіної.

Однак, використання такої форми навчання як “домашнє читання” в іншомовній підготовці студентів технічних вишів не знайшло достатнього висвітлення у науково-методичній літературі.

Мета статті – розкрити роль домашнього читання як засобу формування іншомовної комунікативної компетентності студентів технічних університетів.

Виклад основного матеріалу. У процесі навчання іноземної мови велике значення надається такому аспекту як читання, що складає майже 50% мовленнєвої діяльності, оскільки є найдоступнішим каналом отримання інформації у друкованому та електронному вигляді. Метою курсу іноземної мови у технічному університеті є підвищення рівня володіння іноземною мовою; розвиток комунікативної компетенції, достатньої для розв'язання соціально-комунікативних завдань у різних сферах діяльності, у тому числі професійній і науковій. Однак, не велика кількість годин, що надається для вивчення іноземної мови та традиційна практика організації навчальних занять, що включає переклад нових лексичних одиниць, повторення граматичних правил, читання текстів з подальшим перекладом, відповіді на питання за змістом прочитаного, дуже часто не потребують навіть глибокого осмислення інформації (Стеценко, 2018: 86). Крім того, робота з текстами професійного спрямування часто ускладнюється тим, що студенти, об'єднані в одну групу, мають різні рівні іншомовної підготовки. Це часто унеможливує одночасне рівномірне навчання студентів. Тому виникає потреба у раціональному поєднанні

аудиторної та позааудиторної роботи у вивченні іноземної мови, що дозволить створити кожному студенту власну траєкторію розвитку з урахуванням можливостей і потреб. На нашу думку, таким способом роботи може бути домашнє читання.

У своєму дослідженні ми виходимо із визначення домашнього читання як форми організації самостійної позааудиторної навчальної роботи, коли студент читає рекомендований або самостійно відібраний текст вдома з метою отримання змістовної інформації й подальшої її передачі. Контроль домашнього читання здійснюється на занятті або у позааудиторний час (Азимов, 2009: 239).

Основні функції домашнього читання полягають у наступному:

– розвиток комунікативних умінь читання як особливого виду людської діяльності й одного з видів мовленнєвої діяльності;

– формування умінь так званого “інтелектуального й комунікативного читання”, що передбачає інтерпретацію прочитаного, співвіднесення змісту твору із власним досвідом та уміння висловити своє розуміння проблем (Константинова, 2013 : 226).

Н. Селиванова виокремлює освітню, розвивальну, навчальну функції домашнього читання (Селиванова, 2004 : 25).

Освітня функція – культуротворча, що забезпечує зберігання, передачу й розвиток загальноосвітньої культури особистості засобами літературно-художнього компоненту, що надає доступ до іншої національної культури. **Розвивальна функція** – формує самостійне естетичне ставлення до оточуючого світу, критичне, творче мислення у процесі знайомства з творами зарубіжної літератури. **Навчальна функція** – формує уміння так званого “інтелектуального й комунікативного читання”, співвіднесення змісту твору із своїм власним досвідом й уміння аргументовано викласти своє розуміння проблем, що піднімаються у творі.

Для домашнього читання у технічних університетах можуть використовуватися як художні твори, так і професійна література, тобто тексти, що містять професійно-орієнтовану інформацію. Це можуть бути різні розповіді, статті, документи та ін., що надають певні відомості про оточуючий світ, інформацію для роздумів, слугують підвищенню рівня професійної та іншомовної грамотності.

Дослідники проблеми організації домашнього читання Ю. Давиденко, Н.Коряковцева виділяють наступні фактори для відбору текстового матеріалу:

1. Професійна орієнтація текстів, що передбачає обов’язкове включення елементарних понять,

термінів, фактів, що стануть у нагоді студентам у їх професійній діяльності (Давиденко, 2017: 53).

2. Ступінь складності матеріалу та рівень підготовки студентів (Давиденко, 2017: 53). Оскільки студенти не завжди мають високий рівень володіння іноземною мовою, то на початковому етапі текст не має бути перевантаженим складними граматичними конструкціями та професійною лексикою. Цей фактор значно впливає на розуміння й переклад прочитаного. Тому при доборі текстів для домашнього читання слід рухатися від простого до складного й враховувати принцип доступності.

3. Новизна та актуальність інформації. Такий підхід буде стимулювати студентів до читання текстів (Коряковцева, 2002: 176).

4. Автентичність текстів. Текст має бути продуктом мовленнєвої діяльності носіїв мови, а не адаптованим. Автентичність створює та показує реальне використання різних конструкцій і наближає студентів до розуміння іншомовної культури. Використання автентичних текстів за спеціальністю надає студентам можливість порівняти інформацію з матеріалом, що вивчався на заняттях з основних предметів рідною мовою. Таким чином реалізується принцип професійної спрямованості викладання дисципліни (Писарева, 1976: 15).

5. Структура та зміст тексту. Тексти мають бути структуровані так, щоб наступні тексти та вправи опирались на попередні, повторювали й розвивали раніше вивчений матеріал з метою формування, закріплення й удосконалення мовленнєвих умінь та навичок.

Організація домашнього читання має базуватися на принципах особистісно-орієнтованого та особистісно-діяльнісного підходів до навчання іноземної мови; спрямоване на формування у студентів комплексу академічних навичок читання у процесі самостійної підготовки й контролю викладача. Такий підхід дає можливість опанувати професійною термінологією й спеціальною лексикою; удосконалити знання з граматики; сформувати уміння логічно й послідовно формулювати думки іноземною мовою.

Поетапне оволодіння навичками читання іншомовного тексту може відбуватися за принципом – від простих завдань до більш складних.

На передтекстовому етапі формуються, перш за все, прогностичні уміння: організовується робота із заголовком та ключовими словами. Студенти висловлюють припущення про тему статті й пропонують свій погляд на структуру тексту, спираючись на ключові слова. Таке завдання дозволяє творчо підійти до запропонованої теми й перевірити наскільки власні припущення співпадають з авторськими. Важливо при цьому вдало

підібрати тексти. Найбільше підійдуть наукові статті за напрямом підготовки студентів, у назвах яких є вказівка на предмет та об'єкт; конкретизуються методи або умови проведеного дослідження.

На першому етапі формується вміння розуміти граматичну структуру речення, читати смисловими групами, розуміти слова, що відображають зв'язок між елементами тексту, в результаті чого формується вміння самостійно долати мовленнєві труднощі у ході читання й навички змістового прогнозування.

На цьому етапі тексти можуть бути великими, але не складними з точки зору лексико-граматичного оформлення. Студенти читають текст без перекладу за період часу, що визначається викладачем. Перевіряється лише розуміння основної інформації. Перший етап готує читачів до вміння прогнозувати зміст тексту за назвою. Для цього студентам пропонуються такі види завдань: знайти еквіваленти англійських слів та виразів; виписати ключові слова й словосполучення; підібрати синоніми/антоніми до слова; записати вихідні дані тексту; висловити припущення щодо змісту тексту, виходячи з його назви; підтвердити чи спростувати припущення після читання тексту.

На наступному етапі відбувається смисловий аналіз тексту. Основне завдання етапу – поділ тексту на смислові частини, пошук головної інформації кожної смислової частини тексту. На цьому етапі рекомендується виконувати такі вправи: обрати основне речення відповідно до змісту тексту; перекласти окремі словосполучення; перекласти речення, з урахуванням їх граматичної структури; підібрати речення українською мовою, що ідентичне англійському; завершити речення відповідно до змісту тексту; визначити абзац, що є узагальнюючим; розділити текст на логічні частини; підібрати назви до кожної частини та виділити головні речення; скласти план переказу; зробити висновки; підтвердити чи спростувати власне припущення про зміст тексту.

Мета третього етапу – сформувати вміння аналізувати понятійний апарат та засвоїти відповідну професійну термінологію.

Основне завдання – підготовка до самостійного висловлювання за темою, визначення композиційної структури тексту, формування навичок реферування, анотування. Для цього можна запропонувати такі навчальні завдання: знайти в абзацах тексту факти, що доповнюють тематику інших абзаців; доповнити зміст речень; використовуючи власні міркування, дати відповіді на запитання; скласти коротке повідомлення за прочитаним текстом; скласти план відповідно до логічної структури тексту; підготувати виступ за темою; виділити у тексті вступ, основну частину, підсумок; написати анотацію; підготувати проблемні питання для обговорення; підготувати

переказ або розповідь, використовуючи ключові слова, вислови з тексту.

Четвертий етап спрямований на підготовку професійного висловлювання з використанням системи мовленнєвих засобів, що задіяні у процесі наукової комунікації. На цьому етапі виконуються наступні навчальні завдання: коротко викласти зміст тексту за схемою: заголовок, основна ідея; висновки автора; узагальнити зміст абзаців, представити кожен абзац одним реченням; знайти речення, що є висновками з кожного абзацу; виділити в тексті речення, що можна включити в реферат; підготувати реферат за прочитаним текстом; написати анотацію з використанням відповідних кліше; представити результати у вигляді доповіді на конференцію тощо (Попова, 2018: 32).

Для організації домашнього читання можна запропонувати статті сучасних англійських журналів, що містять актуальну й цікаву з професійної точки зору інформацію та допоможуть у вдосконаленні знань з технічної англійської мови.

Наприклад, Wired, що друкується видавничим домом Conde Nast. Журнал містить статті про новітні технології, сучасні й майбутні тенденції технологічного розвитку та їх вплив на культуру, економіку й політику. На сайті журналу можна обрати матеріал для читання, що цікавить студентів певного напрямку підготовки й пов'язаний з їх майбутньою професійною діяльністю.

Mashable – це цифровий засіб інформації, що пише про бізнес, культуру, соціальні проблеми. У розділі “Tech” можна знайти останні новини та цікаві матеріали про відомі технологічні тренди. Крім того, матеріал для читання можна доповнити відеороликами з теми, що дасть можливість не лише прочитати, а й почути інформацію та розвивати навички аудіювання.

На нашу думку, використання англійських інтернет-засобів масової інформації з метою організації домашнього читання студентів технічних університетів може стати предметом окремого дослідження.

Таким чином, можемо зробити наступні **висновки** про важливість використання домашнього читання в опануванні іноземної мови студентами технічних університетів.

Регулярне читання додаткових текстів за спеціальністю та художніх творів відповідної тематики іноземною мовою є одним із важливих завдань навчання у технічному виші на сучасному етапі. Домашнє читання дозволяє якісно засвоїти академічні знання; формує загальнонавчальні компетентності, що створює підґрунтя для ефективного використання іноземної мови для спілкування у професійній та науковій діяльності.

Запропоновані методичні прийоми організації домашнього читання спрямовані на розвиток умінь професійно орієнтованого іншомовного

читання до рівня іншомовної професійно-комунікативної компетенції.

Результатом використання запропонованого комплексу вправ і завдань є уміння, що необхідні випускникам технічних університетів для

розв'язання професійних задач, у яких часто доводиться критично оцінювати конкретну інформацію з великого обсягу даних, аналізувати її для використання у своїй професійній діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Азимов Э.Г. Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам). М. : ИКАР, 2009. 239 с.
2. Барабанова Г. В. Методика навчання професійно-орієнтованого читання у немовному ВНЗ : монографія. Київ, 2005. 315 с.
3. Давиденко Ю. Обучение автономному чтению на иностранном языке в техническом вузе. *Труды БГТУ*, 2017, Серия 4, № 1. С. 52–57.
4. Константинова Н.А. Домашнее чтение как одна из форм самостоятельной работы студентов при изучении немецкого языка. *Вестник КемГУ*, 2013, № 2(54), Т. 2. С. 224–227.
5. Коряковцева Н.Ф. Современная методика организации самостоятельной работы изучающих иностранный язык : пособие для учителей. М., 2002. 176 с.
6. Писарева Л.Н. Методика обучения чтению на первом курсе технического вуза (Требования к текстам) : автореф. дис. ... канд. пед. наук. М., 1976. С. 15–17.
7. Попова Т.В. Академическое чтение как средство формирования коммуникативной компетенции студентов. *Azimuth of Scientific Research: Pedagogy and Psychology*. 2018. Т. 7. № 3(24). С. 32.
8. Селиванова Н.А. Домашнее чтение – важный компонент содержания обучения иностранным языкам на неязыковых факультетах. Иностранные языки и инновационные технологии в образовательном пространстве технического вуза . 2004. № 4. С. 21–26.
9. Стеценко Н.М. Формування читацької компетентності студентів технічних вишів у процесі навчання іноземної мови. *Педагогічні науки*, 2018. Вип. 81, Т. 1. С. 84–88.
10. Фоломкина С.К. Обучение чтению на иностранном языке в неязыковом вузе. М., 2005. 225 с.
11. *Johns A. Text, role and context. Developing academic literacies*. NY : Cambridge University Press, 1997. 171 p.

REFERENCES

1. Azimov E.G. Novyy slovar' metodicheskikh terminov i ponyatiy (teoriya i praktika obucheniya yazykam. [A new dictionary of methodological terms and concepts (theory and practice of teaching languages)]. M., 2009. 239 s. [in Russian].
2. Barabanova G.V. Metodyka navchannya profesiyno-oriyentovanoho chytannya u nemovnomu VNZ : Monografiya [Methodology for teaching professionally-oriented reading in not linguistic university : Monograph]. Kyiv, 2005. 315 s. [in Ukrainian].
3. Davydenko U. Obucheniye avtonomnomu chteniyu na inostrannom yazyke v tekhnicheskome vuze. [Teaching autonomous reading in a foreign language at a technical university. Papers of BTU]. *Trudy BGU*, 2017, seriya 4, № 1, S. 52–57. 2017, issue 4. № 1. P. 52–57. [In Russian].
4. Konstantinova N.A. Domashneye chteniye kak odna iz form samostoyatel'noy raboty studentov pri izuchenii nemetskogo yazyka [Home reading as one of the forms of independent work of students in the study of the German language]. *Vestnik KemGu*, 2–13, № 2(54) T. 2. S. 224–227. [In Russian]
5. Koryakovceva N.F. Sovremennaya metodika organizatsii samostoyatel'noy raboty izuchayushchikh inostrannyi yazyk: posobiye dlya uchiteley. [Modern methods of organizing independent work of students of a foreign language: a guide for teachers] M., 2002. 176 s. [In Russian]
6. Pisareva L.N. Metodika obucheniya chteniyu na pervom kurse tekhnicheskogo vuza (Trebvaniya k tekstam). [Methods of teaching reading in the first year of a technical university (Requirements for texts). abstract of dissertation... candidate of ped.sciences.] M., 1976. S. 15–17. [In Russian]
7. Popova T.V. Akademicheskoye chteniye kak sredstvo formirovaniya kommunikativnoy kompetentsii studentov. [Academic reading as a means of forming the communicative competence of students]. *Azimuth of Scientific Research: Pedagogy and Psychology*. 2018. V. 7. No. 3 (24). S. 32. [In Russian].
8. Selivanova N.A. Domashneye chteniye – vazhnyy komponent soderzhaniya obucheniya inostrannym yazykam na neyazykovykh fakul'tetakh. Inostrannyye yazyki i innovatsionnyye tekhnologii v obrazovatel'nom prostranstve tekhnicheskogo vuza. [Home reading is an important component of the content of teaching foreign languages at non-linguistic faculties. *Foreign languages and innovative technologies in the educational space of a technical university*. 2004. № 4. S. 21–26. [In Russian].
9. Stetsenko N.M. Formuvannya chytatskoyi kompetentnosti studentiv tekhnichnykh vyshiv u protsesi navchannya inozemnoyi movy. *Pedahohichni nauky*, 2018. Vyp. 81, T. 1. С. 84–88. [Formation of reading competence of students of technical universities in the process of learning a foreign language]. *Pedagogical Sciences*, 2018. Issue. 81, Vol. 1. С. 84–88. [In Ukrainian].
10. Folomkina S.K. Obucheniye chteniyu na inostrannom yazyke v neyazykovom vuze. M., 2005. 225 s. [In Russian].
11. *Johns A. Text, role and context. Developing academic literacies*. NY : Cambridge University Press, 1997. 171 p.

UDC 821.161. 2

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/48-3-25>**Zinaida TSCHEPURNA,**

orcid.org/0000-0002-5133-7629

*Hochschullehrer, Lehrstuhl für Theorie, Praxis und Übersetzung der deutschen Sprache
Nationale Technische Universität der Ukraine "Kyiver Polytechnisches Institute Igor Sikorsky"
(Kyiw, Ukraine) zinaida0402@ukr.net***DER FREMDSPRACHENUNTERRICHT AN DER NATIONALEN TECHNISCHEN
UNIVERSITÄT DER UKRAINE „IGOR SIKORSKIY POLYTECHNISCHES
INSTITUT“: DIE RATIONALISIERUNGSMETHODEN**

Der Artikel befasst sich mit der Entwicklung und Verbesserung der landeskundlichen Kenntnisse bei Studierenden der Fachhochschulen, der Verbindung von landeskundlichen Aspekten mit der Sprachdidaktik des Deutschen sowie der besonderen Stellung von Fachtexten, lexikalischen Übungen zum Erlernen von Fachbegriffen und der Entwicklung von Monologen zum Thema, insbesondere an der Nationalen Technischen Universität der Ukraine „Kyiver polytechnisches Institute Igor Sikorsky“. In den letzten Jahrzehnten hat die Entwicklung der Sprachaktivitäten von KPI-Studenten aufgrund der Umsetzung des Hauptprinzips der modernen Methodik – des kommunikativen Zwecks des Erlernens einer Fremdsprache – an Bedeutung gewonnen. Internationale Veranstaltungen wie Konferenzen und Symposien, Geschäftskontakte und private Beziehungen zwischen Experten in unseren Ländern wirken positiv auf das Lernen aus. Themen und methodisches Vorgehen sollen dem Sprachunterricht als Arbeitsmittel entsprechen. Beim Spracherlernen wird in der TU dem Lesen eine der größten Bedeutungen beigemessen. Die dritte Vertiefungsstufe der Fremdsprachenbeherrschung dient der Entwicklung des Leseverständnisses anhand von Fachtexten. Solche Texte sind stilistisch durch Terminologie geprägt. Bekanntlich haben Begriffe vor allem internationale Bedeutungsbestandteile und werden etymologisch oft mit der Geschichte naturwissenschaftlicher Entdeckungen, technischer Erfindungen und ihrer Urheber in Verbindung gebracht, was die Kommunikation in der direkten beruflichen und geschäftlichen Tätigkeit von Menschen widerspiegelt.

In der gegenwärtigen Phase ist die Umsetzung innovativer Ansätze für den Fremdsprachenunterricht in der beruflichen Kommunikation ohne einen problemorientierten Ansatz nicht möglich. Der Hauptzweck dieses Ansatzes besteht darin, Problemsituationen zu schaffen. Die Entwicklung kreativer, beruflicher und kognitiver Aktivitäten der Schüler wird erfolgreich sein, wenn der Lehrer sie in die Begründung ihrer eigenen Sichtweise auf ein bestimmtes Problem einbezieht, was Gegenstand der Forschung wird.

Schlüsselwörter: Fachtext, Begriff, lexikalisches Material, Kompetenz, Kommunikation, Äußerungen, soziokulturelle Studien.

Зінаїда ЧЕПУРНА,

orcid.org/0000-0002-5133-7629

*старший викладач кафедри теорії, практики та перекладу німецької мови
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
(Київ, Україна) zinaida0402@ukr.net***УРОК ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В НАЦІОНАЛЬНОМУ ТЕХНІЧНОМУ
УНІВЕРСИТЕТІ УКРАЇНИ «КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ
ІМЕНІ ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО»: МЕТОДИ РАЦІОНАЛІЗАЦІЇ**

У статті йдеться про розвиток та вдосконалення країнознавчих навичок у студентів технічних вузів, поєднання вивчення культурних аспектів з лінгводидактикою на занятті з німецької мови, а також про особливе місце фахових текстів, лексичних вправ, спрямованих на засвоєння технічних термінів та розвиток монологічного мовлення по темі, зокрема у Національному технічному університеті України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». За останні кілька десятиліть розвиток мовної діяльності студентів КПІ набув значного значення завдяки реалізації головного принципу сучасної методики – комунікативної мети навчання іноземної мови. Міжнародні заходи, такі як конференції та симпозіуми, ділові контакти та приватні стосунки між експертами в наших країнах мають позитивний вплив на навчання. Тематика та методичні процедури мають відповідати викладанню мови як засобу. При формуванні мовних навичок у ТУ найбільше значення приділяється читанню. Третій поглиблений етап оволодіння іноземною мовою служить для розвитку розуміння читання на основі текстів спеціаліста. Такі тексти стилістично маркуються термінологією. Відомо, що терміни переважно мають інтернаціональні компоненти значення і етимологічно часто пов'язані з історією науко-

вих відкриттів, технічних винаходів та їх авторами, що відображає спілкування в безпосередній професійній та діловій діяльності людей.

На сучасному етапі реалізація інноваційних підходів до викладання іноземної мови професійного спілкування неможлива без проблемного підходу. Головною метою такого підходу є створення проблемних ситуацій. Розвиток творчої, професійної та пізнавальної діяльності студентів буде успішним, якщо викладач залучатиме їх до обґрунтування власної точки зору щодо певної проблеми, яка стає предметом дослідження.

Ключові слова: фаховий текст, термін, лексичний матеріал, компетенція, комунікація, висловлювання, соціокультурологія.

Zinaida CHEPURNA,

orcid.org/0000-0002-5133-7629

Senior Lecturer at the Department of Theory, Practice and Translation of German National Technical University of Ukraine, Kyiv Polytechnic Institute named after Igor Sikorsky (Kyiv, Ukraine) zinaida0402@ukr.net

THE FOREIGN LANGUAGE TEACHING AT THE NATIONAL TECHNICAL UNIVERSITY OF UKRAINE “IGOR SIKORSKI POLYTECHNICAL INSTITUTE”: THE RATIONALIZATION METHODS

The article deals with the development and improvement of local lore skills in students of technical universities, combining the study of cultural aspects with language didactics in German, as well as the special place of professional texts, lexical exercises aimed at learning technical terms and developing monologue on the topic, in particular at the National Technical University of Ukraine “Kyiv Polytechnic Institute named after Igor Sikorsky”. Over the past few decades, the development of language activities of KPI students has become significant due to the implementation of the main principle of modern methodology – the communicative purpose of learning a foreign language. International events such as conferences and symposiums, business contacts and private relations between experts in our countries have a positive impact on learning. Topics and methodological procedures should correspond to the teaching of language as a tool. In the formation of language skills in TU the greatest importance is given to reading. The third in-depth stage of mastering a foreign language serves to develop reading comprehension based on specialist texts. Such texts are stylistically marked by terminology. It is known that the terms have mainly international components of meaning and are etymologically often associated with the history of scientific discoveries, technical inventions and their authors, which reflects communication in the direct professional and business activities of people.

At the present stage, the implementation of innovative approaches to teaching a foreign language of professional communication is impossible without a problem-based approach. The main purpose of this approach is to create problem situations. The development of creative, professional and cognitive activities of students will be successful if the teacher involves them in substantiating their own point of view on a particular problem that becomes the subject of research.

Key words: professional text, term, lexical material, competence, communication, utterances, sociocultural studies.

Im Zeitalter der Globalisierung ist die Lebenswelt von Studenten nicht mehr ausschließlich durch ihre Muttersprache geprägt. Bereits im frühen Kindesalter begegnen sie anderen Sprachen und Kulturen. Viele Menschen wachsen zudem mehrsprachig auf. Im Fremdsprachenunterricht erhalten die Studenten systematische Einblicke in andere Kulturen und lernen, in interkulturellen Situationen erfolgreich zu kommunizieren. Austauschprogramme oder Partnerschaften ergänzen den Fremdsprachenunterricht durch lebendige Sprachpraxis.

Der Fremdspracherwerb zwecks der menschlichen Kommunikation setzt die Aneignung gewisser landeskundlicher Kenntnisse voraus. **Das Problem** besteht darin, dass an den Technischen Universitäten die Verknüpfung der kulturellen Aspekte mit der Linguodidaktik nur im Rahmen des Deutschunterrichts zustande kommen kann, weil die auf Landeskunde bezogenen Vorlesungen im Programm nicht vorgesehen sind. Die

gegenwertigen Entwicklungstendenzen in der Methodik des Fremdsprachenunterrichts kommen in der kommunikativen Zielstellung zum Ausdruck so, dass die auf ein Fachgebiet bezogene sprachliche Kompetenz der Studierenden eine Verständigung in bestimmten kommunikativen Situationen in begrenztem Fachbereich ermöglicht.

Ein Mittel zur Optimierung und Individualisierung der sprachlichen Weiterbildung, zur Verbesserung der Effizienz des Lernmanagements in spezifischen Hochschuleinrichtungen sind die Erstellung von Programmen und Lehrmethoden bei der Einbeziehung von Software. Bei einer begrenzten Zahl von Unterrichtsstunden im Fach "Fremdsprache" werden für Studierende nichtsprachlicher Hochschulen alle Möglichkeiten durch die Entwicklung und Umsetzung von pädagogischen und methodischen Komplexe gewährleistet, die die realen Bedürfnisse des Lernens und der Lernfächer für ihre weitere wissenschaftliche Tätigkeit und berufliche Laufbahn

berücksichtigen. In Bezug auf ein modernes Konzept der Sprachausbildung von Studierenden nichtsprachlicher Fachrichtungen sollten Bildungs- und Methodenkomplexe spezifische Bedingungen für das Erlernen einer Fremdsprache an einer Hochschule widerspiegeln. Danach streben alle Lehrkräfte von KPI und sehen alles das als ihre wichtigste und vorrangigste Aufgabe.

Das Zusammenwachsen Europas und der Welt, die Zuwanderung von Menschen aus anderen Sprach- und Kulturkreisen und die modernen Technologien bringen neue Herausforderungen auf sozialem, wirtschaftlichem und kulturellem Gebiet mit sich. Dem Erlernen von Fremdsprachen kommt in diesem Umfeld eine große Bedeutung zu, denn Fremdsprachenkenntnisse tragen in hohem Maße zum gegenseitigen Verständnis und friedlichen Zusammenleben bei. Sie vermitteln Einsichten in Wertvorstellungen und Lebensgestaltung anderer Völker und helfen, deren Mentalität besser zu verstehen.

In allen Studiengängen am „Kyiver polytechnischen Institut Igor Sikorsky“ belegen die Studenten eine Fremdsprache als Wahl-Pflichtfach. Die Sprachanforderungen für das Bachelor- oder Master-Studium sind in der Studienordnung Ihres Studiengangs festgeschrieben.

Lehrbücher, verschiedene visuelle Hilfsmittel, Audio- und Videomaterialien, Computer und technische Mittel, die im Bildungskomplex verwendet werden, ermöglichen den Studierenden, nonverbale Spezialisierungen in der fremdsprachigen beruflichen Kommunikation. Traditionelle Ausbildungsmaterialien werden durch elektronische Kurse oder Lehrbücher unterstützt, multimediale Trainingsprogramme. Elektronische Lehrbücher, Workshops, multimediale Trainingsprogramme können nicht nur für die Bearbeitung von Sprachmaterial, sondern auch für die Entwicklung von Grundtypen benutzt werden.

Derzeit ist die Umsetzung von innovativen Lehrensätzen bei der fremdsprachigen professionellen Kommunikation ohne Probleme nicht möglich.

Der Hauptzweck dieses Ansatzes besteht darin, Problemsituationen zu schaffen. Die Entwicklung kreativer, beruflicher und kognitiver Aktivitäten der Studierenden wird erfolgreich, wenn die Lehrkräfte sie zur Begründung ihres eigenen Standpunkts einbeziehen, der ein Gegenstand der Forschung wird. Die kognitiven Aktivitäten der Studenten umfassen Phasen der Suche, Analyse und

Lösung, was eine Aktualisierung der Kenntnisse und Fähigkeiten erfordert. Die Grundlage dieses Systems ist die Konstruktion des Lernens auf der kreativen Wissensaneignung im Prozess

selbstständiger, individueller oder Gruppenaktivitäten zur Durchführung einer beruflichen Aufgabe mit obligatorischer Präsentation des Ergebnisses. Die Methode der Projekte ist in der Weltpädagogik nicht grundlegend neu. Entwickelt von dem amerikanischen Philosophen J. Dewey in den 1920er Jahren in den Vereinigten Staaten, war es ein Vorschlag, das Lernen auf aktiver Basis durch die entsprechenden Aktivitäten des Studierenden aufzubauen, da sein eigenes Interesse an diesem Wissen berücksichtigt wird. Das praktische Ziel des Fremdsprachenunterrichts in der Projektmethode ist die Bildung von Sprachfähigkeiten und kommunikativer Kompetenz der Studierenden (Fähigkeiten und Fähigkeiten des Sprechens, Hörens, Lesens und Schreibens) auf der Grundlage einer durch Fach und Sprache begrenzten Kommunikation

Die ständig zu erweiternden vielseitigen Beziehungen zwischen deutschen und ukrainischen Fachschulen, die Durchführung der gemeinsamen wissenschaftlichen und technischen Forschungen, Gründung der Gemeinschaftsunternehmen, der Austausch von Lehrern, Studenten und Wissenschaftlern sowie Integrationsprozesse in Europa erfordern eine gewisse Präzisierung der Lernziele unter den soziologischen Aspekt. Dementsprechend sind die Inhalte und methodische Verfahren des Deutschunterrichts auszuwählen. Dieses Problem wird differenziert je nach der Sprachtätigkeitsart in drei Etappen des Lernprozesses gelöst.

In den letzten Veröffentlichungen von N. Sajenko wurde diesen Fragen viel Aufmerksamkeit gewidmet.

Frau Sajenko betont, dass bei der Entwicklung des sprachlichen Könnens an der TU der größte Wert auf das Lesen gelegt wird. Der Entwicklung des verstehenden Lesens anhand der Fachtexte dient die dritte Fortgeschrittenenstufe des Fremdspracherwerbs. Stilistisch sind solche Texte durch die Terminologie markiert. Es ist bekannt, dass die Termini überwiegend internationale Bedeutungskomponenten aufweisen und etymologisch oft mit der Geschichte der Wissenschaftlichen Entdeckungen, technischen Erfindungen sowie deren Autoren verbunden sind. Darunter gibt es Termini, welche von dem deutschen Wortstamm abgeleitet sind, z.B. *der Dieselmotor*. Das ist ein Verbrennungsmotor, benannt nach Rudolf Diesel, einem deutschen Ingenieur, der 1892 auf die Idee der Erfindung des Motors kam.

Die grundlegende Behandlung der Termini mit kulturellen Bedeutungskomponenten trägt zur Lösung einer wichtigen methodischen Aufgabe bei, nämlich zur Verknüpfung der willkürlichen und der unwillkürlichen Einprägung der lexikalischen Einheiten im Deutschunterricht, was laut der psychologischen Aufgaben zur sicheren Fixierung der

Wörter im langfristigen Gedächtnis der Studierenden führt.

Die letzten Veröffentlichungen. Mit dem Thema der Verbesserung von Rationalisierung des Fremdsprachenunterrichts beschäftigten sich viele Wissenschaftler, darunter sind einige von ihnen: G. Kiteigorodskaja, O. Kapinus, G. Losanov, N. Sajenko, I. Popko und andere. Laut O. Kapinus werden auf solche Weise lexikalische Kenntnisse quantitativ bereichert und qualitativ vervollkommenet (Капінус, 2012: 145). Gleichzeitig wird die Aufmerksamkeit der Studenten auf die nationale Spezifik des Wortschatzes gelenkt. Die Ergänzungen zur Entwicklung der Wissenschaft und Technik in Deutschland helfen den Studenten, den von den deutschen Wissenschaftlern in ihrem Fachbereich geleisteten Beitrag objektiv einzuschätzen.

Die wichtigste Bedingung für die Verknüpfung der Entwicklung der Lesefertigkeiten mit dem soziokulturologischen Aspekt des Lehrprozesses bildet jedoch die Auswahl von professionell orientierten Texten auf Grund deren Typologie, welche auf den psychologischen, linguistischen und landeskundlichen Besonderheiten der Texte basiert. Aus der thematischen Sicht sollen diese Texte den gegenwertigen Stand der deutschen grundlegenden und angewandten Wissenschaftszweige, Problematik konkreter wissenschaftlich-technischen Forschungen, Entwicklung moderner technologischer Verfahren, fortschrittliche Tendenzen in der Wissenschaft wiedergeben (Саєнко, 2012: 31; Саєнко, 2012:45). **Das Ziel** des Artikels ist die Auswahl und die Systematisierung der Fachtexte, anhand deren der Deutschunterricht in KPI rationalisiert und von uns bei der Unterstützung der Mitarbeiter des Goethe-Instituts erfolgreich erreicht wird. Die fruchtbare Zusammenarbeit der Nationalen technischen Universität der Ukraine „KPI“ mit dem Goethe-Institut und DAAD dauert schon seit vielen Jahren. Im KPI unterrichteten und unterrichten die besten Mitarbeiter von DAAD. Die Ergebnisse dieser Mitarbeit sind spürbar: einige Studenten setzen ihr Studium an verschiedenen Universitäten von Deutschland fort. Später kommen sie als erfahrene Fachleute in die Ukraine zurück.

Die große Arbeit, die von den Mitarbeitern des Goethe-Instituts bei der Förderung der deutschen Sprache, Kultur und Geschichte geleistet wird, spielt eine bedeutende Rolle in der Verwirklichung des soziokulturologischen Aspekte im Deutschunterricht an der TU.

Gute Möglichkeiten werden in Unterricht für die Gestaltung eines ganzen Bildes über Deutschland geschaffen. Wegen der fehlenden Grundbegriffe aus

dem technischen Bereich sind die Studenten der jüngeren Semester nicht in der Lage, Fachtexte zu lesen, weil an der TU die Fachausbildung erst vom 3. Studienjahr an beginnt. Die für die Anfangsetappe geeigneten Texte weisen dem Inhalt nach einen allgemeinen technischen Charakter auf. Entsprechend der in der Sprachwissenschaft angenommenen Stratifikation der Lexik der wissenschaftlichen Texte, darunter allgemein gebräuchliche, wissenschaftliche und terminologische Lexik, bilden die ersten Stillschichten den Lexikbestand der allgemeintechnischen Texte.

Die lexikalischen Einheiten der beiden Wortgruppen, die in den wissenschaftlich-technischen Texten anzutreffen sind, werden unter dem Überbegriff „allgemein-literarische Lexik“ zusammengefasst. Zwei Tausend Wörter dieser Art können lexikalische Grundlagen sowohl allgemeintechnischer, als auch allgemeinliterarischer Texte bilden. Deshalb kann man annehmen, dass die lexikalischen Kenntnisse auf der Anfangsstufe des Fremdsprachenunterrichts an der TU anhand der landeskundlichen Texte am besten zu vermitteln sind: (Саєнко, 2012: 57). Diese Texte weisen einen durch außerlinguistische Faktoren bestimmten und national gefärbten Hintergrund auf. Thematisch angeordnete Texte sind in den folgenden Themenkreisen zu finden: „Geographische Lage Deutschlands“, „Hauptstadt und die größten deutschen Städte“, „Bildungswesen in Deutschland“, „Kranken- und Sozialversicherung“, „Deutsche Literatur“ usw.

Der Unterricht ist klar strukturiert und orientiert sich am Europäischen Referenzrahmen. Moderne Medien, aktuelles Kursmaterial und die Verknüpfung von Text- und Wortschatzarbeit, Grammatik und Phonetik mit Konversation ermöglichen effektives Lernen.

Die Vermittlung des Lesens ist sprachlich und thematisch mit der Entwicklung des verstehenden Hörens, einer anderen rezeptiven Sprachtätigkeit, verknüpft (Попко, 2003:278-284). Darüber hinaus ist das verstehende Hören durch die ihm immanente Perzeption zu einer Komponente des Kommunikationsaktes geworden, was eine unabdingbare Verbindung des verstehenden Hörens mit dem Sprechen im Unterrichtsprozess erfordert.

In den letzten Jahrzehnten hat die Entwicklung der Sprachtätigkeit bei der Studenten der TU durch die Realisierung des Hauptprinzips der modernen Methodik, d.h. der kommunikativen Zielstellung des Fremdsprachenunterrichts wesentlich an Bedeutung gewonnen. Einen lernfördernden Einfluss üben dabei internationale Veranstaltungen aus, wie Konferenzen und Symposien, Geschäftskontakte sowie Privatbeziehungen der Fachleute unserer Länder. Die

Thematik und die methodischen Verfahren sollen bei der Vermittlung der Sprache als Verständigungsmittel im unmittelbaren Fach- und Geschäftsverkehr der Menschen miteinander übereinstimmen.

Im Deutschunterricht finden deshalb modellierte Diskussionen und Rollenspiele in bestimmten Fach- und Geschäftsbereichen eine breite Anwendung. Das professionell orientierte dialogische Sprechen in Form eines Geschäftsspiels befähigt die Studierenden die sprachlichen Mittel in Übereinstimmung mit den Aufgaben und Kommunikationsbedingungen zu gebrauchen, den Sprachverkehr unter Berücksichtigung der sozialen Verhaltensnormen sowie kommunikativer Zweckmäßigkeit der Aussagen zu gestalten. Die Rollenspiele solcher Art stellen Modelle dar, die das Verhalten der Partner im Berufsleben der künftigen Ingenieure imitieren, wodurch die professionellen Kenntnisse und Fähigkeiten der Letzteren vervollkommen werden. Zu diesem Zweck werden folgende Sprechsituationen benutzt: „Internationale Ausstellungen bzw. Messen“, „Besichtigung eines Betriebslabors in Deutschland“, „Firmenbesuch von ukrainischen Fachleuten in Deutschland“ u. a. Zu den wichtigsten Sozialrollen der Gesprächspartner zählen solche Rollen wie: Generaldirektor des Unternehmens, Oberingenieur, Technologe, stellvertretender Geschäftsleiter, Ingenieur-Mechaniker, Konstrukteur, Produktionsmeister, Leiter der technischen Abteilung, Laborleiter, Facharbeiter, Wirtschaftler, Firmenvertreter, Ausstellungsleiter, Produktionsleiter, Geschäftsleiter, Wirtschaftsberater, Geschäftsführer u. a.

Sehr beliebt unter Studenten und Lektoren der TU ist die Methodik der intensiven Fremdsprachenerwerbs auf Grund der mündlichen Sprachkommunikation, welche auf den wissenschaftlichen Beiträgen zu Fragen der Suggestologie und Suggestopädie von G. Losanov und G.A. Kiteigorodskaja beruht. Durch den intensiven Deutschunterricht in speziell

eingerrichteten Räumen, die Anwendung von audiovisuellen Lehrmitteln mit dem landeskundlichen Inhalt wird den Studenten der TU die Möglichkeit geboten, die Sprachfähigkeiten und -fertigkeiten in der deutschen Sprache in kürzester Zeit anzueignen und gleichzeitig die Motivation zur Spracherlernung aufgrund der Vermittlung der deutschen Kultur und Geschichte zu fördern: (Саєнко, 2012: 45).

Den Forderungen der Zeit entsprechend, werden immer mehr Seminare und Vorlesungen in einer Fremdsprache angeboten, obwohl sich Studierende und Dozenten eigentlich auf Ukrainisch leichter verständigen könnten. Und dann stellt sich immer wieder die Frage: Funktioniert das Lernen in einer Fremdsprache genauso gut wie in der Muttersprache? Aber wenn die Studierenden etwas aufschreiben und selbst formulieren sollen, dann ist da in der Fremdsprache eine große Einschränkung nachweisbar. Wir vermuteten, das wäre ein Reproduktionsproblem, dass sie einfach nicht so gut schreiben können. Aber es hängt, von der Schwierigkeit des Textes ab. Wir reden also über Verständnisprobleme, die dann auftreten, wenn Studierende schwierigere Aufgaben in Englisch oder in Deutsch erledigen sollen.

Schlussfolgerungen. An heutige Ingenieure und wissenschaftliche Mitarbeiter wird die Forderung nach dem Erlernen des produktiven bzw. kreativen Schreibens (creative writing) gestellt. Die durchgehende Computerisierung der Produktion der Anschluss der Ukraine an internationale Banken- und Produktionssysteme verlangen von den Hochschulabsolventen die Entwicklung weiterer sprachlicher Fähigkeiten. Darunter sind die Abfassung der technischen Unterlagen und der Briefwechsel gemäß den angenommenen internationalen Normen zu erwähnen. Die Studenten der fortgeschrittenen Etappe lernen Geschäftsbriefe, Zulassungsscheine sowie Stücklisten in der deutschen Sprache schreiben.

VERWEISE

1. Капінус О. Л. Формування комунікативної компетенції у студентів вищих технічних навчальних закладів в процесі навчання іноземної мови. *Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах*. Зб. наукових праць. Національний авіаційний університет, 2012 р. Вип. 25. С. 342.
2. Саєнко Н.С. Розвиток аксіологічного потенціалу студентів у навчанні іноземних мов. *Сучасні методи викладання іноземної мови професійного спрямування у вищій школі* : матеріали V Міжнародної наук.-практ. конф. 05–25 квітня 2012 р. Київ : НТУУ «КПІ», факультет лінгвістики, 2012 р. С. 32–34.
3. Саєнко Н.С. Формування соціальних і професійних якостей майбутніх інженерів у навчанні іноземних мов. *Сучасні підходи та інноваційні тенденції у викладанні іноземних мов* : матеріали VII Міжнародної наук.-практ. конф. 13 березня 2012 р. Київ : НТУУ «КПІ» ВПІ ВПК «Політехніка», 2012. С. 181–184.
4. Попко І.А. Сучасні тенденції у викладанні іноземних мов у вищих навчальних закладах. *Лінгвометодичні концепції викладання іноземних мов у немовних вищих навчальних закладах України* : зб. наукових статей учасників Всеукр. наук.-практ. конф., Київ : 2003. С. 278–294.
5. Сучасні принципи побудови та завдання системи вищої освіти в Німеччині. Розділ 2.1. Проблеми та перспективи розвитку вищої освіти сьогодні. *Портал освітньо-інформаційних послуг «Студентська консультація»*: веб-сайт. URL: <http://www.daad.org.ua/de/fachhochschulen1.htm> (дата звернення 06.01. 2022)

REFERENCES

1. Kapinus O. L. Formuvannia komunikatyvnoi kompetentsii u studentiv vyshchyykh tekhnichnykh navchalnykh zakladiv v protsesi navchannia inozemnoi movy. [Formation of communicative competence in students of higher technical educational institutions in the process of learning a foreign language]. Humanities education in technical higher educational institutions. Coll. scientific works. National Aviation University, 2012, ed. 25, p. 342 [in Ukrainian].
2. Saienko N.C. Rozvytok aksiolohichnoho potentsialu studentiv u navchanni inozemnykh mov. [Development of axiological potential of students in teaching foreign languages]. Modern methods of teaching a foreign language for professional purposes in higher education: materials of the V International scientific-practical. conf. April 05–25, 2012, Kyiv: NTUU "KPI", Faculty of Linguistics, pp. 32–34 [in Ukrainian].
3. Saienko N.C. Formuvannia sotsialnykh i profesiinykh yakosteï maibutnykh inzheneriv u navchanni inozemnykh mov. [Formation of social and professional qualities of future engineers in teaching foreign languages]. Modern approaches and innovative trends in foreign language teaching: Materials of the VII International Scientific-Practical Conference. March 13, Kyiv: NTUU "KPI" VPI VPK "Polytechnic", 2012, pp. 181–184 [in Ukrainian].
4. Popko I.A. Suchasni tendentsii u vykladanni inozemnykh mov u vyshchyykh navchalnykh zakladakh. [Current trends in the teaching of foreign languages in higher education]. Linguomethodical concepts of teaching foreign languages in non-language higher educational institutions of Ukraine: Coll. scientific articles participants All-Ukrainian scientific-practical Conf., Kyiv: 2003, pp. 278–294 [in Ukrainian].
5. Suchasni pryntsyipy pobudovy ta zavdannia systemy vyshchoi osvity v Nimechchyni. Rozdil 2.1. Problemy ta perspektyvy rozvytku vyshchoi osvity sohodni. [Modern principles of construction and tasks of the higher education system in Germany. Section 2.1. Problems and prospects for the development of higher education today]. Portal of educational and information services "Student Consultation": website. URL: <http://www.daad.org.ua/de/fachhochschulen1.htm> (access date 06.01. 2022) [in Ukrainian].

УДК 811.111'25:070(043.3)

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/48-3-26>**Катерина ШЕРЕМЕТА,**

orcid.org/0000-0002-5935-954X

здобувачка ступеня «доктор філософії»,

викладачка кафедри теорії, практики та перекладу англійської мови,

Національного технічного університету України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

(Київ, Україна) sheremetakateryna12@gmail.com

КОРПУСНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСВІТНІХ ТЕРМІНІВ ФАХОВОЇ МОВИ ВИЩОЇ ОСВІТИ США

У статті висвітлено особливості використання термінологічних одиниць закладів вищої освіти США на основі корпусного аналізу, що охоплював ідентифікацію мовних даних за допомогою понятійно-категоріального аналізу; співвідношення мовних даних за допомогою статистичних методів; інтерпретацію отриманих результатів. За допомогою корпус-менеджеру AntConc у процесі аналізу корпусів, створених на основі освітніх каталогів американських закладів вищої освіти, проаналізовано та співставлено частотність використання освітніх термінів (*university* :: *college*, *education* :: *learning*, *curriculum* :: *schedule*) та їх сполучуваність. Встановлено, що термін «*education*» лідирує в кількісному порівнянні з терміном «*learning*» в усіх чотирьох корпусах, тому що позначає ширше поняття і є родовим відносно видового поняття «*learning*». З'ясовано, що в трьох з чотирьох створених корпусів кількісна розбіжність «*curriculum* :: *schedule*» на користь першого терміна пояснюється тим, що освітні каталоги закладів вищої освіти США описують різноманіття навчальних курсів та вимоги до них (*curriculum*), ніж зазначення графіку (*schedule*) здачі виконаних завдань. Виявлена наявність слова «*schedule*» та відсутність слова «*curriculum*» в корпусі, створеному на основі тексту освітнього каталогу Гарвардського коледжу. Це обґрунтовано тим фактом, що саме в освітньому каталозі цього першого американського закладу вищої освіти, який продовжує наслідувати традиції, започатковані з моменту свого заснування в 1636 р., описано та наголошено саме на певних часових термінах навчально-пізнавальної діяльності студентів або їх зміни. Встановлено, що частотність вживання термінів «*university* :: *college*» визначається типом та відповідно основним функційним призначенням того чи іншого американського закладу вищої освіти. Окреслено, що поняття «*college*» у вищій школі США вживається на позначення як самостійного закладу вищої освіти (з дворічним або чотирирічним терміном навчання), так і його підрозділу – аналога українському «факультет університету», а «*university*» є складним навчально-науковим і дослідницьким комплексом, до складу якого входить декілька коледжів, спеціалізованих шкіл з підготовки бакалаврів, магістрів та докторів філософії, а також лабораторії та різногалузеві науково-експериментальні центри.

Ключові слова: освітній термін, корпус, корпусний аналіз, фахова мова вищої освіти США.

Kateryna SHEREMETA,

orcid.org/0000-0002-5935-954X

PhD student,

Lecturer at the Department of Theory, Practice and Translation of the English Language

National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute"

(Kyiv, Ukraine) sheremetakateryna12@gmail.com

CORPUS-BASED STUDY OF EDUCATIONAL TERMS OF THE US HIGHER EDUCATION SPECIALIZED LANGUAGE

The article highlights the peculiarities of the use of terminological units of the US higher education institutions on the basis of corpus-based analysis, which includes the identification of language data through conceptual and categorical analysis; ratio of language data exploiting statistical methods; interpretation of the obtained results. With the help of the AntConc corpus manager in the process of analyzing the corpora created on the basis of educational catalogs of American higher education institutions, the frequency of the use of educational terms (*university* :: *college*, *education* :: *learning*, *curriculum* :: *schedule*) and their compatibility are analyzed and compared. It is established that the term "education" is in the lead in quantitative comparison with the term "learning" in all four corpora, because it denotes a broader concept and is generic to the specific concept of "learning". It is found that in three of the four created corpora, the quantitative discrepancy "curriculum :: schedule" in favor of the first term is explained by the fact that educational catalogs of the US higher education institutions describe the variety of courses and curriculum requirements rather than a schedule and performance. The presence of the word "schedule" and the absence of the word "curriculum" in the

corpus created on the basis of the text of the educational catalog of Harvard College is justified by the fact that it is in the educational catalog of this first American institution of higher education, which continues to follow traditions dating back to its founding in 1636, that certain periods of learning but not courses are emphasized. It is established that the frequency of use of the terms “university :: college” is determined by the type and, accordingly, the main functional purpose of an institution of higher education. It is outlined that the term “college” in the US higher education is used to denote both an independent higher education institution (with a two-year or four-year term of study) and its subdivision – analogous to the Ukrainian “university faculty”; and “university” is a complex educational, scientific and research complex, which includes several colleges, specialized schools for bachelors, masters and doctors of philosophy, as well as laboratories and multidisciplinary research centers.

Key words: educational term, corpus, corpus-based analysis, specialized language of higher education in the USA.

Постановка проблеми. Сьогодні США виступають в авангарді загальних глобалізаційних процесів суспільного розвитку «не лише внаслідок свого економічного добробуту та політичної сили, а й прогресивних напрямів в освітній сфері» (Федоренко, 2017: 187). Стрімкий розвиток вищої освіти США та динамічні процеси її модернізації відповідно до викликів сучасного суспільства засвідчують інноваційні лексико-семантичні процеси у фаховій мові цієї галузі, що вказує на реалізацією нових можливостей мовної системи. З одного боку, це свідчить про активну діяльність у сфері оновлення термінологічної бази освітньої сфери, а з іншого боку, це створює певні труднощі. Тому дослідження англійської терміносистеми фахової мови вищої освіти США є важливим для українських учених. Адже існують відмінності між українською й американською освітніми понятійними системами, а відповідно і значеннями освітніх термінів, які потребують виявлення та вивчення.

Аналіз досліджень. У сучасній лінгвістичній науці існує чимало досліджень, присвячених окремим аспектам нашого дослідження. Зокрема, теоретичні питання освітньої термінологіки вивчали: Т. Бевз (лексичні інновації, структурні моделі та функції освітньої лексики); Л. Вергун (відтворення семантики лексичних інновацій терміносистеми «освіта» англійської мови засобами української мови); О. Дубінчук (упорядкування освітньої термінології); Л. Кнодель (освітня лексика в англійській та українській мовах); Н. Стефанова (англійська термінологіка сфери освіти); С. Федоренко (прагматичний аспект перекладу термінологіки вищої школи США) та ін.

До використання методів корпусної лінгвістики вдавалися як зарубіжні (П. Бейкер (P. Baker), А. Лоуренс (A. Laurence), А. Марчі (A. Marchi) та ін.), так й українські дослідники (А. Гладкова, О. Скобнікова, О. Ткачик та ін.).

Мета статті – вивчення особливостей використання деяких термінологічних одиниць закладів вищої освіти США на основі застосування методів корпусного аналізу.

За допомогою корпус-менеджеру *AntConc* здійснено кількісний підрахунок лексичних одиниць, проаналізовано виокремлені ключові терміни (*university :: college, education :: learning, curriculum :: schedule*) та їх стійкі сполучення. Для проведення дослідження використано також комплекс загальнонаукових та лінгвістичних методів (гіпотетико-дедуктивний метод, за допомогою якого відбувся добір фактичного матеріалу; описовий метод, метод аналізу та метод класифікації для розгляду основних підходів до визначення ключових понять, для обґрунтування теоретичних відомостей; зіставний метод для розмежування суміжних понять у процесі дослідження; метод вибірки для підбору англійських каталогів закладів вищої освіти США для подальшого аналізу).

Виклад основного матеріалу. Сьогодні корпусне дослідження використовується в різних наукових галузях, лінгвістика не є виключенням. Корпуси використовуються як лінгвістичними, так і нелінгвістичними галузями. Наприклад, лінгвісти-теоретики проводять корпусні дослідження у якості експериментальної бази для перевірки гіпотез і доведення своїх теорій. Прикладні лінгвісти застосовують комп'ютерні корпуси в навчальних цілях і для розв'язання фахових завдань. Комп'ютерні лінгвісти беруть до уваги статистичні та лінгвістичні закономірності, що були виявлені на матеріалі певного корпусу, для створення комп'ютерних моделей мови. У соціолінгвістичних дослідженнях корпуси використовуються для вивчення мовного різноманіття та інше (Жуковська, 2013: 105–106). На думку Дж. Егберта та П. Бейкера, причиною такої розповсюдженої цікавості та широкого використання корпусів та корпусної методології є саме те, що корпуси надають об'єктивні свідчення того, як «реальні люди використовують реальну мову» (Egbert, Baker, 2016: 4). Тому і корпусна лінгвістика стає тим потужним та зручним засобом в отриманні інформації.

З метою встановлення особливостей використання термінології закладів вищої освіти США було створено чотири корпуси на основі освітніх

каталогів американських закладів вищої освіти, з-поміж яких:

1. Virginia Polytechnic Institute and State University (VPISU) (обсяг 369224 токени).
2. University of Texas at Austin (UTA) (обсяг 437933 токени).
3. Harvard College (HC) (обсяг 52698 токенів).
4. Webster University (WU) (обсяг 291560 токенів).

За допомогою програми *AntConc* було проведено кількісні підрахунки вживання термінології закладів вищої освіти США. Для цього було застосовано такі функції програми *AntConc*:

- concordance – визначення та кількість використання ключових слів у тексті;
- concordance plot – визначення щільності вживання обраних слів;
- clusters – виявлення послідовності слів, що використовуються з обраними словами;
- collocates – аналіз загального оточення слів в контексті.

У створених корпусах було проаналізовано та співставлено частотність використання таких термінів, як-от: *university :: college, education :: learning, curriculum :: schedule*.

Як ми можемо бачити (див. Таблиця 1), у корпусі VPISU використання терміну *university* найчастіше порівняно з терміном *college*. Це може бути пояснено тим, що в тексті освітнього каталогу наголошується саме на типі закладу вищої освіти – університеті. В США університетом є «потужний навчально-науковий і дослідницький комплекс, до складу якого входить декілька коледжів, спеціалізованих шкіл (медичні, бізнес-школи тощо), відділення бакалаврату, магістерського та докторського навчання, а також лабораторії та різногалузеві науково-експериментальні центри. Така модель науково-дослідницького університету у США є відмінною від української і набагато розгалуженішою» (Федоренко, 2017: 102).

Таблиця 1

Частотність вживання термінів в корпусі VPISU

Термін 1	Підрахунки		Термін 2
university	2587	926	college
education	664	340	learning
curriculum	237	28	schedule

Термін *education* також лідирує в кількісному порівнянні з терміном *learning* (табл. 1), тому що позначає ширше поняття і є родовим відносно видового поняття *learning*:

- education – the process of teaching or learning, especially in a school or college, or the knowledge that you get from this;
- learning – the activity of obtaining knowledge.

Розглянемо також словникові значення термінів *curriculum :: schedule*:

- curriculum – the subjects studied in a school, college, etc. and what each subject includes;
- schedule – a list of planned activities or things to be done showing the times or dates when they are intended to happen or be done.

Загалом під курикулумом у вищій школі США розуміють «запропонований і затверджений закладом вищої освіти зміст організаційно-методичного забезпечення освітнього процесу з переліком курсів та визначенням результатів навчання студентів, що підлягає щорічному перегляду і відповідно оновленню. Фактично, курикулум установлює зв'язки між цілями освіти та повсякденним життям у закладах вищої освіти» (Федоренко, 2017: 105). Освітні каталоги здебільшого описують різноманіття навчальних курсів в певному закладі вищої освіти США, ніж зазначення графіку (*schedule*) виконання завдань, тому цим і пояснюється така кількісна розбіжність *curriculum :: schedule* на користь першого терміна.

Аналізуючи корпус UTA (див. Таблиця 2), який є більшим за попередній на 68709 токенів та незважаючи на те, що заклад є університетом (*university*), слово *college* зустрічається більше разів. Це може бути пояснено тим, що до складу UTA входить п'ять коледжів і тим, що «поняття *college* у системі вищої освіти США вживається на позначення як самостійного закладу вищої освіти (з дворічним або чотирирічним терміном навчання), так і аналога факультету університету, що готує спеціалістів будь-якої галузі знань і має певну автономію» (Федоренко, 2017: 103).

Таблиця 2

Частотність вживання термінів в корпусі UTA

Термін 1	Підрахунки		Термін 2
university	1017	1752	college
education	1243	267	learning
curriculum	758	47	schedule

Терміни першої колонки у табл. 2 *education* і *curriculum* використовуються частіше, ніж *learning* і *schedule* тому що, як і в попередньому корпусі мають ширші значення, є родовими поняттями.

Корпус HC (див. Таблиця 3) має більшу частотність вживання терміну *college*. По-перше, через свою назву, що включає слово *college*, та відповідно тип закладу вищої освіти. HC є одним з двох коледжів у Гарвардському університеті та найстарішим ЗВО в США. По-друге, з тієї ж самої причини, що і в попередньому корпусі (UTA): слово *college* вживається на позначення аналога українського слова «факультет». Щодо наявного слова

schedule та відсутності *curriculum* в тексті, то це пояснюємо тим фактом, що саме в освітньому каталозі цього першого американського закладу вищої освіти, який продовжує наслідувати традиції, започатковані з моменту його заснування в 1636 р., автори описують та наголошують саме на певних термінах навчально-пізнавальної діяльності студентів або їх зміні.

Таблиця 3

Частотність вживання термінів в корпусі НС

Термін 1	Підрахунки		Термін 2
university	240	471	college
education	73	11	learning
curriculum	0	6	schedule

У корпусі WU (див. Таблиця 4) можемо прослідкувати схожу з корпусом VPISU динаміку щодо вживання *university :: college, education :: learning*. І загалом терміни першої колонки кількісно переважають над термінами другою колонки, що також може бути пояснене особливістю значень цих термінів, описаних вище.

Таблиця 4

Частотність вживання термінів в корпусі WU

Термін 1	Підрахунки		Термін 2
university	4923	584	college
education	651	576	learning
curriculum	152	44	schedule

Щодо щільності використання (concordance plot) обраної термінології в чотирьох корпусах (див. Рис 1), то вона є неоднорідною. Це спричинено частотністю вживання термінів, спеціалізацією, типом закладу вищої освіти та їх повторюваністю в тексті. Також в корпусі НС відсутня щільність терміну *schedule* через його відсутність у каталозі.

Під час дослідження термінології закладів вищої освіти США було проаналізовано сполучуваність термінів (clusters). У корпусі VPISU обрані терміни сполучаються переважно з іменниками іноді з однаковими, лише *curriculum* здебільшого з дієсловами:

- education – program, option, record, abroad, office, curriculum, website, course, offers, department, center, coordinator;
- learning – experience, environment, communities, strategies, system, opportunities, laboratory, course, theory;
- university – policy, obligations, publications, studies, honors, offers, course, computer, environment, development;
- college – park, level, students, core, system, courses, librarian, enrollment, entrance, training;

- curriculum – provides, allows, consists, prepares, focuses, includes, built, changes;
- schedule – adjustment, information, opportunities.

Сполучуваність з іменниками також можемо спостерігати і в корпусі UTA, лише *schedule* поєднується з певними часовими маркерами та модальними дієсловами:

- education – program, courses, students, teacher, advisor, transition, coordinating, certification, administration, degree, code;
- learning – theories, approach, styles, environment, experience, process, courses, opportunities, outcomes, strategies, communities;
- university – studies, programs, student, core, career, library, catalog, center, community, faculty, undergraduate;
- college – credit, level, student, board, composition, department, faculty, experience, teaching, admission;
- curriculum – requirement, development, options, course, table, design, students, studies, committee;
- schedule – are, can, is, may, published, should, building, online.

Терміни корпусу НС сполучаються з тими ж частинами мови, що й у попередніх двох випадках:

- education – program, records, requirements, courses, office, abroad, categories, efforts, grants, credit;
- learning – community, teaching, and, how, in;
- university – health, student, policy, property, identification, campus, community, police, building;
- college – honor, housing, students, community, officers, record, rules, academic;
- schedule – students, subject, order.

Вочевидь відсутній аналіз *curriculum*, так як в освітньому каталозі НС цей термін жодного разу не використовувався:

У корпусі WU маємо схожу сполучуваність, як і в попередніх випадках. На відміну від попередніх вищезазначених, у цьому корпусі присутні поєднання з усіма обраними термінами, також присутні не лише загальні назви, а і власні (наприклад, University of Missouri, etc.):

- education – candidates, requirements, department, passport, program, certification;
- learning – experience, outcomes, strategies, assessment, style, disability, center, theory;
- university – undergraduate, Missouri, Illinois, Arkansas, Colorado, supervisors, offers, requirements, chamber;
- college – physics, mathematics, algebra, career, composition, credit;

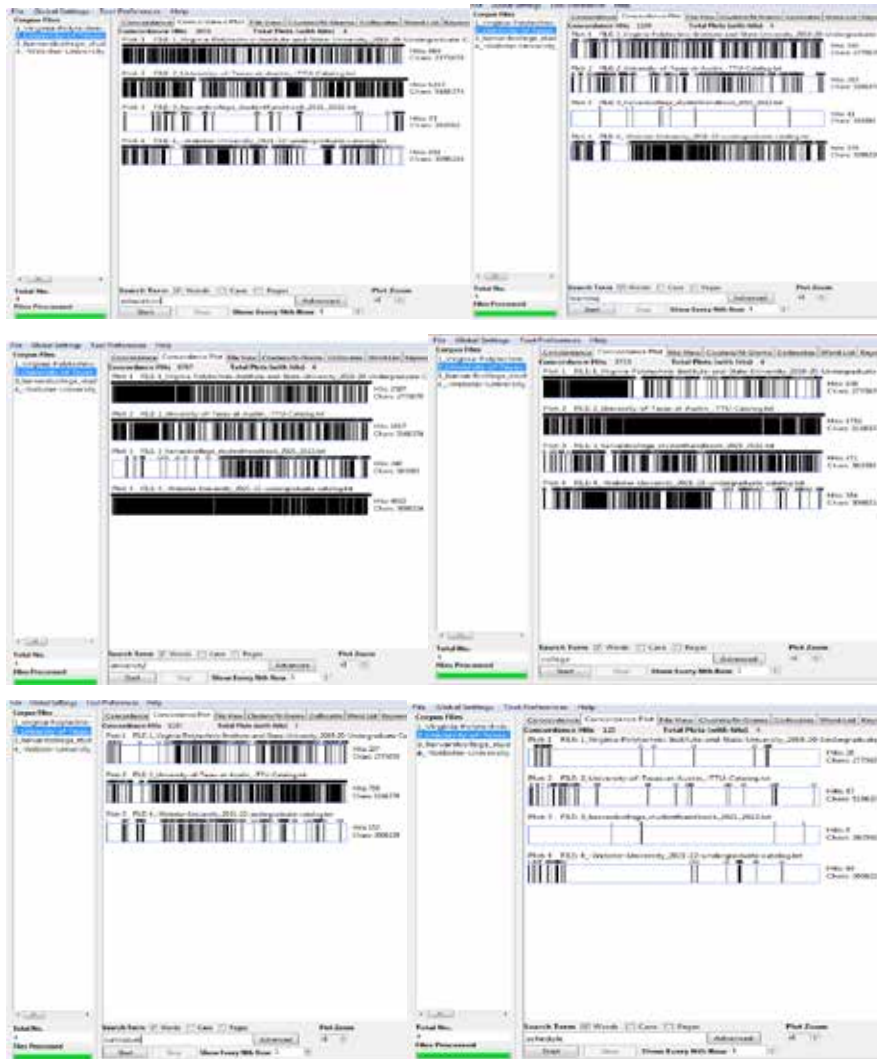

Рис. 1. Щільність використання термінів

– curriculum – development, adaptations, courses, learning, regarding, requirements, students, hours;

– schedule – appointments, book, career, changes, contact.

Найуживанішими поєднуваними словами з обраними термінами є такі: *student, requirement, course, theory, program, opportunities*; найменше поєднань зі словами *option, catalog, design, policy*. Це може бути пояснене тим, що наявна певна стандартизація і правила укладання освітніх каталогів є однаковими для усіх вищезазначених закладів вищої освіти.

Висновки. Отже, проаналізувавши створені корпуси на основі освітніх каталогів чотирьох закладів вищої освіти США, можемо зробити висновок, що частотність вживання обраної термінології майже однакова, як і щільність та поєднуваність слів. Виявлені відмінності пояснюються спеціалізацією, типом, запропонованими можливостями окремих

американських закладів вищої освіти. Зокрема встановлено, що термін «education» лідирує в кількісному порівнянні з терміном «learning» в усіх чотирьох корпусах, тому що позначає ширше поняття і є родовим відносно видового поняття «learning». З'ясовано, що в трьох з чотирьох створених корпусів кількісна розбіжність «curriculum :: schedule» на користь першого терміна пояснюється тим, що освітні каталоги закладів вищої освіти США описують різноманіття навчальних курсів та вимоги до них (curriculum), ніж зазначення графіку (schedule) здачі виконаних завдань. Виявлена наявність слова «schedule» та відсутність слова «curriculum» в корпусі, створеному на основі тексту освітнього каталогу Гарвардського коледжу. Це обґрунтовано тим фактом, що саме в освітньому каталозі цього першого американського закладу вищої освіти, який продовжує наслідувати традиції, започатковані з моменту свого заснування в 1636 р., описано та наголошено саме на певних часових тер-

мінах навчально-пізнавальної діяльності студентів або їх зміні. Встановлено, що частотність вживання термінів «university :: college» визначається типом та відповідно основним функційним призначенням того чи іншого американського закладу вищої освіти.

Застосування методів корпусної лінгвістики дало змогу проаналізувати великий обсяг матеріалу та зробити висновки на основі статистичних

даних, не спираючись на суб'єктивну думку авторів дослідження. Таким чином, нам вдалося уникнути ймовірної людської похибки у підрахунках і сформулювати об'єктивні висновки.

Перспективним напрямом подальших наукових пошуків у досліджуваній сфері є лексико-семантичний аналіз англомовних веб-сайтів закладів вищої освіти США за допомогою методів корпусної лінгвістики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Жуковська В. В. Вступ до корпусної лінгвістики. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2013. 142 с.
2. Федоренко С. В. Прагматичний аспект перекладу термінології вищої школи США. Культурно-детерміновані фактори у практиці перекладу: монографія / наук. ред. А. К. Солодка. Миколаїв : ФОП Швець В. М., 2017. С. 187–202.
3. Федоренко С. В. Теорія і методика формування гуманітарної культури студентів вищих навчальних закладів США : дис. ... д-ра пед. наук. Київ, 2017. 551 с.
4. Egbert J., Baker P. Introduction. *Triangulating Methodological Approaches in Corpus-Linguistic Research* / eds. P. Baker, J. Egbert. New York, London, 2016. P. 1–19.

REFERENCES

1. Zhukovska V. V. *Vstup do korpusnoyi linhvistyky [introduction to Corpus Linguistics]*. Zhytomyr : ZhSU named after I. Franko, 2013. 142 p. [in Ukrainian].
2. Fedorenko, S. V. (2017). Pragmatic aspect of translation of terminology of higher education in the USA [Prahmatychnyy aspekt perekladu terminoleksyky vyshchoyi shkoly SSHA] / A. K. Solodka (Ed.), *Cultural-determined factors in the practice of translation: monograph* [Kulturno-determinovani faktory u praktytsi perekladu: monohrafiia]. Mykolaiv : FOP Shvets V. M. pp. 187–202 [in Ukrainian].
3. Fedorenko S. V. *Teoriya i metodyka formuvannya humanitarnoyi kultury studentiv vyshchych navchal'nykh zakladiv SSHA: dys. ... d-ra ped. nauk* [Theory and methods of formation of liberal humanistic culture of students of higher educational institutions of the USA : dissertation on gaining the scientific degree of Doctor of Sciences in Education]. Kyiv, 2017. 551 p. [in Ukrainian].
4. Egbert J., Baker P. Introduction. *Triangulating Methodological Approaches in Corpus-Linguistic Research* / eds. P. Baker, J. Egbert. New York, London, 2016. P. 1–19.

УДК 371.214.2:811.111

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/48-3-27>

Інна ЯКУШЕНКО,

orcid.org/0000-0003-4941-9411

*старший викладач кафедри галузевого перекладу та іноземних мов
Херсонського національного технічного університету*

(Херсон, Україна) iyakushenko@i.ua

Олена ПРИХОДЬКО,

orcid.org/0000-0002-8732-3659

*старший викладач кафедри галузевого перекладу та іноземних мов
Херсонського національного технічного університету*

(Херсон, Україна) olenaprykhodko@ukr.net

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ УКЛАДАННЯ НАВЧАЛЬНОГО ПОСІБНИКА ДЛЯ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ СТАРШИХ КУРСІВ ДО СКЛАДАННЯ ЄВІ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

У статті описується організація і методика укладання навчального посібника «English: Revision Guide» з дисципліни «Іноземна мова» для студентів старших курсів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти всіх спеціальностей всіх факультетів відповідно до навчальної програми з іноземної мови (факультатив). Підкреслюється, що навчальний посібник може бути використаний для підготовки студентів до складання Єдиного вступного іспиту (ЄВІ) на отримання ступеня магістра. Актуальність створення навчального посібника обґрунтована необхідністю відповідати цілям державної політики та критеріям, перерахованими в концептуальних засадах державної політики щодо розвитку англійської мови у сфері вищої освіти. Для створення навчального посібника було здійснено детальний аналіз вітчизняної та зарубіжної навчально-методичної літератури з метою укладання змісту навчального посібника та його структурних частин. Акцентується увага на концепції навчального посібника та основних принципах подачі матеріалу. Детально проаналізовано структуру навчального посібника, змістове наповнення кожної частини та специфіку розроблення тестових завдань. Перераховано компетенції у читанні, необхідні для володіння студентами старших курсів, що мають бути систематизовано узагальнені та використані під час читання текстів за спеціальністю в таких частинах навчального посібника як «Читання» та «Використання мови». Надається характеристика особливостей укладання завдань в частинах «Читання» та «Використання мови» та методичні рекомендації щодо їх виконання. Підсумовується, що системна організація навчального посібника та його використання на факультативних заняттях на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти з дисципліни «Іноземна мова» та під час підготовки студентів до складання ЄВІ на отримання ступеня магістра сприяє не тільки систематизації вмінь та навичок читання текстів за спеціальністю та їх розуміння, а також систематизації вмінь та навичок самостійної роботи студентів в технічному ВНЗ, що є гарантією формування стратегічної компетентності в читанні.

Ключові слова: *навчальний посібник, факультативні заняття, компетенції, систематизація вмінь і навичок, тексти за спеціальністю.*

Inna YAKUSHENKO,

orcid.org/0000-0003-4941-9411

*Senior Teacher at the Department of Translation and Foreign Languages
Kherson National Technical University*

(Kherson, Ukraine) iyakushenko@i.ua

Olena PRYKHODKO,

orcid.org/0000-0002-8732-3659

*Senior Teacher at the Department of Translation and Foreign Languages
Kherson National Technical University*

(Kherson, Ukraine) olenaprykhodko@ukr.net

METHODOLOGICAL PRINCIPLES OF COMPILING THE STUDY GUIDE IN FOREIGN LANGUAGE FOR PREPARATION OF SENIOR YEAR STUDENTS FOR THE UNIFIED ENTRANCE EXAMINATION IN FOREIGN LANGUAGE

The article describes the organization and methods of compiling the textbook «English: Revision Guide» in the discipline «Foreign Language» for senior students of the first (Bachelor's) level of higher education for all specialties of

all faculties according to the educational programme in Foreign Language (elective subject). It is emphasized that the textbook can be used for the preparation of students for the Unified Entrance Examination (UEE) for acquiring Master's degree. The urgency of compiling the study guide is justified by the need to meet the objectives of public policy and the criteria listed in the conceptual framework of public policy for the development of English in higher education. For writing the textbook, a detailed analysis of domestic and foreign educational and methodological literature was carried out in order to compile the content of the textbook and its structural parts. Emphasis is placed on the concept of the study guide and the basic principles of presenting the material. The structure of the textbook, the content of each part, and the specifics of the development of test tasks are analyzed in detail. The competencies in reading necessary for acquiring by senior students are listed, which should be systematized, generalized, and used when reading the texts in speciality in such parts of the textbook as «Reading» and «Use of language». The characteristics of compiling tasks in the sections «Reading» and «Use of language» and methodical recommendations for their implementation are given. It is concluded that the systematic organization of the study guide and its use in elective classes at the first (Bachelor's) level of higher education in Foreign Language and in preparing students for the UEE for acquiring Master's degree contributes not only to systematization of reading skills in speciality and their understanding, as well as the systematization of skills and abilities of independent work of students at technical universities, which is a guarantee of the formation of strategic competence in reading.

Key words: *textbook, elective subjects, competencies, systematization of skills, professional texts.*

Постановка проблеми. Метою державної політики щодо розвитку англійської мови у вищій освіті в Україні є створення можливостей для культурного, освітнього та професійного розвитку і процвітання кожного громадянина, сприяння інтеграції та економічному зростанню закладів вищої освіти, підвищенню якості освітніх послуг в сфері вищої освіти України, сприяння реалізації європейських та глобальних прагнень України та її економічному зростанню. До 2025 року стан розвитку англійської мови у вищій освіті Україні буде характеризуватися наступними критеріями:

- підвищення рівня володіння англійською мовою випускниками закладів вищої освіти;
- покращений статус англійської у вищій освіті (більша увага англійській мові);
- високоякісні методи викладання;
- релевантний зміст дисциплін ESP (англійської мови професійного спрямування);
- доступ до ресурсів;
- підвищення академічної мобільності (Концептуальні засади, 2020).

Отже, пріоритетом вищої школи є формування компетентного спеціаліста, який може не тільки бути гарним фахівцем, швидко вирішити складні професійні задачі, але й вільно володіти іноземною мовою, отримуючи знання із зарубіжних джерел інформації чи під час спілкування з іноземними колегами. Водночас, швидкі зміни в житті суспільства спонукають до введення змін в навчальному процесі вищої школи, фокусуючи увагу студентів старших курсів немовного ВНЗ на вдосконаленні та систематизації компетенції у читанні та самостійної роботи.

Студенти старших курсів вже повинні засвоїти іноземну мову на рівні B1+, який є необхідною умовою для отримання ступені бакалавра. Для старших рівнів – магістри та доктори філо-

софії з академічним компонентом – обов'язковим буде рівень B2 (Концептуальні засади, 2020).

Необхідність вдосконалення компетенції у читанні та систематизації отриманих знань студентів старших курсів з дисципліни «Іноземна мова» (факультатив) першого (бакалаврського) рівня вищої освіти всіх спеціальностей всіх факультетів спонукало викладачів кафедри іноземних мов Херсонського національного технічного університету до пошуку оптимальних методів, прийомів, інструментів та навчальних матеріалів для ефективної організації як аудиторної, самостійної так і дистанційної роботи студентів старших курсів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Варто звернути увагу, що навчальний посібник є незамінним засобом для підготовки студентів до складання Єдиного вступного іспиту (ЄВІ) на отримання ступеня магістра.

Аналіз досліджень. Проаналізувавши сучасні вітчизняні та іноземні видання підручників та навчальних посібників з англійської мови для узагальнення матеріалу та підготовки до ЗНО, ЄВІ та міжнародних екзаменів (І. Доценко, О. Євчук, С. Мясоедова, О. Ходаковська; Н. Драб, І. Лобецька, Т. Костюк; Т. Ларіна, Є. Плотніков; І. Гук, О. Зіновата; В. Єванс, Е. Войд, Б. Міхаловські, М. Манн та інші) та ознайомившись з основними принципами та прийомами складання завдань для повторення матеріалу та тестів, викладачами кафедри іноземних мов ХНТУ було розроблено навчальний посібник «English: Revision Guide» з дисципліни «Іноземна мова» для студентів старших курсів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти всіх спеціальностей всіх факультетів відповідно до робочої навчальної програми з іноземної мови (факультатив) всіх спеціальностей всіх факультетів щодо потреб студентів.

Метою статті є ознайомити зі структурою навчального посібника, виділити основні принципи його укладання, дати характеристику тестових завдань та рекомендації щодо їх виконання.

Наукова новизна навчального посібника полягає у використанні останніх досягнень методики вищої школи у читанні та розробці системи уніфікованих тестових завдань, подібних до завдань ЄВІ (Єдиний вступний іспит) на основі гуртування автентичних текстів за спеціальністю студентів.

Концепція навчального посібника фокусується на компетенції у читанні та вдосконалення вмінь та навиків високої швидкості сприйняття інформації в умовах ліміту часу.

В основі побудови цього навчального посібника використано такі принципи подачі матеріалу: а) тематичний принцип підбору текстів; б) принцип поступового з наступним ускладненням введення текстів; в) професійна спрямованість текстів (Соломчак, 2010).

Виклад основного матеріалу. Навчальний посібник складається з вступу, 2 частин, та списку використаної літератури. Перша частина, що складається з «Читання» та «Використання мови», включає 11 варіантів тестових завдань закритої форми, останній з яких – узагальнюючий. Було підібрано автентичні тексти з наступних тем: ІТ, соціальні мережі, освіта, мистецтво, економіка, заснування бізнесу, транспортні технології, харчові технології, вибір кар'єри, пошук роботи. Кожний варіант опрацьовується упродовж 2 практичних занять або 4 годин самостійної роботи. В другій частині «Грамматика» узагальнюється граматичний матеріал з наступних тем: іменник, множина іменника, присвійний відмінок, прикметник, прислівник, ступені порівняння прикметників та прислівників, часова система активного та пасивного станів дієслова, модальні дієслова, умовні речення, неособові форми дієслова, прийменники та фразові дієслова. Теоретична частина викладена в таблицях. Для закріплення матеріалу пропонуються вправи та тести.

У частині «Читання» перевіряються такі знання, вміння та навички:

- читати текст і визначати мету, ідею висловлення;
- читати (з повним розумінням) тексти, побудовані на знайомому мовному матеріалі;
- читати та виокремлювати необхідні деталі з текстів різних типів і жанрів;
- диференціювати основні факти та другорядну інформацію;
- розрізняти фактичну інформацію та враження;

- розуміти точки зору авторів текстів;
- працювати з різножанровими текстами;
- переглядати текст або серію текстів з метою пошуку необхідної інформації для виконання певного завдання;

– визначати структуру тексту й розпізнавати логічні зв'язки між його частинами;

– встановлювати значення незнайомих слів на основі здогадки, схожості з рідною мовою, пояснень у коментарі (Ларіна, Плотніков, 2015).

У частині «Використання мови» перевіряються такі знання, вміння та навички:

- аналізувати й зіставляти інформацію;
- правильно вживати лексичні одиниці та граматичні структури;
- встановлювати логічні зв'язки між частинами тексту (Програма єдиного вступного іспиту, 2019).

Пропонуємо розглянути типи завдань та рекомендації щодо їхнього виконання. Частина «Читання» складається з наступних завдань:

1. Завдання на встановлення відповідності (пошук заголовка чи узагальнюючого речення) передбачає розуміння загального змісту абзацу тексту. Студент має співвідносити основну ідею абзацу тексту із твердженнями у списку (три з них зайві). Від студента не вимагається повне розуміння тексту, несуттєві деталі можуть випускатися. Завдання може бути виконано із опорою на ключові слова. На відміну від багатого наповнення абзацу тексту, який розрахований на пасивний словниковий запас студентів, твердження будуються на базовій повсякденній чи фаховій лексиці. Передбачається високий рівень сформованості компетенції у читанні, висока швидкість сприйняття інформації, розвинута здатність антиципації, прогнозування, мовна здогадка.

Під час виконання такого завдання рекомендується:

1. Уважно прочитайте завдання.
2. Уважно перегляньте варіанти відповідей, знайдіть ключові слова та підкресліть їх, визначте їх тематику та спробуйте передбачити головну думку кожного абзацу.
3. Зверніть увагу на заперечні речення.
4. Пам'ятайте, що заголовок чи узагальнююче речення узагальнює зміст усього абзацу, а не окремих речень.
5. Ігноруйте незнайомі слова та фрази.
6. Шукайте правильні відповіді, спираючись на синоніми та перифрази.
7. Пам'ятайте про три зайві відповіді (Ларіна, Плотніков, 2015:4).

2. Завдання на вибір правильної відповіді передбачає вміння аналізувати зміст прочитаного тексту, визначати головні смислові частини тексту та ідеї тексту, знаходити детальну інформацію, визначати значення незнайомих слів за контекстом. Передбачається високий рівень сформованості компетенції у читанні, висока швидкість сприйняття інформації, мовна здогадка.

Під час виконання такого завдання рекомендується:

1. Уважно прочитайте завдання.
2. Прочитайте та перекладіть заголовок тексту.
3. Зверніть особливу увагу на заперечні речення. Часто заперечна частка залишається не поміченою.

4. Пам'ятайте, що як правильні так і неправильні варіанти можуть містити слова із тексту, що посилює важливість урахування контексту. У правильних відповідях вжито перефразовані ідеї.

5. Поділіть текст на змістовні частини у відповідності до запропонованих питань (окремий абзац – окреме питання). Така стратегія значно полегшить пошук правильної відповіді та допоможе зекономити час. Проте, останнє питання може бути сформовано до загального розуміння тексту.

6. Ігноруйте незнайомі слова та фрази. Намагайтеся спрогнозувати низку фактів чи подій (Ларіна, Плотніков, 2015:7).

3. Завдання на встановлення відповідності на основі вибіркового розуміння прочитаного містить шість коротких текстів (50-80 слів) й вісім запитань, які передбачають знаходження у текстах конкретної інформації. Дві відповіді є зайвими. Перевіряється вміння знаходити та аналізувати необхідну інформацію, виокремлювати головну та другорядну інформацію. Передбачається високий рівень сформованості навичок читання, висока швидкість сприйняття інформації, розвинута здатність антиципації, прогнозування, мовна здогадка.

Під час виконання такого завдання рекомендується:

1. Прочитайте та перекладіть варіанти відповідей.
2. Підкресліть ключові слова в кожній відповіді.
3. Зверніть увагу на заперечні речення.
4. Прочитайте текст та згрупуйте слова, що відносяться до однієї теми за контекстом.
5. Проаналізуйте відповідь, яка має слова – синоніми, що відносяться до тексту.
6. Ігноруйте незнайомі слова та фрази. Концентруйте свою увагу на загальному змісті тексту.

4. Завдання на заповнення пропусків у тексті містить текст (300-400 слів), у якому пропущено шість фрагментів речень, та пропонується вісім варіантів відповідей. Два варіанти є зайвими. У завданні пропонується доповнити абзаци, частинами речень із поданих варіантів. Правильність виконання завдання залежить від розуміння студентом як синтаксичної будови речення, так і граматичних явищ (типів підрядних речень, часової системи, стану дієслова, неособових форм дієслова тощо).

Під час виконання завдання рекомендується:

1. Уважно прочитайте завдання.
2. Прочитайте частини речень, запропоновані для доповнення речень.
3. Прочитайте текст, проаналізуйте синтаксичну (визначте підмет та присудок в реченні з пропуском) та граматичну складову незакінчених речень.

4. Проаналізуйте граматичну форму слів до і після пропусків.

5. Значну увагу приділіть прийменникам, що стоять після пропусків, оскільки вони можуть бути складовою частиною сталих виразів.

6. Доповнивши речення, прочитайте та зрозумійте його зміст.

До частини «Використання мови» входять наступні завдання:

1. Завдання на перевірку лексичних вмінь та навичок містить текст (300-500 слів), у якому пропущено 10 слів. Після тексту пропонується 4 варіанти відповідей на кожен пропуск, з яких лише одна є правильною. Варіанти відповідей репрезентують лексичні одиниці, що належать до однієї частини мови і мають однакову граматичну форму, але різняться за значенням. Тексти для читання є автентичними, містять 5 % нових слів.

Під час виконання завдання рекомендується:

1. Уважно прочитайте завдання.
2. Прочитайте текст не зважаючи на пропуски, зрозумійте його основну думку.
3. Розгляньте запропоновані слова з точки зору їх поєднання із мовними одиницями (прийменники, займенники тощо) в реченні.
4. Не забувайте про сталі словосполучення та фразеологічні звороти.
5. Зверніть увагу на синонімічну різницю слів.
6. Підібравши слово, перекладіть речення, звертаючи увагу на логічний зміст речення (Ларіна, Плотніков, 2015:14).

2. Завдання на перевірку граматичних вмінь та навичок містить 1 або 2 мікротексти (до 200 слів), в якому або яких пропущено 10 або 5 слів в кожному мікротексті. Після тексту пропонується 4 варіанти відповідей на кожен пропуск,

з яких лише одна форма є правильною. Варіанти відповіді репрезентують різні граматичні форми однієї лексичної одиниці. В завданні перевіряється знання особових та неособових форм дієслова та його стану, модальних дієслів, підрядних речень, словотворення, умовних речень, числівників, займенників, прийменників та ступені порівняння прийменника та прислівника.

Під час виконання завдання рекомендується:

1. Уважно прочитайте текст.
2. Проаналізуйте кожний пропуск з точки зору використання часу, стану тощо з допомогою розуміння змісту речення.
3. Звертайте увагу на маркери, які можуть підказати необхідну граматичну структуру.

Висновки. Підсумовуючи зазначене вище, можемо констатувати що, системна організація навчального посібника та його використання на факультативних заняттях на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти з дисципліни «Іноземна мова» та під час підготовки студентів до складання ЄВІ на отримання ступеня магістра сприяє не тільки систематизації вмінь та навичок читання текстів за спеціальністю та їх розуміння, а також систематизації вмінь та навичок самостійної роботи студентів в технічному ВНЗ і гарантує успішне формування стратегії роботи з текстами у студентів. Сподіваємось, що навчальний посібник буде також корисним для студентів інших ВНЗ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Концептуальні засади державної політики щодо розвитку англійської мови у сфері вищої освіти. 2020. URL: <https://www.businesslaw.org.ua/konceptualni-zasady-derjavnoi-polityky-schodo-rozvytku-angliiskoi-movy/> (дата звернення: 14.02.2022).
2. Програма єдиного вступного іспиту з іноземних мов для вступу на навчання для здобуття ступеня магістра на основі здобутого ступеня вищої освіти (освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліста). 2019. URL: <https://testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2019/03/nakaz-MON-vid-28.03.2019-411.pdf> (дата звернення: 13.02.2022).
3. Ларіна Т. В., Плотніков Є. О. Англійська мова. Збірник типових тестових завдань для підготовки до ЗНО (просунутий рівень) : навч. посіб. Ніжин : НДУ, 2015. 200 с.
4. Соломчак Н. Ф. Теоретичні і методологічні засади укладання посібника з іноземної мови для вищих технічних навчальних закладів. 2010. URL: http://www.rusnauka.com/5_PNW_2010/Philologia/59490.doc.htm (дата звернення: 10.02.2022).

REFERENCES

1. Kontseptualni zasady derzhavnoi polityky shchodo rozvytku anhliiskoi mowy u sferi vyshchoyi osvity. [Conceptual principles of state policy for the development of English in higher education]. URL: <https://www.businesslaw.org.ua/konceptualni-zasady-derjavnoi-polityky-schodo-rozvytku-angliiskoi-movy/> (Last accessed: 14.02.2022) [in Ukrainian].
2. Prohrama yedynoho vstupnoho ispytu z inozemnykh mov dlia vstupu na navchannya dlia zdobuttia stupenia mahistra na osnovi zdobutoho stupenia vyshchoyi osvity (osvitno-kvalifikatsiinoho rivnia spetsialista). [The program of the unified entrance exam in foreign languages for admission to study for Master's degree on the basis of the degree of higher education (educational qualification level of a Specialist)]. 2019. URL: <https://testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2019/03/nakaz-MON-vid-28.03.2019-411.pdf> (Last accessed: 13.02.2022) [in Ukrainian].
3. Larina, T.V, & Plotnikov, E.O. Anhliiska mova. Zbirnyk typovykh testovykh zavdan dlia pidhotovky do ZNO (prosunutyy riven) : navch. posib. [English. Collection of standard test tasks for preparation for external evaluation (advanced level)]. Nizhyn: NDU, 2015. 200 p. [in Ukrainian].
4. Solomchak N.F. Teoretychni i metodolohichni zasady ukladannia posibnyka z inozemnoi mowy dlia vyshchyykh tekhnichnykh navchalnykh zakladiv. [Theoretical and methodological principles of compiling a textbook on a foreign language for higher technical educational institutions]. 2010. URL: http://www.rusnauka.com/5_PNW_2010/Philologia/59490.doc.htm (Last accessed: 10.02.2022) [in Ukrainian].

ЗМІСТ

МОВОЗНАВСТВО. ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

Галина АНТОНЮК, Ліля ЧЕРНИШ. Організація тестування засобами Moodle при вивченні німецької мови як другої іноземної.....	4
Кіра БАЙША. Ресурси CLIL-технології у вирішенні професійних і освітніх завдань підготовки здобувачів технічних ЗВО.....	11
Юлія БРАЙКО, Світлана РАДЕЦЬКА. Неологізми у текстах публіцистичного стилю.....	17
Наталія БАШУК. Концепт «РОБОТА/ ARBEIT» в українській та німецькій лінгвокультурах.....	23
Юлія ВАХНІНА, Ірина КОЗОРИЗ. Структурно-семантичні особливості епонімів.....	30
Марія ВІННИЧЕНКО, Ірина КОЗОРИЗ. Роль кольоронайменувань політичних партій ФРН (на матеріалі німецькомовних публіцистичних текстів).....	35
Yuliia HLAVATSKA. Fake news: scientific approaches of its investigation.....	41
Yuliia HOLOVATSKA, Oksana YAREMA, Lesia MYKHAILYSHYN. Functioning of latinisms in english and ukrainian legal texts.....	47
Tetiana HONCHAROVA-ILINA. The problem of foreign language anxiety as an affective filter in second language acquisition.....	53
Руслана ГОНЧАРУК. Вербалізація концептів «freundschaft» та «liebe» в німецькомовній дитячій літературі (на матеріалі роману А. Зоммер-Боденбург «Der Kleine Vampir»).....	58
Марина ДМИТЕРКО, Оксана ПОДВОЙСЬКА. Специфіка німецько-українського перекладу наукових текстів з галузі логістики.....	63
Ганна ДУДНІК, Лада ДАНИК. Англomовні запозичення в засобах масової інформації та особливості їх перекладу.....	69
Ганна ЗУБЧЕНКО, Оксана ПОДВОЙСЬКА. Номінальний стиль у німецькомовній технічній літературі.....	74
Наталія КАРПЕНКОВА. Секція «письмо» міжнародного тесту IELTS: специфіка другого завдання та рекомендації щодо написання.....	82
Любов ЛЕТЮЧА, Ірина БОЧАРОВА. Застосування метапредметного підходу під час навчання іноземній мові в умовах on-line.....	87
Наталія ЛОСКУТОВА. Структурно-змістовний аналіз новорічних звернень Еммануеля Макрона.....	92
Олена МАЗУР, Анастасія ЯРМОЛЮК. Фактори перекладності метафор у науково-публіцистичних текстах.....	101
Світлана МАРТИНЕНКО, Наталя ГОНЧАРЕНКО. Новітні тенденції онлайн викладання іноземної мови.....	109
Olena MUKHANOVA, Olena SHEPELIEVA. Linguocultural specifics of the language of animation as text.....	115
Богдан НАГРИБЕЛЬНИЙ. Методика використання застосунку Word It Out на заняттях з англійської мови.....	120
Євгенія ПЕТРЕНКО. Аналіз комбінаторики та семантики ядерних емотивів-номінативів на позначення «розпачу» з іменниками в українській, російській, англійській та німецькій мовах.....	125
Tamara Pindosova. Warm-up at english lessons for marine navigators.....	132
Оксана ПОДВОЙСЬКА, Лідія ЗВАРИЧ. Авіаційна лексика у виробничому романі «Аеропорт» А. Гейлі: перекладацький аспект.....	138
Наталя СТЕЦЕНКО. Домашнє читання як засіб формування іншомовної професійно-комунікаційної компетентності студентів технічних університетів.....	145
Zinaida TSCHEPURNA. Der fremdsprachenunterricht an der Nationalen Technischen Universität der Ukraine „Igor Sikorskiy polytechnisches institut“: die rationalisierungsmethoden.....	150
Катерина ШЕРЕМЕТА. Корпусне дослідження освітніх термінів фахової мови вищої освіти США.....	156
Інна ЯКУШЕНКО, Олена ПРИХОДЬКО. Методологічні засади укладання навчального посібника для підготовки студентів старших курсів до складання ЄВІ з іноземної мови.....	162

CONTENTS
LINGUISTICS. LITERATURE STUDIES

Halyna ANTONYUK, Lilia CHERNYSH. Organization of Moodle testing in the study of German as a second foreign language.....	4
Kira BAYSHA. Resources of CLIL-technology in solving professional and educational tasks of technical universities students training.....	11
Yulia BRAYKO, Svitlana RADETSKA. Neologisms in the texts of journalistic style.....	17
Natalia BASHUK. The concept of “РОБОТА/ARBEIT” in Ukrainian and German linguistic cultures.....	23
Yuliya VAKHNINA, Iryna KOZORIZ. Structural and semantic features of eponyms.....	30
Mariia VINNYCHENKO, Iryna KOZORIZ. The role of color names of political parties of Germany (on the material of German-language publicist texts).....	35
Yuliia HLAVATSKA. Fake news: scientific approaches of its investigation.....	41
Yuliia HOLOVATSKA, Oksana YAREMA, Lesia MYKHAILYSHYN. Functioning of latinisms in english and ukrainian legal texts.....	47
Tetiana HONCHAROVA-ILINA. The problem of foreign language anxiety as an affective filter in second language acquisition.....	53
Ruslana GONCHARUK. Verbalization of the concepts of “friendship” and “love” in German language literature for children (on the material of A. Sommer-Bodenburg’s novel “Little Vampire”).....	58
Maryna DMYTERKO, Oksana PODVOISKA. Specifics of German-Ukrainian translation of scientific texts in the field of logistics.....	63
Anna DUDNIK, Lada DANIK. English loanwords in media and peculiarities of their translation.....	69
Hanna ZUBCHENKO, Oksana PODVOISKA. Nominal style in German technical literature.....	74
Natalia KARPENKOVA. Writing section of the international test ielts: specifics of the second task and writing guidelines.....	82
Liubov LETIUCHA, Iryna BOCHAROVA. Application of meta-subject approach during foreign language learning.....	87
Nataliia LOSKUTOVA. Structural and content analysis of Emmanuel Macron’s New Year’s eve address.....	92
Olena MAZUR, Anastasiia YARMOLIUK. Metaphor’s translatability factors in popular science texts.....	101
Svitlana MARTYNENKO, Natalia HONCHARENKO. Modern trends of online foreign language teaching.....	109
Olena MUKHANOVA, Olena SHEPELIEVA. Linguocultural specifics of the language of animation as text.....	115
Bohdan NAHRYBELNYI. Methodology of using the word it out application in English language classes.....	120
Yevheniia PETRENKO. Analysis of co-occurrence and semantics of nuclear nominative emotive units naming “despair” in Ukrainian, Russian, English and German languages.....	125
Tamara PINDOSOVA. Warm-up at English lessons for marine navigators.....	132
Oksana PODVOISKA, Lidia ZVARYCH. Aviation vocabulary in the production novel “Airport” by A. Hailey: translation aspect.....	138
Natalia STETSENKO. Home reading as a means of formation of foreign language professional and communication competence of technical universities’ students.....	145
Zinaida CHEPURNA. The foreign language teaching at the National Technical University of Ukraine “Igor Sikorski polytechnical institute”: the rationalization methods.....	150
Kateryna SHEREMETA. Corpus-based study of educational terms of the US higher education specialized language.....	156
Inna YAKUSHENKO, Olena PRYKHODKO. Methodological principles of compiling the study guide in foreign language for preparation of senior year students for the unified entrance examination in foreign language.....	162

НОТАТКИ

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ
ГУМАНІТАРНИХ НАУК:**

**Міжвузівський збірник наукових праць молодих
вчених Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка**

**HUMANITIES SCIENCE
CURRENT ISSUES:**

**Interuniversity collection of Drohobych
Ivan Franko State Pedagogical University
Young Scientists Research Papers**

**ВИПУСК 48. ТОМ 3
ISSUE 48. VOLUME 3**

Редактори-упорядники

Микола Пантюк

Андрій Душний

Василь Ільницький

Іван Зимомря

Здано до набору 01.03.2022 р. Підписано до друку 24.03.2022 р.

Гарнітура Times New Roman. Формат 64×84/8.

Друк офсетний. Папір офсетний.

Ум. друк. арк. 19,76. Зам. № 0422/138. Наклад 300 прим.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців,
виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК № 2509 від 30.05.2006 р.

Видавництво і друкарня – Видавничий дім «Гельветика»

65101, Україна, м. Одеса, вул. Інглєзі, 6/1

Телефони: +38 (048) 709 38 69,

+38 (095) 934-48-28, +38 (097) 723-06-08

E-mail: mailbox@helvetica.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи

ДК № 6424 від 04.10.2018 р.